

НАЦИОНАЛНА ПРОЦЕНА РИЗИКА ОД ПРАЊА НОВЦА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Београд, април 2013.

САДРЖАЈ

САДРЖАЈ	2
УВОДНА РЕЧ	7
НАЦИОНАЛНА ПРОЦЕНА РИЗИКА	8
НАЦИОНАЛНА ПРОЦЕНА РИЗИКА ОД ПРАЊА НОВЦА ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ – ПРОЦЕС ИЗРАДЕ	9
ПРОЦЕНА РИЗИКА	10
САЖЕТАК (ПРЕТЊЕ И СЛАБОСТИ СИСТЕМА)	11
ПРЕТЊЕ	11
КРИВИЧНА ДЕЛА СА ВИСОКИМ СТЕПЕНОМ РИЗИКА ЗА ПРАЊЕ НОВЦА	11
Пореска утаја	11
Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога – члан 246.	11
Кривично дело злоупотребе службеног положаја – члан 359.	12
Идентификована типологија	12
Одређивање износа имовинске користи иностраног порекла која се може опрати и у самој држави	13
Рањивост система на националном нивоу	13
СЕКТОРСКА РАЊИВОСТ	13
Финансијски сектор	13
Банке	14
Рањивост одређених правних и физичких лица ван финансијског сектора	14
Агенти за промет некретнина и физичка лица – инвеститори	14
Предлог радњи – закључци (смањење последица прања новца)	15
Нова национална стратегија за борбу против прања новца и финансирања	15
Злоупотреба службеног положаја – чл. 359.	16
Рањивост система	16
РЕТРОСПЕКТИВА РЕЗУЛТАТА	19
ПРЕТЊЕ И СЛАБОСТИ СИСТЕМА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ПРАЊА НОВЦА	19
Анализа ризика	19
Претње	20
Пореска утаја	21
Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога	23
Злоупотреба службеног положаја	24
Недозвољен утицај или злоупотреба и коруптивно понашање током	25
Рањивост система	25
Домаћа сарадња	26
Међународна сарадња	26
Вредност имовинске користи иностраног порекла која се може опрати у држави	27
Пренос новца преко државне границе	28
Девизни платни промет – сумњиве трансакције	28
Спољнотрговинско пословање – типолошке појаве	28
РАЊИВОСТ СЕКТОРА	30
РАЊИВОСТ ФИНАНСИЈСКОГ СЕКТОРА	30
Банке	31

Тржиште капитала.....	33
Мењачнице.....	34
Агенти за пренос новца.....	35
Факторинг и форфетинг.....	35
Животно осигурање.....	35
Добровољни пензијски фондови.....	36
Финансијски лизинг.....	36
РАЊИВОСТ НЕФИНАНСИЈСКОГ СЕКТОРА.....	36
Агенти за промет некретнина.....	37
Казина.....	37
Адвокати.....	38
Рачуновође и ревизори.....	38
Нотари.....	38
Залагаонице.....	38
Невладине организације.....	39
ТРАНСАПАРЕНТНОСТ ПОДАТАКА.....	39
План активности.....	39
Закључци.....	39
1. Лоше вођене статистике.....	40
2. Недовољно знање.....	40
3. Повезивање, централизација и умрежавање база података.....	40
4. Проблем координације рада државних органа.....	41
5. Нова национална стратегије за борбу против прања новца и финансирања тероризма....	41
ПРИЛОЗИ.....	42
МОДУЛ 1 РАЗМАТРАЊЕ ПИТАЊА ИМОВИНСКЕ КОРИСТИ ПРОИСЕТКЛЕ ИЗ КРИВИЧНОГ ДЕЛА.....	43
Увод.....	43
Учесталост наведених кривичних дела.....	45
Одређивање имовинске користи од кривичних дела на националном нивоу.....	46
КРИВИЧНА ДЕЛА ВИСОКОГ НИВОА РИЗИКА ЗА ПРАЊЕ НОВЦА.....	49
Пореска утаја – члан 229, Неуплаћивање пореза по одбитку члан 229-а.....	49
Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога – члан 246.....	50
Кривично дело злоупотребе службеног положаја – члан 359.....	53
КРИВИЧНА ДЕЛА СРЕДЊЕГ НИВОА РИЗИКА ЗА ПРАЊЕ НОВЦА.....	56
Кривично дело отмице – члан 134.....	56
Имовинска кривична дела.....	56
КРИВИЧНА ДЕЛА НИСКОГ СТЕПЕНА РИЗИКА ЗА ПРАЊЕ НОВЦА.....	58
ОДРЕЂИВАЊЕ СУМЕ ИМОВИНСКЕ КОРИСТИ ИНОСТРАНОГ ПОРЕКЛА КОЈА СЕ МОЖЕ ОПРАТИ И У САМОЈ ДРЖАВИ.....	60
АКЦИОНИ ПЛАН.....	68
АНЕКС 1 КРИВИЧНА ДЕЛА НИСКОГ СТЕПЕНА РИЗИКА ЗА ПРАЊЕ НОВЦА (Анализа за поједина кривична дела).....	69
Кривично дело тешког убиства – члан 114. став 1. тач. 4. и 5.....	69
Кривична дела против привреде – фалсификовање новца — члан 223.....	69
Фалсификовање и злоупотреба платних картица – члан 225.....	69
Кривично дело недозвољене производње, држања, ношења и промета оружја и експлозивних материја – члан 348. КЗ.....	69
Кривично дело трговине људима члан 388.....	70
АНЕКС 2.....	71

МОДУЛ 2 ИЗВЕШТАЈ О РАЊИВОСТИ СИСТЕМА НА НАЦИОНАЛНОМ НИВОУ	74
<i>Сажетак .....</i>	<i>74</i>
<i>Политичка стратегија .....</i>	<i>74</i>
<i>Инкриминација прања новца .....</i>	<i>75</i>
<i>Пријава сумњивих трансакција .....</i>	<i>75</i>
<i>Међународна сарадња у кривичним стварима .....</i>	<i>76</i>
<i>Интегритет тужилаца за финансијски криминал, председавајућих судских већа и службеника задужених за истраге кривичних дела финансијског криминала .....</i>	<i>77</i>
<i>Капацитети тужилаца за финансијски криминал, председавајућих судских већа и службеника задужених за истраге кривичних дела финансијског криминала .....</i>	<i>78</i>
<i>Домаћа сарадња .....</i>	<i>79</i>
<i>Кривичне санкције .....</i>	<i>80</i>
<i>Законодавство из области одузимања имовине .....</i>	<i>80</i>
<i>Налози (решења) за одузимање имовине .....</i>	<i>80</i>
<i>Стандарди и праксе рачуноводства и ревизије .....</i>	<i>81</i>
<i>Инфраструктура за идентификацију .....</i>	<i>82</i>
<i>Доступност независних извора информација .....</i>	<i>83</i>
<i>Транспарентност привредних субјеката и трасова .....</i>	<i>83</i>
<i>Доступност пореских информација .....</i>	<i>84</i>
<i>Неформална (сива) економија .....</i>	<i>85</i>
АНЕКС 1 – МОДУЛ 2	86
АНЕКС 2 – МОДУЛ 2 АНАЛИЗА ДЕЛОТВОРНОСТИ И ЕФИКАСНОСТИ У ПРИМЕНИ ИНКРИМИНАЦИЈЕ ПРАЊА НОВЦА	87
АНЕКС 3 – МОДУЛ 2 НАДЛЕЖНОСТ УПРАВЕ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ПРАЊА НОВЦА	89
АНЕКС 4 – МОДУЛ 2	90
ГОТОВИНСКЕ И СУМЊИВЕ ТРАНСАКЦИЈЕ 2008 – 2012. ГОДИНЕ	90
УПОРЕДНИ ПРИКАЗ ПРОСЛЕЂЕНИХ ИНФОРМАЦИЈА	90
УПОРЕДНИ ПРИКАЗ ИНФОРМАЦИЈА ПРОСЛЕЂЕНИХ ТУЖИЛАШТВИМА У 2011. И 2012. ГОДИНИ	91
АНЕКС 5 – МОДУЛ 2 АНАЛИЗА ПРАВНОГ ОКВИРА У ОБЛАСТИ МЕЂУНАРОДНЕ ПРАВНЕ ПОМОЋИ	92
АНЕКС 6 – МОДУЛ 2 АНАЛИЗА СТАЊА НА ПЛАНУ ИНТЕГРИТЕТА ТУЖИЛАЦА ЗА КРИВИЧНА ДЕЛА ФИНАНСИЈСКОГ КРИМИНАЛА И ПРЕДСЕДНИКА СУДСКИХ ВЕЋА	94
АНЕКС 7 – МОДУЛ 2 АНАЛИЗА ЗАКОНСКОГ ОКВИРА ЗА ОДУЗИМАЊЕ ИМОВИНСКЕ КОРИСТИ СТЕЧЕНЕ ИЗВРШЕЊЕМ КРИВИЧНОГ ДЕЛА СА СТАТИСТИКОМ	96
АНЕКС 8 – МОДУЛ 2 ДОСТУПНОСТ ПОРЕСКИХ ИНФОРМАЦИЈА	98
АНЕКС 9 – МОДУЛ 2 НЕФОРМАЛНА (СИВА) ЕКОНОМИЈА	100
МОДУЛ 3 РАЊИВОСТ БАНКАРСКОГ СЕКТОРА	102
УВОД	102
<i>Финансијски сектор .....</i>	<i>102</i>
<i>Банкарски сектор .....</i>	<i>102</i>
РАЊИВОСТ БАНКАРСКОГ СЕКТОРА	106
ОПШТЕ УЛАЗНЕ ПРОМЕНЉИВЕ	107
<i>Закони и подзаконски акти о спречавању прања новца и финансирања тероризма (превентивне мере и надзор) .....</i>	<i>107</i>
<i>Квалитет надзора у погледу спречавања прања новца и финансирања тероризма .....</i>	<i>109</i>
<i>Притисак тржишта за придржавање стандарда СПН .....</i>	<i>113</i>
<i>Опоређење за добро корпоративно управљање .....</i>	<i>114</i>
<i>Казне .....</i>	<i>118</i>
<i>Извршење обавеза из прописа о спречавању прања новца .....</i>	<i>119</i>
<i>Интегритет банкарских службеника .....</i>	<i>120</i>

<i>Знања банкарских службеника .....</i>	<i>121</i>
<i>Функције усаглашености .....</i>	<i>122</i>
<i>Инфраструктура за идентификацију .....</i>	<i>125</i>
<i>Доступност независних извора информација .....</i>	<i>126</i>
<i>Транспарентност привредних субјеката и трастова .....</i>	<i>127</i>
УЛАЗНЕ ПРОМЕНЉИВЕ ЗА ОДАБРАНЕ СПЕЦИФИЧНЕ ПРОИЗВОДЕ И УСЛУГЕ: ОБИМ, ИНХЕРЕНТНИ РИЗИЦИ И СПЕЦИФИЧНЕ КОНТРОЛЕ	129
<i>Банкарски производи .....</i>	<i>129</i>
<i>Специфичне улазне променљиве за одређене производе .....</i>	<i>129</i>
<i>Обим производа .....</i>	<i>129</i>
<i>Просечан износ трансакција код производа .....</i>	<i>130</i>
<i>Профил клијента који користе производ .....</i>	<i>130</i>
<i>Друге карактеристике рањивости производа или услуге .....</i>	<i>131</i>
<i>Постојање адекватних специфичних контрола за дати производ .....</i>	<i>132</i>
<i>Оцене за све производе .....</i>	<i>133</i>
АНЕКС 1 – МОДУЛ 3	136
ОСНОВНИ ПОДАЦИ	136
<i>Одабрани параметри банкарског сектора Србије .....</i>	<i>136</i>
<i>Актива .....</i>	<i>136</i>
<i>Обавезе и капитал .....</i>	<i>138</i>
<i>Профитабилност .....</i>	<i>139</i>
<i>Обука .....</i>	<i>139</i>
<i>Списак банака .....</i>	<i>140</i>
АНЕКС 2 – МОДУЛ 3 ПРОЦЕНА УСАГЛАШЕНОСТИ СА ПРЕПОРУКАМА FATF КОЈЕ СЕ ОДНОСЕ НА ФИНАНСИЈСКИ СЕКТОР (ИЗВЕШТАЈ МАНИВАЛА)	142
МОДУЛ 4, 5, 6 АНАЛИЗА ОЦЕНЕ РАЊИВОСТИ ПРИВРЕДНИХ СЕКТОРА (ОСТАЛЕ ФИНАНСИЈСКЕ ИНСТИТУЦИЈЕ, ОСИМ БАНАКА)	145
<i>ОСНОВЕ И МЕТОД РАДА АНАЛИЗЕ МОДУЛА ЗА ОЦЕНУ РАЊИВОСТИ СЕКТОРА .....</i>	<i>145</i>
МОДУЛ 4: СЕКТОР ХАРТИЈА ОД ВРЕДНОСТИ (ТРЖИШТЕ КАПИТАЛА)	145
<i>Подаци о учесницима на тржишту капитала .....</i>	<i>145</i>
<i>Подаци за обвезнике за првих 6 месеци 2012. године .....</i>	<i>145</i>
<i>Величина и обим промета сектора хартија од вредности (тржишта капитала) .....</i>	<i>145</i>
НАДЗОР НАД ОБВЕЗНИЦИМА СПРОВЕДЕН ОД СТРАНЕ	150
КОМИСИЈЕ ЗА ХАРТИЈЕ ОД ВРЕДНОСТИ (КХОВ)	150
<i>Оцена ризика и рањивости сектора .....</i>	<i>150</i>
<i>Фактори опасности од прања новца који су и који ће и даље бити присутни на тржишту капитала .....</i>	<i>151</i>
ТРЖИШТЕ ЖИВОТНОГ ОСИГУРАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	152
<i>Величина тржишта и обим промета сектора животног осигурања .....</i>	<i>152</i>
<i>Надзор .....</i>	<i>154</i>
<i>Претње од прања новца – изазови за осигуравајућа друштва: .....</i>	<i>155</i>
ОВЛАШЋЕНИ МЕЊАЧИ И БАНКЕ	156
<i>Величина сектора и обим промета .....</i>	<i>156</i>
<i>Мере контроле .....</i>	<i>156</i>
УСЛУГА ПРЕНОСА НОВЦА У МЕЂУНАРОДНОМ ПЛАТНОМ ПОМЕТУ	157
<i>Анализа величине сектора и обим промета .....</i>	<i>157</i>
<i>Мере контроле .....</i>	<i>157</i>
ФАКТОРИНГ И ФОРФЕТИНГ У МЕЂУНАРОДНОМ ПЛАНУ ПРОМЕТУ	158

<i>Анализа величине сектора и обим промета (број трансакција)</i>	158
СЕКТОР ДОБРОВОЉНИХ ПЕНЗИЈСКИХ ФОНДОВА	158
<i>Величина сектора и обим промет на финансијском тржишту</i>	158
<i>Обим промета (број трансакција)</i>	159
<i>Мере контроле</i>	159
ПРОЦЕНА РАЊИВОСТИ СЕКТОРА ДОБРОВОЉНИХ ПЕНЗИЈСКИХ ФОНДОВА	159
ДАВАОЦИ ФИНАНСИЈСКОГ ЛИЗИНГА	160
<i>Величина сектора и обим промет на финансијском тржишту</i>	160
<i>Мере контроле</i>	160
ПРОЦЕНА РАЊИВОСТИ СЕКТОРА ДАВАОЦА ФИНАНСИЈСКОГ ЛИЗИНГА	160
МОДУЛ 7 РАЊИВОСТ ОЗНАЧЕНИХ ПРАВНИХ И ФИЗИЧКИХ ЛИЦА ВАН ФИНАНСИЈСКОГ СЕКТОРА	162
ОПИС СТАЊА	162
ПРОЦЕНА РИЗИКА	163
<i>Казина</i>	163
<i>Приређивање игара на срећу путем интернета</i>	163
<i>Агенти за промет некретнинама и физичка лица инвеститори 0,69</i>	164
<i>Адвокати</i>	164
<i>Ревизори</i>	165
<i>Рачуновође</i>	166
ПРЕДЛОГ РАДЊИ И МЕРА ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ СИСТЕМА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ПРАЊА НОВЦА	169
СПИСАК СКРАЋЕНИЦА:	193
ПОЈМОВИ	194

УВОДНА РЕЧ

Потребу за другачијим приступом у спречавању прања новца и финансирања тероризма Република Србија је препознала још 2009. године када је усвојила Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма. Тај приступ је заснован на анализи и процени ризика од прања новца који обвезници по Закону врше за сваког клијента и пословни однос и на основу којих и извршавају своје обавезе у складу са Законом. Тиме се Република Србија ускладила са међународним стандардима у области борбе против прања новца и финансирања тероризма које доноси Радна група за финансијску акцију (*Financial Action Task Force – FATF*) и са одговарајућим правним прописима Европске уније.

Одлуку о спровођењу националне процене ризика од прања новца донела је Стална координациона група за надзор над спровођењем Националне стратегије за борбу против прања новца и финансирања тероризма дана 8. децембра 2012. године. Очигледно унапређење система које је било последица приступа заснованог на процени ризика, као и ревизија препорука *FATF* која је у то време била у току, дали су подстицај надлежним државним органима да спроведу свеобухватну анализу ризика којима је изложен систем борбе против прања новца и финансирања тероризма у Републици Србији (*National Risk Assessment – NRA*). Усвајањем измењених препорука *FATF* у фебруару 2013. године, спровођење националне процене ризика постало је обавезни међународни стандард.

Сврха спровођења Националне процене ризика јесте да помогне држави да ресурсе које опредељује у борби против прања новца распореди ефикасно, односно да мере које предузима буду сразмерне утврђеним ризицима.

Национална процена ризика је спроведена у оквиру до сада најзначајнијег и највреднијег пројекта за борбу против прања новца и финансирања тероризма у Републици Србији – МОЛИ Србија, вредног 2.265.000 евра. Пројекат је финансирала Европска унија из претприступних фондова *IPA*, уз учешће Републике Србије и Савета Европе, који овај пројекат и спроводи. Захвалност дугујемо и стручњацима Светске банке, чија је методологија коришћена у спровођењу анализе ризика, на свесрдној помоћи и саветима, као и Мисији ОЕБС у Србији на подршци у процесу израде Националне процене ризика. Велики број државних органа који су директно или индиректно део система за борбу против прања новца уложили су велики труд да би се дошло до документа који стоји пред читаоцем. Осим државних органа, у анализи и процени ризика консултован је и приватни сектор, што је допринело свеобухватности процене.

На крају, треба рећи да се рад на анализи и процени ризика од прања новца не завршава објављивањем овога извештаја, него тек почиње. Извештај представља основ за даље сагледавање ризика и слабих тачака у систему борбе против прања новца па је неопходно његово редовно ажурирање. Битне оцене и закључци из овога извештај биће од велике користи и у изради националне стратегије за борбу против прања новца и финансирања тероризма за период 2013 - 2018.

Александар Вујичић
Директор Управе за спречавање прања новца

НАЦИОНАЛНА ПРОЦЕНА РИЗИКА

Израда националне процене ризика од прања новца и финансирања тероризма, према измењеним и ревидираним препорукама *FATF* које су усвојене у фебруару 2012. године, представља међународни стандард. Препоруком број 1 позивају се земље да идентификују, оцене и схвате ризике од прања новца и финансирања тероризма с којима се суочавају. Према тој препоруци, државе треба да одреде орган власти или механизам који ће координирати кораке за процену ризика. Идентификовање, процена и разумевање ризика од прања новца представља суштински важан део примене и развоја система за спречавање прања новца и финансирања тероризма у држави. Тај систем обухвата законе, друге прописе, мере извршења и друге мере које се предузимају да би се ублажили ризици од прања новца и финансирања тероризма.

Циљ процене ризика јесте да се донесу закључци који сектори и поступања у систему једне државе носе потенцијално виши ризик од прања новца, а које нижи, како би држава могла адекватно да одговори на њих и да их смањи, или у потпуности елиминира. Процена ризика на нивоу целе земље јесте темељ за ефикасно опредељивање ресурса у спречавању прања новца и финансирања тероризма. Уколико се у одређеним областима земље идентификује повишен ризик, потребно је ресурсе усмерити управо ка тим областима, у односу на оне области код којих су идентификовани нижи ризици. Национална процена ризика разликоваће се од земље до земље, јер су и правни системи држава веома разнолики, различита је популација, социјална култура, ниво животног стандарда, видови криминала и др. Али оно што јесте заједничко за све процене ризика је чињеница да се заснивају на приступу који је заснован на ризику, да се приликом процене ризика анализира и истражује цео систем са намером да се утврде извори и методе прања новца.

Ризик се може схватити као функција три чиниоца: претње, рањивости и последице. Идеално гледано, процена ризика подразумева доношење суда о претњама, рањивостима и последицама.

Претња је лице или група лица, објекта или активности који имају потенцијал да нанесу штету, на пример држави, друштву, економији и др. У контексту прања новца, то подразумева криминалце, средства којима они располажу, окружење у коме се чине претходна кривична дела и у коме се остварују приходи од криминала, њихова величина и обим. Рањивост обухвата све оне ствари које би се могле искористити у случају претње или делове система који би могли олакшати деловање претње. Рањивост је усредсређеност на чиниоце који представљају слабост у систему спречавања прања новца и финансирања тероризма и систему контроле или на извесна својства саме земље. Последица се односи на утицај или штету које би прање новца или финансирање тероризма могло имати, односно проузроковати.

Национална процена ризика од прања новца за Републику Србију – процес израде

Одлука да се изради Национална процена ризика од прања новца за Републику Србију (енгл. *National Risk Assessment, NRA*) донета је на састанку Сталне координационе групе 8. децембра 2012. године, док је ревизија препорука *FATF* (*Financial Action Task Force*) била у току.

Управа за спречавање прања новца, као централни орган у борби против прања новца, била је носилац и координатор процеса израде националне процене ризика од прања новца. Међутим, у овом дуготрајном процесу, осим Управе, учествовали су и други органи који су директно или индиректно део система за борбу против прања новца: Апелациони суд у Београду, Војнобезбедносна агенција, Војнообавештајна агенција, Тужилаштво за организовани криминал, Републичко јавно тужилаштво, Министарство унутрашњих послова, Безбедносно-информативна агенција, Министарство правде, Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде, Управа царина и Пореска управа, Народна банка Србије, Комисија за хартије од вредности, Агенција за привредне регистре, Републички завод за статистику, Девизни инспекторат и Управа за игре на срећу (сада су у саставу Пореске управе).

Осим државних органа, у процени ризика је учествовао и приватни део система.

Национална процена ризика од прања новца извршена је кроз седам тематски подељених целина на којима су континуирано радили представници државних институција подељени у пет радних група: разматрање имовинске користи проистекле из кривичног дела, рањивост од прања новца на националном нивоу, рањивост банкарског сектора, рањивост тржишта капитала, сектора осигурања и осталих финансијских институција и рањивост лица ван финансијског сектора (рачуновођа, ревизора, адвоката, итд.).

На почетку анализе ризика одређен је координатор процеса и вође радних група. Радне групе су редовно, током процеса израде ризика, одржавале састанке. Учесници састанака су расправљали о прикупљеним подацима, размењивали су мишљења и договарали се о будућем току активности. Вође група су извештавале координатора о темпу рада, проблемима у раду, закључцима и идентификованим ризицима.

Израда свеобухватног ризика била је велики и дуготрајан посао који је захтевао максимално ангажовање свих лица укључених у процес. Процес израде стратешког документа трајао је годину дана и захтевао је заједнички рад свих учесника, државног и приватног сектора у циљу адекватног одбра на питања шта је то у систему што захтева већу пажњу и посвећеност у наредном периоду и који су то разлози довели до тога да су неки сектори или активности рањивији, а самим тим и угроженији од других, да ли су у питању законске норме, непостојање закона, неадекватна примена закона, надзор и друго. У току израде националне процене ризика организован је велики број радионица, семинара и састанака на којима су учествовали представници државних институција, надлежних органа и приватног сектора.

Република Србија је свеобухватну процену ризика извршила по методологији Светске банке. У ту сврху коришћен је инструмент за националну процену ризика од прања новца који је осмислила и на располагање ставила Светска банка. Задаци стручњака Светске банке били су ограничени на следеће активности: 1) достављање инструмената 2) пружање стручних савета о техничким аспектима инструмената 3) преглед нацрта докумената који су резултат националне процене ризика и давање савета у циљу исправног коришћења инструмената. Подаци, статистике и информације које су уврштене у обрасце Инструмената за националну процену ризика од прања

новца, као и налази, тумачења и оцене у процесу националне процене ризика, припадају надлежним органима Републике Србије и не одражавају ставове Светске банке.

Република Србија је учествовала и у прелиминарној процени ризика Међународног монетарног фонда. С обзиром на то да су методологије имале различите приступе, рад учесника на обе методологије допринео је бољој идентификацији ризика, квалитетнијим закључцима, идентификовању критичних сектора и активности.

Резултати обе методологије искоришћени су приликом доношења коначних закључака и оцене ризика у систему.

Након годину дана исцрпног рада и анализе рањивости и претњи, Република Србија је дошла до своје прве процене ризика од прања новца. Приликом израде у обзир су узети политички, социолошки, културни, економски (нпр. ниво животног стандарда), демографски и други чиниоци од значајног утицаја на систем.

Процена ризика није једнократан посао и константно ће се допуњавати и ажурирати.

Национална процена ризика од прања новца је стратешки документ и представља темељ за израду Националне стратегије за спречавање прања новца и финансирања тероризма.

У наставку је дат кратак преглед (сажетац) утврђених претњи и рањивости, као и одређене активности које је потребно хитно предузети. Затим следи ретроспектива претњи и слабости кроз преглед система за спречавање прања новца Републике Србије, као и одговори на питања које су то околности утицале на активности високог ризика. У прилогу су дати и извештаји које су сачиниле радне групе.

На самом крају документа сажето су наведене активности које је потребно предузети, акциони план којим се предлаже низ конкретних активности и мера да би систем за спречавање прања новца боље функционисао.

Процена ризика

Процењени ризици су следећи:

1. **кривична дела која представљају висок ризик за прање новца:** пореска утаја, неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, злоупотреба службеног положаја
2. **висок утицај на рањивост система:** мали број пресуда за прање новца и некоординирано поступање државних органа
3. **висок недостатак система:** статистике нису јединствене или се уопште не воде, непостојање електронског уписа података и неумреженост информационих система и база података државних органа
4. **висока рањивост финансијског сектора:** банке
5. **рањива делатност у нефинансијском сектору:** промет некретнинама

Пре само годину дана, одговор на наведено питање било би тешко дати овако концизно и јасно или би се, са друге стране, одговор заснивао на перцепцијама појединаца и разликовао би се од институције до институције, у зависности од положаја коју она има у систему спречавања прања новца. Национална процена ризика, осим што је омогућила селекцију високо ризичних активности од стране свих учесника у систему спречавања прања новца, дала је одговор и на питање зашто су управо наведене активности дефинисане као ризичне, као и предлог радњи које имају за циљ да наведене ризике отклоне или да их бар доведу на прихватљиву меру.

САЖЕТАК **(претње и слабости система)**

ПРЕТЊЕ

Кривична дела са високим степеном ризика за прање новца

Са аспекта прања новца, тј. као предикатна (претходна) кривична дела која представљају највећи ризик по питању имовинске користи проистекле од извршења ових дела, као високо ризична кривична дела окарактерисана су пореска утаја, неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога и кривично дело злоупотребе службеног положаја.

Пореска утаја

Пореска кривична дела су: пореска утаја – чл. 229, 229-а неуплаћивање пореза по одбитку и кривично дело из члана 173. Закона о пореском поступку и пореској администрацији. Проценат овог кривичног дела у односу на укупан број пријављених кривичних дела јесте 15,49%. Ради се о једном од најраширенијих облика финансијске недисциплине правних субјеката у Републици Србији. Избегавање плаћања пореза и других дажбина које представљају јавни приход најчешће се врши приказивањем лажног промета преко фантомских предузећа, фалсификовањем документације и убацивањем кријумчарене робе или робе произведене на црно у легалне токове преко предузећа. На висок ниво пореских утаја утиче и то што се значајан део пословања одвија у готовини, а са циљем да се избегне порез. Према запажањима Пореске управе, готовинске трансакције у значајним износима обављају се код привредних субјеката која се баве спољном трговином, откупом секундарних сировина и пољопривредних производа, као и код лица која се баве грађевинам. Имајући у виду недостатке у дефинисању и тумачењу радње извршења основног кривичног дела пореске утаје која се изменема и допунама Кривичног законика ускоро очекује, а што индикује и већи број ових кривичних дела, налазимо да се ради о делима велике имовинске користи. Сазнања из појединих предмета говоре о висини утајеног пореза од неколико десетина милиона динара, као и да је од укупног броја оптужених око 40% оптужено за теже, квалификоване облике овог кривичног дела.

Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога – члан 246.

Спада у кривична дела тзв. „**високог степена ризика**“, када је у питању прање новца који представља имовинску корист проистеклу из његовог извршења. Кључна ограничења, када је у питању израчунавање вредности такве имовинске користи, као и код кривичних дела против имовине, представља недостатак прецизних статистичких података, посебно када је у питању висина имовинске користи прибављена извршењем овог кривичног дела, имајући у виду да се цена појединих опојних дрога и психотропних супстанци на илегалном тржишту формира према различитим критеријумима. Обим имовинске користи проистекле из кривичног дела неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога могла би се приближно израчунати када би се количина заплених наркотика у одређеном периоду помножила са ценом тих наркотика на илегалном тржишту. Притом, као корективни фактор треба имати и цену по којој извршиоци на илегалном тржишту набављају опојну дрогу коју касније

неовлашћено стављају у промет, а тај податак је тешко утврдити, како би се разлика између цене по којој се опојна дрога набавља и имовинске користи која се стиче њеним неовлашћеним стављањем у промет могла исказати као вредност противправно стечене имовинске користи настале извршењем овог кривичног дела. У том смислу, вредност заплете опoјне дроге херoина од јануара до децембра 2011. године, као најзаступљеније опoјне дроге на илегалном тржишту у Србији, била би око 1.297.300,00 евра, који износ би, уз наведени корективни фактор (цена по којој је дрога набављена), могао представљати обим имовинске користи коју би криминалци желели да оперу кроз финансијски и нефинансијски сектор. Анализом врсте и вредности одузете имовине, може се закључити да се имовина стечена извршењем кривичног дела из члана 246. КЗ најчешће користи за куповину непокретности (кућа, станова, пословних објеката, грађевинског земљишта), покретне имовине (путничких и теретних моторних возила, драгоцености), а у нешто мањем обиму улагањем у хартије од вредности. На основу података из истраживања које је обавио Републички завод за статистику Србије, утврђује се да је учешће процењене потрошње илегалних добара и услуга, тј. потрошње наркотика у БДП у 2003. години 0,34%, у 2004. години 0,34%, у 2005. години 0,36%, и у 2006. години 0,33%.

Кривично дело злоупотребе службеног положаја – члан 359.

Знатан број пријављених оптужених и пресуђених лица указује да је ово најчешће кривично дело које се врши против службене дужности и као основно коруптивно кривично дело. Из статистичких извештаја Републичког јавног тужилаштва уочава се мали број изрицања мере одузимања имовинске користи. На основу оперативних података и непосредних сазнања из предмета произилази да се пред Тужилаштвом за организовани криминал воде кривични поступци за корупцију у јавним предузећима, здравству, правосуђу, привреди (због кривичних дела давања и примања мита и злоупотребе службеног положаја) којима је прибављена имовинска корист од преко 75 милиона евра. Кривична дела: **проневера** - члан 364, **примање мита** – члан 367, **давање мита** - члан 368. исто као и најчешће коруптивно кривично дело злоупотребе службеног положаја, из наведених разлога се такође могу сматрати делима „**високог степена ризика**“.

Висина прибављене имовинске користи	Злоупотреба службеног положаја, члан 359. КЗ	Проневера, члан 364. КЗ
до 450.000,00 динара	478	200
од 450.000,00 динара до 1.500.000,00 динара	27	25
преко 1.500.000,00 динара	26	6

Идентификована типологија

Када је у питању идентификована типологија прања новца, најчешће се ради о „самопрању“, односно прању новца односно имовине коју је извршилац сам прибавио извршењем кривичног дела. Имајући у виду да највећи број трансакција иде преко банака – лични и пословни рачуни, наменски рачуни за куповину хартија од вредности, трговина некретнинама и слично – најугроженији сектор је банкарски, док се највише улаже у некретнине и пословне активности.

Одређивање износа имовинске користи иностраног порекла која се може опрати и у самој држави

Значајна је улога домаћих држављана и странаца, као саизвршилаца и странаца као извршилаца кривичних дела у иностранству и сума имовинске користи која се може опрати у самој држави. Наведена процена произилази из извештаја Тужилаштва за организовани криминал, нарочито када су у питању кривична дела организованог криминала. Кривично дело трговине дрогом, односно неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога, посебно је битно и може се повезати са конкретним државама (Албанија, Холандија, Белгија, Шведска, Турска, Бугарска). На основу сазнања из одређених предмета, перцепције и стручних радова може се рећи да није од малог значаја улагање у домаћу државу која врше особе за које се зна да су преступници посебно у поступку приватизације, спољнотрговинском промету, грађевинарству.

Рањивост система на националном нивоу

Законодавни и институционални оквир је заокружен, пре свега инкриминисањем прања новца у Кривичном законiku и доношењем свеобухватног превентивног закона – Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма – као и доношењем низа других закона и подзаконских аката. Наведена оцена може бити поткрепљена независним проценама које врше комитет Савета Европе Манивал и друге међународне организације. Делотворна примена тог законског оквира је област у којој је напредак неопходан а сигуран корак напред је јачање капацитета институција пре свега кроз подизање нивоа знања.

Рањивост система расте због више отворених питања у вези са донетим пресудама за прање новца на које судска пракса мора да да одговор у наредном периоду. Већина пресуда односи се на прање новца у стицају са претходним кривичним делом, најчешће злоупотребом служеног положаја, а не на прање новца за трећа лица или тзв. професионално прање новца. Један од разлога за мали број пресуда је и недовољна едукованост и упућеност тужилаца запослених на истрагама ових кривичних дела и судија. Осим едукације, потребна је и боља координација свих државних органа који учествују у борби против прања новца. Јачање улоге тужиоца у свим овим механизмима од суштинског је значаја. Тужилац треба да преузме улогу координатора и лидера у поступку.

Секторска рањивост

Финансијски сектор

Процена ризика у финансијском систему Републике Србије извршена је за банкарски сектор, сектор хартија од вредности, сектор осигурања, сектор давалаца услуга финансијског лизинга, сектор добровољних пензијских фондова, мењачнице, факторинг и форфетинг и агенте за пренос новца.

Банке су означене као најрањивији сектор, а самим тим и најризичнији у односу на остале секторе који су процењивани. Оцена ризичности није дата у апсолутном износу, већ у поређењу са другим секторима код којих је извршена процена ризика.

Банке

Укупна оцена ризика од прања новца коме је изложен банкарски сектор Републике Србије је средњи ниво ризика. Банке у Србији, због свог значаја у финансијском систему и чињенице да представљају велики део финансијског тржишта, имају посебно место у систему спречавања прања новца и финансирања тероризма. Велики број корисника и огромни финансијски токови који стварају могућности за прикривање незаконитих трансакција чине банкарски сектор веома привлачним за коришћење у сврху прања новца. Додатни фактор који покреће криминалне елементе да користе банкарски сектор за трансфер нелегално стечених средстава јесте и могућност да она буду претворена у различите производе, које банке нуде клијентима.

Банкарски сектор је изложен ризику прања новца пре свега због своје величине и значаја унутар целокупног финансијског сектора, као и због великог броја клијената и трансакција које се за њих спроводе. Банке послују са бројним клијентима, од којих неки могу покушати да прикрију прави идентитет и порекло средстава.

Генерално, систем надзора над управљањем ризиком од прања новца и финансирања тероризма у банкама добро је постављен. Даљи напредак могуће је постићи у доследној примени контроле засноване на процени ризика од прања новца, коме је свака банка појединачно изложена.

Рањивост одређених правних и физичких лица ван финансијског сектора

Процена ризика од прања новца кроз нефинансијски део система Републике Србије је вршена у следећим секторима: игре на срећу, ревизори, рачуновође, адвокати и посредници у промету непокретности.

Агенти за промет некретнина и физичка лица – инвеститори

Највећи ризик од прања новца кроз нефинансијски сектор налази се у делатности промета некретнина, посебно када се узме у обзир то да се у Србији бројна физичка лица појављују као инвеститори и затим продавци новосаграђених некретнина. Таквих физичких лица, према подацима Пореске управе, има 394. Делатност градње некретнина носи повећан ризик од прања новца јер се плаћање грађевинског материјала може обављати у готовини. Типологије прања новца, које је Управа објавила 2012. године, кажу да је један од типолошких начина за прање новца у Србији прање новца кроз некретнине. Као типичан пример прања новца углавном наводе улагање велике количине готовине од стране физичког лица – инвеститора у градњу непокретности, а затим продаја тако саграђене непокретности и прикривање нелегалног порекла новца уложеног у градњу. И то су фактори који повећавају ризик од прања новца кроз ову област.

Недовољна је законска регулисаност овог сектора. Нема посебног закона који би регулисао промет непокретности, иако је више пута било речи о раду на овом закону, већ се на промет непокретности примењују опште одредбе облигационог права.

Предлог радњи – закључци (смањење последица прања новца)

1. **Лоше вођене статистике:** неопходно је увести јединствену методологију израде извештаја свих релевантних државних органа и електронско вођење података, тамо где такав начин не постоји.
2. **Недовољно знање:** Специфична знања неопходна учесницима који су део система морају се подићи на виши ниво у циљу што успешније борбе против прања новца. Неопходна је израда свеобухватног програма и плана обуке за учеснике у борби против прања новца (институционализација обуке). Појачана едукација несумњиво би допринела и повећању броја пресуда за прање новца од стране судова.
3. **Повезивање, централизација и умрежавање база података:** Формалан начин размене података несумњиво утиче на смањену ефикасност и ефективност у решавању случајева прања новца. Централизација управљања подацима као и обједињавање различитих база података несумњиво би довела до бржег решавања случајева прања новца, као и бржег деловања у случају хитног реаговања.
4. **Проблем координације рада државних органа:** боља координација свих државних органа који учествују у борби против прања новца. Туžilачка истрага којој се иде у сусрет, прописана новим Законом о кривичном поступку, сигурно ће допринети томе.

Нова национална стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма

Да би спроведена анализа и уочене особености система дале резултате у будућем периоду, у смислу боље расподеле ресурса, подизања ефикасности и ефективности, као и да би се остварио крајњи циљ – да се спречи интегрисање прљавог новца у финансијски систем Републике Србије, потребно је предузети одређене активности што пре. Једна од активности које ће Управа за спречавање прања новца, као централни орган у овој борби, одмах предузети јесте сачињавање нове националне стратегије за борбу против прања новца и финансирања тероризма, која ће узети у обзир све ризике који су утврђени током овог процеса, као и свеобухватног плана активности које је потребно предузети.

Претње - рањивост Процена ризика		Карактеристике процењене ризичности / рањивости	Потребне активности
Пореска кривична дела: пореска утаја – чл. 229, 229-а неуплаћивање пореза по одбитку и кривично дело из чл. 173. Закона о пореском поступку и пореској администрацији	висок	Најраширенији облик финансијске недисциплине Сива економија Дела велике имовинске користи	Измена прописа Појачана контрола лица
Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога	висок	Распрострањеност Значајан обим имовинске користи Повезаност са организованим криминалним групама	Радне групе Јачање домаће и међународне сарадње Стратегија за борбу против организованог криминала
Злоупотреба службеног положаја – чл. 359.	висок	Основно коруптивно и најчешће кривично дело Корупција у јавним предузећима, здравству, правосуђу, привреди	Стратегија за борбу против корупције Ефикасност судских поступака
Рањивост система	висок	Мали број пресуда Координација рада Умреженост база Непостојање статистика	Повећати ниво едукације Радни тимови Тужилашка истрага Умреженост система Електронски упис
Банке	средња	Највећи број клијената Велики број трансакција Велики број производа Примена шифри основа Добар надзор	Додатна едукација о процени и анализи ризика Прикази студија случајева Праћење нових производа и услуга Подизање значаја овлашћених лица

Остале финансијске институције			
Тржиште капитала	средње ниска	Смањен број трговања Наменски рачуни (новчани) код банака	Примена нових прописа Пратити појаве, као што су преузимање предузећа и ФОП трансакције Повезано деловање надзорних органа (Комисије за хартије од вредности и Народне банке Србије) Едукација о примени Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма
Животно осигурање	ниска	Мала вредност закључених уговора надзор	Пратити нове производе и услуге Непосредан надзор
Овлашћени мењачи и банке	средња	Велики број регистрованих лица Користе се за фазу раслојавања прљавог новца У оптицају само готовина	Интензивирати контролу примене прописа
Пренос новца	средња	Мала вредност трансакција Услуге користе лица повезана са трговином људима и наркотицима	Интензивирати контролу
Факторинг и форфетинг	ниска	Откуп потраживања до годину дана Све трансакције иду преко банкарског система	Интензивирати контролу
Добровољни пензијски фондови	ниска	Позивиција на финансијском тржишту Мала заступљеност	Посредан и непосредан надзор Едукација
Даваоци финансијског лизинга	ниска	Билансна сума 568,2 милиона евра	Извршити непосредан надзор

Лица ван финансијског сектора			
Казина	средња	Успостављен систем У оптицају готовина Нејасне одредбе Закона о играма на срећу	Измена Закона
Приређивање игара на срећу путем интернета	средње висока	Нејасне одредбе Закона о играма на срећу	Измена Закона
Агенти за промет некретнина и инвеститори	средње висока	Највећи део прљавог новца улаже се у грађевину и инвестиције Плаћање грађевинског материјала у готовини Нема посебног Закона који регулише промет непокретности	Измена Законских прописа Појачана контрола рада Контрола примене законских прописа
Адвокати који обављају послове у вези са управљањем имовином клијентата	средње ниска	Не примењују се прописи Не постоји свест да су обвезници	Едукација Контрола примене прописа
Ревизори	ниска	Лиценце за овлашћена лица Постојање свести да су обвезници Надзор	Наставити непосредан надзор рада
Рачуновође	средње ниска	Лиценце за овлашћена лица Посредан и непосредан надзор	Едукација Непосредан надзор

РЕТРОСПЕКТИВА РЕЗУЛТАТА

Претње и слабости система за спречавање прања новца

Анализа ризика

Систем за борбу против прања новца почео је да се гради ступањем на снагу првог Закона о спречавању прања новца, 2002. године. Тада је образована и финансијскообавештајна служба Републике Србије, данас Управа за спречавање прања новца.

Управа за спречавање прања новца обавља финансијскоинформационе послове: прикупља, обрађује, анализира и прослеђује надлежним органима информације, податке и документацију и врши друге послове који се односе на спречавање и откривање прања новца и финансирање тероризма, у складу са Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма. Управа у току анализе прикупља и додатне податке, како додатне податке од обвезника, тако и од других државних органа и у случају сумње у прање новца прослеђује податке и информације о томе надлежним органима, најчешће тужилаштвима. Само у 2012. години Управа је проследила тужилаштвима укупно 112 информација због сумње на прање новца.¹

Обвезници по Закону о спречавању прања новца и финансирања тероризма² су: банке, мењачи, друштва за управљање инвестиционим фондовима, друштва за управљање добровољним пензијским фондовима, даваоци финансијског лизинга, друштва за осигурање, друштва за посредовање у осигурању, друштва за заступање у осигурању и заступници у осигурању, која имају дозволу за обављање послова животног осигурања, лица која се баве поштанским саобраћајем, брокерско-дилерска друштва, организатори посебних игара на срећу у играчницама, приређивачи игара на срећу које се организују путем интернета, телефона или на други начин путем телекомуникационих веза, ревизори. Обвезницима се сматрају и предузетници и правна лица која врше посредовање у промету непокретности, пружање рачуноводствених услуга, пореско саветовање, посредовање у склапању кредитних послова и давању зајмова, факторинг и форфетинг, давање јемстава и пружање услуга преноса новца. Радње и мере за спречавање и откривање прања новца и финансирања тероризма прописане овим законом спроводе се и код адвоката и адвокатског ортачког друштва. Управа за спречавање прања новца овлашћеним лицима и њиховим заменицима издаје лиценцу. Лиценца се издаје на основу положеног стручног испита који се састоји из општег и посебног дела. У општем делу се проверава познавање Закона и прописа донетих на основу Закона, а у посебном делу се проверава познавање система за спречавања прања новца у области специфичној за одређеног обвезника. Делотворност лиценци показала се од самог почетка примене. Лиценцирање овлашћених лица је допринело подизању свести обвезника о систему за спречавање прања новца и финансирање тероризма и унапредило квалитет рада обвезника.

Управа располаже значајним базама података које се користе у поступцима анализе токова новца. Међутим, за додатне податке потребне за даљу анализу, Управа се формалним захтевима обраћа другим државним органима. Директан приступ базама података државних органа, кроз информатичко повезивање, допринео би ефикасности процеса прикупљања и размене података који је и основ анагажовања Управе, као финансијскообавештајне службе.

¹ Сви подаци о раду и овлашћењима Управе за спречавање прања новца доступни су на сајту, www.apml.org.rs

² Текст Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма, као и сви други подзаконски акти Управе за спречавање прања новца објављени су на сајту Управе за спречавање прања новца www.apml.org.rs

Имајући у виду да Управа не врши само анализу сумњивих трансакција, већ је задужена за координацију целог система за борбу против прања новца, несумњиво је најважнији и највећи проблем Управе недостатак административног капацитета за извршавање свих поверених задатака. Иако је недостатак у решавању броја запослених формално решен подизањем броја запослених на 40, Управа не може да запосли тај број због недовољног пословног простора. Евалуатори Комитета Манивал су још 2009. године у својој процени навели да Управа обавља све финансијскообавештајне послове на ефикасан начин, колико је то могуће с обзиром на пословни простор и број запослених. Тачније, нагласили су да пословни простор не одговара потребама запослених и препоручено је да Република Србија треба да предузме све мере како би Управи обезбедила адекватне техничке, материјалне и друге услове.

Да би Управа могла да настави са даљим усавршавањем и иновирањем својих информационих капацитета, који су од суштинског значаја за обраду велике количине података, неопходно је побољшати техничке услове као што је претходно указано.

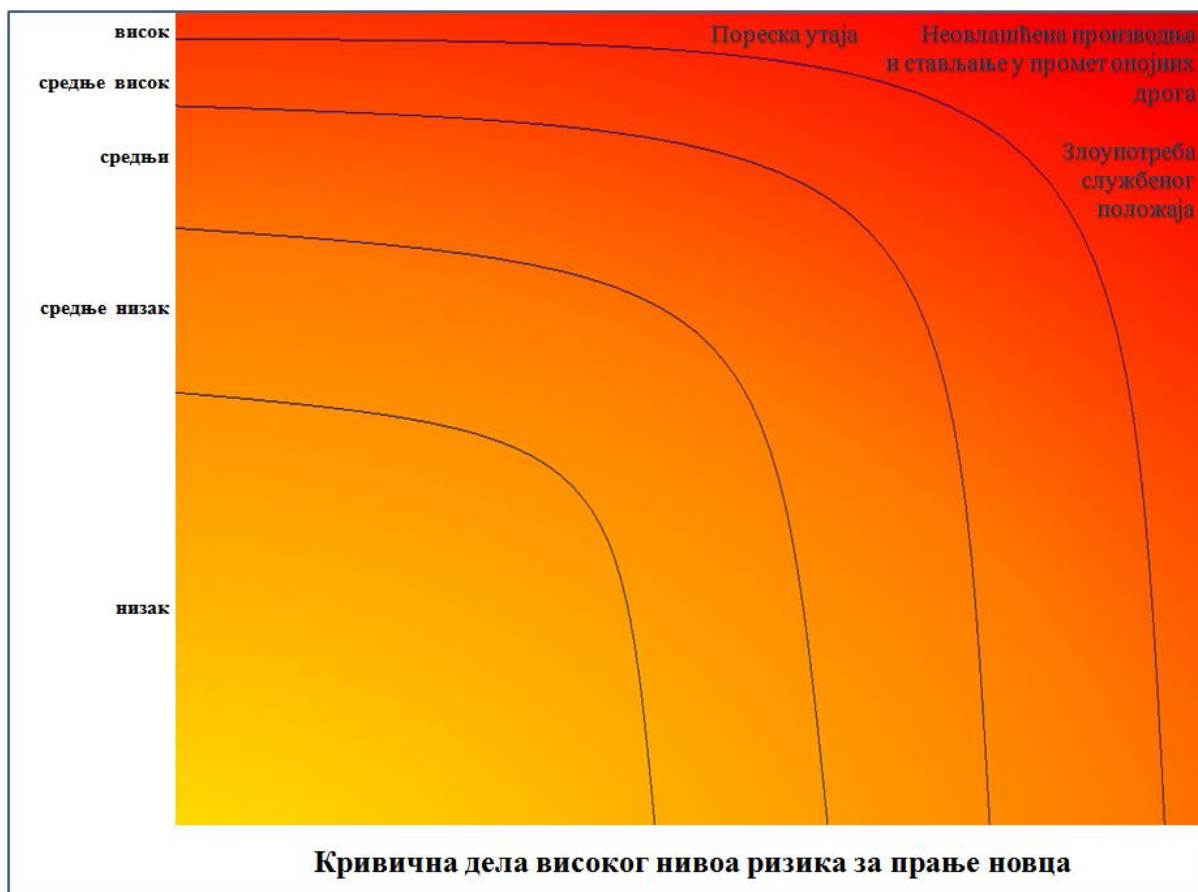
Кривично дело прања новца прописано је Кривичним закоником и дефиниција је усаглашена са свим међународним стандардима из чега даље произилази недвосмислен закључак да је рањивост у погледу ове инкриминације незнатна. За процесуирање кривичних дела прања новца стварно су надлежни виши судови, а тиме и виша јавна тужилаштва којих у Србији има укупно 26.

Према извештају Републичког јавног тужилаштва за 2011. годину, најучесталија кривична дела су крађе (тешке крађе, разбојничке крађе, разбојништва, итд.), неовлашћена проиловдња и стављање у промет опојних дрога, злоупотреба службеног положаја, недозвољена проиловдња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја и пореска утаја, тачније неуплаћивање пореза по одбитку. И највећи број пресуда донет је за наведена кривична дела. За кривично дело прања новца у 2011. години, према подацима Републичког јавног тужилаштва, пријављено је 56 лица, водила се истрага за 45 лица, подигнута је оптужница за 14 лица, а донета је 1 пресуда.

Одузимање имовине која је стечена извршењем кривичног дела прописано је Кривичним закоником, Закоником о кривичном поступку и Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела. Дирекција за управљање одузетом имовином управља одузетом имовином са пажњом доброг домаћина. Вредност имовине којом Дирекција управља износи око 350 милиона евра. Дирекцији за управљање одузетом имовином достављено је 9 решења о привременом одузимању имовине за кривично дело прања новца.

Претње

Са аспекта прања новца, тј. као предикатна (претходна) кривична дела која представљају највећи ризик по питању имовинске користи проистекле од извршења ових дела, као високо ризична кривична дела окарактерисана су пореска утаја, неовлашћена проиловдња и стављање у промет опојних дрога и кривично дело злоупотребе службеног положаја.

Пореска утаја

Пореска утаја, као високоризично предикатно кривично дело за прање новца, учествује са 15,49% у односу на укупан број пријављених кривичних дела. Сазнања из неких предмета говоре о висини утајеног пореза од неколика десетина милиона динара, као и да је, од укупног броја оптужених, око 40% оптужено за теже облике овог кривичног дела. И у Извештају Манивала наведено је да се, када је реч о пореској утаји, ради о једном од најраширенијих облика финансијске недисциплине правних субјеката у Републици Србији.

Избегавање плаћања пореза и других дажбина које представљају јавни приход најчешће се врши приказивањем лажног промета преко фантомских предузећа, фалсификовањем документације и убацивањем кријумчарене робе или робе произведене на црно у легалне токове преко предузећа. Активности које се обављају у тзв. сивој зони такође утичу на висок ризик наведеног кривичног дела: правна лица која избегавају регистравање легалне активности којом се баве (избегавање пореских обавеза и обавеза социјалне заштите), произвођачи који се баве незаконитом активношћу и произвођачи који намерно пријављују нижи приход од оствареног у циљу избегавања или смањења пореза на приход, пореза на додату вредност и доприноса за социјалну заштиту. Сива економија је присутна на многим пољима економске активности: у грађевинарству, спољнотрговинском пословању, трговини текстилом и обућом, трговини секундарним сировинама, пољопривредној производњи итд. Као узроци неформалне економије најчешће се наводе корупција и неефикасност јавне администрације, висока пореска оптерећења, недовољна контрола (тржишна инспекција, пореска инспекција, итд.) мали ризик у односу на очекивану добит, висока незапосленост, ниска примања и пад животног стандарда.

На висок ниво пореских утаја утиче и то што се значајан део пословања одвија у готовини, а са циљем да се избегне порез. Према запажањима Пореске управе готовинске трансакције у значајним износима обављају се код привредних субјеката која се баве спољном трговином, откупом секундарних сировина и пољопривредних производа, као и код лица која се баве грађевином. Управо су наведене делатности окарактерисане и као високо ризичне када је у питању избегавање плаћања пореза. Велики део готовине се повлачи из легалних токова, а новац се даље користи за финансирање разних других облика сиве економије.

У Републици Србији се значајан део трансакција обавља у готовини и код легалних активности. У многим билтенима наводи се да је Србија и даље „кеш“ интензивна земља и према неким истраживањима, око 30 % трговине и даље се одвија у „кешу“.

Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма ограничено је готовинско пословање на износ од 15.000 евра и више. Укупна вредност сумњивих трансакција, где су трансакције извршене готовински, независно од тога да ли је у питању полагање или подизање новца у готовини, за 2011. годину износи у валути 59.234.161,72 евра. С обзиром да су обвезници дужни да Управи пријаве, осим сумњивих и све готовинске трансакције у износу од 15.000 евра и више, број пријављених готовинских трансакција Управи у 2011. години био је 262.460, док је њихов број у 2012. години незнатно порастао и износи 268.173.

Ако се посматра укупна вредност сумњивих трансакција које су извршене по основу промета робе и услуга у земљи, њихова укупна вредност у 2011. години је износила, у валути евра 36.822.659,00. Анализом трансакција које су пријављене као сумњиве, а извршене су по основу промета робе и услуга, уочено је да највећи број њих има за претходно кривично дело пореску утају. Најчешће се ради о покушајима да се новац трансферише преко рачуна већег броја правних лица за које се сумња да су фантомске, по основу промета роба и услуга да би на крају био подигнут од стране једног или више међусобно повезаних физичких лица. Такође је примећена и појава оснивања правних лица која се региструју за откуп секундарних сировина. Правна лица се користе искључиво за „извлачење“ готовине са рачуна и након оствареног промета од 4 милиона динара брзо се гасе. Средства, која се извлаче са рачуна по основу промета робе и услуга, најчешће завршавају на рачунима физичких лица, која их одмах затим готовински подижу.

Код пореских утаја мора се указати и на трансакције које су извршене по основу уплата позајмица оснивача за ликвидност предузећа, а код којих су такође препознате сумњиве околности извршења. Укупна вредност извршених трансакција по основу позајмица оснивача за 2011. годину износи у валути евра 7.392.629,85, када је реч о безготовинским трансакцијама, док када је реч о готовинским уплатама на рачуне правних лица укупна вредност је 6.645.804,68 евра. Позајмица оснивача за ликвидност предузећа је законски дозвољен и неопорезив вид помоћи предузећу, али искуства у анализи сумњивих трансакција говоре да се наведени основ, управо због тога, врло често злоупотребљава у сврху полагања, али и интегрисања, прљавог новца у легалне новчане токове.

Управа за спречавање прања новца остварује добру сарадњу са Пореском управом, али ефикаснијем реаговању несумњиво би допринео директан приступ базама Пореске управе, као и електронско повезивање система два органа. Након обавештења Управе такође је потребан брз излазак на терен пореских инспектора, што би омогућило да се незаконите радње, у случају да их заиста има, брзо откривају, а да се затим уз координацију тужилаштва превентивно делује, а све са циљем спречавања уласка прљавог новца у легалан систем и одузимања имовинске користи.

Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога

Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога је такође високоризично дело са аспекта прања новца. Обим имовинске користи проистекле из овог кривичног дела могао би се приближно израчунати када би се количина заплењених наркотика у одређеном периоду помножила са ценом тих наркотика на илегалном тржишту, али уз корективни фактор, односно цену по којој је дрога набављена. На овај начин израчуната вредност заплењеног хероина од јануара до децембра 2011. године, као најзаступљеније опојне дроге на илегалном тржишту, износила би око 1.297.300,00 евра. Ово је и потенцијални износ прљавог новца само од продаје хероина, тј. новац који би криминалци желели да оперу кроз финансијски и нефинансијски сектор. Анализом врсте и вредности одузете имовине, може се закључити да се имовина стечена извршењем кривичног дела користи за куповину непокретности (кућа, станова, пословних објеката, грађевинског земљишта), покретне имовине (путничка и теретна моторна возила, драгоцености), а такође и за улагање у хартије од вредности.

У извештају *SECI* о конфисковању дроге (Иницијатива о сарадњи земаља Југоисточне Европе, *Southeastern European Cooperative Initiative, SECI*) Србија се спомиње као земља у којој су заплењене значајне количине хероина. У извештају о дроги у земљама југоисточне Европе (*Drug Situation Analysis Report South Eastern Europe, UNODC, Paris Pact*) наводи се да је извршено постепено премештање коридора за кријумчарење дроге, на тај начин што се знатно већи значај даје коридору који пролази кроз Румунију и Мађарску, у односу на раније коришћени коридор кроз Србију. Постоје индикатори који указују да се на Косову смештају велике количине хероина ради даље дистрибуције у Западну Европу преко албанских лука, Црне Горе и Босне и Херцеговине. Нестабилност граница Косова се злоупотребљава за кријумчарење добара, роба и наркотика.³

Занимљиво је и истраживање које је спровео Републички завод за статистику Србије за период од 2003. до 2006. године у коме се наводи да је учешће процењене потрошње илегалних добара и услуга, тј. потрошње наркотика у БДП у 2003. години износило 0,34, у 2004. години 0,34, 2005. године 0,36 и 2006. години 0,33. Сигурно је потреба, с обзиром на велики обим имовинске користи који према проценама проистиче из овог кривичног дела, поновити овакво истраживање.

Процена тражње и понуде дроге и утицај на БДП

	2003.	2004.	2005.	2006.
Број корисника				
Хероин	7023	7803	8671	9634
Кокаин	2659	2954	3282	3647
Марихуана	58444	64940	72156	80173
Екстази	2608	2897	3219	3577
Амфетамин	7295	8106	9006	10007
Укупно	78029	86700	96334	107038
Потрошња у мил. евра				
Хероин	41,7	46,3	51,4	57,1
Кокаин	6,0	6,6	7,4	8,2
Марихуана	9,9	11,0	12,3	13,6
Екстази	0,8	0,9	1,0	1,1
Амфетамин	2,4	2,7	3,0	3,3
Укупно	60,8	67,5	75,0	83,4

³ *Drug Situation Analysis Report South Eastern Europe, UNODC, Paris Pact*, извештај из новембра 2011.

% БДП-расходна страна	0,34	0,34	0,36	0,33
Аутпут у мил. евра				
Хероин	35,8	39,8	44,3	49,2
Кокаин	3,9	4,3	4,8	5,3
Марихуана	7,7	9,7	9,4	10,6
Екстази	0,7	0,8	0,9	1,0
Амфетамин	1,8	1,9	2,2	2,4
Укупно	49,9	55,5	61,6	68,5
% БДП-производна страна	0,28	0,28	0,29	0,27

Према подацима Тужилаштва за организовани криминал Републике Србије припадници једне групе осумњичени су за кријумчарење опојне дроге у количини преко 5.400 кг кокаина заплетењог у више појединачних акција у Италији, Бразилу, Аргентини и Уругвају.

У Извештају о дроги у земљама југоисточне Европе наводи се да главни коридор којим се кокаин допрема у Србију полази из Латинске Америке и кроз земље западне Европе завршава се у Србији. Према истом извештају, постоји одређени број криминалних група из Србије и Црне Горе које имају директне контакте са продавцима кокаина из Јужне Америке (Бразил, Аргентина, Колумбија, Венецуела). Куповна цена таквог кокаина је између 5.000 и 6.000 долара по килограму. Кокаин полази из јужноамеричких лука у Аргентини, Бразилу, Парагвају и Колумбији и доставља се углавном у западноевропске луке (Антверпен, Ротердам, Хамбург, Бремерхавен, Ђоја Тауро). Профит који се стекне продајом наркотика пере се на различите начине, а у легалне токове интегрисе се најчешће кроз инвестиције у некретнине и грађевинску делатност. У циљу превенције и спречавања прања новца који потиче од трговине наркотицима, балканске земље су унапредиле сарадњу у погледу истрага и разоткривања канала за прање новца који потиче од продаје дроге, а најбољи пример за то је удруживање полицијских органа бивших југословенских република у операцију под именом „Балкански ратник“ чији је циљ хапшење и процесуирање чланова главних криминалних група за трговину наркотицима, као и заплена тако стечене имовине. Такође се наводи и податак да је српска полиција пронашла и запленила наркотике у вредности од око 2 милиона евра.⁴

Злоупотреба службеног положаја

Кривична дела проневере, примања мита, давања мита, као и најчешће коруптивно кривично дело злоупотребе службеног положаја оцењена су, такође, као кривична дела високог степена ризика.

Злоупотреба службеног положаја је најчешће кривично дело које се врши против службене дужности и основно коруптивно кривично дело. Међутим, из статистичких извештаја Републичког јавног тужилаштва за 2011. годину уочава се мали број изрицања мера одузимања имовинске користи. Оперативни подаци из 2011. године показују да се пред Тужилаштвом за организовани криминал воде кривични поступци за корупцију у јавним предузећима, здравству, правосудју, привреди (због кривичних дела давања и примања мита и злоупотреба службеног положаја) којима је прибављена имовинска корист од преко 75 милиона евра.

⁴ Drug Situation Analysis Report South Eastern Europe, UNODC, Paris Pact, извештај из новембра 2011.

И према подацима Управе за спречавање прања новца, злоупотреба службеног положаја је претходно кривично дело које је најзаступљеније у поступцима за прикупљање података које су иницирали државни органи, у највећем броју случајева тужилаштва и полиција због сумње у прање новца. Управа је само у току 2012. године разменила са различитим државним органима укупно 59 дописа за наведено коруптивно кривично дело.

Један од великих проблема је слика у јавности о раширености и степену корупције. Наиме, Република Србија је назадовала и на листи невладине организације „Међународна транспарентност“ (*International Transparency*) за 2011. годину и налази се на 86. месту од 183 државе са индексом корупције од 3,3. Према индексу судске независности (*TI Institutions Judicial Independence Index*) исте невладине организације Србија је рангирана као 128. од 142 државе са индексом од 2,4 од могућих 7 поена за 2011. годину. Иако истраживање не одражава реалност у потпуности, до неке мере јесте индикатор постојећег стања. Требало би истражити узроке ових оцена, као и које су то критичне области због којих је Србија и даље лоше рангирана на листи наведене организације.

Недозвољен утицај или злоупотреба и коруптивно понашање током поступка за кривична дела прања новца

На основу досадашњег искуства може се закључити да до сада није било озбиљнијих случајева недозвољеног утицаја или злоупотреба и коруптивног понашања током поступка за кривична дела прања новца. Томе доприноси, са друге стране и мали број поступака, у односу на друга кривична дела, који се воде за кривична дела прања новца.

Рањивост система

Оспособљеност тужилаца у борби против прања новца, у материјалном и техничком смислу, стално се побољшава, али су технички ресурси у погледу информационах технологија, умреженост и доступност база података, како појединих тужилаштва међусобно, тако и са појединим другим органима, још увек је недовољна и захтевају додатна унапређења, материјална и техничка, како би се предмети ове врсте процесуирали још ефикасније.

Са друге стране, рањивост система расте због више отворених питања у вези са донетим пресудама за прање новца, уз констатацију да, када је реч о броју кривичних поступака и осуђујућих пресуда, постоји позитиван тренд. У Србији се тренутно води укупно 27 поступака против преко 200 лица, а од ступања на снагу инкриминације кривичног дела прања новца донесено је укупно 26 осуђујуће пресуде, од чега је 13 правоснажних.

Носиоци правосудних функција генерално имају свест о значају и штетности прања новца. Један од разлога за мали број пресуда је и недовољна едукованост и упућеност тужилаца, запослених на истрагама ових кривичних дела и судија.

Као индикативне податке можемо узети и истраживање Управе за спречавање прања новца која је анализирала 13 пресуда за кривично дело прања новца, од којих је 8 ослобађајућих, а 5 осуђујућих. Осуђујуће пресуде односе се на стицај прања новца са неким другим кривичним делом, најчешће злоупотребом службеног положаја, које је и окарактерисано као високо ризично кривично дело за прање новца. Врло је уска и географска распоређеност предмета прања новца. Осуђујуће пресуде донете су у Београду и Новом Саду, а најчешће се ради о „самопрању“ новца, односно прању

новца које је извршилац сам прибавио извршењем кривичног дела. Већина пресуда односи се на прање новца у стицају са претходним кривичним делом, а не на прање новца за трећа лица или тзв. професионалне пераче. Уочено је и да се законске одредбе о кривичном делу прања новца, у појединим случајевима довољно не примењују (дело се дефинише само као кривично дело пореске утаје, а било је могуће препознати и кривично дело прања новца).

У циљу бољег разумевања проблематике прања новца потребно је подићи ниво едукације. Обуке за тужиоце и судије су организоване и у претходном периоду у оквиру различитих пројеката које су финансирани Европска унија, *USAID*, ОЕБС, Савет Европе и други. Основни недостатак оваквог поступања јесте што се обука одвија спорадично, од случаја до случаја, када се обезбеде средства и услови. Тренинг центар, који би се образовао у Управи за спречавање прања новца сигурно би помогао у превазилажењу овог проблема. Обуке би се одржавале редовно и биле би прилагођене потребама учесника у систему за спречавање прања новца.

Домаћа сарадња

Осим едукације, потребна је и боља координација свих државних органа који учествују у овој борби. Неки од механизма који се развијају на плану домаће сарадње, попут именовања лица за везу (официри за везу) из различитих државних органа који узимају учешће у случајевима прања новца су се показали веома сврсисходним. Управа већ дужи низ година именује лица за везу за сарадњу са државним органима, а са друге стране потребно је да и други органи одреде лица која ће бити задужена за контакт и рад по питању случајева који се односе на прање новца. Осим официра за везу, веома је значајно и формирање радних група за конкретне случајеве прања новца, где би лица из државних органа непосредно сарађивала и размењивала сазнања по предметима. Јачање улоге тужиоца у свим овим механизмима је од суштинског значаја. Тужилац треба да преузме улогу координатора и лидера у поступку. И тужилачка истрага која почиње са применом, ставља у главну улогу тужиоца који ће преузети главну улогу у доказивању кривичног дела. Тужилачка истрага ће несумњиво убрзати и олакшати цео процес у координацији и раду државних органа на откривању случајева прања новца. Пример добре домаће сарадње је и рад Сталне координационе групе за надзор над спровођењем Националне стратегије за борбу против прања новца и финансирања тероризма, која је образована 2009. године. Осим тога веома је значајан рад ове групе када је реч о предлагању мера за унапређење система за борбу против прања новца и финансирања тероризма и побољшање сарадње и размене информација између надлежних државних органа, као и давање мишљења и стручних објашњења надлежним државним органима. Управо је Стална координациона група и донела одлуку да се изради национална процена ризика као документ од суштинског значаја за даље стратешко деловање у сузбијању прања новца.

Међународна сарадња

Паралелно са домаћом сарадњом неопходно је и даље радити на развоју међународне сарадње. Ефикасна и правовремена међународна размена података, с обзиром на то да је прање новца кривично дело које не познаје границе, неопходан је услов за решавање случајева прања новца и откривање криминалних активности. Међународна сарадња нарочито је значајна када се ради о трговини дрогом као високо ризичном кривичном делу за прање новца. Постојеће законодавство у Републици Србији (Кривични законик, Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела,

Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма, Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима и др.) заједно са билатералним и мултилатералним конвенцијама пружају задовољавајућу правну основу за сарадњу са другим државама у погледу прања новца и финансирања тероризма.

Управа за спречавање прања новца, као члан Групе Егмонт (удружење финансијскообавештајних служби 131 државе) размењује путем заштићеног система обавештајне податке са другим финансијскообавештајним службама. Подаци се могу размењивати једино у случају сумње у прање новца или финансирање тероризма. Значај ове размене је несагледив у решавању случајева прања новца. Управа је 2012. године, у току рада по предметима и анализи токова новца упутила 116 захтева страним финансијскообавештајним службама. У току исте године Управа је поступала по 70 захтева страних финансијскообавештајних служби.

Управа је потписала 38 меморандума о сарадњи са финансијскообавештајним службама страних земаља, што је такође од изузетног значаја за размену података и међународну сарадњу Управе.

Имајући у виду да се криминалци са простора бивших република лако и брзо повезују (слично културно, историјско, језичко наслеђе), регионална сарадња је битна за добро деловање система за борбу против прања новца. То је био и један од разлога због чега је успостављена регионална конференција финансијскообавештајних служби земаља бивше Југославије, којима се касније прикључила и Албанија. На конференцији, која се од 2007. године одржава једном годишње, размењују се искуства земаља из случајева прања новца, типолошки случајеви и проблеми у раду који су од значаја приликом прањења финансијских токова, а све у циљу откривања нелегалних поступања. Конференције су допринеле бржој и ефикасној размени података, већем поверењу међу службама и брзим акцијама када су у питању конкретни случајеви и спречавање улива прљавог новца у легалне токове.

У току 2011. године, према подацима Министарства правде укупан број случајева са међународном правном помоћи износи 195 (укупан број примљених и упућених захтева) за потребе кривичног поступка. Кривична дела прања новца и финансирања тероризма су кривична дела која у складу са Законом о међународној правној помоћи подлежу екстрадицији. У 2011. години и првој половини 2012. године послате су 3 замолнице ради вођења кривичног поступка за прање новца из Министарства правде. Што се екстрадиције тиче, у 2011. години једна молба за изручење је достављена Црној Гори за једно лице које је изручено, а у 2012. години Италија је тражила изручење једног лица, које је изручено.

Вредност имовинске користи иностраног порекла која се може опрати у држави

Колики је значај међународног повезивања и брзе размене информација, говоре и подаци о вредности имовинске користи иностраног порекла која се може опрати у држави. Процењено је да је имовинска корист веома значајна, нарочито када су у питању кривична дела организованог криминала. Подаци из конкретних случајева говоре да је кривично дело трговина дрогом посебно битно и може се повезати са Албанијом, Холандијом, Белгијом, Шведском, Турском и Бугарском.

Пренос новца преко државне границе

Према подацима Управе царина, вредност пријављених преносивих средстава плаћања, приликом уласка, транзита или изласка из земље у 2011. години, само за валуту евра, износи 23.474.170,00 евра. Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма обавезна је пријава преноса новца преко државне границе у износу од 10.000,00 евра и више. У случају да лице не пријави средства приликом преноса преко државне границе, Управа царина задржава наведена средства и покреће прекршајни поступак у коме се доказује порекло средстава. Након пресуде средства се делимично или у целом износу одузимају.

Царински органи су у 2011. години издали 74 потврде о привремено задржаним преносивим средствима плаћања у укупној вредности од 2.171.240,00 евра и 1.072.533,00 америчких долара. Од укупног износа, приликом изласка је задржано укупно 1.919.850,00 евра и 1.069.433,00 америчких долара.

Када су у питању организоване криминалне групе, криминалци све мање ризикују када преносе новац преко државне границе. Наиме, они ће пре, према Закону, пријавити суму коју преносе и тиме избећи ризик да им новац буде одузет.

Девизни платни промет – сумњиве трансакције

Сумњиве трансакције које су пријављене Управи од стране обвезника, а односе се на девизни платни промет, међуграничне преносе новца, такође указују на значај међународног повезивања. Укупан износ средстава која су трансферисана из Србије у 2011. години износи 57.587.085,08 евра, а укупан износ трансферисаног новца у земљу је 78.350.896,37 евра. Овде треба напоменути да износе треба узети условно, с обзиром да су обвезници иста лица пријављивали више пута, тако да може доћи до дуплирања података. Међутим, наведени подаци индикативно указују на ризике у следећим областима, када су у питању прекогранични трансфери новца, а то је да се највећи број трансакција односи на трансфере по основу промета роба и услуга, затим повећање улога нерезидената, уплате страног капитала које не повећавају основни капитал, уплате по основу дугорочних кредита, уплате по основу улагање у тржиште капитала и др. Анализом учесника у трансакцијама, када је реч о нерезидентима, такође је утврђено да се осим трансфера преко оф-шор дестинација као што су Кипар, Делавер, Белизе значајан број трансакција обавља, када је реч о нерезидентним рачунима, и са САД, Холандијом, Канадом, Аустријом, Словенијом, Црном Гором, Босном и Херцеговином и Мађарском.

Према извештају Народне банке Србије на дан 31. 12. 2011. године у Србији има укупно 115.374 клијената нерезидента, када је реч о банкарском сектору. Учешће нерезидената из високо ризичних земаља је 4,3%. Страна физичка лица, учествују са 14% у укупном броју физичких лица која су оснивачи привредних друштава у Републици Србији, док страна правна лица учествују са 31% у укупном броју правних лица која су оснивачи привредних друштава.

Спољнотрговинско пословање – типолошке појаве

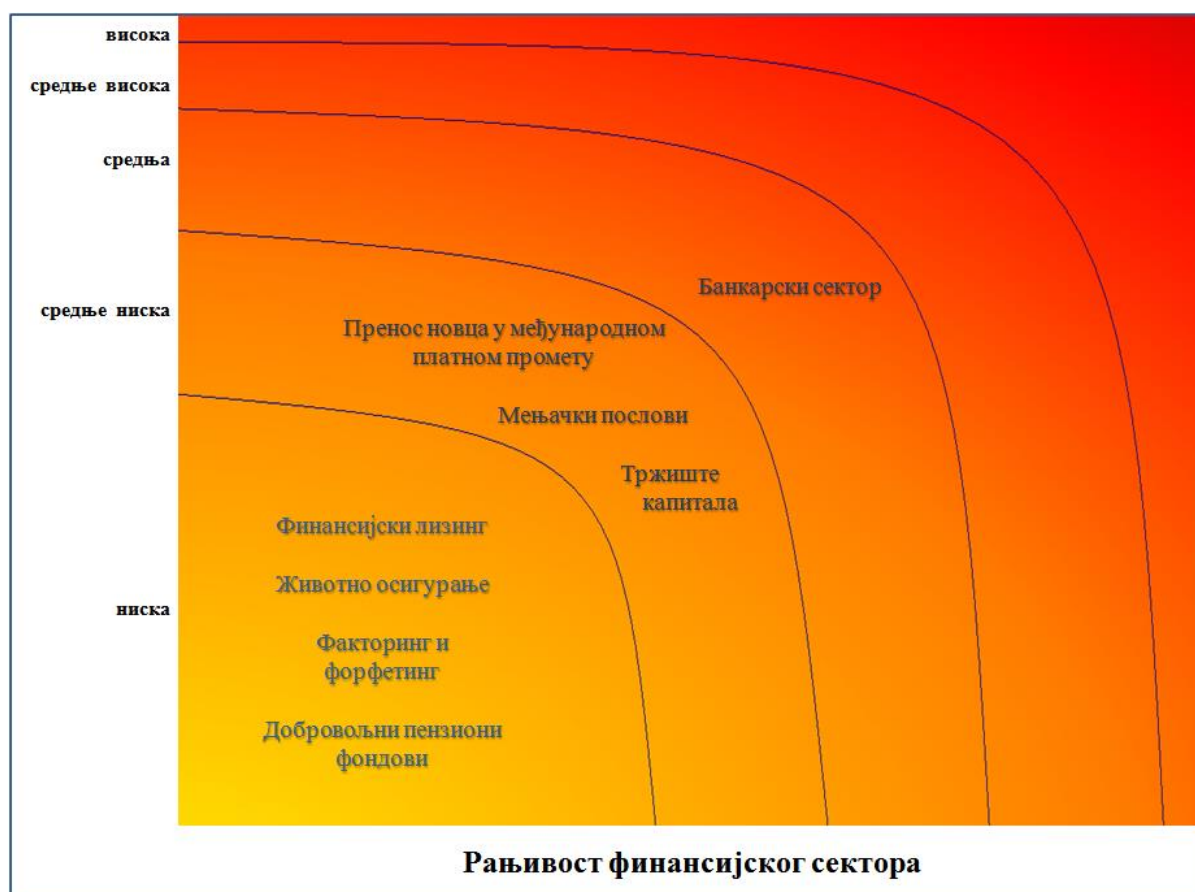
У овом смислу, треба посветити појачану пажњу спољнотрговинском пословању. Управа је и у претходном периоду анализирала увозне, односно извозне послове правних лица у Србији због сумње да је дошло до манипулација приликом фактурисања робе и могућег прања новца. Када је реч о увозним пословима, предмет анализе била су правна лица која робу увозе из околних европских земаља, од

произвођача робе, а где робу фактуришу компаније које имају седиште на оф-шор дестинацијама и регистроване су за делатности информационах или консултантских услуга. Такође, Управа је због сумње у прање новца анализирао и извозне послове правних лица, тј. „умањења извозних цена“. Анализом су биле обухваћене и трансакције компанија које послују у оквиру холдинга или концерна, мултинационалне компаније где може доћи до манипулација код трансферних цена, имајући у виду да су ове цене ослобођене утицаја који владају на тржишту. Није ретка појава да компаније често користе трансферне цене за остваривање конкурентске позиције на тржишту, али и за пореску евазију, избегавање плаћања пореза на добит или умањење пореске основице. Неопходан је адекватан надзор и контрола документације са једне стране и добра међународна сарадња у размени информација са друге стране. Међутим, што је од превасходног значаја за кретање прљавог новца у спољнотрговинском пословању јесте заједничко деловање Пореске управе, Управе царина и Управе за спречавање прања новца, где би тужилаштва била координатор рада. Само тако се може брзо и превентивно реаговати и спречити евентуални уплив прљавог новца.

РАЊИВОСТ СЕКТОРА

Рањивост финансијског сектора

За процену ризика несумњиво је била значајна и секторска анализа. Велика пажња је била усмерена на обраду података и анализу како финансијског тако и нефинансијског система Републике Србије. Оцене ризичности за секторе никако не треба разумети у апсолутном износу, тј. да су одређени сектори ризични или да то нису. Изражена оцена рањивости сектора означава већи или мањи ризик одређеног сектора у поређењу са другим секторима. На пример, одређени индикатори и особености банкарског система указују да су банке у поређењу са другим секторима рањивије када је реч о прању новца, а никако не значи да је банкарски сектор ризичан у апсолутном смислу.

Табеларни приказ оцене рањивости по секторима
Финансијски сектор

Банке	средња
Остале финансијске институције	
Тржиште капитала	средње ниска
Животно осигурање	ниска
Овлашћени мењачи и банке	средња
Пренос новца	средња
Факторинг и форфетинг	ниска
Добровољни пензијски фондови	ниска
Даваоци финансијског лизинга	ниска
Лица ван финансијског сектора	
Казина	средња
Приређивање игара на срећу путем интернета	средње висока
Агенти за промет некретнина и инвеститори	средње висока
Адвокати	средње ниска
Ревизори	ниска
Рачуновође	средње ниска

Банке

Банке у Србији, због свог значаја у финансијском систему, имају и посебно место у систему спречавања прања новца и финансирања тероризма. Оне су несумњиво и најзначајнији обвезник по Закону самим тим што су и највећи чинилац финансијског дела система (банке чине 92,4% вредности активе целокупног финансијског сектора), као и да имају највећи број клијената и да се највећи број трансакција обавља управо преко банкарског система. У Републици Србији тренутно послују 32 банке.

Банкарски сектор је осетљив на ризик од прања новца, пре свега због своје величине и значаја унутар целокупног финансијског сектора, као и због великог броја клијената и трансакција које се за њих спроводе.

Примена Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма у банкарском сектору је генерално гледајући на доста високом нивоу. Банке имају успостављене системе управљања ризицима и висок степен разумевања обавеза и дужности повезаних са спречавањем прања новца. Највећи број клијената банака сврстан је у средњу категорију ризика, око 60% клијената банака, док је 0,51% клијената сврстан у високо ризичну категорију.

Генерално, систем надзора над управљањем ризиком од прања новца и финансирања тероризма у банкама је добро постављен. Даљи напредак могуће је постићи у доследној примени контроле засноване на процени ризика од прања новца, коме је свака банка појединачно изложена.

У условима све мање употребе готовине банке су и даље осетљиве на могућност да буду злоупотребљене од стране криминалних елемената прикривањем стварних власника кроз компликоване власничке структуре, као и све већом употребом технолошких достигнућа у платном промету (електронско банкарство, картичарство и слично). Због тога су и даље значајне процедуре које регулишу радње и мере праћења и познавања странке, укључујући принцип „упознај свог клијента“, као и перманентна

обука кадра у банкама како би био способан да препозна ситуације повезане са сумњом да се ради о прању новца или финансирању тероризма.

Анализа је показала да је обим активности највећи код текућих рачуна правних лица и кредитних производа за правна лица након чега следе текући рачуни и кредити физичких лица, што указује на повећан ризик да ови производи буду употребљени у сврху прања новца. Заступљеност електронских трансфера у банкарском сектору Србије такође указује на повећани ризик злоупотребе у сврху прања новца.

Ако се као индикатор узме учесталост трансакција то би могло указати на повећан ризик да ови производи буду употребљени у сврху прања новца. Посматрајући ризичност производа са различитих аспеката утврђено је да су са аспекта просечног износа трансакција, најризичније трансакције које се односе на кредите правних лица, док су са аспекта профила клијената, најризичнији рачуни правних лица, кредитни производи правних лица и електронско банкарство. Послови готовине су значајно заступљени код депозитних послова физичких лица (углавном штедња на средњи и краћи рок) где се као клијенти појављују страни функционери и особе са интересима у оф-шор зонама или пореским рајевима.

И анализом сумњивих трансакција банака које су пријављиване Управи у претходним годинама уочено је да се велики број трансакција односи на трансфере између правних лица по основу промета роба и услуга, кредитних пласмана како у земљи, тако и у иностранству, зајмова између правних лица и трансакција позајмица за побољшање ликвидности предузећа.

Примена шифри плаћања за домаћи и девизни платни промет Народне банке Србије је спорна када је реч о банкарском пословању и представља велики проблем у раду и анализи трансакција од стране Управе за спречавање прања новца. Наиме, поједине шифре су сувише широко дефинисане и врло често се управо због тога злоупотребљавају за извршење преноса новца (нпр. основ 90, опис друге трансакције), а све са намером да се прикрије права сврха трансакције. Електронско банкарство је у успону, тако да је све теже контролисати његову примену. На овај начин тешко је испратити основ и сврху трансакције, јер се често чак и трансакције по основу зајмова и позајмице, за које постоји шифра основа не приказују по правој номенклатури, већ се користе шифре које имају шири опсег. Код већине банака информациони системи су подешени тако да аутоматски повлаче опис шифре из шифри плаћања, а не са сврхом која је заиста наведена у налогу, тако да и наведена околност ствара велики проблем у раду и анализи, а нарочито у ефикасности Управе. Исти је случај и са готовинским трансакцијама.

Управа за спречавање прања новца је у току 2012. године анализирала и распрострањеност припејд картица. На основу података добијених од банака закључено је да је интересовање за ове врсте картица слабо, као и да би свака учестала употреба припејд картица (поготово уплате великих износа) постала веома сумњива.

Оно што је такође недостатак у функционисању система јесте што руководство банака, показало се на основу досадашњег искуства и рада, још увек не поклања дужну пажњу овим организационим јединицама у банци, сматрајући да је у питању непрофитабилан сектор. Ресурси који стоје на располагању лицима која раде на пословима откривања прања новца још увек су недовољни. Иако су информациони системи банака на доста високом нивоу генерално гледајући, он се углавном користи за праћење сумњивих трансакција, али је установљено да информациони системи не пружају довољну подршку процесу управљања ризиком од прања новца, односно немају довољно развијен софтвер за анализу сумњивих трансакција.

У наредном периоду обуке у банкарском сектору управо треба да се фокусирају на процени и анализи ризика, студијама случаја, процени да ли трансакција има елементе сумње у прање новца и друго.

У 2011. Години, укупан број пријављених сумњивих трансакција банака вредносно изражен је 290.751.836,29 евра. Ако би овај износ ставили у однос са БДП за 2011. годину добио би се удео од 0,093%. Лаички закључак би био да се ради о уделу прљавог новца у БДП Србије, али мора се дати напомена да је овде реч о сумњи у прање новца које обвезници пријављују Управи. Додатне анализе и размене података како са обвезницима, тако и са државним органима, као и друге истражне радње показале да ли има основа за сумњу у прање новца. Тек након правоснажних пресуда може се рећи да је у питању прање новца. Иако је наведени податак само индикативан, посредно указује и на квалитет пријава сумњивих трансакција. Неопходно је повећати едукацију обвезника у делу процене и анализе ризика. Наиме, у великом броју пријављених трансакција једини мотив за пријаву био је индикатор за препознавање сумњиве трансакције и страх од контролора, без даље анализе и процене ризика, као и без образложења које су определиле зашто је трансакција окарактерисана као сумњива.

Управа за спречавање прања новца је у намери да подигне квалитет извештавања банака, почетком 2012. године, одржала састанке са сваком од 32 банке које послују на територији Републике Србије. Тема разговора састанака су биле пријаве сумњивих трансакција банака, процена и анализа ризика, идентификација клијента и квалитет извештавања. Лицима која су запослена на пословима спречавања прања новца и финансирања тероризма указано је на недоследности у пријавама, образложењу трансакција, начинима и могућностима анализе и др. Састанци су дали резултат већ у 2012. години када је квалитет сумњивих извештаја напредовао, а процена и анализа ризика банкарских службеника знатно побољшана.

Такође, Управа за спречавање прања новца је издала Типологије прања новца почетком 2012. године са типичним примерима прања новца, које су већ показале своју делотворност. Оне ће несумњиво не само банкама, већ и свим другим секторима пружити помоћ у идентификацији неких учесталих облика прања новца. Типологије садрже примере прања новца не само за банкарски сектор, већ и за тржиште капитала, осигурање, рачуновође, ревизоре, агенте за некретнине, мењаче и адвокате.

Тржиште капитала

Осим банака, ни други делови финансијског система нису остали имуни на прање новца. Тржиште капитала је оцењено као средње ризично са аспекта прања новца. У Републици Србији у 2012. години пословало је 37 брокерско дилерских друштава, 6 друштава за управљање инвестиционим фондовима која су управљала са 16 инвестиционих фондова, 17 овлашћених банака и 11 кастоди банака. Кастоди банке немају статус правног лица већ послове на тржишту капитала обављају као организациони делови пословних банака са одговарајућом лиценцом. Сви финансијски инструменти су дематеријализовани и гласе на име, што смањује могућност скривања власништва и од изузетног је значаја са аспекта покушаја прања новца.

На организованом тржишту хартија од вредности у Србији промет је мали и има тренд пада (у периоду од 2007. до 2012. године обим трговања смањено се око пет пута). Имајући у виду значајно смањење броја клијената, нарочито иностраних, смањење обима трговања, као и јачање функција Комисије за хартије од вредности, као надзорног органа дошло је и до смањења могућности за незаконите привредне активности, па тако и смањења могућности за прање новца.

У трговању акцијама и обвезницама учешће брокерско-дилерских друштава је доминантно са 74,57% удела у укупном трговању. Посредници у трговању хартијама од вредности до сада нису обављали послове платног промета, већ су то чиниле искључиво пословне банке (рачуни хартија од вредности воде се код Централног регистра, депо и клиринг хартија од вредности, док се наменски рачуни за трговање ХОВ на име клијента воде код пословних банака). Са једне стране овакав начин вођења рачуна утицао је да пословне банке немају довољно сазнања о пословању клијента и мотивима куповине или продаје хартија од вредности клијента („упознај свог клијента“), а са друге, да Комисија као надзорни орган у контроли нема додатна сазнања о токовима новца (нпр. трговање хартијама од вредности којима су претходиле велике уплате готовине непознатог порекла).

Према подацима Комисије, најчешће уочене неправилности у раду брокерско дилерских друштава односе се на пропусте приликом идентификације клијента, вођење прописаних евиденција, садржини и примени општих аката. Несумњиво акценат у наредном периоду треба ставити на појачану едукацију обвезника у примени законских норми и њиховом правилном разумевању.

Управа је започела са едукацијом ове групе обвезника већ у току 2012. године, када је у марту месецу одржана велика конференција свих учесника на тржишту капитала. Представници надзорног органа и Управе одржали су низ предавања који се односе различите аспекте прања новца. Такође, иницирана је идеја да наведене групе обвезника оснују удружење, које би им олакшало решавање многих питања, када је реч о прању новца и финансирању тероризма и преко кога би организовано деловали. Конференцији је присуствовао и представник Комитета Манивал. Планирано је да се овакав вид обуке настави и да прерасте у редовно окупљање.

Управи су од обвезника у току 2012. године пријављене 2 сумњиве трансакције са тржишта капитала, док је у претходном периоду – 2008 до 2010. године – тај број био већи (просечно 10 пријављивања по години). Са друге стране, Комисија за хартије од вредности је само у 2012. години, иницирала анализу токова новца за 6 правних лица због сумње у прање новца. Иако се на основу наведеног намеће питање у мотиве обвезника и разлоге непријављивања сумњивих активности, не сме се занемарити чињеница да је обим трговања релативно мали и спорадичан, као и да је већи број клијената агената оцењен као нискоризичан. Наведено такође указује и на значај едукације када је реч о начинима анализе трансакције и процесу процене и анализе ризика.

У току рада на предметима у области тржишта капитала Управа је утврдила да су радње, као што су прекњижавање хартија од вредности (поклони, унос акција као оснивачки капитал у предузећа и слично) злоупотребљаване у намери да се новац интегрише у легалне токове. И поступак циљног преузимања предузећа у претходном периоду оцењен је као високо ризичан из угла прања новца. Такође као високо ризичне оцењене су активности куповине хартија од вредности новцем који је трансферисан са оф-шор дестинација и трансакције трговања хартијама од вредности преко кастоди рачуна, посебно уколико се рачуни воде у земљама у којима важе закони о јакој банкарској тајности или на *оф-шоровима*.

Као средње ризични финансијски сектори оцењени су овлашћени мењачи и банке као и агенти за пренос новца.

Мењачнице

У сектору мењача у оптицају је само готовина. Искуства Управе говоре да се преко мењачких послова не интегрише прљав новац у легалне токове, али се и те како

мењачки послови користе за „конвертовање“ прљавог новца, тј. замену из једне у другу валуту. У наредном периоду мора се ставити акценат на појачану контролу рада мењачница када је реч о примени Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма, али такође је потребно и проверити власничке структуре мењачница. Искуства говоре да су лица – власници мењачница – веома често била повезана са лицима из криминалног миљеа и да су им мењачнице само биле начин да лакше прикрију нелегална средства, с обзиром на велики обрт готовине у овим структурама. Управа од мењача у току 2011. године није примила ниједну сумњиву трансакцију.

Агенти за пренос новца

Пренос новца у међународном платном промету је такође оцењен као сектор средњег нивоа ризика. Укупан износ новца који је посредством агената трансферисан у Србију је 206, 8 милиона евра, док је преко Поште из Србије физичким лицима у иностранство послато 19,3 милиона евра. Просечна вредност трансакције је релативно мала и износи око 300 евра.

У току првих шест месеци 2012. године Управи је пријављено укупно 143 физичких лица због сумње да су услуге агената за пренос новца злоупотребљене у сврху нелегалних активности. Даљом анализом уочено је да је укупно 35 лица повезано са криминалним групама и да су услуге агената користили за бржи и сигурнији пренос прљавог новца. Трансфери новца, појединачно по лицима су мали, али је типично да се новац шаље једном примаоцу из бројних иностраних земаља. Систем преноса новца је препознат као начин преноса новца који потиче из кривичног дела, али у релативно малим износима (вредност појединачне трансакције је око 300 евра). Услуге преноса новца, према подацима Управе, најчешће се злоупотребљавају од стране лица која су повезана са трговином наркотицима и кријумчарењем људи.

Факторинг и форфетинг

Факторинг и форфетинг у међународном платном промету оцењен је као нискоризичан сектор.

Факторинг и форфетинг пословима се углавном бави Агенција за осигурање и финансирање извоза, пословне банке и мањи број привредних субјеката. Ради се углавном о откупу потраживања до годину дана. У овом сектору нема готовине, већ се све трансакције одвијају преко банкарског система.

Надзорни орган мењача, лица која се баве факторингом и форфетингом у међународном платном промету и агената који пружају услуге преноса новца је Пореска управа (до скоро Девизни инспекторат који се сада налази у саставу Пореске управе). Степен контроле је у претходном периоду био низак.

Животно осигурање

Као релативно нискоризична група обвезника оцењена су и осигуравајућа друштвима за животно осигурање, даваоци финансијског лизинга и добровољни пензијски фондови у односу на друге секторе који су анализирани.

Услед малог учешћа у финансијском сектору Србије по свим релевантним параметрима (броју трансакција и финансијском обиму), а поготово због малог учешћа премије животног осигурања у укупној премији, индустрија осигурања подлеже минималном ризику од прања новца. И поред тога, друштва за осигурање развијају све

функције захтеване прописима који се тичу спречавања прања новца и финансирања тероризма.

Већина друштава за осигурање која се баве осигурањем живота је у већинском власништву страног капитала. Анализа клијената, извештаја, статистике, извршени надзор у претходном периоду, говори да трансакције животног осигурања нису биле „интересантне“ перачима новца. Такође, низак је ниво приноса на улог, дуги су периоди улагања, нема случајева из претходног периода у којима су криминалци били повезани са пословима животног осигурања што је све било од утицаја приликом одређивања рањивости сектора. Новац се уплаћује углавном на годишњем нивоу по основу премије, у просеку испод 1.000 евра по осигуранику што указује на врло низак ниво капиталне снаге осигураника. Ипак, значајно је додати да су пријаве сумњивих трансакција осигуравајућих друштава допринеле да одређена лица постану предмет анализе Управе, а да су се након додатних провера и праћења токова новца довела у везу са лицима која се баве незаконитим активностима.

Постоји нада да ће у ближој будућности (5 – 10 година) животно осигурање играти значајнију улогу на финансијском тржишту и да је потребно да будемо спремни за ризике који могу да се појаве у том тренутку. Из тог разлога ми морамо да увећамо наше напоре за даљи развој и ојачавање процедура и политика за спречавање прања новца и финансирања тероризма како бисмо били спремни за ризике који могу да се појаве.

Анализирана је и делатност неживотног осигурања, иако осигуравајућа друштва која се баве неживотним осигурањем нису обвезници. Овде је уочен много већи број превара, нарочито када је реч о аутомобилској индустрији, али ризик од прања новца је незнатан, за сада.

Добровољни пензијски фондови

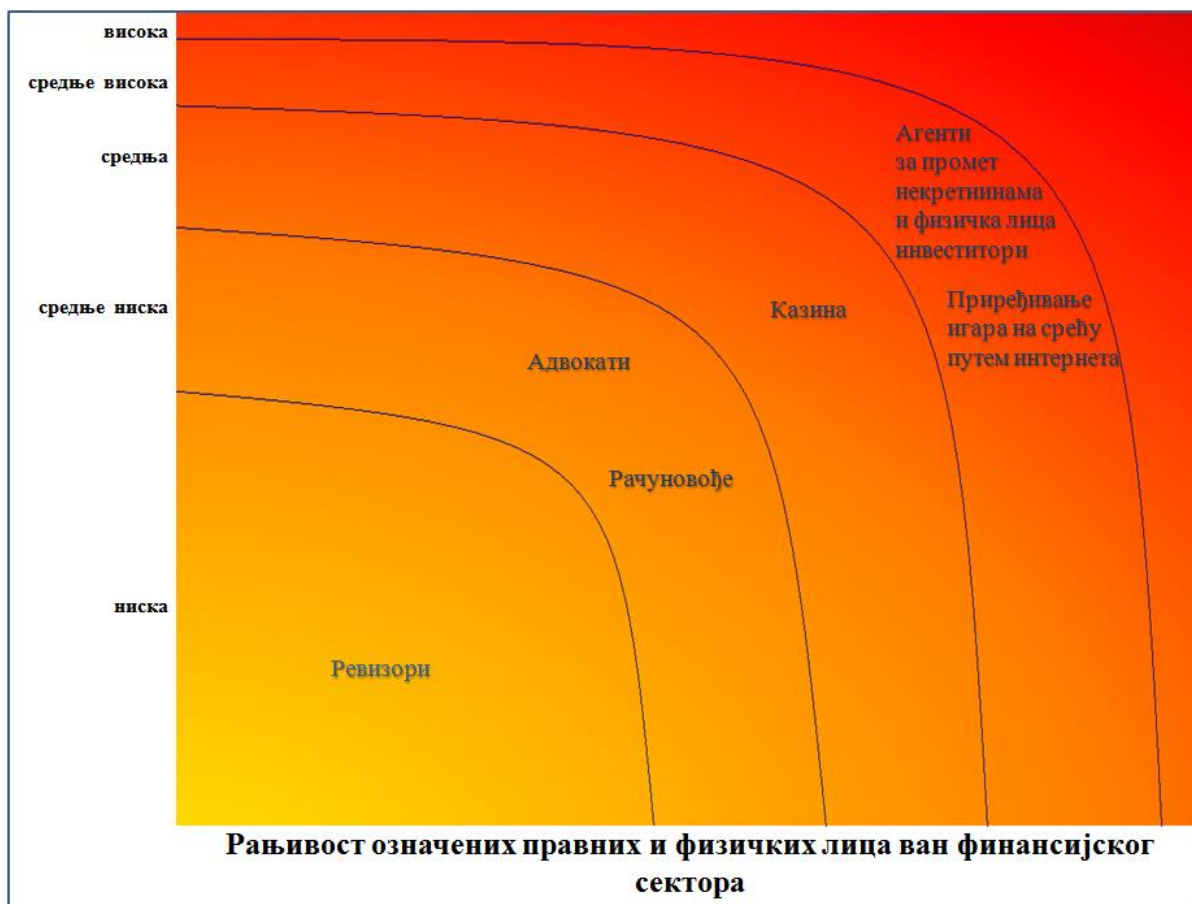
И делатност добровољних пензијских фондова не представља значајан извор ризика од прања новца и финансирања тероризма, односно има ниску рањивост на прање новца и то због своје позиције у укупном учешћу на финансијском тржишту, учешћу у бруто друштвеном производу и величини трансакције доприноса чланова ДПФ.

Финансијски лизинг

Нискоризичан сектор је и финансијски лизинг. Даваоци финансијског лизинга, њих 17, на дан 31. 3. 2012. године пословали су са билансом сумом од 568,2 милиона евра. У наредном периоду треба извршити непосредан надзор са становишта примене прописа о спречавању прања новца и финансирања тероризма како би се добила објективнија слика о стању сектора. До сада су углавном извршене посредне контроле ове групе обвезника.

Рањивост нефинансијског сектора

Највећи ризик у нефинансијском сектору носе агенти за промет некретнина и физичка лица инвеститори, приређивачи игара на срећу путем интернета и казина.

Агенти за промет некретнина

Агенти за промет некретнина оцењени су као високо-средње рањиви у односу на друге секторе.

На основу досадашњих анализа установљено је да се највећи део прљавог новца пласира кроз грађевинску делатност и инвестиције. На повећан ризик свакако утиче и податак да се плаћање грађевинског материјала може обављати у готовини, као и чињеница да нема посебног закона који регулише промет непокретности, већ се примењују опште одредбе облигационог права.

Анализом базе података Управе за период од 2009 године до краја 2012. године утврђено је 170 трансакција које су банке окарактерисале као сумњиве трансакције, а код којих се у опису наводи промет непокретности. Типичан случај прања новца јесте улагање велике количине новца од стране физичког лица које се појављује као инвеститор, а затим даља продаја, чиме се прикрива нелегално порекло новца уложеног у првобитне грађевинске радове. Међутим, Управи од стране агенција није пријављена ниједна сумњива трансакција.

Казина

Казина у Републици Србији имају успостављен систем за спречавање прања новца. Осим чињенице да им се пословање највећим делом обавља у готовини (куповина и продаја жетона), на повишен ризик у овом сектору утичу и нејасне одредбе Закона о играма на срећу везане за контролу рада. Исти је случај са приређивачима игара на срећу путем интернета чије пословање је такође регулисано

наведеним Законом о играма на срећу. Управи је у току 2012. године пријављено укупно 28 различитих лица због куповине жетона у износу већем од 15.000,00 евра.

Адвокати

Адвокати су такође били предмет анализе. Циљна група у процени ризика били су адвокати који обављају послове у вези са управљањем имовином клијентата. Међутим када је реч о примени прописа о спречавању прања новца мора се истаћи да их они готово уопште не примењују, а веома мало адвоката уопште има свест о постојању њихових законских обавеза када је о прању новца реч. У наредном периоду Управа ће ставити акценат на подизању свести и значаја спречавања прања новца код адвоката, и то је једна од првих планираних активности за 2013. годину.

Рачуновође и ревизори

Нешто нижи ризик у нефинансијском сектору носе рачуновође и ревизори. Од када је Управа преузела надзор за контролу примене прописа који регулишу спречавање прања новца, ситуација у сектору ревизије и рачуноводства се значајно променила и уложени су изузетни напори на подизању свести рачуновођа и ревизора о могућностима да буду злоупотребљени у сврхе прања новца. Скоро све ревизорске куће израдиле су анализу ризика и примењују мере познавања и праћења странке, а од почетка 2012. године до данас пријављено је и 5 сумњивих трансакција. Код рачуновођа је ситуација нешто другачија. Из искустава Управе, тужилаштва и полицијских органа, произилази да је рад рачуновођа један од кључних полуга криминалних структура у процесу прања новца, из разлога што је након учињене криминалне радње било потребно да се кроз књиговодство направи привид легалности за одређене трансакције. Знак да је систем почео да се развија и у сектору рачуновођа јесте да је од јуна, када је одржан први испит за стицање лиценце, 485 кандидата положило испит.

Проценом ризика обухваћене су и неке структуре, које нису обвезници по Закону о спречавању прања новца и финансирања тероризма, као што су нотари, залагаонице и непрофитна удружења.

Нотари

Процена је да ће на 25.000 становника бити један нотар у Србији, што износи укупно око 300 нотари. Очекује се да се применом Закона о јавном бележничтву, која је одложена за март 2013. године, изврши и допринос у борби против прања новца, нарочито када се има у виду положај јавног бележника у правном систему, као и послови које је овлашћен да обавља у области промета непокретности, али и послови чувања новца, хартија од вредности и других вредних предмета.

Залагаонице

Рад залагаоница није регулисан неким специфичним законом, залога се одвија по општим принципима заложног права. Прелиминарни резултати, а након неколико наменских контрола тржишне инспекције и анализе стања, не указују на ризик од прања новца у раду залагаоница. Предмет залоге су покретне ствари, предмети од племенитих метала, уметнички предмети и аутомобили. Када је реч о злату, велики је проблем нелегална трговина и кријумчарење злата. Према подацима Управе царина

само у 2011. години заплешено је 64.634,00 грама злата и 21 комад златног накита. Тржишту племенитих метала биће посвећена дужна пажња и у наредном периоду како би се пратио ризик од нелегалне трговине са аспекта прања новца.

Невладине организације

Управа је спровела прелиминарна истраживање рада невладиних организација и могућностима њихове злоупотребе, пре свега у сврхе прања новца. Оно што је уочено као највиши ризик и шта сигурно треба да буде предмет даљих истраживања и појачане контроле и надзора јесте праћење трошења донираних средстава, тј. на који начин се средства троше и да ли долази до њихове злоупотребе.

Транспарентност података

Транспарентност података и јавно доступни извори информација од суштинског су значаја не само за рад обвезника већ за рад целокупног државног апарата који чини систем за спрачавање прања новца. Транспарентност података је, када је реч о правним лицима на доста високом нивоу, али су уочени и извесни проблеми који отежавају извршавање законских обавеза у појединим случајевима, а нарочито када је реч о идентификацији клијента. Подаци о регистрованим правним лицима, предузетницима и удружењима су јавно доступни на сајту Агенције за привредне регистре. У Регистар се уписује оснивање, повезивање, престанак привредног субјекта, статусне промене и промене правне форме и др. Међутим проблем јесте крајњи власник правног лица. У Агенцији се уписује оснивач правног лица и ако је у питању физичко лице, ту се круг и завршава и ситуација је јасна. Међутим, уколико је оснивач правно лице, онда се тај податак не добија. Основна замерка свих обвезника, нарочито банака јесте да се овај систем промени. Наиме, неопходни послови за идентификацију клијента правног лица, треба да буду централизовани и у надлежности привредног регистра. Транспарентност података би се несумњиво на овај начин подигла на виши ниво, а и рад свих структура анагажованих на пољу прања новца би се побољшала. Још један проблем је уочен и код регистрације правних лица и предузетника, а нарочито се показао као отежавајући фактор приликом анализе сектора рачуновођа. Наиме, правно лице се код Агенције може регистровати за једну делатност, а обављати потпуно другу делатност. Чест је случај код рачуноводствених агенција, да су регистроване за пружање консултантских услуга, а не за основну делатност рачуноводствених послова, што онемогућава преглед тачног броја ових обвезника, а самим тим отежане су и све друге активности са аспекта спречавања прања новца.

Јавно доступни подаци у Србији су и подаци из финансијских извештаја привредних субјеката, ревидирани финансијски извештаји, подаци о бројевима рачуна које правна лица имају отворене код пословних банака и подаци о уделима лица у акционарским друштвима, што подиже транспарентност података на доста висок ниво.

План активности

Закључци

На самом крају може се закључити да су основни проблеми који су се издвојили у процесу израде национале процене ризика заједнички за све учеснике и захтевају брзо деловање и решавање, а то су:

1. Лоше вођене статистике

Да би се могли изводити квалитетни закључци и да би процена ризика била заснована на верификованим подацима неопходно је увести јединствену методологију израде извештаја свих релевантних државних органа. Наиме, статистике које се воде нису једнообразне, неки органи воде предмете по лицима, неки по делима, а све у зависности од интерних процедура, што умногоме отежава извођење закључака и планирање будућих активности. Примера ради, Републичко јавно тужилаштво податке води по лицима, а Министарство унутрашњих послова по предметима. Такође, Министарство правде не води посебну статистику за посебна кривична дела, као ни за посебне врсте међународне помоћи. Затим, потребно је употпунити евиденцију Дирекције за управљање одузетом имовином и Републичког јавног тужилаштва подацима који се односе на вредност појединачно одузете имовине по кривичним делима. Ово су само неки од примера где су недостаци у уређености статистичких података, а има их још много.

Такође потребно је омогућити електронско вођење података, тамо где такав начин не постоји.

2. Недовољно знање

Специфична знања неопходна учесницима који су део система морају се подићи на виши ниво у циљу што успешније борбе против прања новца. Неопходна је израда свеобухватног програма и плана обуке за учеснике у борби против прања новца (институционализација обуке). Едукација и сада постоји, али је спорадична. Значајан корак јесте и образовање тренинг центра при Управи. Образовањем тренинг центра осим теоријског вида обуке, запослени на пословима откривања прања новца или финансирања тероризма би и кроз практичне примере и студије случајева из праксе, размењивали искуства, учавали типологије прања новца, пратили трендове, што би допринело да се усаврше методе и технике рада како откривања прања новца, тако и методе и технике рада спровођења финансијских истрага и одузимања имовине. Едукација би несумњиво допринела и подизању свести свих чинилаца о значају борбе против прања новца.

Појачана едукација несумњиво би допринела и повећању броја пресуда за прање новца од стране судова.

3. Повезивање, централизација и умрежавање база података

Формалан начин размене података несумњиво утиче на смањену ефикасност и ефективност у решавању случајева прања новца. Централизација управљања подацима као и обједињавање различитих база података несумњиво би довела до бржег решавања случајева прања новца, као и бржег деловања у случају хитног реаговања. Не сме се заборавити чињеница да је циљ борбе против прања новца превентивно деловање, што значи спречавање прања новца. Директан приступ базама полиције од стране Управе, између осталог би допринео да се ефикасност у раду по предметима повећа. Иста је ситуација са базама Пореске управе и базама Управе царина. Велики проблем у раду јесте што неки подаци нису централизовани, као што је случај са плаћеним порезом на имовину који воде јединице локалних самоуправа, где би било потребно њихово обједињавање. Оваквих примера је још много показала је процена ризика.

4. Проблем координације рада државних органа

Неопходна је боља координација свих државних органа који учествују у борби против прања новца. Тужилачка истрага којој се иде у сусрет, прописана новим Закоником о кривичном поступку, сигурно ће допринети томе. Према Законику сви органи који учествују у предистражном поступку дужни су да о свакој радњи предузетој у циљу откривања кривичног дела обавесте надлежног тужиоца и дужни су да поступе по сваком захтеву надлежног јавног тужиоца. Такође, треба појачати сарадњу и свих надзорних органа за примену Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма. Састанци који би се редовно одржавали и на којима би се размењивала искуства из спроведених контрола, уоченим неправилностима и начину поступања и решавања проблема несумњиво би довели подизања степена контроле у примени Закона на виши ниво.

5. Нова национална стратегије за борбу против прања новца и финансирања тероризма

Да би спроведена анализа и уочене особености система, дале резултате у будућем периоду, у смислу боље алокације ресурса, подизања ефикасности и ефективности, као и да би се остварио крајњи циљ да се спречи да прљави новац буде интегрисан у финансијски систем Републике Србије, потребно је предузети одређене акције што пре. Једна од активности које ће Управа за спречавање прања новца, као централни орган у овој борби одмах предузети јесте сачинавање нове националне стратегије за борбу против прања новца и финансирања тероризма, која ће узети у обзир све ризике који су утврђени током овог процеса.

У прилогу су истраживања по радним групама и акциони план, као резултат утврђених околности.

ПРИЛОЗИ

МОДУЛ 1

РАЗМАТРАЊЕ ПИТАЊА ИМОВИНСКЕ КОРИСТИ

ПРОИСЕТКЛЕ ИЗ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

Увод

За свеобухватну процену ризика у квалитативном смислу определили смо се због неуједначене и непотпуне методологије прикупљања података, нарочито релевантних статистичких података о вредностима ствари и имовинске користи које воде надлежни органи. Из тог разлога, определили смо се да приликом свеобухватне процене ризика, исту расветлимо на основу различитих извора. Такође, приликом процене имали смо у виду бруто национални доходак у Републици Србији, а ради процене висине имовинске користи проистекле из кривичних дела, из наведених разлога, коришћено је више критеријума и то:

1. Број кривичних дела – учесталост (извештај Републичког јавног тужилаштва за 2011. и извештај Републичког завода за статистику за 2009);
2. Подаци из конкретних предмета;
3. Оперативни подаци, „тамне бројке“ и „сиве бројке“ наведених кривичних дела;
4. Висина одузете имовинске користи на основу Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела (извештај Дирекције за управљање одузетом имовином и извештај Републичког завода за статистику);
5. Број изречених мера одузимања имовинске користи у смислу члана 91. КЗ (извештај РЈТ);
6. Извештај Манивала;
7. Извештај Грека;
8. Извештај Транспарентности Србија;
9. Стручни радови;
10. Анализа Републичког завода за статистику која се односи на необухваћену економију за 2004–2007;
11. Извештај Републичког завода за статистику о непотпуности процене бруто инвестиција у основне фондове.

Применом наведених критеријума, дошли смо до обухватне процене ризика, исказане у анализи.

Када је у питању идентификована типологија прања новца, на основу сазнања из предмета, најчешће се ради о „самопрању“, односно прању новца односно имовине коју је извршилац сам прибавио извршењем кривичног дела. Као најчешћи начини извршења, идентификовани су пренос имовине у намери да се прикрије или лажно прикаже законито порекло имовине, односно прикрију или лажно прикажу чињенице о имовини и коришћење имовине са знањем да имовина потиче из кривичног дела.

Идентификована типологија на основу откривених и процесуираних случајева прања новца:

1. У једном случају, пет окривљених чланова организоване криминалне групе, који су и власници и директори привредних субјеката у више наврата су извршили конверзију и пренос новца проистеклог из кривичног дела неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога, у укупном износу од 2.350.000,00 евра, тако што су у договору са организатором криминалне групе, наведеним новцем куповали

друштвени капитал предузећа у поступку приватизације, користећи фиктивну документацију и приказујући фиктивне послове својих предузећа;

2. У једном случају давалац мита је платио куповину новоизграђеног стана, а прималац мита у намери прикривања поклона за себе, постигао договор са лицем са којим је у родбинској вези да са власником стана закључи уговор о куповини;

3. Власник привредног друштва (извршилац кривичног дела из члана 359. КЗ) на рачун чијег привредног друштва се уплаћује новац за робу која није испоручена и услуге које нису извршене јавном предузећу, већ само испостављане фиктивне фактуре, исплаћује новац по профактурама на име наводних авансних плаћања инодобављачу – оф-шор компанији чији је оснивач управо власник привредног друштва коме јавно предузеће уплаћује новац, при чему не долази до увоза робе, већ оснивач оф-шор компаније новац даље усмерава на друге привредне субјекте у иностранству;

4. Новац који потиче из кривичног дела из члана 246. став 4. у вези са ставом 1. КЗ уплаћен је оф-шор компанији у Америци. Оф-шор компанија којој је уплаћен новац као члан конзорцијума учествовала је на тендерима за куповину – приватизацију – предузећа у Србији и након што је изабрана за најбољег понудиоца и закључења уговора новац са рачуна оф-шор компаније из иностранства уплаћен је на рачун другог члана конзорцијума и са рачуна другог члана конзорцијума који је страно правно лице врши се уплата на име власничког удела у предузећу које се приватизује;

5. Новац који потиче из кривичног дела из члана 246. став 4. у вези са ставом 1. КЗ предат је физичким лицима који у банци полажу депозит у износима мањим од 15.000 евра на име банкарских гаранција за корисника кредита. Корисник кредита од банке тражи кредит и на име банкарских гаранција добија кредит и након избора за најбољег понудиоца на тендеру за куповину предузећа купује свој власнички удео. Правни власник предузећа је корисник кредита, а стварни власник је извршилац кривичног дела;

6. Оштећени према коме се врши кривично дело изнуде, који извршиоцу кривичног дела изнуде дугује по основу камате на име позајмице одређени износ новца, а који је истовремено власник привредног друштва, уплаћује на име наводне куповине станова новац са рачуна свог привредног друштва на рачун продавца станова, физичког лица, брата извршиоца кривичног дела изнуде, коме је познато порекло новца при чему до реализације уговора о купопродаји станова није ни дошло. Привредно друштво које је наводно купило станове продаје исте другом физичком лицу, које је члан исте организоване криминалне групе која се бави изнудама, при чему до реализације у смислу уплате купопродајне цене на рачун привредног друштва не долази;

7. Извршилац кривичног дела изнуде новац добијен од изнуде полаже као бескаматну позајмицу на рачун привредног друштва чији је оснивач које користећи овај новац купује за рачун предузећа станове (за полагање бескаматне позајмице као основ се користе фалсификовани уговори о купопродаји непокретности).

Имајући у виду да највећи број трансакција иде преко банака, лични и пословни рачуни, наменски рачуни за куповину хартија од вредности, трговина некретнинама и слично, по нашој процени, најугроженији сектор је банкарски, док се највише улаже у некретнине и пословне активности.

Учесталост наведених кривичних дела⁵

Процену учесталости наведених кривичних дела извршили смо применом статистичких метода, и то коришћењем података:

- Извештаја и евиденције Републичког јавног тужилаштва с обзиром на то да тужилаштво води евиденцију поднетих кривичних пријава како од полиције тако и других органа и грађана, уз корекцију полицијском евиденцијом и евиденцијом пореских органа као и Републичког завода за статистику Србије.

Недостатак тужилачке евиденције је што се иста не води посебно за сва кривична дела, нити се води по ставовима и тачкама као квалификованим облицима, да би се тачно утврдио број лакших и тежих облика истог кривичног дела, због чега је као корективни критеријум коришћен извештај Републичког завода за статистику за 2009. годину, као репрезентативан у односу на друге године, а из разлога што за 2011. годину још увек није сачињен.

Извештај Републичког јавног тужилаштва за 2011. годину

Табела 1.

Члан кривичног дела	Пријављено	Истрага	Оптужено	Пресуда	Одузимање предмета	Одузимање имовинске користи (КЗ)	Одузимање имовинске користи (ОИК)
Тешко убиство чл. 114.	78	119	123	100	-	-	
Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију – чл. 185.	39	-	38	12	10		
Неовлашћено коришћење ауторског дела или предмета сродног права – чл. 199.	11	-	5	27	23		
Крађа – чл. 203. тешка крађа чл. 204	15.687	6.349	6.724	4.857	2		
разбојничка крађа чл. 205. разбојништво чл. 206.	3.787	2.310	1.995	14.017	20		
Фалсификовање новца из чл. 223.	153	90	111	108	-	2	
фалсификовање и злоупотреба платних картица чл. 225.	186	138	83	83	5	1	
издавање чека и коришћење платних картица без покрића – чл. 228.	732	183	242	152	-	5	
неуплаћивање пореза по одбитку чл. 229-а.	2.338	843	1052	626	3	5	30

⁵ Извор: Извештај Републичког јавног тужилаштва за 2011. годину
Извештај Републичког завода за статистику за 2009. годину

праће новца чл. 231.	56	45	14	1	-	-	9
недозвољена трговина чл. 243.	298	4	175	125	-		
Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога – чл. 246.	1734	1419	1375	1501	-	61	79
Рачунарска превара чл. 301.	21	24	6	-	-	-	
Недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја – чл. 348.	1196	609	706	603	370	-	
Злоупотреба службеног положаја чл. 359.	4720	1546	1310	704	4	20	135
Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика – чл. 360.	1217	2	10	1	-	-	
Трговина утицајем чл. 366.	35	7	12	3	-	-	
Примање мита из чл. 367.	106	27	89	55	6	12	8
Давање мита чл. 368.	161	26	126	32	-	-	7
Трговина људима чл. 388.	50	45	48	29	-	-	2
Трговина малолетним лицима ради усвојења чл. 389.	18	5	4	-	-	-	
Крађа оружја или дела борбеног средства чл. 414.	2	1	7	4	-		
Одавање војне тајне чл. 415.	4	-	4	-	-	-	

Напомена: Подаци исказани у табели представљају податке из годишњег извештаја Републичког јавног тужилаштва, подаци о броју пресуда представљају податке о правноснажним пресудама, док празне рубрике показују да се за ова кривична дела не воде посебне евиденције.

Укупан број пријављених кривичних дела против познатих лица је 111.812, а укупан број пријављених кривичних пријава против непознатих лица 33.867, с тим што се ради о подацима који представљају укупан број пријављених кривичних дела против познатих и непознатих извршилаца, а не само број пријављених кривичних дела представљених у табели.

Одређивање имовинске користи од кривичних дела на националном нивоу

Имовинска корист проистекла из кривичног дела на основу закона Републике Србије одузима се на основу:

- Члана 91. Кривичног законика (члан 91. став 1. „Нико не може задржати имовинску корист прибављену кривичним делом“); и
- На основу Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела („Службени гласник РС“, број 97/08); (Чланом 2. прописано је: Одредбе овог закона примењују се за сва кривична дела: 1. организованог криминала; 2.

прикаизивање порнографског материјала и искоришћавање деце за порнографију – чл. 185. ст. 2. и 3. КЗ; 3. против привреде – чланови 223. ст. 3., 224. ст. 2., 225. ст. 3., 226. ст. 2., 229. ст. 2. и 3, чл. 230. ст. 2. и чл. 231. ст. 2. КЗ); 4. неовлашћена производња, држање и стављање у промет опојних дрога (чл. 246. ст. 1. и 2. КЗ); 5. против јавног реда и мира (чл. 348. ст. 3. и чл. 350. ст. 2. и 3. КЗ) 6. против службене дужности (чл. 359. ст. 3., чл. 363. ст. 3., чл. 364. ст. 3., чл. 366. ст. 5., чл. 367. ст. 1. до 3, 5 и 6, чл. 368. ст. 1. до 3 и 5. КЗ); 7. против човечности и других добара заштићених међународним правом (чл. 372. ст. 1., чл. 377., чл. 378. ст. 3., чл. 379. ст. 3., чл. 388. до 390. и чл. 393. КЗ).

- За кривична дела из чл. 185. ст. 2. и 3., чл. 230. ст. 2., чл. 348. ст. 3., чл. 350. ст. 2. и 3, чл. 366. ст. 5., чл. 367. ст. 1. до 3., 5 и 6. чл. 368. ст. 1. до 3 и 5., чл. 372. ст. 1., чл. 377., чл. 378. ст. 3., чл. 388. до 390., и чл. 393. КЗ. Одредбе овог закона примењују се ако имовинска корист прибављена кривичним делом, односно вредност предмета кривичног дела прелази износ од 1.500.000,00 динара.

На основу чл. 513. ст. 1. ЗКП, имовинска корист прибављена извршењем кривичног дела утврђује се у кривичном поступку по службеној дужности.

На основу става 3. овог члана, ако је оштећени поставио имовинско правни захтев за повраћај ствари прибављених кривичним делом, односно за исплату износа који одговара вредности ствари, имовинска корист ће се утврдити само у оном делу који није обухваћен имовинско правним захтевом.

Према подацима Републичког јавног тужилаштва и Републичког завода за статистику исказује се број изречених мера одузимање имовинске користи у смислу чл. 91. КЗ, али не и висина одузете имовинске користи.

Из тог разлога неопходно је овај аспект расветлити на основу различитих извора. У том циљу сагледани су и извештај Републичког завода за статистику (РЗС), Министарства унутрашњих послова и Пореске полиције.

Одузимање имовине на основу Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, исказује се према извештају Републичког јавног тужилаштва такође по лицима, као и остали извештаји, и по свим фазама (финансијска истрага, привремено и трајно одузимање, укупна вредност, али само број случајева по кривичним делима).

Извештајем Дирекције за управљање одузетом имовином на основу Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, исказују се: број одлука о привременом и трајном одузимању имовине, укупна вредност, вредност по делима и вредност имовине.

Према евиденцији Дирекције за управљање одузетом имовином и Републичког јавног тужилаштва, у току 2009. године је у складу са Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, било 5 одлука о привременом одузимању имовине, у току 2010. године донето је 89 одлука о привременом одузимању имовине, а у току 2011. године 77 одлука о привременом одузимању имовине.

Што се тиче трајног одузимања имовине у току 2010. године, донете су 3 одлуке, а у току 2011. године, 1 правноснажна одлука о трајном одузимању имовине и 10 неправноснажних одлука о трајном одузимању имовине.

Вредност привремено и трајно одузете имовине према Закону о одузимању имовине проистекле из кривичног дела:

Табела 2

Година	Вредност привремено одузете имовине приказане у еврима	Вредност привремено одузете имовине приказане у динарима	Вредност трајно одузете имовине приказане у еврима	Вредност трајно одузете имовине приказане у динарима
2009.	5.000.000,00	500.000.000,00		
2010.	235.000.000,00	23.500.000.000,00	560.000,00	56.000.000,00
2011.	110.000.000,00	11.000.000.000,00	425.000,00	42.500.000,00

Укупна вредност трајно одузете имовине у 2010. години је износила око 56.000.000,00 динара (560.000,00 евра), од чега је 50.000.000,00 динара (500.000,00 евра) било одузето у непокретностима, а 6.000.000,00 динара (60.000,00 евра) у возилима и пловилима.

Укупна вредност трајно одузете имовине у 2011. години је износила 42.500.000,00 динара (425.000,00 евра), од чега је 15.000.000,00 динара (150.000,00 евра) било одузето у готовини, 12.000.000,00 динара (120.000,00 евра) у непокретностима, а 15.500.000,00 динара (155.000,00 евра) у возилима и пловилима.

Ради процене висине одузете имовинске користи из кривичног дела из напред наведених разлога коришћено је више критеријума, и то:

- 1) број кривичних дела – учесталост,
- 2) подаци из конкретних предмета,
- 3) оперативни подаци, „тамне бројке“ и „сиве бројке“⁶ наведених кривичних дела,
- 4) висина одузете имовинске користи на основу Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела,
- 5) број изречених мера одузимања имовинске користи у смислу чл. 91. КЗ.

Имајући у виду наведено, определили смо се да, приликом анализе ризика и рањивости у области спречавања прања новца, дамо процену у квалитативном смислу. За поређење је коришћен износ бруто националног дохотка који износи 28.006,10 милиона евра за 2010. годину, објављен од стране Републичког завода за статистику 30. 4. 2012. године.

Идентификовано као проблем је неуједначена методологија прикупљања података и непотпуна, нарочито у погледу података који се односе на вредност ствари и висину имовинске користи код свих органа релевантних за оцену.

⁶ „Сива бројка“ криминала представља сва пријављена кривична дела која нису расветљена (против н.н. извршилаца), Корупција – основни појмови и механизми за борбу против корупције [*Corruption – Main Concepts and Anti Corruption Mechanisms*]– Belgrade University Faculty of Law, 2007.

КРИВИЧНА ДЕЛА ВИСОКОГ НИВОА РИЗИКА ЗА ПРАЊЕ НОВЦА

Пореска утаја – члан 229, Неуплаћивање пореза по одбитку члан 229-а.

Пореска кривична дела су: пореска утаја – члан 229, неуплаћивање пореза по одбитку – 229-а и кривично дело из члана 173. Закона о пореском поступку и пореској администрацији.

Према Кривичном закону (КЗ) Републике Србије, радње извршења кривичног дела пореске утаје везују се за законито стечене приходе, а не и за оне који су стечени на против правни начин.

Проценат овог кривичног дела у односу на укупан број пријављених кривичних дела је 15,49% и уочен је пораст у односу на претходну годину (пријављено је 2238 лица за разлику од 2010. године када је било 2215 лица), указује на учесталост ових кривичних дела. Број изречених пресуда (укупно 452 лица је осуђено) мали број изречених мера одузимање предмета – 3 и одузимање имовинске користи у смислу члана 91. КЗ, указује на непрецизност статистичких података или да је током поступка надокнађена штета у смислу плаћања утајеног пореза.

На основу расположивих података, а имајући у виду учесталост извршења овог кривичног дела и да је према 78 лица покренут поступак за привремено одузимање имовине на основу Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, да је према извештају Дирекције за управљање одузетом имовином везано за ово кривично дело у току 2009. године, привремено одузет један стамбено пословни објекат, један пословни простор и једно возило; 2010. године 6 ари земљишта, објекат у изградњи и један стан, а 2011. године, 13 аутомобила, 309.682,00 евра, четири теренска возила, 2 стана, 3 пословна простора, пољопривредно земљиште од 33 хектара и акције једног привредног друштва, те перцепције⁷ да се ради о једном о најраширенијих облика финансијске недисциплине правних субјеката у Републици Србији, затим велики број појавних облика ове врсте корупције везане за избегавање плаћања пореза и других дажбина које представљају јавни приход (као што је приказивање лажног промета преко „фантомских предузећа“ на које се преваљују пореске обавезе, фалсификовање документације „фантомских предузећа“ често се користи као и лажна документација за робу без легалног порекла, убацивања кријумчарене или робе произведене на црно у легалне токове, што произилази из академских и теоретских студија о основним појмовима и механизмима за борбу против корупције),⁸ те имајући у виду недостатке у дефинисању и тумачењу радње извршења основног кривичног дела пореске утаје која се изменема и допунама Кривичног законика ускоро очекује, а што индикује и већи број ових кривичних дела налазимо да се ради о делима велике имовинске користи. Сазнања из појединих предмета говоре о висини утајеног пореза од неколико десетина милиона динара, као и да је од укупног броја оптужених, око 40% оптужено за теже, квалификоване облике овог кривичног дела.

Од укупно осуђених за кривично дело пореске утаје из члана 229. КЗ, у току 2009. године, према извештају РЗС, 293 лица за квалификоване облике из става 2. (избегнуто плаћање пореза преко 1.500.000,00 динара) осуђено је 56 лица, а за став 3. (избегнуто плаћање пореза преко 7.500.000,00 динара) осуђено 27 лица.

Као корективни критеријум цењен је и извештај – анализа Републичког завода за статистику под називом „Необухваћена економија – непотпуност БДП-а са

⁷ Извештај Манивала

⁸ Монографија Правног факултета Универзитета у Београду “Корупција – основни појмови и механизми за борбу против корупције” – 2007.

производне стране“ израђена за период 2003–2006, којим се указује на активности које се обављају у „сивој зони“ и измичу контроли.

Анализом су обухваћени и:

- произвођачи који избегавају регистравање – легалне активности али непријављене (због избегавања пореских и обавеза социјалне заштите), и које чине корекцију око 4% бруто друштвеног производа (БДП);
- произвођачи који избегавају регистравање јер се баве незаконитом активношћу и које чине око 0,8% БДП,
- произвођачи који намерно пријављују нижи приход од оствареног у циљу избегавања или смањења пореза на приход, порезе на додатну вредност и доприносе за социјалну заштиту и које чине 4,5% БДП.

С обзиром на све напред наведено ово кривично дело оцењујемо као дело „**високог нивоа ризика**“.

Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога – члан 246.

Према подацима из статистичког извештаја МУП-а Републике Србије, број лица против којих су поднете кривичне пријаве за кривично дело из чл. 246. КЗ је 1739 лица.

Кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из чл. 246. КЗ, спада у кривична дела тзв. „**високог нивоа ризика**“, када је у питању праће новца који представља имовинску корист проистеклу из његовог извршења. Кључна ограничења, када је у питању израчунавање вредности такве имовинске користи, као и код кривичних дела против имовине, представља недостатак прецизних статистичких података, посебно када је у питању висина имовинске користи прибављена извршењем овог кривичног дела, имајући у виду да се цена појединих опојних дрога и психотропних супстанци на илегалном тржишту формира према различитим критеријумима.

Према подацима МУП-а Републике Србије, тренутне цене наркотика на илегалном тржишту у Србији су: 13.000 – 18.000 евра за један килограм марихуане и 1.300 – 2.000 евра за један килограм сканка. Цена једне таблете екстазија и амфетамина је 2,5 евра, док је цена једне „сличице“ ЛСД око 5 евра.

Обим имовинске користи проистекле из кривичног дела неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога, могла би се приближно израчунати када би се количина заплењених наркотика у одређеном периоду помножила са ценом тих наркотика на илегалном тржишту. Притом, као корективни фактор треба имати и цену по којој извршиоци на илегалном тржишту набављају опојну дрогу коју касније неовлашћено стављају у промет, који податак је тешко утврдити, како би се разлика између цене по којој се опојна дрога набавља и имовинске користи која се стиче њеним неовлашћеним стављањем у промет, могла исказати као вредност противправно стечене имовинске користи настале извршењем овог кривичног дела. У том смислу, вредност заплењене опојне дроге хероин у периоду од јануара до децембра 2011. године, као најзаступљеније опојне дроге на илегалном тржишту у Србији, била би око 1.297.300,00 евра, који износ би, уз наведени корективни фактор (цена по којој је дрога набављена), могао представљати обим имовинске користи коју би криминалци желели да оперу кроз финансијски и нефинансијски сектор. Применом истог критеријума, могуће је израчунати вредност осталих наркотика који су заплењени на илегалном тржишту, према подацима којима располаже Министарство унутрашњих послова⁹.

---

⁹ Ibid.

Табела 3

Хероин (у гр.)	Марихуана (у гр.)	Кокаин (у гр.)	Хашиш (у гр.)	Екстази (у гр.)
64.865,83	999.199,30	5.961,60	5.468,55	48.721,98

У Тужилаштву за организовани криминал у току 2011. године, припадници само једне групе осумњичени су за кријумчарење опојне дроге у количини преко 5.400 кг кокаина заплењеног у више појединачних акција у Италији, Бразилу, Аргентини и Уругвају.

Према подацима из статистичког извештаја Републичког јавног тужилаштва за 2011. годину, од укупног броја кривичних дела код којих је примењена мера привременог одузимања имовине према Закону о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, ова мера је код кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из чл. 246. КЗ, примењена у 79 случајева.

Према извештају Дирекције за управљање одузетом имовином, везано за ово кривично дело, привремено је одузета имовина и то у току 2009. године: 1 кућа, 2 стана и 6 ари плаца; у току 2010. године: 19 станова, 10 аутомобила, земљиште, 297.265,00 евра и 1.764.533,00 динара; 2011. године: 1 кућа, 9 станова, сеф, 12 аутомобила, 1 теренац, 1 локал, 4 гараже, 1 апартман, објект у изградњи, 1 пловно возило и пословни простор. Везано за ово кривично дело трајно је одузета имовина у току 2010. године, и то: 1 стан, 1 возило и 146.695,00 евра.

Анализом врсте и вредности одузете имовине, може се закључити да се имовина стечена извршењем кривичног дела из чл. 246. КЗ, најчешће користи за куповину непокретности (кућа, станова, пословних објеката, грађевинског земљишта), покретне имовине (путничка и теретна моторна возила, драгоцености), а у нешто мањем обиму улагањем у хартије од вредности.

Према подацима Дирекције за управљање одузетом имовином, Дирекција управља укупним бројем од 26.293.304 акција привредних друштава, привремено одузетих од лица која су извршила кривично дело из чл. 246. КЗ, чија је вредност оквирно процењена на 1.200.000,00 ЕВРА, према подацима из Извештаја Републичког јавног тужилаштва од 2011. године за 2010. годину.

На основу података из истраживања које је обавио Републички завод за статистику Србије¹⁰, утврђује се да је учешће процењене потрошње илегалних добара и услуга, тј. потрошње наркотика у БДП у 2003. години 0,34% у 2004. години 0,34%, у 2005. години 0,36%, и у 2006. години 0,33%.

Током две фазе наведеног пројекта, истраживањем и испитивањем расположивих извора података и информација добијених од надлежних институција, стручних служби и експерата који се баве овом проблематиком, извршена је процена прихода који је у периоду од 2003 – 2006. године остварен од продаје наркотика и пружања услуга проституције у Србији.

Приликом израде процене прихода остварених од продаје наркотика, извршена је процена понуде и процена тражње. На страни понуде, процена се заснивала на подацима добијеним од криминалистичке и граничне полиције и здравствених институција, на искуствима других земаља, резултатима међународних истраживања, као и препорукама из годишњег извештаја *European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction* (EMCDDA) и *The United Nations Office on Drugs and Crime* (UNODC). Процена тражње урађена је независно од процене понуде, на основу броја корисника, цена на улици и просечне дневне и годишње потрошње – по врстама, који су

¹⁰ Републички завод за статистику Србије *Процена илегалних активности у Републици Србији 2003-2006. године*

претходно били усаглашени и са једне и са друге стране. На основу броја процењених корисника, а затим и информација о просечним дневним дозама, ценама и чистоћи дроге на улици, добијене су укупне количине за домаћу употребу и вредност финалне потрошње за 2006. годину.

Процена понуде – основни подаци, 2006.

Табела 4

	Просечна заплењена количина (гр. и табл.)	Стопа заплене (%)	Домаћа употреба (%)	Увозна чистоћа (%)	Улична чистоћа (%)	Цена увозне дрогe (по гр/табл) у еврима	Улична цена (по гр/табл.), у еврима	Просечна годишња потрошња (гр/табл.)
По врстама								
Хероин	442791	10	10	75	17	20	32,5	182,5
Кокаин	9750	1	10	85	50	30	50	
Марихуана	1908869	30	90	85	50	0,75	2	85
Амфетамин	406067	10	90	40	20	6	11	30
Екстази. Табл.	11922	10	100	50	15	1	3	100

Процена потрошње

Табела број 5

	Број корисника	Вредност продате дроге (малопродајне цене), у мил. евра	Вредност увозне дроге (набавне цене) у мил. евра	Аутпут- мрежа, у мил. евра	Учешће марже у БДП (%)
По врстама					
Хероин	9634	57,1	9,0	49,2	0,19
Кокаин	3647	8,2	2,9	5,3	0,02
Марихуана	80173	13,6	3,0	10,6	0,04
Амфетамин	10007	3,3	0,9	2,4	0,01
Екстази, таб.	3577	1,1	0,1	1,0	0,00
УКУПНО	107038	83,4	14,9	68,5	0,27

Процена тражње

Табела 6

	Хероин	Кокаин	Марихуана	Екстази	Амфет-амин	Укупно
Број корисника						
На основу EMCDDA и UNODC	9358	2611	63013	4458	6401	85840
На основу заплене	9705	4817	79465	2384	12333	108705
На основу евиденције	10112	3612	81000	3421	9367	107512
На основу процене понуде	9634	3647	80173	3577	10007	107038
Учешће у становништву (15–64)	0,19	0,07	1,58	0,07	0,20	2,10
Просечна годишња потрошња гр ¹⁾	182,5	45	85	100	30	xxxxxx
Потрошња по кориснику у ЕРУ	5927	2248	170	308	330	779
Потрошња у мил. евра	57,1	8,2	13,6	1,1	3,3	83,4
% БДП	0,23	0,03	0,05	0,00	0,01	0,33

1) за екстази у таблетама

Процена тражње и понуде дроге и утицај на БДП

Табела 7

	2003	2004	2005	2006
Број корисника				
Хероин	7023	7803	8671	9634
Кокаин	2659	2954	3282	3647
Марихуана	58444	64940	72156	80173
Екстази	2608	2897	3219	3577
Амфетамин	7295	8106	9006	10007
Укупно	78029	86700	96334	107038
Потрошња у мил. евра				
Хероин	41,7	46,3	51,4	57,1
Кокаин	6,0	6,6	7,4	8,2
Марихуана	9,9	11,0	12,3	13,6
Екстази	0,8	0,9	1,0	1,1
Амфетамин	2,4	2,7	3,0	3,3
Укупно	60,8	67,5	75,0	83,4
% БДП-расходна страна	0,34	0,34	0,36	0,33
Аутпут у мил. евра				
Хероин	35,8	39,8	44,3	49,2
Кокаин	3,9	4,3	4,8	5,3
Марихуана	7,7	9,7	9,4	10,6
Екстази	0,7	0,8	0,9	1,0
Амфетамин	1,8	1,9	2,2	2,4
Укупно	49,9	55,5	61,6	68,5
% БДП-производна страна	0,28	0,28	0,29	0,27

Кривично дело злоупотребе службеног положаја – члан 359.

Знатан број пријављених оптужених и пресуђених лица за ово кривично дело указује да је ово најчешће кривично дело које се врши против службене дужности и као основно коруптивно кривично дело.

Из статистичких извештаја Републичког јавног тужилаштва се уочава мали број изрицања мере одузимања имовинске користи.

Према извештају Републичког завода за статистику за 2009. годину, за кривично дело злоупотребе службеног положаја из члана 359. КЗ, од укупно 523 лица за квалификовани облик из става 2. (имовинска корист преко 450.000,00 динара), осуђено је 27, односно 5,2%, а за став 3. (имовинска корист преко 1.500.000,00 динара) 26 лица, односно 5%; за кривично дело проневере из члана 364. КЗ, осуђено је укупно 231 лице, од тога 31 за теже облике из става 2. и 3, односно 13,4%.

Као корективни критеријум узета је примена мере привременог одузимања имовине на основу Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела. Према тим подацима у 135 случајева је изречена ова мера, од укупно 188 случајева кривичног дела против службене дужности, односно око 25% од укупног броја примењене наведене мере.

На основу оперативних података и непосредног сазнања из предмета произилази да се пред Тужилаштвом за организовани криминал воде кривични поступци за корупцију у јавним предузећима, здравству, правосуђу, привреди (због кривичних дела давања и примања мита и злоупотребе службеног положаја) којима је прибављена имовинска корист преко 75 милиона евра;

Према извештају Дирекције за управљање одузетом имовином, везано за коруптивна кривична дела, привремено одузето је у току 2010. године 226.350,00 евра, 2011. године 5 кућа, 19 станова, 3 сефа, 12 аутомобила, 138.838,00 евра, 1 воћњак, 1

плац, 2 земљишне парцеле, 15.913 акција, 4 теренска моторна возила, 1 пословно стамбени објекат и 12 ручних сатова.

Поред тога за кривична дела која су квалификована као организовани криминал, а у која се убрајају и коруптивна кривична дела привремено је одузето у току 2009. године: 6 станова, 1 стамбено пословни објекат, 2 возила и 1 пословни простор; у току 2010. године: 31 стан, 19 возила, 717.134,3 евра, а у току 2011. године: 2 куће, 20 катастарских парцела, 2 хотела, 2 ресторана, 14 станова, 1 локал, 5 гаража, 1 пословни простор, 13 путничких возила, једно теретно возило, 1 апартман, 3 куће, 1 пословни објекат и 1 привредно друштво.

За кривично дело прања новца, где се као претходна кривична дела појављује више кривичних дела (из члана 246, 359. и 229. КЗ) у току 2010. године привремено је одузето: 6 станова, 2 куће, акције једног предузећа, пољопривредно добро, 50% капитала једног привредног друштва, 4 путничка моторна возила и 1 комби, а у току 2011. године, 1 стан и 1 гаража.

Размотрен је и извештај Манивала и Грека, те Транспаренси Србије и Националне стратегије за борбу против корупције ради сагледавања и перцепције корупције за 2011. годину, у коме се наводи да је Србија назадовала на годишњој листи Транспарентности интернешнала и сада се налази на 86. месту са индексом перцепције корупције од 3,3 (са 3,5)¹¹. С обзиром на напред наведено процена је извршена комбинацијом напред наведених метода и оцењено је да се ради о **„високом степену ризика“**.

Коруптивна кривична дела, на основу опште оцене, података и перцепције, тј. на основу комбинованог критеријума, оценили смо као кривична дела високог нивоа ризика. Међутим, када је у питању кривично дело кршења закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика из члана 360. КЗ, с обзиром на све критеријуме које смо имали у виду приликом оцене, а посебно број процесуираних случајева (2009. оптужено 5 лица, 2010. – 4 лица, 2011. – 10 лица, у односу на која је донето укупно 11 пресуда у наведеном периоду), те непостојања података о прибављеној имовинској користи, нити евентуално одузетој имовини, ово кривично дело појединачно, може се оценити као кривично дело ниског нивоа ризика. Применом истих критеријума, а и на основу непосредног сазнања, у групу кривичних дела ниског нивоа ризика, могло би се сврстати и кривично дело трговина утицајем из чл. 366. КЗ.

Наша је процена да се кривична дела: **проневера** - члан 364, **примање мита** – члан 367, **давање мита** - члан 368, исто као и најчешће коруптивно кривично дело злоупотреба положаја, из наведених разлога такође могу сматрати делима **„високог степена ризика“**.

---

¹¹ Транспарентност Србија, Извештај Грчка, Публикације: Института за упоредно право “Борба против организованог криминала у Србији“ 2008 и Канцеларије Уједињених Нација за дрогу и криминал у Бечу „Корупција у Србији 2011.“

Подаци Републичког завода за статистику за 2009. годину који се односе на број осуђених лица (правноснажне пресуде):

Табела 8

Висина прибављене имовинске користи	Злоупотреба службеног положаја члана 359. КЗ	Проневера члана 364. КЗ
до 450.000,00 динара	478	200
од 450.000,00 динара до 1.500.000,00 динара	27	25
преко 1.500.000,00 динара	26	6

КРИВИЧНА ДЕЛА СРЕДЊЕГ НИВОА РИЗИКА ЗА ПРАЊЕ НОВЦА

Кривично дело отмице – члан 134.

На основу до сада прикупљених података (с обзиром да немамо тачне податке о односу броја овог кривичног дела на целокупан број пријављених кривичних дела) и извештаја Републичког завода за статистику (у даљем тексту: РЗС) из 2009. године (где стоји да је осуђено 24 лица), непосредних сазнања да се ради о великој „тамној бројци“ овог дела, и из процесуираних предмета као и оперативних сазнања, наша оцена је да се ради о **„средњем нивоу ризика“**. Ово с обзиром на имовинску користи од ових кривичних дела. (Према сазнањима из предмета Тужилаштва за организовани криминал из једног предмета имовинска корист износи 1,5 милиона немачких марака, из другог предмета 10.500,00 евра, а из трећег 350.000,00 евра и једног предмета из тужилаштва редовне надлежности где је имовинска корист износила 590.000,00 евра). На основу Закона о одузимању имовине у вези са овоим кривичним делом и кривичног дела убиства, као што је напред наведено, 2011. године донета је одлука о трајном одузимању 5 станова, 1 куће и гараже.

Имовинска кривична дела

Годишњи статистички извештај Републичког јавног тужилаштва, не садржи податак о висини противправне имовинске користи прибављене извршењем кривичних дела против имовине, код којих је један од квалификаторних елемената управо висина прибављене противправне имовинске користи, која се за кривично дело тешке крађе из члана 204. КЗ, креће у распону од 450.000,00 динара до 1.500.000,00 хиљада динара за квалификовани облик из става 2. члан 204. КЗ, до износа преко 1.500.000,00 динара, за најтежи облик овог кривичног дела, прописан одредбама става 3. члан 204. КЗ.

Подаци Републичког завода за статистику за 2009. годину који се односе на број осуђених лица:

Табела 9

Висина противправне имовинске користи	Тешка крађа, члан 204. КЗ	Разбојништво, члан 206. КЗ	Утаја, члан 207. КЗ	Превара, члан 208. КЗ	Изнуда, члан 214. КЗ
до 450.000,00 динара	3.312	618	118	849	83
од 450.000,00 до 1.500.000,00 динара	74			18	15
преко 1.500.000,00 динара	30	7	9		9

Према извештају РЗС, у току 2009. године од укупно 3.416 осуђених лица за тешку крађу из члана 204. КЗ, за квалификоване облике овог дела и то дела из става 2. (имовинска корист преко 450.000,00 динара), осуђено је 74 лица, односно 2,6%, а за став 3. (имовинска корист преко 1.500.000,00 динара) 30 лица, односно 0,9%.

За кривично дело разбојништва из члана 206. КЗ, осуђено је укупно 625 лица, од тога за став 2. (имовинска корист преко 1.500.000,00 динара) 7 лица, односно 1,1%.

За кривично дело утаје из члана 207. КЗ, од укупно 127 осуђених лица за став 4. (имовинска корист преко 1.500.000,00 динара), осуђено је 9 лица, односно 7%.

За кривично дело преваре из члана 208. КЗ, од укупно 867 осуђених лица за најтежи облик из става 3. (имовинска корист преко 450.000,00 динара) осуђено је укупно 18 лица, односно 2%.

За кривично дело изнуде из члана 214. КЗ, у току 2009. године, осуђено је укупно 107 лица од тога 15 лица за теже облике – квалификоване и то за став 2. (имовинска корист преко 450.000,00 динара) 9, односно 14%, а за став 3. (имовинска корист преко 1.500.000,00 динара) 5 лица, односно 4,7% — што указује да је мали број квалификованих облика код свих имовинских кривичних дела.

Један од начина на који би се релативно поуздано могао утврдити обим противправне имовинске користи проистекле из кривичних дела против имовине, који би извршиоци ових кривичних дела потенцијално опрали кроз финансијски и нефинансијски сектор једне државе, било би евидентирање у статистициким извештајима висине прибављене имовинске користи као и износа новца и других предмета који су одузети од извршилаца и враћени оштећенима, у ком смислу би разлика између та два износа представљала вредност имовине која би могла бити предмет прања новца.

Према извештају Дирекције за управљање одузетом имовином у току 2010. године, одузето је 5 станова везано за кривично дело преваре из члана 208. КЗ, и 5 станова и 5 путничких возила, везано за кривично дело изнуде из члана 214. КЗ, као кривичних дела организованог криминала.

На основу великог броја пријављених и процесуираних кривичних дела разбојништва и разбојничке крађе, као и осталих имовинских кривичних дела, која се у извештају приказују групно (укупно пријављено 9.175, захтевано истрага 1.375, оптужено 3.128 и 2.329 пресуђено), имајући у виду и податке из конкретних кривичних предмета и да се код једног броја кривичних дела разбојништва (извршених на штету већег броја банака и пошта), процесуираног кривичног дела организованог криминала ради вршења кривичних дела крађе и тешке крађе на територији више земаља, обим имовинске користи проистекле из кривичних дела против имовине сврстао би ова кривична дела у категорију кривичних дела „**средњег степена ризика**“.

КРИВИЧНА ДЕЛА НИСКОГ СТЕПЕНА РИЗИКА ЗА ПРАЊЕ НОВЦА

1. Кривично дело тешко убиство – чл. 114. ст. 1. тач. 4. и 5.
2. Кривична дела против привреде – фалсификовање новца — чл. 223.
3. Фалсификовање и злоупотреба платних картица – чл. 225.
4. Кривично дело недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја – чл. 348. КЗ.
5. Кривично дело трговина људима чл. 388.
6. Кривично дело давање и примање мита у вези са гласањем – чл. 156.
7. Кривично дело злоупотреба права из социјалног осигурања чл. 168.
8. Кривично дело посредовање у вршењу проституције из чл. 184., и кривично дело приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију чл. 185.
9. Искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетно лицу – чл. 185-б.
10. Кривично дело неовлашћено искоришћавање ауторских дела или предмета сродног права – чл. 199.
11. Кривично дело повреда проналазачког права из чл. 201.
12. Кривично дело преварања у осигурању из чл. 208а. КЗ
13. Кривично дело ситна крађа, утаја и превара из чл. 210
14. Фалсификовање хартија од вредности – чл. 224.
15. Фалсификовање знакова за вредност - чл. 226.
16. Издавање чека и коришћење платних картица без покрића – чл. 228.
17. Кривично дело кријумчарење – чл. 230.
18. Злоупотреба монополистичког положаја чл. 232.
19. Неовлашћена употреба туђег пословног имена и друге посебне ознаке роба или услуга – чл. 233.
20. Злоупотреба овлашћења у привреди – чл. 238.
21. Одавање пословне тајне – чл. 240.
22. Недозвољена производња и недозвољена трговина – 242. и 243.
23. Кривично дело шумска крађа из чл. 275. и пиратства из чл. 294.
24. Кривично дело рачунарска превара из чл. 301.
25. Кривично дело одавање државне тајне из чл. 316.
26. Лажног пријављивања из чл. 329.
27. Надриписарства из чл. 342.
28. Кривично дело неовлашћено организовање игара на срећу – чл. 352.
29. Неовлашћено обављање одређеном делатношћу из чл. 353.
30. Кривична дела одавање службене тајне из чл. 369.
31. Неовлашћена производња, промет и држање оружја чија је употреба забрањена из чл. 377.
32. Противправно убијање и рањавање непријатеља из чл. 378.
33. Противправно одузимање ствари од убијених из чл. 379.
34. Кршење санкција уведених од стране међународних организација – чл. 384-а.
35. Финансирање тероризма, крађа оружја или дела борбеног средства из чл. 414.
36. Одавање војне тајне из чл. 415.

С обзиром на број пријављених и процесуираних лица за ова кривична дела, оперативних сазнања о такозваној „тамној бројци“¹² и перцепцији, налазимо да је

---

¹² „Тамна бројка“ криминала представља перцепцију извршених кривичних дела а која нису пријављена надлежним органима

имовинска корист прибављена овим кривичним делима ниска, те и оцена да се ради о кривичним делу „ниског степена ризика“.

ОДРЕЂИВАЊЕ СУМЕ ИМОВИНСКЕ КОРИСТИ ИНОСТРАНОГ ПОРЕКЛА КОЈА СЕ МОЖЕ ОПРАТИ И У САМОЈ ДРЖАВИ

Значајна је улога домаћих држављана и странаца, као саизвршилаца и странаца као извршилаца кривичних дела у иностранству и сума имовинске користи која се може опрати у самој држави.

Наведена процена произилази из извештаја Тужилаштва за организовани криминал, нарочито када су у питању кривична дела организованог криминала.

Број кривичних дела није велики, али је вредност имовинске користи проистекле из појединих кривичних дела значајна, с обзиром на предмет кривичног дела.

Према подацима Тужилаштва за организовани криминал, за 2011. годину, покренут је поступак против 5 лица припадника међународне организоване криминалне групе која се бавила кријумчарењем марихуане која се набављала у Албанији а потом преко Црне Горе пребацивала у Србију и Немачку; против неколико лица због кријумчарења кокаина из луке у Холандији и Белгији у Шведску; против 18 лица због неовлашћене куповине кокаина на простору Јужне Америке ради даље продаје у Србији и земљама Западне Европе; против 23 лица због неовлашћене производње и стављања у промет хероина који се набављао са територије Турске и Бугарске; покренут је поступак против 11 лица због кривичног дела недозвољени прелаз државне границе и кријумчарење људи, и то границе Србије и Мађарске 15 лица Албанске националности; покренут је поступак против 18 лица због кривичног дела из чл. 350. и 346. КЗ, због кријумчарења више стотина илегалних миграната држављана Авганистана, Либије, Пакистана, Сомалије, Туниса, Судана, а на територију Мађарске. Покренут је поступак против 11 лица због кривичних дела изнуде, прања новца, недозвољене производње, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја; против 8 лица због удруживања ради вршења кривичног дела крађе, и то на територији Шпаније, Италије, Аустрије, Словеније, Хрватске, Републике Србије и у другим земљама Европе, тако што су предмет крађе били моторна возила, аутобуси и камиони на којима су вршили преправке идентификационих ознака у циљу продаје у Србији и друге државе; против 4 лица због кривичног дела злоупотребе службеног положаја која се састојала у организовању илегалне производње и продаје жестоких алкохолних пића којим делом је остварена имовинска корист у износу од око 900.000,00 евра.

Поред напред наведених непосредних сазнања из предмета и извештаја Републичког јавног тужилаштва, битан је и податак о броју тражене и пружене међународне правне помоћи. У току 2011. године, укупан број случајева са међународном правном помоћи је 195 за потребе кривичног поступка и 177 у циљу примене Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела.

Из напред наведеног произилази да је кривично дело трговине дрогом, односно неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога посебно битно и да се може повезати са конкретним државама (Албанија, Холандија, Белгија, Шведска, Турска, Бугарска).

На основу сазнања из одређених предмета, перцепије и стручних радова може се рећи да није од малог значаја улагање у домаћу државу која врше особе за које се зна да су преступници, посебно у поступку приватизације, спољнотрговинском промету, грађевинарству.

Према извештају Народне банке Србије на дан 31. 12. 2011. године, банке у Србији су имале укупно 115.374 клијента нерезидента. Од тог броја било је 106.377 физичких лица и 8.997 клијената правних лица. Салда по наведеним рачунима нису доступна.

Учешће странака физичких и правних лица из високоризичних земаља у укупном броју странака нерезидената физичких и правних лица је 4,3% (4.613 физичких лица и 400 правних лица)

Клијенти нерезиденти чине приближно 1% укупног броја странака и они представљају групу странака која банку излажу највећем ризику од прања новца.¹³

Према подацима Управе царине, у току 2011. године, царинским органима су, приликом преласка границе пријављене следеће валуте:

Табела 10

Преглед пријављених преносивих средстава плаћања приликом уласка у земљу, транзита или изласка из земље - 2011 година				
Валута / Смер	Број пријава	Пријављена вредност	Укупан број пријава	Укупна пријављена вредност
AUD			13	566.800,00
улаз	13	566.800,00		
BAM			3	696.151,00
излаз	2	166.150,00		
транзит	1	530.001,00		
CAD			7	94.000,00
улаз	7	94.000,00		
CHF			33	1.345.600,00
улаз	28	1.275.000,00		
транзит	5	70.600,00		
DKK			2	1.900,00
улаз	2	1.900,00		
EUR			756	23.474.170,00
улаз	410	13.148.395,00		
излаз	8	204.415,00		
транзит	338	10.121.360,00		
GBP			6	43.400,00
улаз	4	27.800,00		
транзит	2	15.600,00		
NOK			3	1.510.000,00
улаз	3	1.510.000,00		
RSD			3	3.941.930,00
улаз	3	3.941.930,00		
RUR			1	110.000,00
транзит	1	110.000,00		
SEK			5	428.110,00
улаз	5	428.110,00		
USD			57	1.688.040,00

¹³ Извештај народне банке Србије, Сектор за контролу пословања банака – Анализа одговора банака на достављени упитник о активностима банке из области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма од фебруара 2012. године.

улаз	44	1.277.840,00		
транзит	13	410.200,00		

У случајевима када се законом предвиђена сума новца у износу већем од 10.000,00 евра не пријави, односно постоји основана сумња у порекло новца или његову намену, новчана средства се привремено задржавају. Царински органи су у 2011. години издали следећи број потврда о привремено задржаним преносивим средствима плаћања, и то:

- EUR: 70 потврда, у укупном износу од 2.171.240,00 евра
- USD: 4 потврда, у укупном износу од 1.072.533,00 америчких долара.

Табела 11

Привремено задржана преносива средства – 2011. година				
Валута / Смер	Број пријава	Одузета вредност	Укупан број пријава	Укупно одузето
EUR			70	2.171.240,00
улаз	8	251.390,00		
излаз	62	1.919.850,00		
USD			4	1.072.533,00
улаз	1	3.100,00		
излаз	3	1.069.433,00		

У 2011. години, било је 7 заплена злата, у укупном износу од 64.634,00 грама и 21 комад златног накита.

На основу провере базе података Управе за спречавање и праће новца која се односе на пријаву сумњивих трансакција од стране обвезника у току 2011. године пријављено је 2.570 извештаја о сумњивим трансакцијама, а укупан износ пријављених сумњивих трансакција је био 29.749.156.049,30 динара.

Преглед извршених трансакција

Табела 12

	Број трансакција	Износ у динарима	Износ у еврима
Полагања готовине	1.122	2.916.305.090,58	28.482.491,68
Подизања готовине	1.211	3.149.256.990,45	30.751.670,04
Укупно готовинске трансакције	2.333	6.065.562.081,03	59.234.161,72
Платни промет у земљи -приливи	397	3.847.793.245,35	37.378.782,13
Платни промет у земљи -одливи	518	5.355.988.158,87	52.292.178,30
Укупно	915	9.203.781.404,22	89.670.960,43
Девизни платни промет - прилив	370	7.988.618.387,36	78.350.896,37

Девизни платни промет - одлив	582	5.879.527.543,77	57.587.085,08
Укупно	952	13.868.145.931,13	135.937.981,45
Укупно безготовинске	1867	23.071.927.335,35	225.608.941,80
Пренос-прекњижавање ХОВ	4	36.277.714,00	339.783,42
Мењачки послови	168	575.388.918,92	5.568.949,27
Укупно		29.749.156.049,30	290.751.836,29

По броју пријављених сумњивих трансакција најчешће се пријављују трансакције пријављене по следећим основима¹⁴:

Готовинске трансакције:

1. готовинске уплате на динарске рачуне, по основу позајмице оснивача за ликвидност 354 пријаве - 678.055.197,58 динара (6.645.804,68 евра),
2. подизања готовине са динарских рачуна, по основу повраћаја позајмице оснивача за ликвидност 181 пријава - 202.900.443,55 динара (1.975.783,88 евра),
3. полагања готовине на девизне рачуне физичких лица 430 пријава – 12.231.912,12 евра (1.254.903.979,18 динара),
4. полагања готовине на динарске рачуне (трансакције по налогу грађана и „друге трансакције“) 235 пријава – 543.782.039,75 динара (5.320.459,60 евра),
5. подизање готовине са девизних рачуна резидената 258 пријава – 10.354.772,12 евра (1.063.531.855,65 динара)
6. подизање готовине по основу материјалних трошкова са динарских рачуна правних лица 221 пријава – 255.076.144,16 динара (2.484.976,28 евра),
7. подизање готовине са динарских рачуна (по налогу грађана и „друге трансакције“) 322 пријаве – 1.129.506.670,91 динара (11.058.930,50 евра),
8. подизање готовине са рачуна нерезидента 148 пријава – 4.076.689,07 евра (415.867.131,56 динара).

Безготовинске трансакције – платни промет у земљи:

1. безготовинска плаћања у динарима, по основу промета робе и услуга у земљи – 457 трансакција – 3.768.718.653,47 динара (36.822.659,00 евра).
2. безготовинске трансакције са сврхом „друге трансакције“ (уговори о зајму, инвестиције, позајмице, лизинг, аукцијске куповине предузећа и др.) – 160 трансакција – 3.396.510.047,36 динара (32.828.453,69 евра).
3. безготовински приливи по основу прихода од власништва – 37 трансакција – 246.316.458,75 динара (2.399.033,41 евра),
4. безготовинске трансакције по основу позајмице оснивача за ликвидност – 127 трансакција – 752.823.690,02 динара (7.392.629,85 евра).

¹⁴ У прегледу су дати подаци по шифрама који нису потпуно поуздани јер се неке шифре тумаче врло широко и долази до преклапања, односно иста сврха плаћања се појављује у опису трансакција код различитих шифри

Безготовинске трансакције – девизни платни промет:

1. трансфери по основу увоза и извоза – 285 трансакција – 48.626.632,38 евра (4.964.919.621,22 динара),
2. повећање улога нерезидента – 67 трансакција – 13.731.894,96 евра (1.401.085.210,65 динара),
3. уплате страног капитала који не повећава основни капитал правног лица – 29 трансакција – 8.256.093,09 евра (849.121.176,23 динара),
4. уплате по основу дугорочних кредита – 9 трансакција – 5.848.882,17 евра (601.440.221,70 динара),
5. уплате по основу улагања у ХОВ – 3 трансакције - 6.767.510,30 евра (674.380.529,23 динара),
6. улагање страног капитала у домаћа предузећа – 8 трансакција – 2.506.917,12 евра,
7. уплате по основу дохотка од капитала – 2 трансакције – 2.285.119,71 евра,
8. трансфери по основу смањења улога нерезидента – 31 трансакција – 7.202.428,35 евра (736.432.586,28 динара).
9. трансфери по основу плаћања услуге испитивања тржишта – 50 трансакција – 2.296.795,54 евра (233.179.973,10 динара).
10. трансфери по основу плаћања услуге консалтинга – 84 трансакције – 4.197.644,45 евра (429.702.971,25 динара),
11. по основу трансфера између девизних рачуна у земљи – 1 трансакција – 1.870.000,00 евра (187.538.805,00 динара).

Према расположивим подацима, на основу пријављених сумњивих трансакција у 2011. години у Управи за спречавање новца, отворено је 60 предмета.

Везано за велики број пријављених сумњивих трансакција треба напоменути да су обвезници, у циљу избегавања евентуалног кажњавања због непоштовања законске обавезе, учестало пријављивали иста лица користећи иста образложења сумње да се врши прање новца. Такође, у неким случајевима пријављивано је више повезаних трансакција уплата и исплата тако да се исти, или приближно исти, износи појављују и као приливи и као одливи.

Управа је, у жељи да утиче на смањење броја и побољшање квалитета пријављених сумњивих трансакција, почетком 2012. године организовала радне састанке са овлашћеним лицима свих банака. У складу са Препорукама за пријављивање сумњивих трансакција које је Управа објавила на свом сајту, на састанцима је наглашена важност процене ризика од прања новца која претходи пријави сумњиве трансакције а доста се разговарало и о моменту и начину самог пријављивања. Анализирајући 2012. годину, може се приметити да се, у односу на 2011. годину, број пријављених сумњивих трансакција смањио на једну четвртину, да је до новембра 2011. године, у Управи урађено преко 150 преданалитичких извештаја и отворено 70 нових предмета.

Према подацима којима располаже Управа за спречавање прања новца, у току 2011. године пријављено је 314 сумњивих трансакција када су оба учесника нерезиденти, тако да се може закључити да је код свих наведених трансакција корисник наплате у Србији или налогодавац плаћања из Србије, физичко или правно лице нерезидент које поседује отворен рачун код банака у Србији.

Полагања на рачуне нерезидената извршена су у укупном износу од 12.129.764,63 евра по следећим основима:

Табела 13

УПЛАТЕ				
шифра основа	сврха	број трансакција	износ у еврима	најчешће пошиљалац
189	полагање готовине на текући рачун	1	2.166,31	
112	наплата из иностранства по основу извоза робе	1	98.155,00	Кипар
304	техничке услуге	1	17.000,00	
307	остале услуге без навођења	1	20.000,00	Мађарска
502	повећање улога нерезидента	13	2.773.417,63	Кипар, САД, Британска Девичанска Острва
	по основу уговора и плаћања рачуна	6	403.125,26	САД, Кипар
	наплата из иностранства	36	3.515.453,53	Кипар, Швајцарска
	позајмице оснивача и зајам	2	495.000,00	Кипар, Словенија
	пренос средстава	1	1.857.000,00	Кипар, Швајцарска
539	продаја некретнина у иностранству	1	109.903,15	Тексас
600	плате резидената у страној фирми	1	12.000,00	
767	помоћ наследство - спонзорство	3	103.070,28	Русија, Гибралтар, Венецуела
780	инвестиције у објекте и опрему	4	1.303.009,82	Делавер
781	дознака ФЛ	1	199.890,00	Немачка
797	полагање готовине на девизну штедњу	6	480.146,54	Канада, САД
898	полагање готовине на рачун	25	740.409,11	САД, Црна Гора, Аустрија, БИХ
		103	12.129.746,63	

Према расположивим подацима, највише готовинских уплата и трансфера из иностранства, у корист рачуна нерезидената отворених код банака на територији Републике Србије, извршено је по основу:

- повећање улога нерезидента, наплата из иностранства или пренос средстава и то са рачуна отворених на оф-шор дестинацијама као што су Кипар, Сједињене Америчке Државе и Швајцарска – у укупном износу од 8.145.871,16 евра,
- инвестиције у објекте и то најчешће Сједињене Америчке Државе – Делавер – у укупном износу од 1.303.009,82 евра.

3. полагања готовине на девизни рачун физичког лица или полагања готовине на девизни рачун нерезидента по налогу лица из САД, Канаде, Црне Горе и БиХ, у укупном износу од 1.220.555,65 евра.

Анализом учесника у трансакцијама може се закључити да се као учесници, осим фирми са оф-шор дестинација често појављују и физичка лица за која се може претпоставити да имају двојно држављанство или држављанство неке од земаља у региону.

Са рачуна нерезидената отворених на територији Републике Србије, извршене су исплате у укупном износу од 11.409.357,57 евра по следећим основима:

Табела 14

ИСПЛАТЕ				
шифра основа	сврха	број трансакција	износ у еврима	најчешће пошљалац
102	смањење улога нерезидента	2	184.233,80	
	повраћај позајмице, зајма, кредита	4	3.108.267,00	Канада, Аустрија, САД, Холандија, Кипар, БИХ, Словенија
	плаћање према иностранству	21	3.521.647,13	
112	плаћање рачуна	12	484.757,97	Делавар, Сејшели
184	исплате путем платне картице	4	27.675,00	
189	исплате са текућег рачуна/WU	5	78.739,08	адреса у РС
251	друмски превоз	1	19.450,00	
304	техничке услуге	3	41.120,00	
305	консалтинг услуге	17	178.145,00	Белизе
307	остале услуге	2	37.068,79	Мађарска
767	помоћ наследство	1	7.130,00	
894	плаћање у иностранство са девизних рачуна нерезидената	1	172.811,11	Русија
897	подизање готовине	9	144.833,53	Бугарска, Аустрија, Црна Гора
898	подизање ефективног страног новца	125	3.321.728,80	Црна Гора САД
укупно		207	11.327.607,21	

Према расположивим подацима, највише трансфера у иностранство и исплата ефикасне, са рачуна нерезидената извршено је по основу:

1. смањења улога нерезидента, повраћаја позајмице, зајма или кредита и то у корист рачуна отворених на Кипру, Сједињених Америчких Држава, Канаде, Холандије, Аустрије, БиХ и Словеније – у укупном износу од 6.629.914,13 евра,
2. подизања готовине са девизних рачуна физичких лица или нерезидената по налогу лица из САД, Црне Горе, Аустрије и Бугарске, у укупном износу од 3.466.562,33 евра.

Анализом учесника у трансакцијама може се закључити да се као учесници осим фирми са оф шор дестинација често појављују и физичка лица за која се може претпоставити да имају двојно држављанство или држављанство неке од земаља у региону.

Такође у неким случајевима пријављено је више повезаних трансакција у истим или приближно истим износима као што је:

- прилив из иностранства по налогу правног лица, мењачки посао и полагање на динарски рачун правног лица,
- подизање готовине по налогу овлашћеног лица, мењачки посао и полагање на лични рачун,
- прилив од правног лица и сутрадан подизање са рачуна физичког лица итд.

У 2011. години, у Управи за спречавање прања новца је отворено више од 10 предмета кроз које је анализирано најмање 132 сумњиве трансакције у којима су оба учесника нерезиденти.

Управа не води статистику о сумњивим трансакцијама код којих се као учесници појављују лица која су нерезиденти и поседују отворен рачун код банака на територији Републике Србије и наведени подаци су прибављени ради утврђивања индиције да нерезиденти евентуално располажу нелегално стеченим средствима користећи рачуне у Србији у циљу овог пројекта.

Држање банковних рачуна и других финансијских производа од странаца у нашој земљи је значајно као критеријум приликом процене ризика за прање новца.

Пријаве сумњивих трансакција саме по себи не значе да је заиста у питању прање новца, али се могу третирати као индиције да се на банковним рачунима или другим финансијским производима налазе значајни износи који представљају имовинску корист.

АКЦИОНИ ПЛАН

Да би се превазишли уочени проблеми у изради ове анализе, а у циљу обухватније и прецизније процене ризика и рањивости у области спречавања прања новца, сматрамо да је потребно предузети да се:

- у тужилаштву уведе електронско вођење уписника који би садржао све релевантне податке, а нарочито вредност прибављене имовинске користи и имовине одузете на основу Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела и умрежавање базе података;
- успостави јединствена методологија израде извештаја свих релевантних државних органа.
- употпунити евиденцију Дирекције за управљање одузетом имовином и Републичког јавног тужилаштва подацима који се односе на вредност појединачно одузете имовине по кривичним делима.

**ВОЂА ГРУПЕ
ЗАМЕНИК РЕПУБЛИЧКОГ ЈАВНОГ ТУЖИОЦА
ОЛГИЦА МИЛОРАДОВИЋ**

АНЕКС 1
КРИВИЧНА ДЕЛА НИСКОГ СТЕПЕНА РИЗИКА ЗА ПРАЊЕ НОВЦА
(Анализа за поједина кривична дела)

Кривично дело тешког убиства – члан 114. став 1. тач. 4. и 5.

С обзиром на укупан број пријављених тешких убиства (78) и броја осуђујућих пресуда (100), имајући у виду да закон предвиђа 11 квалификованих облика убиства, од тога 2 из користољубља (према извештају Републичког завода за статистику 2009. године, 11 лица је осуђено за кривично дело из користољубља), а из непосредног сазнања из предмета и праксе, те да је привремено одузета имовина у једном поступку на основу Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, и то у току 2011. године: 5 станова, 5 путничких моторних возила и 1 трајно одузимање против 1 лица (а које кривично дело је било у реалном стицају са кривичним делом отмице), имовинска корист проистекла из овог кривичног дела је ниска.

- Кривично дело превара у осигурању – члан 208 а.
- Кривично дело ситна крађа, утаја и превара – члан 210.
- Кривично дело злоупотреба поверења – члан 216.
- Кривично дело зеленаштво – члан 217.

Кривична дела против привреде – фалсификовање новца — члан 223.

Поред статистичких података о учесталости овог кривичног дела анализиран је и извештај Народне банке Србије за 2011. годину из ког произилази број одузетих фалсификованих новчаница и њихова вредност, и то: у динарима 3.743.760, америчким доларима 7550, еврима 111.850, швајцарским францима 200.

Фалсификовање и злоупотреба платних картица – члан 225.

С обзиром на учесталост ових кривичних дела у односу на укупан број кривичних дела из којих се може прибавити имовинска корист те уочену тенденцију пораста ових кривичних дела у односу на претходне године посебно када је у питању надлежност Посебног одељења за високотехнолошки криминал, (2010. године поднето је 9 пријава, 2011. године 29, и где је за 1 месец 2012. године поднето 10 пријава, (непосредним сазнањем из предмета утврђено је да је 2011. године пресуђено против 4 лица у Посебном одељењу Вишег суда у Београду у ком предмету је одузета имовинска корист у износу од 6.602.873,20 динара), имовинска корист проистекла из овог кривичног дела је ниска.

Према извештају РЗС у току 2009. године осуђено је 101 лице, а за квалификоване облике из ст. 2. и 3. (где се предвиђа прибављање имовинске користи преко 1.500.000,00 динара, осуђено је 22 лица).

Кривично дело недозвољене производње, држања, ношења и промета оружја и експлозивних материја – члан 348. КЗ.

Према извештају Дирекције за управљање одузетом имовином, везано за кривично дело из члана 348. КЗ, у току 2009. године, привремено је одузета 1 кућа и 2 стана, а у току 2010. године 1 стан.

Кривично дело трговине људима члан 388.

Кривична дела недозвољеног прелаза државне границе и кријумчарења људи из члана 350, заједно са кривичним делом трговине људима из члана 388. и трговине малолетним лицима ради усвојења, с обзиром на учесталост, на непостојање података, да није изречена ниједна мера одузимања имовинске користи у смислу члана 91. КЗ, те да је у 2 случаја предузета мера привременог одузимања имовине на основу Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, непосредним сазнањем из предмета и перцепције налазимо да је за ову оцену незнатна имовинска корист која проистиче из тог кривичног дела.

Према извештају Републичког завода за статистику за 2009. годину, за ово кривично дело осуђено је укупно 20 лица и 2 лица за трговину децом ради усвојења.

Према извештају Дирекције за управљање одузетом имовином у вези кривичних дела из чл. 350. и 388. за ова кривична дела у току 2010. године, привремено је одузета 1 катастарска парцела и 2 куће, а у току 2011. године 1 пословни простор, 2 куће, 1 стан и 1 воћњак.

Као корективни критеријум цењен је и напред споменути извештај Републичког завода за статистику „Необухваћена економија – непотпуност БДП-а са производне стране“ и ниво нелегалне активности у виду проституције као и да бруто додатна вредност износи око 0,5 процената за период 2003–2006. године.

Ценили смо такође да је трговина људима релативно нов феномен и у свету и у Србији и да се често меша или пак преплиће „са илегалним миграцијама“ због чега смо их скупно оцењивали.

АНЕКС 2

Анализа претњи								
Сектор*						Претња од прања новца		
	Број особа против којих је поднета пријава за предикатно кривично дело	Број особа против којих се водила истрага за предикатно кривично дело	Број особа против којих је покренут поступак за предикатно кривично дело	Број особа које су осуђене за предикатно кривично дело	Број особа којима је одузета имовина по било којем основу	Висока	Средњи	Низак
<i>Предикатна дела</i>								
пореска утаја чл.229	2,338	843	1,052	626	38			
неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога чл.246.	1,734	1,419	1,375	1,501	130			
злоупотреба службеног положаја чл.359.	4,720	1,546	1,310	704	159			
проневера чл. 364.	639	152	288	202	6			
примање мита чл.367.	106	27	89	55	26			
давање мита чл. 368.	161	26	126	32	7			
отмица - чл. 134.					1			
крађа чл. 203. и тешка крађа чл. 204.	15,687	6,349	6,724	4,857	2			
разбојничка крађа чл. 205. и разбојништво чл. 206.	3,787	2,310	1,995	1,417	20			
тешко убиство из користољубља - чл.	78	119	123	100				

<i>114. тачке 4. и 5.</i>								
<i>приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију - чл. 185.</i>	39		38	12	10			
неовлашћено искоришћавање ауторског дела или предмета сродног права - чл. 199.	11		5	27	23			
фалсификовање новца чл. 223.	153	90	111	108	2			
фалсификовање и злоупотреба платних картица чл. 225.	186	138	83	83	6			
издавање чека и коришћење платних картица без покрића чл. 228.	732	183	242	152	5			
<i>недозвољена трговина чл. 243.</i>	298	4	175	125				
<i>рачунарска превара чл. 301.</i>	21	24	6					
<i>недозвољена производња и промет оружја чл. 348.</i>	1,196	609	706	603	370			
<i>кришење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика чл 360.</i>	1,217	2	10	1				
<i>трговина утицајем чл. 366.</i>	35	7	12	3				
<i>трговина људима чл. 388.</i>	50	45	48	29	2			
<i>трговина малолетним лицима ради усвојења чл. 389.</i>	18	5	4					
<i>крађа оружја и дела борбеног средства чл. 414.</i>	2	1	7	4				

<i>одавање војне тајне чл. 415.</i>	4		4					
	Број пријављених особа	Број особа под истрагом	Број особа које су предмет кривичног поступка	Број особа које су осуђене	Број особа којима је одузета имовина по било којем	Висок	Средњи	Низак
<i>прање новца чл. 231.</i>	56	45	14	1	9			

МОДУЛ 2

ИЗВЕШТАЈ О РАЊИВОСТИ СИСТЕМА НА НАЦИОНАЛНОМ НИВОУ

Сажетак

Систем за борбу против прања новца је почео да се гради ступањем на снагу првог Закона о спречавању прања новца и образовањем Савезне комисије за спречавање прања новца 1. јула 2002. године. Законодавни и институционални оквир је заокружен, пре свега инкриминисањем прања новца у Кривичном закону и доношењем свеобухватног превентивног закона – Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма, као и доношењем низа других закона и подзаконских аката. Наведена оцена може бити поткрепљена независним проценама које врше комитет Савета Европе Манивал и друге међународне организације. Делотворна примена тог законског оквира је област у којој је напредак неопходан, а сигуран корак напред је јачање капацитета институција пре свега кроз подизање нивоа знања.

Политичка стратегија

Политичка стратегија је суштински елемент ефикасног система за борбу против прања новца. Доношењем стратегије од стране Владе, која на основу члана 123. Устава Републике Србије утврђује и води политику, обезбеђује се неопходна политичка воља за развој тог система.

Влада је 25. септембра 2008. године усвојила Националну стратегију за борбу против прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник Републике Србије“, број 89/08 - у даљем тексту: Национална стратегија). Акционим планом за спровођење Стратегије предвиђен је скуп конкретних мера и активности које треба да се изврше у одређеним роковима и чији је заједнички циљ да допринесу унапређењу ефикасности целокупног система. Национална стратегија и акциони план су донети за период до октобра 2013. године. У априлу 2009. године, одлуком Владе образована је и Стална координациона група за надзор над спровођењем Националне стратегије за борбу против прања новца и финансирања тероризма (у даљем тексту: СКГ). Наведено тело се редовно састаје и периодично извештава Владу о напретку у имплементацији Националне стратегије и акционог плана.

Већина препорука из Стратегије и Акционог плана спроведена је и то посебно на законодавном и институционалном нивоу. Препоруке на оперативном нивоу су такође имплементирани, с тим што је потребно још више разрадити међусобне везе између државних органа путем директног повезивања релевантних база података који се размењују али и чешћег и разгранатијег коришћења оперативних тимова састављених од представника различитих органа у конкретним предметима, с тим што ће се рањивост система у том смислу обрадити и у одељку посвећеном међуресорној сарадњи.

Испуњавањем наведених препорука систем за борбу против прања новца је постављен и почео је да даје своје резултате. Делотворност и ефикасност система су и даље изазови са којима се носе сви државни органи а најхитнија ствар коју би требало урадити на стартешком плану је свеобухватна и интензивна кампања подизања свести свих учесника у систему, али и шире јавности о њиховим обавезама и хитна институционализација стручног оспособљавања и усавршавања свих учесника. Иако је стратегијом и акционим планом предвиђена наведена институционализација, те препоруке нису могле да буду испуњене због недостатка материјалних и техничких

средстава. Иако је обука, у оквиру различитих пројеката које су финансирали Европска унија, *USAID*, ОЕБС, Савет Европе и други, као и обука коју је организовала Управа, интензивирана у протеклом периоду, и даље се одвија од случаја до случаја и то када се обезбеде неопходна средства и други услови. Образовање центра за обуку у Управи и институционализација обуке је неопходан следећи корак у јачању система и његове ефикасности.

Инкриминација прања новца

Кривично дело прања новца прописано је у члану 231. Кривичног законика („Службени гласник РС“, бр. 85/05, 88/05 и 107/05 – исправка).¹⁵ Ова инкриминација је усаглашена са међународним стандардима, тзв. конвенцијама из Беча, Палерма, Варшаве и Мериде. Комитет Савета Европе Манивал је у својој процени наведене инкриминације навео неколико мањих недостатака који су каснијим изменама и допунама Кривичног законика исправљени. Из инкриминације кривичног дела може се донети недвосмислен закључак да је рањивост у погледу ове инкриминације незнатна.

Анализом делотворности и ефикасности у примени ове инкриминације у Републици Србији мора се донети закључак да рањивост система расте због више отворених питања у вези са донетим пресудама за прање новца на које судска пракса мора да да одговор у наредном периоду. Веома позитиван тренд у овој области огледа се у повећању броја кривичних поступака и осуђујућих пресуда. С друге стране, већина тих пресуда односи се на прање новца у стицају са претходним кривичним делом, најчешће злоупотребом служеног положаја, а не на прање новца за трећа лица или тзв. професионално прање новца. Поред тога, географска распоређеност поступака за прање новца, и одређена отворена питања у образложењима осуђујућих пресуда, представљају области где је напредак неопходан. Потпуна анализа пресуда урађена за потребе националне процене ризика налази се у Анексу 2.

Пријава сумњивих трансакција

Република Србија је образовала финансијскообавештајну службу Законом о спречавању прања новца који је почео да се примењује 1. јула 2002. године. Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма који је донесен 2009. године дефинисана је надлежност Управе за спречавање прања новца. Надлежности Управе су у потпуности у складу са међународним стандардима у овој области, а неке су напредније од тих стандарда.¹⁶

Управа има приступ великом броју база података које користи у анализи сумњивих трансакција. Ипак, директан приступ базама података државних органа, кроз информатичко повезивање ових база података знатно би допринео квалитету анализе и, што је још важније, брзини рада која је основ ангажовања финансијскообавештајне службе. Директан приступ базама које се воде у МУП, којима Управа иначе редовно приступа путем писаних захтева, као и базама података других органа допринео би овим циљевима.

Највећи и најважнији проблем у раду Управе као финансијскообавештајне службе Републике Србије јесте недостатак административног капацитета за извршавање свих поверених задатака. Наиме, иако је очигледан недостатак у броју запослених формално решен подизањем тог броја на 40, Управа не може да запосли тај

---

¹⁵ Видети Анекс 1.

¹⁶ Видети Анекс 3.

број због недостатка адекватног пословног простора. Евалуатори комитета СЕ Манивал су још 2009 године извршили процену капацитета Управе и нагласили да пословни простор не одговара потребама запослених којих је у том тренутку било значајно мање – 24 запослена. Имајући у виду да Управа не врши само анализу сумњивих трансакција већ је задужена и за координацију целог система за борбу против прања новца и с обзиром на ургентну потребу за стварањем центра за обуку и институционализацијом обуке на овом плану, проблем недостатка капацитета постаје још наглашенији. Наведена процена је поткрепљена и проценом комитета Манивал који је 2009. године потврдио да Управа обавља све функције финансијскообавештајне службе на ефикасан начин, колико јој је омогућују капацитети којима располаже. У процени 30. препоруке *FATF* експлицитно је препоручено да Република Србија треба да предзме све мере како би Управи обезбедила адекватне техничке, материјалне и друге услове, повећа број запослених, као и да обезбеди адекватну обуку за своје запослене. Док су одређене мере на повећању броја запослених предузете на законодавном нивоу, као и на побољшању техничких услова (кроз развој информационог система Управе, који је од суштинског значаја за обраду великог броја података са којима Управа ради) остаје да се Управи обезбеде адекватне просторије за рад и образовање центра за обуку.

Управа годишње прими и анализира неколико хиљада извештаја о сумњивим трансакцијама. Највећи број тих извештаја долази из банкарског сектора, док остали сектори значајно заостају у пријављивању. У 2012. години број пријављених сумњивих трансакција опада као последица повећања квалитета тих извештаја.¹⁷

Уз подизање броја извештаја поднетих од стране других обвезника и даље подизање квалитета извештаја од банака, потребно је уложити значајне напоре на подизању свести свих обвезника о типологијама прања новца и систему уопште, као и на обезбеђивању што квалитетнијих и прецизнијих повратних информација о већ пријављеним трансакцијама.

Међународна сарадња у кривичним стварима

Постојеће домаће законодавство (Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима, Законик о кривичном поступку, Кривични законик, Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, Закон о прању новца и финансирању тероризма), заједно са билатералним уговорима и мултилатералним конвенцијама пружају задовољавајућу правну основу за сарадњу са другим државама у погледу прања новца и финансирања тероризма.¹⁸

У 2011. и до јуна месеца 2012. године, Министарство правде је упутило три замолнице ради вођења кривичног поступка за прање новца. Што се екстрадиције тиче, у 2011 години једна молба за изручење је достављена Црној Гори за једно лице које је изручено. У 2012 години Италија је тражила изручење једног лица, које је и изручено.

Међународна правна помоћ се најчешће тражи за кривична дела имовинског карактера (примање и давање мита, крађе, проневере, злоупотреба службеног положаја итд.), док су на другом на другом месту дела са елементима насиља. Сарадња је најинтензивнија са Хрватском и БиХ.

¹⁷ Потпуну статистику пријављених трансакција у последње три године видети у Анексу 4.

¹⁸ Детаљнију анализу правног основа за међународну правну помоћ видети у Анексу 5.

Министарство правде не води посебну статистику за посебна кривична дела као ни за посебне врсте међународне правне помоћи што значајно отежава процену ефикасности и делотворности правне помоћи у делу који се односи на прање новца.

Кадровски и делом технички ресурси у Министарству правде и државне управе, као централном органу преко кога се одвија међународна правна помоћ, нису задовољавајући. Број запослених у Одељењу за међународну правну помоћ у кривичним стварима (седам), у односу на број замолница у току једне године (осам до десет хиљада) је недовољан, посебно ако се узме у обзир чињеница да је број замолница из године у годину све већи, а врсте правне помоћи које се траже су све комплексније и сложеније. Све наведено захтева и повећани степен едукованости обрађивача предмета, односно њихово стручно усавршавање. Када је у питању рад правосудних и других органа који поступају по замолницама за међународну правну помоћ, уочава се недовољна едукованост у погледу познавања уговорног стања, посебно мултилатералног, што негативно утиче на стручно и ефикасно одвијање међународне правне помоћи.

У Републици Србији постоји одређени законски оквир када је у питању одузимање имовине проистекле из кривичног дела. У том смислу треба истаћи Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела који је донет 2009. године и који регулише питања финансијских истрага, привременог одузимања имовине, трајног одузимања имовине, управљање истом и њеном поделом.

Од почетка 2011. године до јуна 2012. године Републици Србији су упућене 4 замолнице које се односе на привремено и трајно одузимање имовине. У исто време Република Србија је упутила три такве замолнице. Због недостатака у систему статистичког праћења међународне правне помоћи ови подаци су само оквирни.

Такође, постоје и одређени пробелми у прибављању међународне правне помоћи у идентификовању имовине у поступку финансијских истрага.

Због тога је неопходно хитно установити прецизан систем статистичког праћења овог облика међународне правне помоћи, осмислити и спровести свеобухватан план обуке као и осмислити ефикасне механизме сарадње државних органа у овој области, а посебно Министарства правде и државне управе и Јединице за финансијске истраге МУП.

Интегритет тужилаца за финансијски криминал, председавајућих судских већа и службеника задужених за истраге кривичних дела финансијског криминала

Борба против корупције и јачање интегритета запослених у свим институцијама које се баве борбом против финансијског, али и свих других облика криминала јесте државно питање које заузима високо место на листи приоритета Владе Републике Србије. Народна скупштина Републике Србије је усвојила Националну стратегију за борбу против корупције 8. децембра 2005. године. На основу те стратегије донет је Акциони план за примену Националне стратегије за борбу против корупције. Такође, донет је Закон о Агенцији за борбу против корупције којим је образовано независно регулаторно тело надлежно за надзор над применом те стратегије. Корупција и недостатак интегритета код тужилаца, носилаца правосудних функција и полицијских службеника, ако и других службеника ангажованих у борби против прања новца може компромитовати цео тај систем.

Један од великих проблема у овој области је и перцепција јавности о раширености и нивоу корупције. Наиме, према тзв. међународном индексу перцепције о нивоу корупције невладине организације „Међународна транспарентност“

(*Transparency International's Corruption Perception Index*) Србија је рангирана као 86. од 183 државе са резултатом 3,3 индексних поена од могућих 10, док је према тзв. Индексу судске независности (*TI Institution's Judicial Independence Index*) исте организације, Србија рангирана као 128. од 142 државе са резултатом од 2,4 од могућих 7 поена. Иако оваква истраживања не одражавају реалност у потпуности, она донекле јесу индикатор постојећег стања.

Није могуће одвојено обрадити питање интегритета свих учесника у борби против прања новца од питања интегритета свих државних службеника. Такође, јачање интегритета учесника у борби финансијског криминала и борба против корупције уопште недвосмислено доприноси ефикасности борбе против прања новца. С друге стране, ефикасна борба против прања новца, посебно оног стеченог коруптивним кривичним делима, деловаће одвраћајуће на учиниоце тих дела. На основу наведеног, јасно се долази до закључка да су ова два система неодвојиви део у борби против криминала, са бројним спрегама и повратним ефектима.

Сви учесници у борби против прања новца су дужни да јачају интегритет својих службеника. Јачање интегритета и борба против корупције у тим органима мора се одвијати системски кроз делотворну примену Стратегије за борбу против корупције.

Спрега система за борбу против прања новца и борбу против корупције мора бити ојачана, због свих повратних ефеката који остварују један на другог. Формална комуникација између Сталне координационе групе за примену Националне стратегије за борбу против прања новца и финансирања тероризма и Агенције за борбу против корупције, као тела задуженог за праћење примене Националне стратегије за борбу против корупције није успостављена и неопходно је даље ојачати СКГ, у њен рад укључити представнике Агенције за питања борбе против прања новца укључити у нову Националну стратегију за борбу против корупције, која се налази у поступку израде.

Детаљнију анализу стања у појединим органима видети у Анексу 6.

Капацитети тужилаца за финансијски криминал, председавајућих судских већа и службеника задужених за истраге кривичних дела финансијског криминала

Према Закону о уређењу судова Републике Србије, за процесуирање кривичних дела прања новца стварно надлежни су виши судови, а тиме и виша јавна тужилаштва, којих у Србији има укупно 26. У Републичком јавном тужилаштву 2008. године је формирано Одељење за борбу против корупције и прање новца, а на основу Обавезног упутства Републичког јавног тужиоца А. бр. 194/10, таква одељења формирана су апелационим и у вишим јавним тужилаштвима која су у седиштима апелационих тужилаштава у Београду, Новом Саду, Нишу и Крагујевцу, док су у осталим вишим јавним тужилаштвима одређени тужиоци који прате проблематику и процесуирају кривична дела прање новца. Оспособљеност тужилаца у борби против прања новца, у материјалном и техничком смислу стално се побољшава, али су технички ресурси у области информационих технологија, умреженост и доступност база података, како појединих тужилаштава међусобно, тако и са појединим другим органима, још увек недовољни и захтевају додатна материјална и техничка унапређења, како би се предмети ове врсте процесуирали још ефикасније.

Што се председавајућих судских већа тиче, суђење за кривично дело прање новца, које је предвиђено чланом 231 КЗ, је у надлежности основних односно виших судова (зависно од облика извршења овог кривичног дела) и у судовима не постоје посебно одређена или специјализована судска већа за поступање и суђење за кривична

дела прања новца. Управо због тога се тешко може говорити о капацитетима председавајућих судских већа, али се преко Правосудне академије врши континуирана едукација и стручно оспособљавање судија и тужилаца у вези суђења за кривично дело прања новца, те се поред опште стручности постиже и посебна стручна оспособљеност носилаца правосудних функција када је у питању ова материја. Да би се постигла пуна ефикасност у суђењима за кривична дела прања новца, било би целисходно извршити специјализацију судских већа уз побољшање техничких и финансијских ресурса (нпр. обезбедити средства за трошкове проистекле из ових поступака, као што су трошкови стручних вештачења), те обезбедити боља међуресорна сарадња јер често недостатак средстава и техничке неопремљености као и несарадња између државних органа, тачније непоступање по захтевима и налозима суда, у великој мери утиче на ефикасност и дужину трајања судских поступака.

Такође, јачање капацитета службеника задужених за истраге кривичних дела финансијског криминала је од круцијалног значаја. Повећање броја тих службеника зависи од рестрикција у буџету, али рад на специјализацији одређеног броја службеника и стручном оспособљавању кроз Полицијску академију и будући центар за обуку у Управи јесу кораци које је могуће остварити у краћем временском периоду.

Домаћа сарадња

У априлу 2009. године, Одлуком Владе образована је Стална координациона група за надзор над спровођењем Националне стратегије за борбу против прања новца и финансирања тероризма (у даљем тексту: СКГ). Осим надзора над применом Националне стратегије, СКГ је надлежна за предлагање мера надлежним органима за унапређење система за борбу против прања новца и финансирања тероризма и побољшање сарадње и размене информација између тих органа, давање мишљења и стручних образложења надлежним државним органима и усклађивање ставова за учешће делегација Републике Србије у међународним организацијама и међународним скуповима који се баве спречавањем прања новца и финансирања тероризма.

СКГ се састаје редовно, у просеку 3 до 4 пута годишње. На састанцима СКГ се расправљају питања у вези са применом Националне стратегије, доношењем релевантних прописа и др. СКГ је тело које се бави нститционалном и стратешком сарадњом надлежних органа и на састанцима СКГ се не размењују обавештајни подаци из оперативних предмета.

Домаћа сарадња у борби против прања новца и финансирања тероризма је кроз механизам СКГ подигнута на значајно виши ниво. Јачање улоге СКГ кроз креирање сталног секретаријата у Управи за спречавање прања новца и подгрупа СКГ које би се редовно састајале ради размене обавештајних оперативних података ову би сарадњу подигло на још виши ниво, што је за ефикасну борбу против прања новца и неопходно.

Такође, други механизми који су почели да се развијају на плану домаће сарадње, попут именовања лица за контакт (тзв. официра за везу) из различитих државних органа који узимају учешће у случајевима прања новца или образовање *ad hoc* радних група за озбиљније случајеве, веома су добар помак напред али још увек нису довољно развијени, те их је потребно даље развијати како би се сви учесници укључили у њих а они постали ефикасно средство на располагању државним органима. Јачање улоге тужилаца у свим овим механизмима, који би требало да преузме улогу координатора и лидера у поступку од суштинског је значаја.

Кривичне санкције

Носиоци правосудних функција у Републици Србији генерално имају свест о значају и штетности прања новца. Носиоци судске функције, у складу са изменама Законика о кривичном поступку којима се уводи тзв. тужилачка истрага, тужилац преузима главну улогу у доказивању кривичног дела те се основни напори на подизању свести о значају и штетности прања новца морају концентрисати на носиоце тужилачке функције. Тужиоци, генерално узев, имају свест о штетности и значају борбе против прања новца, с тим што је доказивање овог кривичног дела веома тешко и компликовано и захтева много специјалистичких знања. Подизање нивоа обуке у овој области је од суштинског значаја за ефикасније изрицање кривичних санкција за ово кривично дело.

Пресуде којима се изричу кривичне санкције учиниоцима кривичних дела прања новца у Србији су још увек релативно малобројне, у односу на друга кривична дела, па се у том смислу не могу на свеобухватан начин оценити такве санкције, да би представљале стабилан параметар за посматрање ове проблематике.

Јавни тужиоци су упознати са значајем борбе против прања новца, како кроз сопствену праксу, тако и кроз стручно усавршавање и едукативни рад на овом плану, што се спроводи кроз бројне семинаре, радионице и друге облике стручног усавршавања, у сарадњи са домаћим и страним организацијама.

Јавна тужилаштва немају смернице или сличне инструменте у вези са обрадом предмета прања новца, пошто се, као што је наглашено кривично гоњење спроводи увек када постоје докази да је такво дело учињено.

Такође, јако је битно нагласити да не постоје механизми за уједначавање судске праксе у овој области што значајно отежава рад носиоцима правосудних функција.

Законодавство из области одузимања имовине

У Републици Србији одузимање имовине која је стечена извршењем кривичног дела прописано је Кривичним закоником, Закоником о кривичном поступку и Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела. Одредбе наведених закона дају добру полазну основу за одузимање имовинске користи с тим што је неопходно што пре донети подзаконске акте на основу Закона одузимању имовине проистекле из кривичног дела како би овај закон могао ефикасно да се примењује. Детаљну анализу одредба ових закона и статистичке податке у вези са применом тих одредаба видети у Анексу 7.

Налози (решења) за одузимање имовине

Када се разматра законодавни оквир за спровођење поступака за одузимање имовинске користи и предмета, односно имовине проистекле из кривичног дела, може се закључити да је у њима успостављена одговарајућа равнотежа у постизању како интереса друштва, тако и осуђеног лица и савесних трећих лица. Имовинска корист, односно имовина, трајно се одузима само на основу правноснажне судске одлуке у поступку у којем се прикупљају докази о имовини и њеном пореклу, уз могућност учешћа свих лица чији имовински интереси могу доћи у питање, уз обезбеђену заштиту таквих интереса, укључујући и савесна трећа лица којима се увек обезбеђује судска заштита њихових права. Оваква уопштена оцена може се применити и на поступке у вези са кривичним делом – делима прања новца, узимајући у обзир да су такви поступци још увек сразмерно малобројни, поготову када се ради о поступању по

Закону о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, с обзиром да се примењује тек од 1. марта 2009. године, уз недовољан број правноснажних одлука о трајном одузимању имовине, да би се могли доносити свеобухватни закључци.

Када су у питању ваљаност и успешност одлука о одузимању имовине, такве одлуке у погледу одузимања имовинске користи и мере безбедности одузимања предмета – када се доносе у редовном кривичном поступку у зависности су од мериторне одлуке о кривичном делу и прате њену судбину до правноснажности поступка, па је с тога и квалитет одлука о одузимању користи, односно предмета, у зависности од квалитета одлуке у главној ствари.

Када се ради о поступку по Закону о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, поступак за привремено одузимање претходи трајном одузимању, па се и судске одлуке у тим поступцима могу засебно разматрати. Како се имовина може трајно одузети тек по правноснажности пресуде о кривичном делу, што је знатно дуготрајнији поступак, то су и одлуке о трајном одузимању имовине, за сада, малобројне, па је с тога тешко такве одлуке анализирати и оцењивати уопште, а посебно такве одлуке када се ради о кривичном делу прања новца, јер их готово и нема.

Када су у питању решења о привременом одузимању имовине, њихов квалитет и успешност лакше је разматрати, пошто је њихов број много већи, а поступак њиховог доношења краћи. Како је, према подацима у извештају Републичког јавног тужилаштва за 2011. годину, од укупно поднетих захтева за привремено одузимање имовине према 208 лица, у потпуности или делимично усвојено 116 захтева, док је донето 50 судских решења којима је тај захтев одбијен. Од укупно поднета 24 захтева за трајно одузимање имовине, у потпуности или делимично суд је усвојио свега 4 захтева, одбијених није било, док о осталима још увек није одлучено.

На све судске одлуке о привременом и трајном одузимању, поднето је укупно 95 жалби, од чега су уважене 23, док су одбачене и одбијене жалбе у 46 случајева. Посматрајући ове показатеље, могло би се закључити да су судске одлуке о одузимању имовине задовољавајућег квалитета, пошто је знатно већи број таквих одлука против којих жалба није успела, уз напомену да су овде у питању и жалбе тужилаштва и жалбе власника такве имовине.

Стандарди и праксе рачуноводства и ревизије

У Републици Србији постоји заокружен и функционалан правни оквир за рачуноводство и ревизију састављен од Закона о рачуноводству и ревизији („Службени гласник РС“, бр. 46/06, 111/09, 99/11) и пратећих подзаконских аката.

Комплетни финансијски извештаји правних лица који су обвезници ревизије са мишљењем овлашћеног ревизора јавно су доступни преко сајта Агенције за привредне регистре и свако без накнаде може извршити увид у садржај финансијских извештаја. За субјекте који нису обвезници ревизије (мала правна лица и предузетници) на сајту Агенције за привредне регистре објављују се одређене информације из предатих и обрађених финансијских извештаја (актива, губитак изнад висине капитала, капитал, основни капитал, нераспоређени добитак/губитак, пословни приходи, нето добитак/губитак, број запослених).

Јавно објављивање финансијских извештаја на сајту Агенције, уз могућност увида у садржај без накнаде, повећава финансијску транспарентност и обезбеђује доступност правилних и поузданих рачуноводствених евиденција и финансијских извештаја.

Од 2006. године у Србији делује Комора овлашћених ревизора која организује полагање испита и издаје лиценце овлашћеним ревизорима и овлашћеним интерним ревизорима и остале законом дате надлежности. У погледу ревизије примедба се може ставити на одсуство контроле правилности рада и примене Међународних стандарда ревизије код привредних друштава за ревизију у Србији коју Комора овлашћених ревизора и Министарство финансија нису вршиле. Постоје претпоставке да на тржишту ревизорских услуга постоји нелојална конкуренција изазвана радом појединих ревизорских друштава чије пословање одступа од Међународних стандарда ревизије.

Не постоји званично истраживање неког државног органа, академске установе или истраживача – појединца у вези са потпуношћу, тачношћу и поузданошћу предатих финансијских извештаја и пословних књига. На основу разговора са рачуновођама, ревизорима, пореским инспекторима, финансијским аналитичарима и осталим лицима постоје разумне претпоставке да култура транспарентног финансијског извештавања у Србији није на задовољавајућем нивоу.

Пракса креативног рачуноводства и предаје нереалних финансијских извештаја је присутна, мада не постоје званични подаци о обиму неправилности у финансијским извештајима.

Грубо говорећи, негде до 2000. године фризирање биланса кретало се у правцу исказивања мањег финансијског резултата и лошијег финансијског положаја што је било мотивисано пореском евазијом (мањи порез на промет, мањи порез на добит...) Међутим, од тада поред овог облика преварног финансијског извештавања, одређени број компанија улепшава своје пословне књиге и исказује веће финансијске резултате од остварених и повољнији финансијски положај што је мотивисано одржавањем кредитног бонитета код банака и сакривањем стварне слике пословања од инвеститора.

Званични подаци и истраживања на репрезентативном узорку не постоје те је тешко говорити обиму рачуноводствених неправилности у укупним финансијским извештајима.

Инфраструктура за идентификацију

Банке идентификују клијенте - физичка лица на основу идентификационих исправа (лична карта, пасош и слично), док правна лица по правилу идентификују на основу званичног извода из регистра привредних субјеката земље седишта правног лица. Уколико се на основу званичног извода не могу утврдити сви потребни подаци (а преваходно подаци о стварним власницима), банке покушавају да недостајуће податке утврде увидом у пословну документацију клијента (оснивачки акт, статут, записник са скупштине друштва, одлука о исплати добити и слично). Уколико ни увидом у пословну документацију није могуће утврдити недостајуће податке, ти подаци се утврђују на основу изјаве законског заступника клијента. Као помоћна средства за утврђивање и проверу идентитета клијента користе се подаци доступни на интернету, по правилу коришћење интернет претраживача и разматрањем текстова у којима се (ако се) појављује назив клијента или са њим повезаних лица. Наравно, ови подаци се узимају са резервом будући да не постоји гаранција веродостојности података који су објављени на интернету. Неке банке врше додатне провере преко *Dow Jones watchlist*-е као помоћног средства за утврђивање и проверу идентитета, а предност овакве провере је што се ради о независним и веродостојним изворима.

На основу података које је доставио банкарски сектор, фалсификовање исправа не представља већи проблем када се ради о идентификацији клијената. У току досадашњег пословања, нису се јављали случајеви коришћења фалсификоване

документације у циљу прања новца. На основу података из банкарског сектора, фалсификована документација се по правилу јавља у случајевима покушаја кредитних превара.

Банкарски сектор врши идентификацију клијената са мање или више проблема. Највећи број проблема односи се на идентификацију старних правних лица и њихових стварних власника. Такође, став је банкарског сектора да утврђивање података неопходних за идентификацију клијента - правног лица треба да буде централизовано и у надлежности регистра привредних субјеката.

Доступност независних извора информација

Обвезници, тј. банке немају приступ базама података о плаћеним порезима и другим дажбинама, подацима о социјалном осигурању и др. Верификација клијената се врши кроз приступ јавно доступним изворима података као што су базе података Агенције за привредне регистре, Централног регистра за хартије од вредности, приступом комуерцијалним базама података као и тражењем података од самих клијената. Централизација управљања подацима као и обједињавање различитих база података које би могле да се претражују преко матичног броја за правна лица или ЈМБГ за физичка лица би значајно подигао ниво ефикасности али и убрзао цео поступак идентификације и посебно верификације идентитета клијената, на пример обједињавање о плаћеном порезу на имовину које воде јединице локалних самоуправа би било од круцијалног значаја, посебно за државне органе који анализирају те податке. Иначе, Министарство унутрашњих послова је електронски умрежено са базама података Републичког геодетског завода док је у току умрежавање база података са јавним предузећем „ИНФО стан“ које води обједињену наплату комуналних услуга. Потребно је омогућити бржи приступ базама података других јавних предузећа, попут предузећа које се баве дистрибуцијом електричне енергије, као и са Агенцијом за приватизацију и јединицама локалне самоуправе које воде наплату пореза на имовину. Базе АПР и Централног регистра за хартије од вредности јавно су доступне али умрежавање и директан електронски приступ овим подацима значајно би убрзао поступке.

Транспарентност привредних субјеката и трастова

Правни оквир за правна лица, укључујући и оквир за њихову регистрацију, предвиђен је Уставом (члан 55.), Законом о привредним друштвима из 2004. (члан 166.) и Законом о регистрацији привредних субјеката из 2004. Република Србија је увела систем централне регистрације привредних субјеката.

Регистар привредних субјеката је јединствена, централна, јавна, електронска база података о привредним субјектима, формирана за територију Републике Србије, у коју се подаци уносе и чувају, у складу са законом (члан 2. став 1. Закона о регистрацији привредних субјеката). Регистар води Агенција за привредне регистре (АПР) из седишта у Београду и 12 огранака широм Србије. Почела је са радом 1. јануара 2005. године. У регистар се уписују следећи субјекти: предузетници, ортачка друштва, командитна друштва, друштва са ограниченом одговорношћу, акционарска друштва, задруге и задружни савези, представништва страних правних лица и други субјекти који се, у складу са другим законима, региструје у регистар.

У Регистар се региструју: оснивање, повезивање и престанак привредног субјекта, статусне промене и промене правне форме тог субјекта, подаци о привредном

субјекту од значаја за правни промет, подаци у вези са поступком ликвидације и стечајним поступком, као и други подаци одређени законом.

Регистар садржи следеће податке о привредним субјектима (члан 6.):

1) – 9) пословно име; седиште; датум и време оснивања; датум и време промена; матични број додељен од стране Републичког завода за статистику који је истовремено и број под којим се привредни субјект води у Регистру; пореско-идентификациони број (ПИБ); правну форму; шифру и опис претежне делатности; бројеве рачуна у банкама;

10) пословно име, правну форму, седиште и матични број оснивача, ако је оснивач правно лице, односно име и матични број оснивача ако је оснивач физичко лице

11) име и матични број директора и/или чланова управног одбора, у зависности од правне форме

12) име и матични број заступника и границе његових овлашћења

13) уписан, уплаћен и унет капитал привредног субјекта.

Уз регистрациону пријаву промене седишта привредног друштва (друштва са ограниченом одговорношћу и акционарског друштва) потребно је приложити одлуку надлежног органа друштва о промени седишта. У регистру се евидентирају промене у уделу у друштву са ограниченом одговорношћу. Уз регистрациону пријаву промене чланства, мора се поднети уговор о преносу удела уз оверене потписе преносиоца и стицаоца удела а ако друштву приступа нови члан онда доказ идентитета новог члан (копија личне карте или пасоша за физичка лица односно потврду о регистрацији за правна лица). Регистар не региструје осниваче или промене акционара у акционарском друштву.

Један од проблема у систему борбе против прања новца и финансирања тероризма у Србији јесте постојање фиктивних компанија, посебно имајући у виду релативно једноставан поступак оснивања фиктивних предузећа и правне и практичне недостатке у спречавању такве праксе. У последњих неколико година много је урађено на откривању и спречавању оснивања ових компанија.

Комитет Манивал је у својој независној евалуацији навео да Србија треба да измени постојећи систем регистрације и да предузме законодавне и друге мере да би се обезбедило да регистроване информације садрже тачне и ажурне податке о стварном власништву и контроли над друштвом, што сада није случај а међународни стандарди јасно налажу такво поступање. Такође је стандард да за сва правна лица надлежни органи имају благовремен приступ тим информацијама. То би требало урадити у складу са релеватном међународном праксом у тој области.

Доступност пореских информација

Законски механизам за пријављивање прихода који су предмет опорезивања је адекватан али није довољно ефикасан. Чињеница која на најбољи начин илуструје наведени исказ је постојање сиве економије. Међу грађанима нема довољно развијене свести о култури пријављивања тих прихода и имовине. Јачање капацитета Пореске управе, појачан рад на контролама пријављивања пореских прихода је само један од начина за превазилажење ово проблема. Много значајнији облик деловања би требало да буде систематско и трајно подизање свести грађана о законској обавези пријављивања пореских прихода, као и значају и користима за саме грађане који ту обавезу треба да врше. Детаљнију анализу законског оквира и његове примене видети у Анексу 8.

Неформална (сива) економија

Неформална економија у Републици Србији се може посматрати као привређивање нелегалних привредних субјеката, рад на црно (запослени који раде илегално код регистрованих и нерегистрованих привредних субјеката, прање новца и финансијске малверзације (нелегалне трансакције, утаје пореза и друго).

Узроци неформалне економије су, пре свега, корупција и с тим у вези неефикасност јавне администрације, висока пореска оптерећења, недовољна контрола (пореске инспекције, инспекције рада, тржишне инспекције), благе казне, мали ризик у односу на очекивану добит, висока незапосленост, ниска примања и пад животног стандарда.

Пореска управа не располаже подацима о учешћу неформалне економије у укупном БДП државе. Према наводима Светске банке (како наводи Социјално-економски савет Републике Србије), крајем 2008. године стопа учешћа сиве економије у БДП Србије, износила је 33,6% и она се у периоду светске кризе повећала (ради поређења дат је податак да је пре избијања светске кризе, учешће сиве економије у БДП-просек у државама ЕУ је износила 15,7%, док су истраживања спроведена средином 2010. године, показала да се овај проценат повећао на 20%).

Детаљнију анализу неформалне економије видети у Анексу 9.

АНЕКС 1 – МОДУЛ 2

Члан 231. Кривичног законика:

(1) Ко изврши конверзију или пренос имовине, са знањем да та имовина потиче од кривичног дела, у намери да се прикрије или лажно прикаже незаконито порекло имовине, или прикрије или лажно прикаже чињенице о имовини са знањем да та имовина потиче од кривичног дела, или стекне, држи или користи имовину са знањем, у тренутку пријема, да та имовина потиче од кривичног дела, казниће се затвором од шест месеци до пет година и новчаном казном.

(2) Ако износ новца или имовине из става 1. овог члана прелази милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од једне до десет година и новчаном казном.

(3) Ко учини дело из ст. 1. и 2. овог члана са имовином коју је сам прибавио извршењем кривичног дела, казниће се казном прописаном у ст. 1. и 2. овог члана и новчаном казном.

(4) Ко дело из ст. 1. и 2. овог члана изврши у групи, казниће се затвором од две до дванаест година и новчаном казном.

(5) Ко учини дело из ст. 1. и 2. овог члана, а могао је и био дужан да зна да новац или имовина представљају приход остварен кривичним делом, казниће се затвором до три године.

(6) Одговорно лице у правном лицу које учини дело из ст. 1, 2. и 5. овог члана, казниће се казном прописаном за то дело, ако је знало, односно могло и било дужно да зна да новац или имовина представљају приход остварен кривичним делом.

(7) Новац и имовина из ст. 1. до 6. овог члана одузеће се.

АНЕКС 2 – МОДУЛ 2

Анализа делотворности и ефикасности у примени инкриминације прања новца

Број поступака, првостепених као и правноснажних пресуда за прање новца је у сталном порасту у последњих неколико година. Према подацима добијеним од полиције, у 2010. години поднесено је 18 кривичних пријава против 109 лица, а у 2011. су поднесене 22 кривичне пријаве против 190 лица. Према подацима од судова, у току 2010. године покренуто је 7 поступака, донесене три првостепене пресуде и једна правноснажна пресуда, док је у 2011. години покренуто осам поступака, донесене три првостепене пресуде и две правноснажне пресуде. Према истим подацима, у Србији се тренутно води укупно 27 поступака против преко 200 лица, а од ступања на снагу инкриминације кривичног дела прања новца донесено је укупно 19 осуђујућих пресуда од чега је 9 правноснажних.

Из наведених статистичких података се види да је број пресуда за прање новца много мањи од броја поднетих кривичних пријава. Прогресивно смањење броја пресуда од стране судова према броју покренутих поступака од стране тужилаштва и поднетих кривичних пријава од стране полиције говори о непотпуности података и чврстих доказа који се налазе у предметима који се односе на прање новца. Један од основних разлога, ако не и основни разлог за овакво стање је недовољна едукованост и упућеност запослених у државним органима која се баве овом проблематиком. Неопходна је боља координација свих државних органа који учествују у овој борби. Такође, може се закључити и да се законске одредбе које инкриминишу прање новца недовољно примењују, тако да се у појединим случајевима дело дефинише као злоупотреба службеног положаја, проневера, фалсификовање новца, утаја пореза и слично, а где је могуће било препознати и кривично дело прања новца и проширити оптужницу, а самим тим и могућу пресуду и за ово дело. Разлози за такво стање пре свега леже у недовољној едукованости тужилаца и запослених на истрагама ових кривичних дела или недовољној едукованости довољног броја тих службеника. Такође, побољшање сарадње и размене информација између државних органа кроз развијање посебних механизма сарадње (*ad hoc* радне групе, сталне радне групе, официри за везу или особе за контакт, директно повезивање база података различитих државних органа) би било од великог значаја за делотворније функционисање овог дела система. Све наведене примедбе је у својој независној евалуацији дао и комитет СЕ Манивал.

Целовиту и употребљиву анализу статистичких података није могуће извршити због различитог приступа вођењу статистичких података код различитих државних органа. Због тога држава није у могућности да на прави начин утврди потенцијалне ризике који проистичу из инкриминације прања новца и делотворне примене тих одредаба. Самим тим је и рањивост система повећана.

Радна група је анализирала 13 пресуда које су достављене Управи за спречавање прања новца на основу Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма. И ове податке треба узети са резервом јер су непотпуни али се могу искористити као индикативни за постојеће стање. Од наведених 13 пресуда пет је ослобађајућих а осам осуђујућих. Индикативни су такође подаци о географској распоређености ових пресуда. Ослобађајуће пресуде су донете у судовима у Београду, Пожаревцу, Чачку, Новом Саду и Кладову док су осуђујуће пресуде донете у Београду и то у Специјалном одељењу Вишег суда у Београду за организовани криминал и Новом Саду. Обе осуђујуће пресуде које су донете у Посебном одељењу Вишег суда у Београду донете су на основу споразума о признању кривице, у оба случаја ради се о нехатном облику кривичног дела прања новца, а изречена казна је затвор у трајању од једне године, која се има извршити у кућном притвору. У једној од ове две пресуде одузета је имовинска

корист која је била предмет кривичног дела у износу од 350.000 евра. Радња извршења три пресуде донете у Вишем суду у Новом Саду је куповина робе од стране правног лица уз пореска ослобођења, продаја те робе на тзв. „црном“ тржишту, полагање готовог новца од те продаје на рачун истог правног лица у виду „позајмице основача“. Изречене казне су једна и једна и по година затвора. Претходна кривична дела су у све три пресуде злоупотреба службеног положаја а прање новца је извршено у стицају са овим кривичним делом. У две од ових пресуда је изречена мера одузимања имовинске користи. Велика већина свих случајева прања новца који су добили епилог у осуђујућој правноснажној пресуди односи се на стицај прања новца са неким другим кривичним делом, најчешће злоупотребом службеног положаја.

Две пресуде донете у Новом Саду односе се на издавање лажних фактура од стране одговорних лица у предузећима ради „извлачења новца са рачуна других предузећа“ а затим подизање овог новца по основу откупа пољопривредних производа или секундарних сировина. Оно што је индикативно је да су обе пресуде донете због, како је речено у изреци пресуда „укључивања новца сумњивог порекла у легалне финансијске токове“.

Из наведених пресуда се може донети закључак о врло уској географској распоређености предмета прања новца, што се може правдати и тиме да су Београд и Нови Сад привредни и финансијски центри у Републици Србији. Ипак, неопходно је проширити знања и свест државних органа о могућности гоњења за ово кривично дело и ван ових центара.

Такође је дискутабилно са становишта сврхе ове инкриминације да ли је целисходно водити поступке за прање новца у стицају са, рецимо, злоупотребом службеног положаја ако је претходно кривично дело недвосмислено доказано, а имовинска корист проистекла из тог дела утврђена у поступку и доступна државним органима. Индикативно је и то да је злоупотреба службеног положаја у привреди најчешће претходно кривично дело.

Неопходна је израда свеобухватног програма и плана обуке за учеснике у борби против прања новца. Управа је са својим искуствима у могућности да запосленима у судству и тужилаштву пружи стручну помоћ у виду стручног оспособљавања и усавршавања, а све то у циљу бољег разумевања проблематике прања новца и финансирања тероризма. Да би се тај циљ испунио неопходно је и што пре образовање центра за обуку при Управи и радикално побољшање административних и материјалних капацитета Управе, пре свега кроз обезбеђивање адекватних просторија за њен рад и центра за обуку у оквиру тих просторија. До сада су овакве обуке организоване од случаја до случаја и већином се сведе на теоријске семинаре. Формирање тренинг центра би омогућило квалитетнију и ефикаснију обуку, где би запослени у државним органима који су ангажовани на пословима ПН/ФТ могли да износе примере из своје праксе, а где би се могли фингирати случајеви прања новца и где би полазници „решавали“ те случајеве. Неопходно је развијање метода и техника рада спровођења финансијских истрага и одузимања имовинске користи.

Подизање јавне свести, као и свести свих оних који су на било који начин у додиру са ПН ФТ, о прању новца и финансирању тероризма и свим негативностима које они носе је битан сегмент у борби против ПН ФТ.

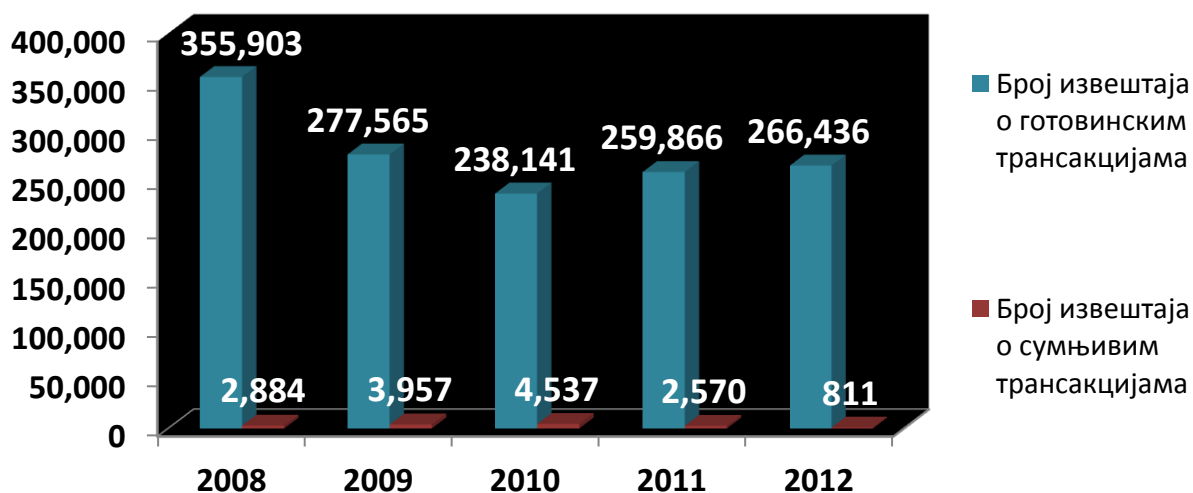
АНЕКС 3 – МОДУЛ 2

Надлежност Управе за спречавање прања новца

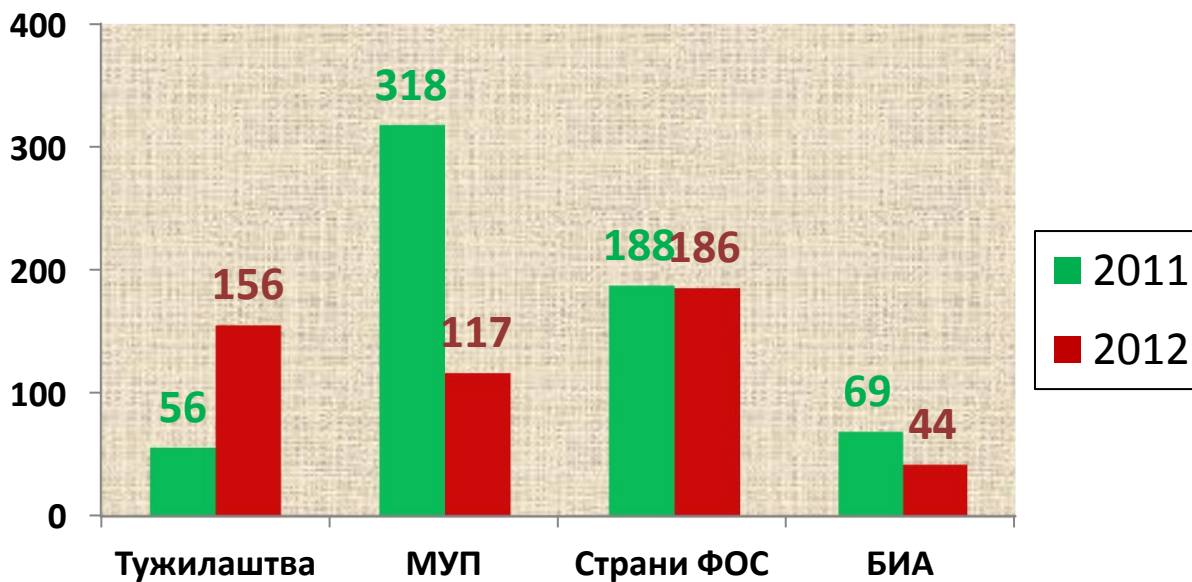
Република Србија је образовала финансијскообавештајну службу Законом о спречавању прања новца који је почео да се примењује 1. јула 2002. године. Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма који је донесен 2009. године дефинисана је надлежност Управе за спречавање прања новца. Управа, на основу члана 52. тог закона обавља финансијскоинформационе послове: прикупља, обрађује, анализира и прослеђује надлежним органима информације, податке и документацију коју прибавља у складу са овим законом и врши друге послове који се односе на спречавање и откривање прања новца и финансирања тероризма у складу са законом. Поред наведених основних функција ФОС Управа има право да тражи податке од обвезника и државних органа, може привремено да обустави извршење трансакције или прати финансијско пословање одређених лица ако утврди постојање основане сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма.

АНЕКС 4 – МОДУЛ 2

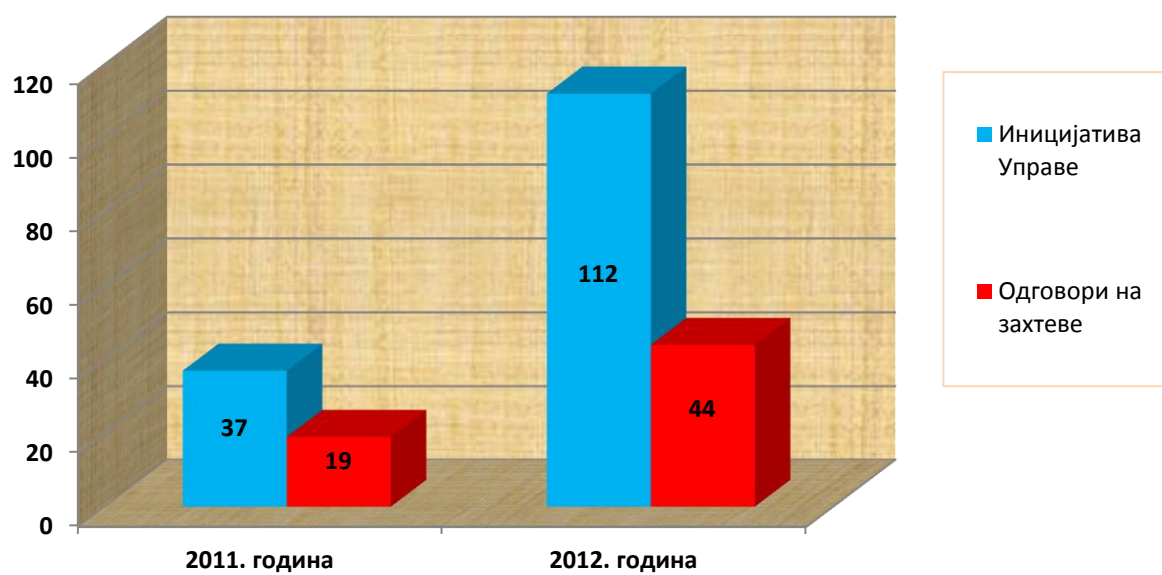
ГОТОВИНСКЕ И СУМЊИВЕ ТРАНСАКЦИЈЕ 2008 – 2012. ГОДИНЕ

УПОРЕДНИ ПРИКАЗ ПРОСЛЕЂЕНИХ ИНФОРМАЦИЈА У 2011. И 2012. ГОДИНИ

**УПОРЕДНИ ПРИКАЗ ИНФОРМАЦИЈА ПРОСЛЕЂЕНИХ ТУЖИЛАШТВИМА
У 2011. И 2012. ГОДИНИ**

АНЕКС 5 – МОДУЛ 2

Анализа правног оквира у области међународне правне помоћи

Међународна правна помоћ у кривичним стварима са другим државама одвија се на основу домаћег законодавства и закључених међународних уговора и мултилатералних конвенција.

Република Србија са 38 држава има закључених 45 билатералних уговора којима су регулисани различити облици међународне правне помоћи у кривичним стварима. Осим тога, Република Србија је приступила и бројним конвенцијама Савета Европе и Уједињених Нација од значаја за пружање правне помоћи у кривичним стварима, укључујући и прање новца и финансирање тероризма.

Према Уставу Републике Србије потврђени међународни уговори саставни су део правног поретка Републике Србије и непосредно се примењују.

Одредбе домаћег законодавства примењују се само ако не постоји потврђени међународни уговор или ако одређена питања њиме нису регулисана.

Домаће законодавство, заједно са међународним уговорима омогућава пружање најширег могућег опсега међународне правна помоћи у вези са прањем новца и финансирањем тероризма. Овим законодавством предвиђено је да је Министарство правде централни орган за пружање правне помоћи, предвиђа да је рад на замолницама хитан и не поставља неразумне или непотребно рестриктивне услове за пружање међународне правне помоћи. Замолнице за правну помоћ се не одбијају само због тога што се односе на фискала питања. Када је у питању тајност података, предвиђа се да су државни органи дужни да чувају тајност података добијених у поступку пружања међународне правне помоћи, те да се подаци о личности могу искористити искључиво у кривичном или управном поступку у вези са којим је поднета замолница.

Домаће законодавство, односно Закон о међународној правној помоћи предвиђа обострану кажњивост, као један од услова за пружање правне помоћи, али за то није битан назив, односно врста кривичног дела, већ је довољно да се те радње санкционишу као кривично дело.

Закон о међународној правној помоћи регулише сва четири основна облика међународне правне помоћи, и то:

- а) екстрадиције
- б) уступање и преузимање кривичног гоњења
- в) извршење кривичних пресуда

г) остали видови (извршење процесних радњи, као што су позивање и достављање писмена, саслушање окривљеног, испитивање сведока и вештака, увиђај, претресање просторија и лица, привремено одузимање предмета; примену мера као што су надзор и снимање телефонских и других разговора, контролисана испорука, пружање симулованих пословних услуга, склапање симулованих правних послова, ангажовање прикривеног истражника, рачунарско претраживање и обрада података; размену обавештења и достављање писмена и предмета који су у вези са кривичним поступком и држави молиљи, достављање података без замолнице, коришћење видео конференцијске везе, формирање заједничких истражних тимова; привремену предају лица лишеног слободе ради испитивања).

Законом о међународној правној помоћи је изричито предвиђен садржај замолнице за међународну правну помоћ као и материјал који се уз исту прилаже, како би исте биле комплетне, а њихово слање је предвиђено преко Министарства правде или непосредно између правосудних органа, а у хитним случајевима преко Међународне организације криминалистичке полиције (Интерпол).

Кривична дела прања новца и финансирања тероризма су кривична дела која у складу са Законом о међународној правној помоћи подлежу екстрадицији. Поступак екстрадиције, кроз одређивање рокова за поступање, итд. омогућава његово хитно одвијање. Закон детаљно регулише услове и процедуру екстрадиције окривљених и осуђених лица.

Закон о међународној правној помоћи не предвиђа изручење сопствених држављана, осим у случају када је ово питање регулисано међународним уговором. У наведеном смислу истиче се да је са Републиком Хрватском закључен уговор о изручењу који предвиђа могућност изручивања сопствених држављана за кривична дела организованог криминала и корупције. Са Републиком Црном Гором закључен је уговор о изручењу који предвиђа изручење сопствених држављана за кривична дела организованог криминала, против човечности и других добара заштићених међународним правом, корупције и прања новца, као и за одређена друга тешка кривична дела. Слични уговори су потписани, али још нису ступили на снагу и са Републиком Македонијом и Босном и Херцеговином (са овим земљама се не дозвољава изручивање сопствених држављана због кривичног дела против човечности и других добара заштићених међународним правом). Постоје законске могућности ако Република Србија не изручи свог држављанина да га, под одређеним условима за то кривично дело гони на својој територији. За екстрадицију се тражи обострана кажњивост, али кривична дела не морају да имају исти назив, нити да спадају у исту категорију, већ је довољно да извршене радње представљају било које кривично дело.

Закон о међународној правној помоћи, када је у питању екстрадиција предвиђа и поједностављену екстрадицију, када се лице чија се екстрадиција тражи сагласи са тим поступком. И у случају екстрадиције Закон о међународној правној помоћи садржи стриктне одредбе које се односе на поверљивост података, када је у питању овај вид правне помоћи.

АНЕКС 6 – МОДУЛ 2

Анализа стања на плану интегритета тужилаца за кривична дела финансијског криминала и председника судских већа

У спровођењу националне стратегије за борбу против корупције и националне стратегије за борбу против прања новца и финансирања тероризма, као и одговарајућих акционих планова, у тужилаштвима се посебна пажња посвећује питањима у вези са интегритетом јавних тужилаца и њихових заменика, који поступају у таквим предметима.

Ради спровођења ових националних стратегија, односно акционих планова, Републички јавни тужилац издао је Обавезно упутство А. бр. 6/07, од 12.1.2007. године, а затим и Обавезно упутство А. бр. 194/10, од 26.3.2010. године, којим је замењено претходно упутство, којима се уређује поступање јавних тужилаца и заменика тужилаца у предметима са обележјима корупције, укључујући и предмете кривичних дела прања новца. Упутством се, између осталог, обезбеђује и заштита интегритета тужилаца и њихова оперативна независност и самосталност у одлучивању ради отклањања могућности недозвољених утицаја. О свим кривичним пријавама за кривична дела прања новца, уз достављање њихових копија, преко Апелационих јавних тужилаштава, обавештава се Републичко јавно тужилаштво. Све одлуке којима се одбацују кривичне пријаве или се одустаје од даљег гоњења за та кривична дела (као и за сва корупцијска кривична дела) доносе се у поступајућим тужилаштвима у зборном саставу, уз обавезно учешће јавног тужиоца, односно првог заменика или руководиоца одељења. Уколико није одлучено у зборном саставу, обавезна је накнадна контрола одлуке у таквом саставу. О свакој одбаченој кривичној пријави и обустави, Одељењу за борбу против корупције у Републичком јавном тужилаштву обавезно се доставља копија решења о одбачају кривичне пријаве, односно службене белешке о одустанку од кривичног гоњења, а за кривично дело прање новца, из члан 231. Кривичног законика, ово Одељење се обавештава и о свакој другој одлуци у поступању, уз достављање њене копије. Републичком јавном тужилаштву обавезно се достављају и све донете првостепене и другостепене судске одлуке, као и жалбе јавног тужиоца, уколико нису изјављене, достављају се белешке о разлозима због којих жалба није изјављена. Обавеза достављања наведених података и одлука односи се и на поступање у погледу привредних преступа у вези са прањем новца.

Заштити интегритета тужилаца, као и представника других државних органа који учествују у поступку, свакако, доприноси и обрада предмета прања новца кроз рад сталних или ад хок радних група, ради правилног усмеравања рада у предметима и обезбеђивања потребних доказа.

Интегритет тужилаца штити се поред наведеног, и тиме што је Законом о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела, прописана надлежност тужилаштва за организовани криминал у случају када је окривљени за кривична дела злоупотреба службеног положаја, трговина утицајем, примање мита и давање мита, између осталих, јавни тужилац, односно његов заменик, као лице које бира Народна скупштина, односно Државно веће тужилаца, што подразумева и одговорност тужилаца за таква кривична дела и у случају поступања у предметима прања новца.

На основу Закона о Агенцији за борбу против корупције, сва јавна тужилаштва, као и други државни органи, обавезни су да доносе планове интегритета који, између осталог, садрже оцену изложености институције корупцији; опис процеса рада, начина одлучивања и утврђивање послова који су нарочито подложни корупцији; као и превентивне мере за смањење корупције; а израда ових планова у јавним

тужилаштвима је у току. Поменути закон детаљно уређује и мере и поступке ради спречавања сукоба интереса у обављању јавних функција. У државном већу тужилаца у току је израда Правилника о дисциплинској одговорности јавних тужилаца.

Имајући у виду наведене механизме којима се разрађују уставне, као и одредбе садржане у Закону о јавном тужилаштву, о самосталности и одговорности јавних тужилаца, као и о забрани утицаја на њихов рад, може се закључити да је створена одговарајућа полазна основа за делотворно спречавање недозвољених утицаја и притисака у процесуирању прања новца, тиме и коруптивних понашања и злоупотреба службене дужности у току тог процеса, а на основу досадашњег искуства може се закључити да до сада није било озбиљних случајева недозвољеног утицаја или злоупотреба и коруптивног понашања током поступака за кривична дела прања новца, чему доприноси и то што је, за сада, с размерно мали број поступака који се воде за кривична дела прање новца.

Потреба да се успостави ефикасно, високопрофесионално и независно судство, у циљу успостављања владавине права и правне сигурности у Републици Србији, а имајући у виду да су препознате слабости у функционисању правосуђа, пре свега неадекватан Уставни и законски оквир, претерано широк и нефункционалан систем судова, нејасни стандарди и критеријуми за избор, разрешење или напредовање судија и тужилаца, застарели модели функционисања правосудне администрације и слично, довела је до неопходности покретања процеса стратешке реформе правосуђа на свим нивоима.

Реформом правосуђа је потребно успоставити ефикасне и ефективне Уставне, законске и друге гаранције за пуну независност правосуђа, као треће гране власти, сагласно међународним нормама и стандардима, јер једно од основних људских права је право грађана на фер и правично суђење, а само независно, транспарентно, ефикасно и одговорно судство омогућава подједнаку заштиту права грађана без дискриминације.

Уз успостављање високог степена независности и професионалности рада носилаца правосудних функција, веома значајан аспект је остваривање функционалне и оперативне независности Високог савета судства и Државног већа тужилаца. Сви ови чиниоци, уз континуирану обуку судија и других носилаца правосудних функција која се обавља преко Правосудне академије, са једне стране и могућност дисциплинске одговорности судија са друге стране, створиће услове да се интегритет судија подигне на висок ниво, а то значи и правосудних установа.

У складу са обавезама које су проистекле из Националне стратегије за борбу против корупције („Службени гласник РС“ број 109/2005), у судовима на територији Републике Србије је у току поступак израде планова интегритета чија је сврха успостављање механизма који ће обезбедити ефикасно и ефективно функционисање институције кроз јачање одговорности носилаца правосудне функције, повећање транспарентности у њиховом раду, контролисање дискреционих права, јачање етике и увођење ефикасног система надзора и контроле професионално неприхватљивих и корумпираних поступака. Имајући све то у виду, судије председавајућих судских већа у судским поступцима у вези с прањем новца, у највећем броју случајева раде стручно, савесно, без фаворизовања неке од странака у поступку и без страха, односно, судије имају висок ниво професионалних способности, своју функцију обављају стручно, савесно, ефикасно, достојанствено и у складу са дигнитетом функције коју врше у ком смеру се мора и даље радити и на тај начин подизати и ниво и углед правосуђа.

АНЕКС 7 – МОДУЛ 2

Анализа законског оквира за одузимање имовинске користи стечене извршењем кривичног дела са статистиком

Чланом 87. Кривичног законика прописано је да се могу одузети предмети који су употребљени или су били намењени за извршење кривичног дела или који су настали извршењем кривичног дела. Ови предмети се могу одузет и када нису својина учиниоца, ако то захтевају интереси опште безбедности или када и даље постоји опасност да ће бити употребљени за извршење кривичног дела, али тиме се не дира у право трећих лица на накнаду штете од учиниоца.

Такође, члан 91. Кривичног законика прописује да нико не може да задржи имовинску корист прибављену кривичним делом. Члан 92. Кривичног законика одређује услове и начин одузимања имовинске користи. Имовинска корист прибављена кривичним делом одузеће се и од лица на која је пренесена без накнаде или уз накнаду која очигледно не одговара стварној вредности.

Законик о кривичном поступку у Глави VII - докази, прописује привремено одузимање предмета.

Члан 147. Законика о кривичном поступку прописује да предмети који се по кривичном закону имају одузети или који могу послужити као доказ у кривичном поступку, орган поступка ће привремено одузети и обезбедити њихово чување. Члан 148. Законика о кривичном поступку прописује да је лице које држи ове предмете дужно да омогући приступ предметима, пружи обавештења потребна за њихову употребу и да их на захтев органа преда. Чланом 150. Законика о кривичном поступку уређује се поступак привременог одузимања предмета. Лицу од кога су предмети одузети, издаје се потврда у којој ће се они описати, навести где су пронађени, подаци о лицу од кога се предмети одузимају, као и својство и потпис лица које радњу спроводи

Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела прописан је поступак привременог и трајног одузимање имовине проистекле из кривичног дела. Чланом 21. овог закона прописано је да када постоји опасност да би касније одузимање имовине проистекле из кривичног дела било отежано или онемогућено, јавни тужилац може поднети захтев за привремено одузимање имовине. О захтеву из става 1. овог члана у зависности од фазе поступка одлучује истражни судија, председник већа, односно веће пред којим се држи главни претрес. Чланом 22. овог закона прописано је да ако постоји опасност да ће власник располагати имовином проистеклом из кривичног дела пре него што суд одлучи о захтеву из члана 21. став 1. овог закона, јавни тужилац може донети наредбу о забрани располагања имовином и о привременом одузимању покретне имовине.

Чланом 25. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела прописано је да решење о привременом одузимању имовине садржи податке о власнику, опис и законски назив кривичног дела, податке о имовини која се одузима, околности из којих произилази основана сумња да имовина проистиче из кривичног дела, разлоге који оправдавају потребу за привременим одузимањем имовине и време на које се одузима. Овим решењем суд може оставити власнику део имовине ако би било доведено у питање издржавање власника или лица која је он дужан да издржава, у складу са одредбама Закона о извршном поступку. Против овог решења може се изјавити жалба у року од три дана од дана достављања решења. Жалба не одлаже извршење решења.

Привремено одузимање имовине траје до доношења одлуке о захтеву за трајно одузимање имовине (члан 27. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела).

Трајно одузимање имовине прописано је чланом 28. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела. Након ступања оптужнице на правну снагу, а најкасније у року од годину дана по правноснажном окончању кривичног поступка јавни тужилац подноси захтев за трајно одузимање имовине проистекле из кривичног дела.

Члан 37. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела прописано је да по пријему решења о привременом, односно трајном одузимању имовине, Дирекција одмах поступа у складу својим надлежностима. До укидања решења о привременом одузимању имовине, односно до правноснажног окончања поступка за трајно одузимање имовине, Дирекција за управљање одузетом имовином управља одузетом имовином са пажњом доброг домаћина, односно доброг стручњака.

Трошкове чувања и одржавања привремено одузете имовине сноси Дирекција. Директор Дирекције може да одлучи да привремено одузета имовина остане код власника уз обавезу да се о имовини стара са пажњом доброг домаћина. Власник сноси трошкове чувања и одржавања имовине. У оправданим случајевима директор може да повери управљање привремено одузетом имовином другом физичком или правном лицу на основу уговора.

У мају 2011. године министар правде образовала је, решењем број 011-00-1/2011-01, радну групу ради израде измена и допуна Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела. Измене и допуне Закона имају за циљ побољшање постојећег законског оквира у циљу ефикасније примене спровођења закона. Такође, потребно је да се Закон усклади са доцније донетим Законом о извршењу и обезбеђењу, Законом о јавној својини и осталим законима који су непосредно везани за примену Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела.

У току 2010, 2011. и 2012. године Дирекција је примила око 128 решења о привременом одузимању имовине за коју се сумња да потиче из кривичног дела. Имовина је одузимања од физичких лица против којих се воде поступци као и са њима повезаним правним и физичким лицима и то око 276 физичких лица и 24 правна лица. Вредност имовине којом Дирекција управља износи око 350 милиона евра. На основу решења и наредби тужилаштва Дирекција је преузела и тренутно управља следећом имовином: 42 куће, 126 станова, 20 локала/пословни простор, 23 гараже, 3 апартмана на Златибору, 49 ха земљишта (каменолом) у Мионици, намењеног за вађење ризле, 40 ха каменолома „Правац“ у Пироту, намењеног за вађење ризле, 33 ха пољопривредног земљишта у КО Јамена и КО Привина глава (Шид), 1 стовариште са асвалтном базом и машином за сепарацију и дробилицом, површина 2 ха у Пироту, 1 управна (пословна) зграда у Пироту и 1 бензинском пумпом са два пратећа објекта у Врању. Од издавања непокретности које су привремено одузете Дирекција остварује месечни приход у износу од 30.675,00 евра у динарској противвредности. Од укупног броја решења на кривично дело прања новца односи се 9 решења о привременом одузимању имовине. Наведеним решењима привремено је одузето: 4 стана у Београду, 3 стана и 2 куће у Новом Саду, 1 стан у Суботици, 2 стана у Параћину, 4 непокретности у Нишу, 125.000 евра, 300.000 динара, 50% удела у привредном друштву ДОО, са седиштем у Димитровграду и 1 ПМВ марке „Мерцедес“.

АНЕКС 8 – МОДУЛ 2

Доступност пореских информација

Према одредбама члана 25. Закона о пореском поступку и пореској администрацији (ЗПППА) прописана је обавеза пореском обвезнику да поднесе пореску пријаву Пореској управи у року и на начин уређен пореским прописима, као и да поднесе документацију и пружи информације које захтева Пореска управа у складу са пореским прописима. Према одредбама члана 38. ЗПППА, пореска пријава представља извештај пореског обвезника Пореској управи о оствареним приходима, извршеним расходима, добити имовини, промету добара и услуга и другим трансакцијама од значаја за утврђивање пореза.

На основу члана 45. Закона о пореском поступку и пореској администрацији прописана је обавеза пореских обвезника и других лица да Пореској управи, на захтев и у року који одреди Пореска управа, пружи све расположиве информације, неопходне за утврђивање чињеничног стања од значаја за опорезивање. Истим чланом је прописано да се у захтеву за давање информација наводи на кога и на шта се оне односе, као и на упозорење на последице ускраћивања давања информација, односно давања неистинитих информација, а порески обвезник и друго лице коме је захтев упућен, су дужни да дају информацију у писменом облику.

Одредбама члана 176б-181. ЗПППА прописане су санкције за пореске прекршаје пореских обвезника, правних лица, предузетника и физичких лица, између осталог, због неподношења пореске пријаве, необрачунавања и плаћања пореза, пријављивања мањих износа пореза, давања нетачних података у пореској пријави.

Сваким појединачним пореским законом, Законом о порезу на добит правних лица, Законом о порезу на доходак грађана, Законом о порезима на имовину, Законом о порезу на додату вредност и Законом о доприносима за обавезно социјално осиграње, прописани су рокови и начини подношења пореских пријава за пореске обвезнике који остварују приходе опорезиве у складу са сваким од њих.

И на крају Пореска управа преко штампаних и електронских медија обавештава јавност о својим активностима. На сајту Пореске управе се налазе закони, уредбе, правилници, упутства, позиви за подношење пореских пријава, објашњење прописа, питања и одговори, обрасци пореских пријава и друго.

Према одредбама члана 135. Закона о пореском поступку и пореској администрацији, откривање пореских кривичних дела и њихових извршилаца обавља Пореска полиција и то према одредбама члана 137. ЗПППА, на основу прикупљених обавештења, Пореска полиција је у кривичном поступку дужна да сарађује са судом и тужилаштом.

Према одредбама члана 46. важећег Законика о кривичном поступку, преткривичним поступком руководи јавни тужилац, чије је основно право гоњење учинилаца кривичног дела. Сви државни органи који учествују у преткривичном поступку, па према томе и Пореска полиција, дужни су да о свакој предузетој радњи обавесте надлежног јавног тужиоца. У складу са одредбама члана 234. Законика о кривичном поступку, јавни тужилац може захтевати да надлежни државни орган обави контролу пословања за лице за које постоје основи сумње да је учинило кривично дело за које је законом прописана казна затвора од најмање четири године и да му достави документацију и податке, који могу послужити као доказ о кривичном делу или имовини прибављеној кривичним делом, као и обавештења о сумњивим новчаним трансакцијама.

Према одредбама чл. 43. и 44. Законика о кривичном поступку (који се примењује од 15. јануара 2013. године, изузев у поступцима за кривична дела

организованог криминала или ратних злочина, који се воде пред посебним одељењем надлежног суда, у ком случају се примењује од 15. јанура 2012. године) основно право тужиоца је гоњење учинилаца кривичног дела. Тужилац руководи предистражним поступком. Сви органи који учествују у предистражном поступку дужни су да о свакој радњи предузетој у циљу откривања кривичног дела обавесте надлежног тужиоца и дужни су да поступе по сваком захтеву надлежног јавног тужиоца.

Сем законских обавеза, Пореска полиција сарађује са МУП, на основу Упутства о облицима и начину сарадње Пореске полиције и МУП на окривању пореских кривичних дела и њихових извршилаца. Упутством су уређени облици и начин остваривања сарадње између Пореске полиције и МУП, а као обавезни облик сарадње је наведено међусобно обавештавање, путем уступања података, информација и документације од значаја за откривање пореских кривичних дела из чл. 172–176. ЗПППА и њихових извршилаца, као и других података и сазнања од значаја за рад ових органа на сузбијању криминала.

Такође је остварена сарадња и са Управом царина на основу више упутстава о међусобној сарадњи, која се одвија сталном разменом информација и података који се односе на предузећа која су основана са циљем потупног избегавања плаћања пореза и на предузећа за која се сумња да избегавају плаћање пореза у већем обиму.

Према одредбама члана 157. ЗПППА правна помоћ у пореској материји, заснива се на међународним уговорима. Уколико то није случај, предвиђени су услови пружања правне помоћи иностраним пореским администрацијама.

Члан 26. *OECD*-овог модела конвенције о опорезивању представља правни основ за билатералну размену информација у пореске сврхе. Суштина је да уколико држава уговорница тражи обавештење, друга држава уговорница ће користити сва расположива средства да би прибавила тражена обавештења, чак и када тој другој држави од које се траже, та обавештења нису потребна за сопствене пореске сврхе. Обавеза размене информација подлеже одређеним ограничењима, која су наведена у члану 26. *OECD*-овог модела, али ограничење ни у ком случају не може бити непостојање домаћег интереса за таквим обавештењима. Такође се ограничења не могу тумачити као могућност државе уговорнице да одбије давање обавештења, само зато што обавештење поседује банка, друга финансијска институција, пуномоћник или особа која представља неку агенцију или повереник или задире у власничке односе.

Република Србија закључује споразуме о размени пореских информација на основу принципа из члана 26. *OECD*-овог модела конвенције. Напомињемо да је одредбом члана 7. став 6. тачка 6) ЗПППА, прописано да обавеза чувања службене тајне није повређена ако се одређени докуменат, чињеница, односно податак, у складу са одредбама члана 157. ЗПППА, достављају овлашћеном лицу пореског органа стране државе у поступку размене информација и пружања правне помоћи. Уговор између Републике Србије и Републике Црне Горе о избегавању двоструког опорезивања у односу на порезе на доходак, је један од последњих закључених, који је заснован на решењима садржаним у члану 26. *OECD*-ов модел конвенције.

Законски механизам за пријављивање прихода који су предмет опорезивања је адекватан али није довољно ефикасан. Чињеница која на најбољи начин илуструје наведени исказ је постојање сиве економије. Међу грађанима нема довољно развијене свести о култури пријављивања тих прихода и имовине. Јачање капацитета Пореске управе, појачан рад на контролама пријављивања пореских прихода је само један од начина за превазилажење овог проблема. Много значајнији облик деловања би требало да буде систематско и трајно подизање свести грађана о законској обавези пријављивања пореских прихода, као и значају и користима за саме грађане који ту обавезу треба да врше.

АНЕКС 9 – МОДУЛ 2

Неформална (сива) економија

Сива економија је глобална појава, у мањој или већој мери присутна у свим економијама, без обзира на тип друштва и степен друштвено-економског развоја.

Постоје бројне и различите дефиниције појма „сива економија“ а као синоними неретко се користе термини „неформална економија“, „незванична економија“ и слично. Према економском речнику, неформална економија је део економије коју карактерише нерегуларно и нелегално пословање. Може се посматрати као сива економија, односно као пословање које се може легализовати предузимањем одређених радњи (нпр. плаћањем пореза) и црна економија која се не може легализовати (нпр. трговина наркотицима). Својствена је и за неразвијене и развијене државе, али се са економским развојем смањује њен удео у друштвеном производу.

Неформална економија подразумева непријављивање остварених прихода и избегавање плаћања пореза. Тиме се ствара нелојална конкуренција у односу на онај део економије који регуларно послује.

Са статистичког становишта неформална економија се разврстава на регистровану и нерегистровану, са аспекта законитости на легалну и нелегалну, из фискалног угла на опорезовану, опорезиву (али се од пореских органа крије целокупан приход или његов део) и осталу. Пореска управа не располаже подацима о учешћу неформалне економије у укупном БДП државе. Према наводима Светске банке (како наводи Социјално економски савет Републике Србије), крајем 2008. године стопа учешћа сиве економије у БДП Србије, износила је 33,6% и она се у периоду светске кризе повећала (ради поређења дат је податак да је пре избијања светске кризе, учешће сиве економије у БДП-просек у државама ЕУ је износила 15,7%, док су истраживања спроведена средином 2010. године, показала да се овај проценат повећао на 20%).

Неформална економија у Републици Србији се може посматрати као привређивање нелегалних привредних субјеката, рад на црно (запослени који раде илегално код регистрованих и нерегистрованих привредних субјеката, прање новца и финансијске малверзације (нелегалне трансакције, утаје пореза и друго).

Узроци неформалне економије су пре свега корупција и с тим у вези неефикасност јавне администрације, висока пореска оптерећења, недовољна контрола (пореска, инспекције рада, тржишне инспекције), благе казне, мали ризик у односу на очекивану добит, висока незапосленост, ниска примања и пад животног стандарда.

Неформална економија је присутна на многим пољима економске активности: у грађевинарству, у спољнотрговинском пословању и с тим у вези дефинисање специфичних продајних цена на црном тржишту, трговина текстилом и обућом, трговина секундарним сировинама, производња и трговина грађевинским материјалом, продаја робе на црном тржишту, кретање готовине ван платних токова, услуге, непријављена новчана средства у инострану валути која се уносе и износе из земље, непоштовање радног времена, непотпуно евидентирање дохотка из пољопривредне производње, а последица је избегавање плаћања пореза (у многим случајевима и циљ).

Са аспекта пореских закона, Пореска управа врши контролу дела неформалне економије, који се односи на нерегуларно пословање у оквиру регистрованих делатности. С тим у вези Пореска полиција планира и обавља активности које имају за циљ откривање привредних субјеката, чији пословни односи указују на постојање организованог финансијског криминала, као и њихово сузбијање.

С обзиром на високо учешће неформалне економије у укупном БДП државе, као на пример у грађевинарству, у спољнотрговинском пословању, трговини текстилом и обућом, трговини секундарним сировинама, производњи и трговини грађевинским

материјалом, продаји робе на црном тржишту, кретању готовине ван платних токова, услугама, непријављеним новчаним средствима у инострану валуту која се уносе и износе из земље, непоштовању радног времена, непотпуном евидентирању дохотка из пољопривредне производње, значајан део активности се одвија у готовини, а последица и циљ свега наведеног је избегавање плаћања пореза.

Сем напред наведеног, у Републици Србији значајан део трансакција код легалних привредних активности, обавља се готовински. Према Правилнику о условима и плаћању у готовом новцу у динарима за правна лица и за физичка лица која обављају делатност, омогућено је правним и физичким лицима која обављају делатност, да могу без ограничења плаћати готовим новцем, односно вршити исплату у готовом новцу у динарима са свог текућег рачуна, с тим што се плаћање односно исплате врше на основу оригиналне документације, која се банци даје на увид и оверу. Једино ограничење готовинског пословања односи се на износ преко 15.000 евра, прописано чланом 36. Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма. О нивоу одвијања привредних активности у готовини, Пореска управа нема података.

Према запажањима Пореске управе, готовинске трансакције у значајним износима обављају се код привредних субјеката који се баве спољнотрговинским пословањем, трговином секундарним сировинама, откупом пољопривредних производа, грађевинарством, трговином текстилне робе итд. Један велики део готовине се на тај начин повлачи из легалних новчаних токова, уз избегавање плаћања пореза и служи за финансирање разних облика неформалне економије.

Подразумева се да субјекти неформалне економије не воде евиденције, или их не воде на прописан начин, управо ради отежавања откривања новчаних трансакција и идентификације учесника у њима. Пореска полиција је поднела велики број кривичних пријава, у вези са бесправним подизањем готовине са текућих рачуна.

Са аспекта пореских закона свакако да је подстицај за прелазак са неформалне на формалну економију утврђена стопа пореза на добит правних лица, односно пореза на доходак грађана од обављања самосталне делатности у висини од 10%, која је једна од најнижих у региону. Такође Законом о порезу на добит правних лица и Законом о порезу на доходак грађана предвиђени су подстицаји ради остваривања економске политике у погледу стимулисања привредног раста у виду пореског ослобођења и пореских кредита, као и подстицаји код улагања у основна средства и код улагања на недовољно развијеним подручјима.

Али свакако није подстицај релативно високо пореско захватање у износу од 60%, на нето зараде, од чега је највећи део доприноса за социјално осигурање.

Такође са аспекта пореза, подстицај на прелаз неформалне економије у формалну је установљивање пореских олакшица за запошљавање нових лица и лица са инвалидитетом, као што је то прописано Законом о порезу на доходак грађана.

Непореска захватања, тј. велики број такси, дозвола, накнада, лиценци и др. које привредни субјекти у Србији плаћају подстичу на прелаз из формалне у неформалну економију. Проблем са овим наметима је у томе што се никада не зна да ли ће бити повећани или уведени нови. Када би се непореска захватања умањила, тиме би се мотивисао обрнути процес, тј. прелаз из неформалне у формалну економију.

Доношење прописа којима се врши отпис или умањење камата, пореским обвезницима на доспеле, а неплаћене јавне приходе, свакако није подстицај и дестимулативно утиче на пореске обвезнике који редовно измирују своје обавезе.

Са пореског аспекта, један од подстицаја прелаза неформалне на формалну економију је законска обавеза Пореске управе да квартално објављује обавештење о износу пореског дуга свих пореских обвезника, а које Пореска управа објављује почев од 1. 1. 2012. године.

МОДУЛ 3

РАЊИВОСТ БАНКАРСКОГ СЕКТОРА

УВОД

Финансијски сектор

Финансијски сектор Републике Србије чине банкарски сектор, сектор хартија од вредности, сектор осигурања, сектор давалаца услуга финансијског лизинга, сектор добровољних пензијских фондова и други сектори који обављају сродне делатности.

Крајем 2011. године укупна актива финансијског сектора износила је 90,3% БДП Републике Србије.

Доминантни део финансијског сектора Србије чине банке које по подацима из 2011. године чине 92,4 % вредности активе целокупног финансијског сектора, док се преосталих 7,6 % односи на остале финансијске институције (сектор осигурања, лизинг компаније и добровољне пензијске фондове).

Поред 32 банке Финансијски сектор Републике Србије тренутно чини и 28 друштава за осигурање, 16 давалаца услуга финансијског лизинга и шест друштава за управљање добровољним пензијским фондовима.

Сви субјекти финансијског сектора су обвезници по Закону о спречавању прања новца и финансирања тероризма, са јасно одређеним обавезама утврђивања и провере идентитета свијих клијената, као и са осталим обавезама, сходно прописима који регулишу област спречавања прања новца.

Народна банка Србије, сходно обавезама из Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма, врши надзор над применом овог закона од стране банака; друштава за осигурање, друштава за посредовање у осигурању, друштава за заступање у осигурању и заступника у осигурању, који имају дозволу за обављање послова животног осигурања; друштава за управљање добровољним пензијским фондовима и давалаца услуга финансијског лизинга.

Банкарски сектор

У банкарском сектору Србије послују 32 банке.

Списак банака у Србији, уз основне информације о банкарском сектору, приложен је у Анексу I.

Банке у Србији, због свог значаја у финансијском систему и чињенице да представљају велики део финансијског тржишта, имају посебно место у систему спречавања прања новца и финансирања тероризма.

Велики број корисника и огромни финансијски токови, који стварају могућности за прикривање незаконитих трансакција, чине банкарски сектор веома атрактивним за коришћење у сврху прања новца. Додатни фактор који покреће криминалне елементе да користе банкарски сектор за трансфер нелегално стечених средстава је и могућност да она буду претворена у различите производе, које банке нуде клијентима.

Могућност злоупотребе банкарског сектора за пренос нелегално стечених средстава може да подрије поверење у интегритет националног финансијског система и да кроз нарушавање његове репутације дестимулативно делује на легалне пословне процесе и тиме успори целокупни економски развој.

Најважнији закони који се тичу проблематике прања новца и финансирања тероризма у банкарском сектору у Србији су: Закон о банкама („Службени гласник РС“, бр. 107/2005 и 911/2010); Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС“, бр. 20/2009, 72/2009 и 91/2010); Закон о девизном пословању („Службени гласник РС“, бр. 162/2006 и 31/2011); Закон о платном промету („Службени лист РС, бр. 3/2002, 5/2003 и „Службени гласник РС“, бр. 43/2004, 62/2006 и 31/2011), на основу којих је донет низ подзаконских прописа које ближе одређују поједине области, од којих посебан значај имају Одлука о минималном садржају процедуре „Упознај свог клијента“ („Службени гласник РС“, бр. 46/2009), као и Одлука о смерницама за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС“, бр. 46/2009 и 104/2009).

Банке су обвезници по Закону о спречавању прања новца и финансирања тероризма са низом обавеза у процесу управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма, као што су утврђивање и провера идентитета својих клијената, укључујући утврђивање стварног власника, праћење пословања клијената, достављање информација, података и документације Управи за спречавање прања новца, израда анализе ризика од прања новца и финансирања тероризма, континуирано образовање, оспособљавање и усавршавање запослених и друге обавезе, а све у циљу смањења могућности да буду злоупотребљене у сврху прања новца и финансирања тероризма.

Банкарски сектор Србије генерално има развијену *compliance* функцију и успостављене системе управљања ризицима.

Све банке су извршиле класификацију својих клијената у складу са ризиком од прања новца и финансирања тероризма који носе (према подацима од 30. јуна 2012. извршена је класификација за 99,93 % укупног броја клијената у банкарском систему). Банке углавном класификују своје клијенте у три основне категорије нивоа ризика (ниски, средњи и високи), али како би олакшале праћење клијената и потпуно управљање ризиком од прања новца и финансирања тероризма многе банке класификују своје клијенте у више категорија ризика.

Поред тога што су у складу са Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма страни функционери високо ризичне странке, Смернице за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма наводе које још странке могу указати на повећан ризик од прања новца. Банке, на основу општеприхваћених принципа и сопствених искустава, могу да утврде да и друге категорије странака носе повећан ризик.

**Структура странака у банкарском сектору
сврстаних по степену ризика са стањем у јуну
2012.**

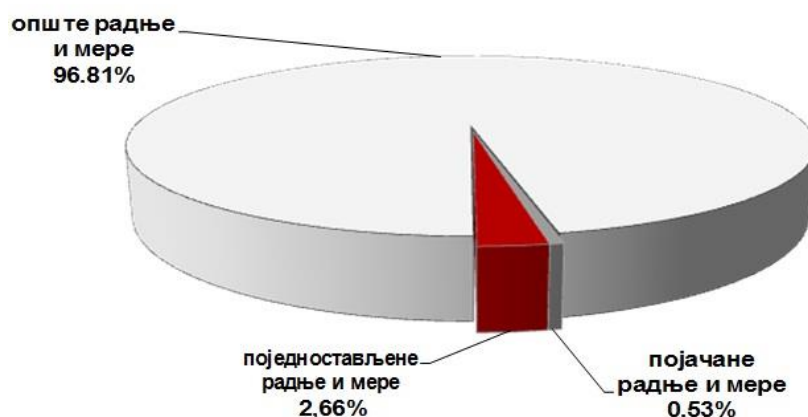

Структура странака у банкарском сектору, у односу на степен ризика од прања новца који са собом носе, показује да банке већину странака сврставају у средњи ризик, да су обазриве код сврставања у низак степен ризика, а да је мали број њихових клијената сврстан у висок степен ризика.

У складу са обавезама које проистичу из Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма, и степеном ризика који је приписан сваком клијенту, банке су дужне да примене опште, поједностављене или појачане радње и мере познавања и праћења странке.

Банке су у пракси прешле на примену процене ризика од прања новца и финансирања тероризма и својим интерним актима одредиле коју врсту мера примењују на поједине категорије клијената.

**Структура странака у банкарском сектору сврстаних
по примењеним радњама и мерама праћења
странке са стањем у јуну 2012. године**

Из прегледа мера и радњи које банке примењују на своје странке произилази да банке на највећи број својих клијената примењују опште радње и мере познавања и праћења странке, односно да су обазриве у примени поједностављених мера, будућу да на највећи број клијената које су сврстале у низак степен ризика од прања новца ипак примењују опште радње и мере познавања и праћења странке, уместо поједностављених.

РАЊИВОСТ БАНКАРСКОГ СЕКТОРА

Многи чиниоци доприносе рањивости банкарског сектора на прање новца. Неки од њих имају непосредан, а други посредан утицај на рањивост. Значај и утицај појединачног чиниоца често зависи од постојања или непостојања других фактора. Ова анализа рањивости банкарског сектора Републике Србије на прање новца рефлектује кључне чиниоце, приказане као променљиве и њихов међусобни однос. Свака променљива описује стање у Србији у одређеној области. Обрађене су две врсте променљивих, опште улазне променљиве од утицаја на цео банкарски сектор, и посебне улазне променљиве специфичне за одређене банкарске производе.

Укупна оцена ризика од прања новца коме је изложен банкарски сектор Републике Србије је средњи ниво ризика са оценом (0.43), с обзиром да је за потребе националне процене ризика од прања новца у Републици Србији овај ризик нумерички изржен на скали од 0.00 до 1.00.

Банкарски сектор осетљив је на ризик од прања новцаи пре свега због своје величине величине и значаја унутар целокупног финансијског сектора, као и због великог броја клијената и трансакција које се за њих спроводе.

Банке, без обзира на обавезу да примене строге мере утврђивања и провере идентитета странке као и праћења њиховог пословања, морају да послују са бројним клијентима, од којих неки могу покушати да прикрију прави идентитет и порекло средстава. С друге стране банке представљају најорганизованији сектор када је у питању спречавање прања новца, са развијеним унутрашњим актима која регулишу ову област.

Генерално, систем надзора над управљањем ризиком од прања новца и финансирања тероризма у банкама је добро постављен. Даљи напредак могуће је постићи у доследној примени контроле засноване на процени ризика од прања новца, коме је свака банка појединачно изложена.

У условима све мање употребе готовине банке су и даље осетљиве на могућност да буду злоупотребљене од стране криминалних елемената прикривањем стварних власника кроз компликоване власничке структуре, као и све већом употребом технолошких достигнућа у платном промету (електронско банкарство, картичарство, и сл.). Због тога су и даље значајне процедуре које регулишу радње и мере праћења и познавања странке, укључујући принцип „упознај свог клијента“, као и перманентна обука кадра у банкама, како би био способан да препозна ситуације повезане са сумњом да се ради о прању новца или финансирању тероризма.

Главне области у којима је могуће унапређење, у циљу смањења рањивости целокупног банкарског сектора на ризик од прања новца, јесте даље јачање примене приступа заснованог на процени ризика од прања новца, јачање система унутрашње и спољне ревизије пословних процеса повезаних са управљањем ризиком од прања новца, као и даље јачања корпоративног управљања и *compliance* функције у банкама.

ОПШТЕ УЛАЗНЕ ПРОМЕНЉИВЕ

Закони и подзаконски акти о спречавању прања новца и финансирања тероризма (превентивне мере и надзор)

Овом променљивом оцењује се да ли Република Србија има адекватно осмишљене законе и подзаконску регулативу који се тичу мера спречавања прања новца и надзора, с циљем минимизирања ризика од прања новца.

Приликом оцењивања узети су у обзир адекватност закона и подзаконских аката повезаних са спречавањем прања новца и њихова усаглашеност са релевантним међународним препорукама и стандардима (препоруке *FATF*, Базелски принципи за ефективну банкарску супервизију и Базелски документ о мерама познавања и праћења клијената).

Степен у којем су закони и подзаконски акти о спречавању прања новца адекватни и усклађени са међународним стандардима оцењен је следећим оценама: „висок(о)“ -0.81 - 1.00, „средњи(е)/висок(о)“ -0.61 - 0.80, „средњи(е)“ -0.41 - 0.60, „средњи(е)/низак(ниско)“ - 0.21 - 0.40 и „низак(ниско)“ - 0.00 - 0.20.

Оцена нивоа ефикасности закона и подзаконских аката у погледу превентивних мера за спречавање прања новца и надзора с циљем спречавања прања новца: 0,83

Оцена указује на висок ниво адекватности закона и подзаконских аката повезаних са спречавањем прања новца у погледу њихове усаглашеност са релевантним међународним препорукама и стандардима, као и у погледу њихове ефикасности и надзора над њиховим спровођењем.

Основ за доношење оцено:

Спречавање прања новца и финансирање тероризма у банкарском систему Републике Србије регулише Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма, Правилник о методологији за извршавање послова у складу са Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС“, бр. 7/2010 и 41/2011), Одлука о минималној садржини Процедуре «Упознај свог клијента» и Одлука о смерницама за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма.

Ниво ризика оцењен је на основу процењеног нивоа сагласности регулативе из области спречавања прања новца са међународним препорукама и принципима, као и међународним стандардима добре праксе.

Да ли су у држави на снази адекватни закони и подзаконска регулатива, као и да ли су такви закони и регулатива:

углавном усаглашени са препорукама *FATF* бр. 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 18, 19, 21, 22, 23, 29, као и специјалном препоруком IV и VII;

Оцена: 0,80

Основ за доношење ове оцено су оцено усклађености регулативе са наведеним препорукама *FATF* (*Financial Action Task Force*), добијене у Извештају Комитета Манивал о извршеној евалуацији од 8. 12. 2009. године; оцено из Извештаја о напретку Комитета Манивал од 8. 12. 2010. године, као и сва унапређења прописа који регулишу предметна питања а која су настала после усвајања ових Извештаја.

У циљу сагледавања усаглашености банкарског сектора са наведеним препорукама *FATF* сачињен је табеларни преглед процене усаглашености са препорукама из извештаја Манивала, које важе за финансијски сектор, дат у Анексу II.

Приликом одређивања оцене у овом делу сагледано је у којој мери се констатоване неусклађености и препоруке за њихово отклањање односе на банкарски сектор, у којој мери је Извештајем о напретку констатовано да су неусклађености отклоњене, а у обзир су узети и искуство и мишљење надзорног органа, базирано на налазима непосредних контрола управљања ризиком од прања новца и контроле платног промета у банкама.

Извештај Комитета Манивал о трећем кругу евалуације мера које Република Србија спроводи на пољу спречавања прања новца, у делу који се односи на финансијски сектор, садржи 11 оцена усаглашено у великој мери и 6 оцена делимично усаглашено. Извештај о напретку који је Република Србија постигла годину дана након спроведеног трећег круга евалуације констатује да је у погледу препорука датих у Извештају о трећем кругу евалуације предузет низ додатних мера, и то: усвојен Закон о изменама и допунама закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма; Народна банка Србије и Управа за спречавање прања новца, у сарадњи са банкама, издале су препоруке банкама за пријављивање сумњивих трансакција; одредбе о страним функционерима додате су у Одлуци о смерницама за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма; начин планирања контрола у банкама, као и методологија за предузимање мера према банкама у потпуности су усаглашене са приступом на бази процене ризика; упитник који се банкама упућује у вези мера које предузимају на пољу спречавања прања новца и финансирања тероризма у потпуности је усаглашен са приступом на бази процене ризика.

Да ли су закони и регулатива углавном усклађени са Базелским принципима бр. 1, 2, 3, 15, 17, 18,20, 23, и 25;

Оцена: 0,85

Основ за доношење ове оцене су оцене усклађености са основним Базелским принципима за ефикасну контролу банака, које су добијене на основу *FSAP (Financial Sector Assessment Program)* извештаја о основним принципима из октобра 2009. године, као и Извештаја *FSAP* за Републику Србију из маја 2010. године, којим је констатовано да је Република Србија направила осетан напредак у усаглашавању са Базелским принципима и међународним стандардима.

Да ли су закони и регулатива углавном усклађени са Базелским документом о мерама познавања и праћења клијената (*Basel Customer's Due Diligence Paper*).

Оцена: 0,85

Основ за доношење ове оцене су оцене усклађености регулативе са Базелским документом о мерама познавања и праћења клијената (*Basel Customer's Due Diligence Paper*), оцене испуњености критеријума из препоруке број 5 садржаних у Извештају Комитета Монеувал о извршеној евалуацији од 8. 12. 2009. године и Извештаја о напретку (*Progress report*) од 8. 12. 2010. године, као и на основу свих унапређења прописа који регулишу предметно питање.

Приликом одређивања крајње оцене у обзир је узето и стручно мишљење надзорног органа базирано на налазима непосредних контрола банака у делу који се односи на спровођење мера познавања и праћења странке.

Препорука број 5 (*Customer Due Diligence*) оцењена је у извештају Манивала са делимично испуњена, због одређених недостатака који су углавном проистекле из чињенице да је Закон био нов у тренутку спровођења евалуације, као и из чињенице да осим у случају банака мере познавања и праћења странке нису у пуној мери примењиване на све финансијске институције. Извештај о напретку је констатовао да је комисија за хартије од вредности донела упутство за примену приступа заснованог на процени ризика за финансијске институције које су под њеним надзором, док је изменама Закона отклоњен недостатак у вези са обавезом да обвезник у случају одбијања или отказа већ постојећег пословног односа размотри да ли постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма, чиме је у целом финансијском сектору дошло до јачања свести о значају примене мера познавања и праћења странке, као и приступа заснованог на процени ризика.

Квалитет надзора у погледу спречавања прања новца и финансирања тероризма

Овом променљивом оцењено је да ли Србија поседује свеобухватан режим надзора у погледу спречавања прања новца који је подржан одговарајућим овлашћењима, кадровима и другим ресурсима којима располаже надзорни орган.

Предмет оцењивања је да ли у Републици Србији постоји свеобухватна структура надзора над радом банака у области спречавања прања новца, која поседује адекватне ресурсе и висок ниво сагласности са захтевима надзорног органа у погледу управљања ризиком од прања новца.

Оцена квалитета и свеобухватности режима надзора над радом банака у погледу спречавања прања новца: 0,88

Оцена указује на висок ниво квалитета надзора над радом банака у погледу спречавања прања новца, што у значајној мери доприноси смањењу рањивости на прање новца у банкарском сектору.

Сходно одредбама Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма Народна банка Србије, између осталог, врши надзор над применом овог закона код банака.

Надзорно тело поседује адекватне ресурсе којима обезбеђује висок ниво усклађености са одредбама о спречавању прања новца у банкарском сектору, што укључује и довољан број добро обучених и високо стручно оспособљених инспектора.

Оцена: 0,85

У Сектору за контролу пословања банака при Народној банци Србије формирана је специјална организациона јединица (Одељење) коме је, између осталог, поверена (пored контроле платног промета и контроле одредаба закона о заштити корисника финансијских услуга) и контрола управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма. Одељење има директора и 14 запослених, који сви имају факултетско образовање (правни или економски факултет). Запослени који обављају контролне активности похађају семинаре у Републици Србији и иностранству, учествују у обукама и радионицама које организује како међународне, тако и домаће организације.

Задаци Одељења су:

- а) непосредна контрола у банкама,
- б) посредно праћење пословања банака из надлежности Одељења,

- в) учешће у изради нацрта закона и измена и допуна постојећих законских прописа,
- г) учешће у изради листе индикатора за препознавање сумњивих трансакција,
- д) израда нацрта подзаконских аката,
- ђ) утврђивање интерних процедура,
- е) учествовање у радним групама,
- ж) сарадња са међународним и домаћим телима.

Број домаћих и међународних семинара, које су похађали запослени у Одељењу, наведен је у Анексу I.

Надзорно тело поседује свеобухватан програм надзора у погледу спречавања прања новца који се састоји од редовног посредног и непосредног надзора;

Оцена: 0,90

Програм надзора се базира на посредној и непосредној контроли банака.

Непосредном контролом банака проверава се у којој мери банке примењују одредбе Закона као и подзаконска и унутрашња акта из ове области. Контролом се проверава начин организације и управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма, усвајање и примена унутрашњих аката из ове области, обезбеђивања редовне унутрашње контроле извршавања обавеза из Закона, провера спровођења мера познавања и праћења странке које се примењују у тренутку успостављања пословних односа са клијентом, као и приликом вршења трансакција, достављање података и документације ФОС¹⁹ Републике Србије, да ли банка редовно организује стручно образовање, усавршавање и оспособљавање запослених, вођење евиденције и израда и примена индикатора за препознавање сумњивих трансакција и др. Поступак непосредне контроле врше тимови који се састоје од једног вође тима и два до три члана. Сама непосредна контрола обавља се на бази поступака прописаних процедуром и детаљних инструкција датих у форми приручника за непосредну контролу.

Истовремено са непосредном контролом управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма врши се и контрола динарског и девизног платног промета.

Одељење врши и непосредан надзор над спровођењем одредаба Закона о заштити корисника финансијских услуга.

Одељење за специјалну контролу такође обавља контролу (контролу спречавања прања новца, контролу платног промета, контролу одобравања зајмова итд.) на захтев осталих државних органа (тужилаштво, суд, полиција и др.).

Посредни надзор над спровођењем Закона у банкама Одељење спроводи достављањем Упитника о активности банака у погледу спречавања прања новца и финансирања терориста (у даљем тексту: Упитник), који два пута годишње доставља банкама, након чега се врши анализа одговора банака, која се објављује на сајту Народне банке Србије.

На бази добијених одговора врши се процена изложености банке ризику од прања новца и финансирања тероризма, на основу чега се сачињава годишњи (редован) план контрола. Поједини показатељи из анализе Упитника могу указати на повишену изложеност ризику од прања новца и финансирања тероризма, односно указати на потребу да се изврши ванредна контрола код банке.

---

¹⁹ Финансијскообавештајна служба (Управа за спречавање прања новца у Министарству финансија и привреде)

Етичке сугестије супервизора остављају значајан утицај на органе управљања банака и довољне су да позитивно утичу на правила понашања;

Оцена: 0,90

Запослени који врше непосредну контролу, у случају идентификовања пропуста у редовном пословању банке у овој области, указују непосредним извршиоцима у банци на те пропусте. По окончању непосредне контроле организује се завршни састанак у банци, коме присуствују представници највишег руководства, и том приликом се дискутује о свим уоченим неправилностима, као и о начину да се такви пропусти коригују, односно да се унапреди управљање ризиком од прања новца и финансирања тероризма. Поред наведеног, велики утицај на органе управљања банке имају и годишњи састанци који се одржавају у организацији Удружења банака, на којима се расправља о начину унапређења управљања ризиком, уоченим недостацима из непосредних и посредних контрола и сл, као и други семинари и састанци са представницима банака и представницима Управе за спречавање прања новца.

Надзорно тело поседује снажна и делотворна извршна овлашћења којим може да наметне пословање сагласно регулативи о спречавању прања новца;

Оцена: 1,00

Сагласно овлашћењима из чл. 82. и 84. став 1. Закона Народна банка Србије врши контролу и предузима мере према банкама (подноси пријаву за привредни преступ против банке и одговорних лица у банци), а на бази чл. 102–104. Закона о банкама предузима корективне мере према банци у виду акта којим налаже отклањање неправилности, а може изрећи и новчану казну за банку, као и за одговорно лице у банци.

Чињенице указује да надзорно тело делује ефикасно и непристрасно када врши радње из опсега надзора;

Оцена: 0.85

Контроле управљања ризиком од прања новца се извршавају сагласно годишњем плану који се доноси на бази процене изложености том ризику, за сваку банку посебно, при чему се води рачуна да се у банкама које су оцењене као високо ризичне изврши контрола најмање једном у две године. Контрола се увек врши на једнообразан начин по поступку предвиђеном процедуром и приручником за контролу. Сви супервизори су потписници Кодекса етичких стандарда контроле банака, којим су уређени принципи којих су дужни да се придржавају запослени у Народној банци Србије, задужени за обављање послова контроле банака.

Статистика контроле - број контрола и њихови главни налази (ППС - неправилности у вези са праћењем пословања странке; СВ - неправилности у вези са идентификацијом корисника и власника; подношење извештаја ФОС - Управи за спречавање прања новца о готовинским и сумњивим трансакцијама) дата је у Табели у наставку.

Категорија ↓	Број посредних AML ²⁰ инспекција *			Број непосредних AML инспекција			Број банака у којима су идентификоване следеће неправилности			Број банака којима је упућена мера због утврђених неправилности AML			Вредност у динарима новчаних казни изречених због неправилности AML		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2100	2011	2009	2010	2011
Банке	68	67	66	13** + 6 даље праћење	15** + 5 даље праћење	7** + 9 даље праћење	ППС - 15 СВ - 5 извештај поднет ФОС - 8	ППС - 6 СВ - 3 извештај поднет ФОС - 3	ППС - 10 СВ - 4 извештај поднет ФОС - 2	16	9	37	27.433.949	320.000	37.500.000

* Упитник за СПН достављен је два пута годишње свим банкама

** циљана контрола СПН + свеобухватна контрола

Напомена: У наведеном периоду 33 банке, колико их је укупно било закључно са 31. 12. 2011. године, биле су бар једном предмет контроле СПН/ФТ.

Након извршене контроле сачињавају се Записници о контроли, упућују се корективне мере ради отклањања констатованих неправилности и предузимају друге мере предвиђене прописима. Након првог круга непосредних контрола, када су банкама, сагласно Закону о банкама, поред корективне мере, изречене и новчане казне, уочено је побољшање у начину управљања ризиком од прања новца, а број неправилности се смањио.

Извршне мере надзорног тела, као што су новчане казне, управни поступци, и одузимање лиценце банци јесу довољни да позитивно утичу на понашање органа управљања банака и службеника који у њима раде.

Оцена: 0,80

Народна банка Србије располаже низом корективних мера према банкама као и могућношћу изрицања мере одговорним лицима у банкама.

Чланом 82. и 84. Закона предвиђено је да надзор над применом овог закона код банака врши Народна банка Србије, као и да је дужна, када утврди постојање неправилности или незаконитости у примени овог закона, да предузме следеће:

- **захтева отклањање неправилности и недостатака у року који сама одреди**, што практично значи предузимање према банци корективних мера којима се банци налаже да у одређеном року предузме мере како би отклонила записником констатоване неправилности;

- **подноси захтев надлежном органу за покретање одговарајућег поступка**, што у конкретном случају значи подношење пријаве за привредни преступ надлежном тужилаштву;

²⁰ AML (anti-money laundering) – у погледу одредаба о спречавању прања новца

- **предузима друге мере и радње за које је законом овлашћена**, као нпр. евентуално изрицање новчаних казни банци, као и одговорном лицу у банци, **сагласно овлашћењима по Закону о банкама**.

Притисак тржишта за придржавање стандарда СПН

Овом променљивом оцењује се да ли тржишни чиниоци врше притисак на управљачке структуре банака да се придржавају стандарда у погледу спречавања прања новца. Њом се разматрају притисци који постоје ван државног правног и надзорног режима, на пример притисци који потичу од комерцијалних партнера, као што су коресподентне банке.

Оцена притиска тржишта: 0,80

Што указује на средње/висок ниво притиска који тржишни чиниоци врше на управљачке структуре банака да се придржавају стандарда спречавања прања новца.

Основ за доношење оцене:

Банке у Србији успостављају ностро коресподентске односе углавном са првокласним светским банкама. Стране банке отварају лоро коресподентне рачуне у домаћим банкама углавном у оквиру истих банкарских групација или из земаља из окружења.

Управљачке структуре у банкама углавном прате ризике повезане с прањем новца, у циљу избегавања могућег репутационог, правног и другог ризика.

Сходно одредбама Закона код успостављања лоро коресподентских односа са банком или другом сличном институцијом која има седиште у страниј држави која није на листи држава које примењују међународне стандарде у области спречавања прања новца који су на нивоу стандарда Европске уније или виши, банка је дужна да примени појачане радне и мере познавања и праћења странке прибављањем прописаних података, информација односно документације. Поред наведеног Законом је регулисано да банка не сме да успостави или настави лоро коресподентски са банком или другом сличном институцијом са седиштем у страниј држави (било којој страниј држави независно од примене стандарда) док претходно није прибавила прописане податке и документацију.

Народна банка Србије, у поступку контроле управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма, врши проверу унутрашњих аката банке у овом сегменту, као и проверу документације у вези успостављених коресподентских односа.

Банке имају прекограничне коресподентне односе које сматрају важним и због којих морају да се придржавају међународних стандарда у погледу СПН како би одржале такве односе;

Оцена: 0,80

Платни промет са иностранством се врши преко коресподентских банака, углавном из земаља чланица ЕУ, односно са другим првокласним светским банкама, као и банкама из земаља у окружењу.

Имајући у виду препоруку *FATF* број 7, којом се уређују мере познавања и праћења коресподентских односа, банке из земаља ЕУ захтевају испуњеност прописаних мера, да би успоставиле или наставиле пословни однос са банком из Републике Србије. Приликом успостављања пословног односа са банком или другом сличном финансијском институцијом која има седиште у страниј држави која није на листи земаља које примењују међународне стандарде у области спречавања прања новца и финансирања тероризма, који су на нивоу стандарда ЕУ или више, банка је у

обавези да прибави додатне податке, информације односно документацију и то: дозволу за рад, опис поступака који се односе на спречавање прања новца и финансирање тероризма, изјаву да није у питању квази банка односно да се са истима не послује, изјава о надзору и др.

Органи управљања банака реагују на међународне и домаће ризике повезане са спречавањем прања новца који утичу на репутацију банака.

Оцена: 0,80

Органи управљања значајно реагују на међународне и домаће ризике од прања новца и финансирања тероризма, у ком циљу се прате збивања на међународним финансијским тржиштима, посебно у земљама у окружењу, односно у матичним земљама банкарских група које послују на домаћем тржишту.

Народна банка Србије прати догађаје у међународним банкарским групама, између осталог и због чињенице да врши надзор над пословањем домаћих банака чланица ових група.

Опредељење за добро корпоративно управљање

Овом променљивом оцењује се да ли је руководство банака опредељено ка високом нивоу корпоративног управљања у својим банкама. Делотворна пракса корпоративног управљања промовише висок ниво усклађености са међународним стандардима, као и националним законским и подзаконским прописима и неопходна је за постизање и одржавање поверења јавности у финансијски сектор.

Приликом оцењивања овог параметра као полазиште је узета дефиниција корпоративног управљања Организације за економску сарадњу и развој (*OECD*), према којој корпоративно управљање чини „скуп односа између менаџмента, управе, надзорног одбора, деоничара и осталих заинтересованих страна“. Како се банке међусобно разликују по величини, степену учешћа на тржишту, ширини пословне мреже, депозитној структури и осталим критеријумима, и управљање банком мора се организовати сходно овим критеријумима.

Оцена опредељења за добро корпоративно управљање: 0,66

Што указује на средње/висок ниво опредељења за добро корпоративно управљање.

Основ за доношење оцено:

Домаће законодавство пружа добар оквир за успешно корпоративно управљање банкама али има простора за побољшане кроз његово даље унапређење кроз јачање свести управљачких структура о значају послова повезаних са спречавањем прања новца, а нарочито на плану унутрашње и спољне ревизије ових пословних процеса у банкама.

У недостатку конкретних статистичких података, приликом разматрања корпоративног управљања у банкама, узето је у обзир искуство супервизора стечено у непосредним контролама, нарочито у делу који се односи на ризике пословања, будући да се од банака тражи да идентификују и процене догађаје и изворе који би могли довести до губитака у вези са ризиком пословања, као и узимајући у обзир све важне унутрашње и спољне чиниоце. Од службеника задужених за управљање ризиком пословања тражи се да надзиру изложеност ризику и да редовно подносе извештаје о томе руководству банке.

Управљачке структуре јесу привржене високим етичким стандардима и вредностима друштвене одговорности;

Оцена: 0,70

У оквиру Удружења банака Републике Србије фебруара 2007 године установљен је Кодекс професионалног банкарског понашања, којим се утврђују општи етички принципи и норме професионалног банкарског понашања, и који се односе на запослене у банкама и њиховим пословним односима са клијентима.

Такође, постоје и „ближи услови за давање претходне сагласности на именовање чланова Извршног и Управног одбора“, који су обухваћени Одлуком о спровођењу одредаба Закона о банкама, које се односе на давање прелиминарног одобрења за оснивање банке, дозволе за рад банке и појединих сагласности Народне банке Србије као и на утврђивање критеријума за одређивање првокласне банке („Службени гласник РС“, бр. 43/2011) – у даљем тексту: Одлука о спровођењу одредаба Закона о банкама.

Руководства банака промовишу висок ниво стандарда корпоративног управљања у комуникацији са банкарским службеницима и корпоративним актерима и у великој мери се придржавају упутстава Базелског комитета за надзор банака која су изложена у документу под називом „Унапређење корпоративног управљања за банкарске организације“, што значи да су:

Чланови управног одбора квалификовани за своје положаје, јасно разумеју своје улоге у корпоративном управљању и способни су на исправан начин да сагледавају пословање банке. Управни одбор усваја и надгледа стратешке циљеве банке као и корпоративне вредности који се преносе хоризонтално кроз целу пословну банку.

Оцена: 0,70

Када је реч о члановима Управног и Извршног одбора Закон о банкама садржи општу формулацију да они морају имати „добру пословну репутацију и одговарајуће квалификације“ (члан 71. Закона о банкама), док су детаљи ових стандарда прописани подзаконском регулативом Народне банке Србије – Одлука о спровођењу одредаба Закона о банкама које се односе на давање прелиминарног одобрења за оснивање банке, и дозволе за рад банке као и појединих одредби које се односе на давање сагласности Народне банке Србије.

Управни одбор поставља и спроводи јасна задужења и одговорности широм целог пословног система.

Оцена: 0,70

Тачком 9. Одлуке о управљању ризицима банке („Службени гласник РС“, број 45/2011) прописано је да је банка је дужна да успостави такву унутрашњу контролу, организацију, односно организациону структуру, којом ће активности управљања ризицима (*middle office*) и активности подршке (*back office*) функционално и организационо одвојити од преузимања ризика (*front office*), с јасно утврђеном поделом послова и дужности запослених.

Подела послова и дужности запослених јасно је утврђена ако су испуњени следећи услови:

- да се унутрашњим актима банке којима се уређује организација њеног пословања могу недвосмислено утврдити послови и дужности запослених;
- да су запослени упознати са својим пословима и дужностима;
- да је процес доношења и спровођења одлука документован.

У процесу јачања корпоративног управљања потребно је да банке својим унутрашњим актима јасно прецизирају начин организације управљања ризиком од прања новца, са јасном поделом надлежности и дужности појединих организационих делова у том процесу, укључујући надлежности и одговорности топ менаџмента.

Управни одбор се стара да постоји одговарајући надзор од стране виших органа управљања који је у складу са политиком Управног одбора.

Оцена: 0,70

Чланом 73 Закона о банкама је између осталог прописано да Управни одбор:

- надзире рад извршног одбора банке;
- усваја програм и план унутрашње ревизије банке;
- успоставља систем унутрашњих контрола;
- утврђује стратегију и политике за управљање ризицима, као и стратегију управљања капиталом банке;
- разматра извештаје унутрашње и спољне ревизије;

Јачање свести управљачких структура банака о значају спречавања прања новца треба да, између осталог, доведе до тога да се УО у повећаној мери бави политиком и стратегијом управљања ризиком од прања новца.

Управни одбор и више руководство делотворно употребљавају функцију интерне ревизије, спољне ревизије, као и интерне функције контроле.

Оцена: 0,30

Тачком 15) и 16) Одлуке о управљању ризицима банке је одређено да систем унутрашњих контрола представља скуп процеса и процедура успостављених ради адекватне контроле ризика, праћења ефективности и ефикасности пословања, поузданости финансијских и осталих података и информација банке, као и њихове усклађености с прописима, унутрашњим актима, и пословним стандардима, а чији је циљ обезбеђење сигурности и стабилности пословања банке.

Систем унутрашњих контрола банке обухвата:

- одговарајуће контролне активности, које спроводе извршни одбор банке, лица одговорна за управљање ризицима и запослени у банци;
- редовну процену активности, поузданости и ефикасности система управљања ризицима, коју врши унутрашња ревизија.

Системом унутрашњих контрола банке обезбеђује се благовремено информисање организационих јединица банке и лица одговорних за управљање ризицима о уоченим недостацима, затим примена мера којима ће се ти недостаци отклонити, као и евентуалне измене система управљања ризицима кад је то потребно.

Банка је дужна да обезбеди да унутрашње контроле буду саставни део свих свакодневних активности њених запослених, као и да запослени, у складу с добрим пословним обичајима, професионалним етичким стандардима, разумеју сврху и значај ових контрола, као и свој допринос ефективном спровођењу тих контрола.

Банка је дужна да системом унутрашњих контрола успостави, тамо где је то применљиво, контроле којима се ограничава приступ материјалној имовини банке,

односно обезбеђује сигурност те имовине. Ове контроле укључују различите начине ограничења приступа материјалној имовини банке (нпр. вишеструке провере или заједничке провере више лица), као и периодичан попис ове имовине.“

Све банке употребљавају информације унутрашње и спољне ревизије и унутрашње контроле у сврху бољег управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма, али резултати непосредних контрола које спроводи надзорни орган показују да се ове информације не користе у свом пуном капацитету, и да би њихова употреба могла бити знатно делотворнија. Стога је потребан даљи напор како би управљање ризиком од прања новца постало континуирани предмет интересовања интерне ревизије у банкама, ако и да се кроз суштинску сарадњу интерне ревизије са управним и извршним органима банке обезбеди свођење овог ризика на најмању могућу меру.

Сходно домаћим прописима који регулишу област спречавања прања новца и финансирања тероризма, банке немају обавезу ангажовања спољњег ревизора за ову врсту послова, али неке банке које су чланице међународних банкарских група имају ту обавезу у оквиру правила своје банкарске групе.

Управни одбор се стара да политика зарада буде у складу са корпоративном културом банке, дугорочним циљевима и стратегијом, као и контролним окружењем.

Оцена: 0,70

Тачком 12) Одлуке о управљању ризицима банке је прописано да је Банка дужна да утврди адекватну политику зарада и осталих примања запослених у банци.

Ова Политика је адекватна ако је заснована на спровођењу пословне политике и стратегије банке, као и стратегије и политика за управљање ризицима, и ако подстиче разумно и опрезно преузимање ризика.

Политика зарада и других примања подстиче разумно и опрезно преузимање ризика ако узима у обзир све врсте ризика којима је банка изложена или може бити изложена по основу појединих активности, а систем награда, односно бонуса запослених је:

- заснован на остварењу пословних циљева и симетричан, односно укупан фонд за бонусе и награде одређује се у складу са степеном остварења пословних циљева (што подразумева и знатно смањење или укидање тог фонда, односно дела фонда који се односи на одређене запослене – у случају да пословни циљеви нису остварени у складу са планираним) и

- усклађен с периодом на који се ризик односи, односно динамока награђивања одговара том периоду.

Ове одредбе сходно се примењују и на одређивање накнаде члановима управног и извршног одбора банке.

Банком се управља транспарентно.

Оцена: 0,70

Тачком 10) Одлуке о управљању ризицима банке је прописано да је банка дужна да омогући адекватну комуникацију, размену информација и сарадњу на свим организационим нивоима – ради спровођења пословне политике и стратегије, као и стратегије и политика за управљање ризицима.

Иако Закон предвиђа директну комуникацију између Извршног одбора банке и лица овлашћених за послове спречавања прања новца потребно је даље јачање ове

комуникације, као и комуникације и размене информација између различитих организационих делова банке, а све у циљу ефикаснијег управљања ризиком од прања новца.

Управни одбор и више руководство разуме оперативну структуру банке, укључујући и онда када банка послује у државама, или кроз одређене структуре, где је транспарентност умањена (односно разуме политику „упознај своју структуру“).

Оцена: 0,70

Закон о банкама и подзаконска акта донета на бази њега представљају оквир корпоративног управљања у банкама, кроз одредбе које се односе на организациону структуру и управљање банком, функције управног и извршног одбора, и разрађене механизме унутрашње контроле, управљања ризицима и појачану транспарентност пословања. Закон о банкама садржи и детаљне одредбе о надлежностима Управног и Извршног одбора банке.

Целокупан систем управљања ризицима у банкарском сектору треба да кроз адекватну организациону структуру, линије одлучивања и одговорност у пуном капацитету обухвати и управљање ризиком од прања новца. Потребна је већа сарадња различитих организационих делова у банкама како би се обезбедила минимална изложеност ризику земље и ризику од прања новца.

Казне

Овом променљивом се оцењује да ли Република Србија има одговарајуће санкције у случају непридржавања одредби прописа из области спречавања прања новца, као превентивну меру одвраћања од кршења обавеза из ових прописа.

Оцена казних мера: 0,60

Што указује на средњи ниво одговарајућих кривичних санкција за непридржавање одредби закона и подзаконских аката из области спречавања прања новца.

Основ за доношење оцено:

У Републици Србији постоји јасна казнена политика за дела повезана са прањем новца и финансирањем тероризма, али је њена ефикасност доведена у питање често спорим судским процесима.

Постоје добро осмишљене казне за кривицу за непридржавање обавеза спречавања прања новца као и за кривична дела повезана с прањем новца као што су корупција (банкарских службеника од стране перача новца) и дослух (између банкарских службеника и перача новца).

Оцена: 0,50

Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма предвиђено је да свако непридржавање његових одредаба представља привредни преступ за банку. Сходно одредбама овог закона Народна банка Србије, као надзорни орган за банке, поред упућивања захтева банци да отклони контролом констатоване неправилности и недостатке подноси надлежном тужилаштву пријаву за привредни преступ. Казне се одређују у одговарајућем судском поступку и крећу се од 50.000 до 3.000.000 динара, у зависности од тежине учињеног преступа. Казна се може изрећи не само банци као правном лицу, већ и одговорним лицима у банци.

Сходно одредбама Кривичног законика Републике Србије и прање новца и финансирање тероризма представљају кривично дело. Казну за кривично дело прања новца и дела повезана с прањем новца као што су корупција (банкарских службеника од стране перача новца) и дослух (између банкарских службеника и перача новца) регулише Кривични законик.

Приликом одређивања оцене у овом сегменту у обзир је узета чињеница да и поред добро осмишљених казни, казнени поступак дуго траје, што умањује утицај на извршиоца.

Запослени у банкарском сектору сматрају да је режим кривичних санкција довољно оштар да позитивно утиче на шаблоне понашања појединаца.

Оцена: 0,70

На основу истраживања спроведеног за потребе израде Националне процене ризика велика већина запослених у банкарском сектору сматра да је режим кривичних санкција за непридржавање прописаних обавеза по основу спречавања прања новца као и за кривична дела повезана с прањем новца као што су корупција и дослух (између банкарских службеника и перача новца) довољно оштар да позитивно утиче на шаблон понашања појединца.

Потребна је даља обука банкарских службеника како би били способни да препознају ситуације повезане са могућом корупцијом.

Извршење обавеза из прописа о спречавању прања новца

Овом променљивом се оцењује да ли Србија предузима извршне кривичне радње против банака или појединаца из руководства и особља банака у случају непридржавања обавеза из прописа о спречавању прања новца.

Оцена извршења обавеза из прописа о спречавању прања новца: 0,70

што указује на средње/висок ниво извршења ових обавеза.

Основ за доношење оцене:

Постоји висока свест у банкама о санкцијама у случају непридржавања прописа из области спречавања прања новца, али не постоје специфичне евиденције о поступцима и предузетим мерама против руководиоца у банкама и банкарских службеника, повезаних са кршењем обавеза о спречавању прања новца.

Већина запослених у банкарском сектору верује да ће у случају непоштовања обавеза прописаних Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма против њих бити покренут кривични поступак (кривичне санкције);

Оцена: 0,80

Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма за непоштовање његових одредаба предвиђен је привредни преступ за банку и одговорно лице у банци.

Анализа Упитника о активностима банака у области спречавања прања новца и финансирања тероризма, која се врши као део посредне контроле банака у овој области, показује да су запослени у банкама упознати са последицама непримењивања закона, процедура и налазима контроле, као и да непоштовање одредаба закона повлачи одговарајућу законску одговорност. Такође, у поступку непосредне контроле проверава се да ли је обуком обухваћен и овај сегмент.

Постоји евиденција о предузетим радњама које врше органи надлежни за спровођење одредаба закона, покренутим поступцима и осуђујућим пресудама у случају непоштовања обавеза прописаних Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма.

Оцена: 0,60

Надлежни државни органи, сваки из своје надлежности, воде евиденције о покренутим поступцима и донетим првостепеним и правоснажним пресудама које се односе на област спречавања прања новца. Органи надлежни за спровођење одредаба закона имају сва овлашћења за покретање одговарајућих поступака, укључујући и кривични поступак против банке, као и њеног руководства и особља.

Евиденција о покренутим поступцима, првостепеним пресудама и правоснажним пресудама које се односе на област спречавања прања новца постоји, између осталог, у Управи за спречавање прања новца (ФОС). Један од основних недостатака у овој области је непостојање једнообразног начина вођења евиденција, као и њихова међусобна неумреженост.

Интегритет банкарских службеника

Овом променљивом оцењује се да ли банкарски службеници поступају са интегритетом. Уколико су банкарски службеници у дослуху са криминалцима или под утицајем корупције, они подривају контроле у вези са спречавањем прања новца, па банке постају рањиве на ризик од прања новца. Приликом давање оцено у вези интегритета банкарских службеника у обзир је узета општа перцепција нивоа корупције у друштву, извештаји међународних организација, као и изјашњења банака о учесталости поступака због недостатака у погледу интегритета њихових службеника.

Оцена интегритета банкарских службеника: 0,80

што указује на средњи/висок ниво интегритета који се односи на поступање банкарских службеника у случају да уоче покушај прања новца.

Основ за доношење оцено:

У оквиру истраживања спроведеног за потребе израде Националне процене ризика, банке су се генерално изјасниле да њихови руководиоци и остали запослени нису подложни корупцији, али је општа перцепција јавности у Србији таква да се сматра да је њен ниво у свим сферама друштва још увек висок, што у великој мери потврђују и мишљења релевантних међународних организација и домаћих невладиних организација. Поред ставова банака о неподжности њиховог особља корупцији, приликом оцењивања интегритета банкарских службеника у односу на могућу корупцију, у обзир је узет и број случајева проневера међу банкарским особљем и поступака које су банке у вези са њима водиле.

Банке генерално сматрају да њихово особље није подложно корупцији од стране криминалаца;

Оцена: 0,80

Анализа одговора из Упитника, који је достављен банкама, показује да банке генерално сматрају да њихови запослени нису подложни корупцији.

Међутим, у обзир је узета и општа перцепција нивоа корупције у Србији, чињеница да корупција представља једно од уобичајених предикатних кривичних дела повезаних, између осталог, и са прањем новца, као и мишљење и извештаји релевантних међународних организација и домаћих невладиних организација.

Учесталост случајева недостатка интегритета (нпр. крађа, превара) у којима учествују банкарски службеници.

Оцена: 0,80

Банке генерално имају програме провере интегритета запослених. Случајеви проневера, крађа и сл. од стране банкарских службеника постоје, али нису значајни. 22 банке се изјаснило да је у протекле две године водило дисциплинске поступке за лакше повреде против својих службеника, док 11 банака није имало овакве случајеве.

Знања банкарских службеника

Овом променљивом оцењује се да ли банкарски службеници поседују разумевање својих обавеза и дужности када је у питању спречавање прања новца. Приликом оцене знања банкарских службеника у обзир је узет квалитет материјала за обуку, учесталост и ниво обуке, као и тип особља које обуку добија.

Оцена знања банкарских службеника када је у питању спречавање прања новца: 0,80

што указује на средње/висок ниво знања банкарских службеника, када је у питању разумевање обавеза и дужности из области спречавања прања новца.

Основ за доношење оцене:

Налази посредне и непосредне контроле банака потврђују да банкарски службеници имају висок степен разумевања обавеза и дужности из области спречавања прања новца и добар квалитет обука које се у вези с тим спроводе. Међутим, чињеница да се у поступку непосредних контрола спречавања прања новца констатују неправилности повезане са управљањем ризиком од прања новца указује на потребу даљег, континуираног обучавања банкарских службеника.

Постоје адекватни програми и материјали за обуку из области спречавања прања новца за банкарске службенике. Програми обуке су осмишљени да обезбеде да сви службеници којима је обука потребна заиста и буду обучени;

Оцена: 0,80

Чланом 43. став 3. Закона дефинисана је обавеза банке да изради програм годишњег стручног образовања, оспособљавања и усавршавања запослених из области спречавања прања новца. У непосредној контроли врши се провера учесталости вршења обука, увид у спискове запослених који су похађали обуку, начин провере знања запослених, као и садржаја програма обуке. У контролама извршеним у последњих пар година нису утврђене неправилности које се односе на обуку. Поред наведеног, и редован Упитник, који се банкама доставља два пута годишње, садржи поглавље које се односи на обуку запослених и из чијих одговора се може закључити да банке имају адекватне програме и материјале за обуку из области спречавања прања новца за банкарске службенике. Међутим, број неправилности констатованих у поступку непосредне контроле, као и чињеница да је добар део неправилности и недостатака још увек повезан са неадекватном идентификацијом странака и праћењем њихових трансакција, указује на то да постоји још простора за даљу обуку и усавршавање запослених у банкама.

Од свих службеника се захтева да похађају обуке за обнављање знања како би њихово знање о законима, политици и процедурама у вези са спречавањем прања новца остало курентно;

Оцена: 0.85

Све банке су, кроз периодично понављање обука, својим унутрашњим актима предвиделе обнову знања од стране својих запослених о прописима, политикама и процедурама повезаним са спречавањем прања новца.

Обука запослених у банкама обавља се у складу са годишњим програмима обуке запослених у банкама. У већини банака обука се обавља барем једном годишње или чешће, уколико је то потребно.

Током непосредних контрола проверава се годишњи план обуке запослених и начин примене тог плана. Неправилности су постојале на самом почетку контроле обављања послова спречавања прања новца. Банке су временом унапредили програме обуке свог кадра, пре свега увођењем савремених метода обуке (нпр. on-line обука и др.).

Банкарски службеници се редовно обавештавају о новим шемама и типологијама прања новца.

Оцена: 0,70

Информације о новим шемама и типологијама прања новца Управа за спречавање прања новца редовно објављује на свом званичном сајту. У сврху подизања опште свести код обвезника о значају спречавања прања новца, а ради потребе образовања и побољшања ефикасности рада обвезника, Управа за спречавање прања новца је у сарадњи са мисијом ОЕБС у Србији развила и објавила типологије прања новца у Србији. Типологије садрже преглед најтипичнијих метода прања новца у Србији са објашњењима, на популаран и информативан начин, концепта прања новца. Међутим, типологије нису обавезујуће, већ заинтересовани својом вољом могу да приступе сајту Управе за спречавање прања новца како би се о њима информисали, а пошто су скоро објављене, њихова делотворност тек треба да се потврди.

Функције усаглашености

Овом променљивом оцењено је да ли банке имају делотворну функцију усаглашености са прописима о спречавању прања новца, која омогућава висок ниво придржавања стандарда у целом банкарском сектору. Размотрено је и да ли функција усаглашености са прописима из области спречавања прања новца одражава релевантне међународне принципе и препоруке.

Оцена у којој мери банке поседују делотворне функције усаглашености са прописима о спречавању прања новца: 0,60.

Основ за доношење оцено:

Постоји релативно висок ниво усаглашености банкарског сектора са домаћим прописима и међународним препорукама из ове области, али има места побољшању, нарочито по питању унутрашње и спољне ревизије ових послова у банкама, као и даљег јачања позиција служби које су у банкама одговорне за спречавање прања новца.

Већина банака јесте именовала независног службеника одговорног за спречавање прања новца, који је виши руководиоца и има довољно ресурса на располагању;

Оцена: 0,60

Све банке су, сходно обавезама из Закона, именовале овлашћено лице за вршење послова из области спречавања прања новца и његовог заменика. У највећем броју банака овлашћено лице није виши руководиоца, већ је углавном лице запослено у оквиру службе у којој се врше радње и мере прописане Законом. Будући да се ови организациони делови банке сматрају непрофитабилним, ресурси који им стоје на располагању могли би да буду већи.

Већина банака има програм придржавања прописа о спречавању прања новца који је у складу са међународним стандардима, укључујући и препоруку FATF бр. 15;

Оцена: 0,70

Све банке имају израђене политике, процедуре, инструкције и друга унутрашња акта којима регулишу област спречавања прања новца и финансирања тероризма. Одлуком о минималном садржају процедуре „Упознај свог клијента“ прописана је банкама обавеза сачињавања, као и садржај ове процедуре. Чланом 44. Закона прописана је обавеза редовне унутрашње контроле обављања послова спречавања и откривања прања новца. Одлуком о начину и условима идентификације и праћења ризика усклађености пословања банке и управљања тим ризиком прописано је да ризик усклађености пословања банке настаје и као последица неусклађености пословања банке са процедурама о спречавању прања новца (тачка 2). Истим актом прописана је и обавеза израде програма праћења усклађености пословања банке и, у складу са њим, идентификација и процена ризика усклађености пословања банке (тачка 7. и 8). Одлуком о управљању ризицима банке прописана је обавеза успостављања ефикасног процеса управљања ризицима, између осталих и ризиком усклађености пословања банке.

У поступку непосредне контроле, пре свега, врши се контрола унутрашњих аката са становишта њихове усаглашености са прописима, њихове међусобне усаглашености, као и да ли су довољно јасни, прецизни и недвосмислени, односно применљиви.

Извештај Манивала о мерама које Србија предузима на пољу спречавања прања новца, у делу који се односи на делотворност функције усаглашености (препука FATF бр. 15), садржи оцену делимично усаглашен, али се констатоване неправилности не односе на банкарски сектор.

Број неправилности констатованих у поступцима непосредне контроле управљања ризиком од прања новца указује на даљу потребу јачања програма придржавања одредаба прописа који регулишу спречавање прања новца, као и њихове примене од стране банкарских службеника.

Већина банака врши интерне и/или екстерне ревизије по питању спречавања прања новца;

Оцена: 0,50

Законом о банкама (члан 82. до 87) регулисана је унутрашња контрола, функција усклађености пословања банке и функција унутрашње ревизије. Чланом 44. Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма прописана је обавеза банке да обезбеди редовну унутрашњу контролу обављања послова спречавања и откривања прања новца и финансирања тероризма. Систем унутрашњих контрола прописан је тачком 15. и 16. Одлуке о управљању ризицима банке.

Важећим прописима није предвиђена обавеза да извештаји спољних ревизора треба да садрже део који се односи на област спречавања прања новца, тако да извештаји спољног ревизора садрже овај део само у случају када страна банка која је оснивач домаће банке, у складу са својим процедурама, то захтева.

У посматраном периоду 28 банака је спровело интерну контролу послова повезаних са спречавањем прања новца. Неправилности су уочене код 24 банке и све су предузеле мере за њихово отклањање. Због релативно лимитираних ресурса у организационим јединицама које се у банкама баве пословима спречавања прања новца и финансирања тероризма, унутрашња контрола у овој области се не врши на адекватан начин, имајућу у виду утврђени ниво неправилности у поступку контроле.

У поступку непосредне контроле врши се провера система унутрашње контроле која укључује и увид у све расположиве извештаје о спроведеним контролама, као и провера постојања адекватних налога за отклањање утврђених неправилности.

Банкарски системи за вођење евиденције и праћење по питању спречавања прања новца;

Овом променљивом оцењује се да ли банке имају одговарајуће информационе системе за подршку политикама и процедурама за спречавање прања новца.

Оцена у којој мери банке поседују адекватне информационе системе за вођење евиденције и праћење по питању спречавања прања новца: 0,65.

што указује на средње/висок ниво адекватности информационих система банака по питању спречавања прања новца.

Основ за доношење оцене:

Не постоји законска обавеза да банке имају посебне информационе системе за подршку управљању ризиком од прања новца и финансирања тероризма, али у пракси све банке имају бар неки вид информационе подршке овим процесима.

Банке имају информационе системе који омогућавају и олакшавају праћење трансакција клијената и упоређивање с њиховим профилима;

Оцена: 0,60

На основу одговора добијених од банака, као и непосредним увидом у поступку контроле, констатовано је да све банке поседују информациони систем који прати готовинске трансакције, док 22 (од 32) банке користе информациони систем који омогућава праћење сумњивих трансакција (процена сумње на бази повезивања са индикаторима за препознавање сумњивих трансакција). Међутим, у поступку контроле установљено је да информациони системи не пружају довољну подршку процесу управљања ризиком од прања новца, имајући у виду да банке углавном немају системску доступност профила клијента (коришћењем одговарајућег софтвера), аутоматизовану категоризацију клијената, односно имају недовољно развијен софтер за анализу сумњивих трансакција сходно нивоу ризика клијента.

Евиденција о трансакцијама је доступна у формату који омогућава надзор и праћење по питању спречавања прања новца;

Оцена: 0,80

На основу извршених контрола утврђено је да све банке поседују евиденцију о трансакцијама. Без обзира што подаци који су доступни зависе од инсталираног софтвера, већина банака има евиденције у формату који омогућава надзор и праћење по питању спречавања прања новца.

Такви системи пружају подршку банкама у вршењу делотворног скрининга на стране функционере и међународне санкције;

Оцена: 0,60

Доступност података (листа) о страним функционерима је ограничена на банке које те услуге плаћају, јер у Републици Србији тај податак није бесплатно доступан. Списак лица и земаља које су под међународним санкцијама је јавно доступан и налази се на сајту Управе за спречавање прања новца.

Такви системи помажу банкама и банкарским службеницима да уоче и пријаве сумњиве и неуобичајене трансакције.

Оцена: 0,60

Непосредним увидом у поступку контроле, као и на основу података које су банке доставиле у оквиру истраживања спроведеног за потребе израде Националне процене ризика, њих 22 (од 32 постојеће) се изјаснило да користи информациони систем који омогућава праћење сумњивих трансакција (процена сумње на бази повезивања са индикаторима за препознавање сумњивих трансакција). Међутим, мали број банака има систем за праћење неуобичајених трансакција.

Инфраструктура за идентификацију

Овом променљивом се оцењује колико су банке у могућности да врше идентификацију и верификацију идентитета својих клијената користећи поуздане, независне изворне документе, податке или информације. Сматра се да постојање добре инфраструктуре за идентификацију доприноси спречавању коришћења лажних докумената и лажних идентитета, који пак отежавају спровођење мера познавања и праћења странке.

Оцена у којој мери банке могу да се поуздају у државну инфраструктуру приликом утврђивања и верификације идентитета својих клијената: 0,60.

Основ за доношење оцене:

Код идентификације физичких лица учињен је значајан помак увођењем биометријских личних докумената, док у случају идентификације правних лица има места побољшању, пре свега код поступка њихове регистрације и података који се том приликом прикупљају.

Сматра се да инфраструктура за идентификацију постоји и да су информације доступне ако институције обвезнице у области спречавања прања новца могу да се поуздају на државну инфраструктуру за идентификацију,

односно за утврђивање и проверу идентитета клијената, на пример на поуздане и безбедне документе, податке или информације од државних или приватних институција.

Оцена: 0,60

Када су у питању физичка лица, велика је поузданост документације из разлога што се идентификација и верификација физичког лица у Републици Србији врши на основу личне карте и пасоша. С обзиром да је у питању документација коју издају државни органи (МУП) са великим мерама заштите од фалсификата (биометријска документа), велика је поузданост личних докумената физичких лица.

У случају прибављања документације о правним субјектима регистрованим у Републици Србији, на сајту Агенције за привредне регистре (АПР) су јавно доступни подаци о свим правним субјектима регистрованим на територији РС. Међутим, АПР врши регистрацију привредних друштава, предузетника, удружења, представништва страних удружења са седиштем на територији Републике Србије, задужбина и фондација, представништва страних задужбина и фондација, удружења, друштава и савеза у области спорта, без претходног утврђивања стварног власника странке.

Поред наведеног, постоји евиденција кредитних дужника у Кредитном бироу, при Удружењу банака Србије, где се може утврдити кредитна задуженост клијента код друге банке или лизинг компаније. Други подаци нису јавно доступни као што су нпр. рачуни за гас, телефонски рачуни, комуналије и сл.

Доступност независних извора информација

Овом променљивом оцењује се доступност независним, поузданим изворима информација у одређивању трансакционих образаца клијената. Мере познавања и праћења клијената се лакше и квалитетније спроводе ако постоје доступни извори свеобухватних, поузданих историјских података и других података о клијентима који се могу користити у одређивању њихових трансакционих образаца и комерцијалне историје, као што су подаци које поседују кредитни бирои, информације о претходном пословању са банкама, доступност информација јавних предузећа и сл.

Оцена доступности независних, поузданих извора информација: 0,30.

Основ за доношење оцено:

Углавном постоји доступност података који се односе на физичка лица (кредитни биро и др.), али не постоји регистар ималаца текућих рачуна - физичких лица, док код правних лица проблем представља регистрација без претходне идентификације стварног власника, као и недостатак историјских података о извршеним променама на сајту Агенције за привредне регистре.

Сматра се да су независни извори доступни уколико постоје извори свеобухватних и поузданих историјских, финансијских информација и других информација о клијентима и уколико је могуће да институције обвезнице имају лак приступ таквим изворима.

Оцена: 0,30

Као извори информација о клијентима у Републици Србији су доступни:
– подаци из Агенције за привредне регистре, у којој се воде подаци о регистрацији привредних друштава, предузетника, удружења, представништва страних удружења са седиштем на територији Републике Србије, задужбина и фондација, представништва страних задужбина и фондација, удружења, друштава и савеза у области спорта. Јавно

доступни подаци су објављени на веб страници агенције и могу им приступити сви заинтересовани, у било које време. Недостатак тог приступа је у томе што су доступни само последњи (тренутни) подаци о регистрованом субјекту, док су историјски подаци (претходни) доступни само уз писани захтев, што успорава прибављање и проверу потребних података;

– подаци који се односе на имаоце рачуна у платном промету (динарски и девизни рачуни) правних лица чија се евиденција води у Јединственом регистру рачуна у Народној банци Србије. Доступни су подаци о броју рачуна, ПИБ, матични број, адреса имаоца рачуна и евиденција дужника у принудној наплати са износом дуга;

– подаци из Кредитног бироа, у оквиру Удружења банака, који води евиденцију кредитне задужености физичких лица, а који су доступни на захтев;

– *Forum Fraud* – форум који су банке формирале и на коме се међусобно размењују искуства и сазнања о злоупотреби, корупцији и покушајима преваре у банкарском сектору.

Други извори финансијских, односно историјских података не постоје, односно нису јавно доступни (нпр. плаћени рачуни јавним предузећима и сл.).

Транспарентност привредних субјеката и трастова

Овом променљивом оцењује се да ли је криминалцима лако да сакрију уделе и право власништва у правним лицима, трастовима и сличним привредним субјектима. Приликом разматрања транспарентности привредних субјеката у обзир је узет ниво усклађености са препоруком *FATF* бр. 30, која се бави ресурсима и статистикама.

Оцена нивоа транспарентности привредних субјеката: 0,60

што указује на средњи ниво транспарентности.

Основ за доношење оцено:

Институција трастова не постоји у правном систему Србије, али се они могу појавити у случајевима када су оснивачи домаћих правних лица стране компаније.

Правни субјекти који се могу користити за скривање правог власништва нису генерално доступни у правном систему државе или су од мале комерцијалне важности;

Оцена: 0,70

Правна форма која омогућава прикривање стварног власника, као што су трастови и сл. не постоји у правном систему Србије. Такође, подаци о идентитету стварног власника нису доступни у случају када се као оснивач домаћег правног лица јавља страно правно лице, што отежава утврђивање идентитета стварних власника и код домаћих правних субјеката.

Државни органи и институције, обвезнице регулативе о спречавању прања новца имају отворен приступ свеобухватним информацијама о структури, управи, контроли и уделима и правом власништву у правним лицима, трастовима и сличним привредним субјектима.

Оцена: 0,50

Банке немају потпун приступ свеобухватним информацијама о правом власништву, уделима, структури и контроли у правним лицима и другим привредним субјектима.

Регистрација правних лица се врши у Агенцији за привредне регистре и ти подаци су јавно доступни на њеној веб страници.

Утврђивање података о стварном власнику је једноставно у случају када су физичка лица оснивачи домаћих правних субјеката. Међутим, јавља се проблем код утврђивања стварног власника у случају кад је оснивач домаћег правног субјекта страно правно лице, фонд, траст и слично, чији подаци банкама нису јавно доступни, већ се њихово прикупљање базира на документацији коју доставља клијент.

УЛАЗНЕ ПРОМЕНЉИВЕ ЗА ОДАБРАНЕ СПЕЦИФИЧНЕ ПРОИЗВОДЕ И УСЛУГЕ: ОБИМ, ИНХЕРЕНТНИ РИЗИЦИ И СПЕЦИФИЧНЕ КОНТРОЛЕ

Банкарски производи

Овом анализом обухваћени су следећи производи

1. текући рачуни правних лица (укључујући предузетнике);
2. текући рачуни физичких лица;
3. приватно банкарство;
4. депозитни производи правних лица;
5. депозитни производи физичких лица;
6. кредитни производи правних лица;
7. кредитни производи физичких лица;
8. електронски трансфер новца;
9. физички преносива средства плаћања;
10. услуге управљања средствима и трастовима;
11. документарни послови;
12. коресподентни рачуни;
13. електронско банкарство;
14. електронски трансфер новца мале вредности (брзи трансфер).

Специфичне улазне променљиве за одређене производе

Док опште улазне променљиве имају симултани утицај на све банкарске производе, следећих пет вредности специфично се одражавају на сваки производ понаособ и чине специфичне улазне променљиве, на основу чијег утицаја се прави разлика у нивоу рањивости на прање новца међу појединим банкарским производима, а то су:

1. обим;
2. просечна величина трансакције;
3. профил клијената;
4. друге рањиве карактеристике;
5. постојање адекватних, специфичних контрола.

Обим производа

Узимајући у обзир овај критеријум извршена је оцена вероватноће да је обим појединог производа или услуге висок у банкарском сектору Србије, што за собом повлачи повећан ризик од прања новца уколико релевантни ризици остану неублажени. Како је тешко утврдити стваран број трансакција и њихових износа повезаних са појединим производом, пресудна је била процена да ли је неки производ значајно заступљен у банкарском сектору Србије или није.

Основ за доношење ове оцене утицаја обима производа на ризик од прања новца су достављени одговори банака на Упитник који је сачињен за потребе израде Националне процене ризика од прања новца у Републици Србији, и то на питање које се односи на заступљеност појединих производа и услуга у укупним пословним активностима банке.

Ради лакшег сагледавања заступљености појединих производа и услуга извршено је раздвајање појединих производа на клијенте, физичка и правна лица, па је

обим код текућих рачуна, депозита и кредитних производа посебно разматран за физичка, а посебно за правна лица (укључујући предузетнике).

Код одређивања коначне оцене ризика у обзир су узети и налази непосредних контрола у смислу повезаности одређених производа са утврђеним неправилностима, као и стручно мишљење надзорног органа.

Анализа је показала да је обим активности највећи код текућих рачуна правних лица и кредитних производа за правна лица, након чега следе текући рачуни и кредити физичких лица, што указује на повећан ризик да ови производи буду употребљени у сврху прања новца. Заступљеност електронских трансфера у банкарском сектору Србије такође указује на повећани ризик злоупотребе у сврху прања новца.

Просечан износ трансакција код производа

Производи и услуге са веома ниским просечним износом трансакција мање су атрактивни за употребу у сврху прања новца, док с друге стране, мали број трансакција код коришћења одређеног производа или услуге за које је карактеристичан велики износ трансакција може подстаћи „прање“ великих износа нелегално стечених средстава. Ради процене просечног износа трансакције, карактеристичног за поједини банкарски производ/услугу, прикупљени су и анализирани подаци добијени од банака кроз достављене одговоре на Упитник који је сачињен за потребе Националне процене ризика.

Како је стварне просечне износе трансакција тешко утврдити, процена да ли су просечни износи трансакција код појединог производа/услуге високи или ниски дат је у поређењу са величином просечне нето зараде у Србији, која је у 2011. години износила 37.976,00 динара (373 евра). Код коначне оцене ризика у обзир је узето и искуство из непосредних контрола.

Основ за доношење оцене:

Основ за доношење ове оцене је Упитник који је банкама достављен у оквиру истраживања спроведеног за потребе израде Националне процене ризика, као и искуства надзорног органа из непосредних контрола.

Анализа додељених оцена указује да су, што се просечног износа трансакција тиче, најризичнији кредити правних лица, а затим трансакције које се обављају преко коресподентних рачуна. На повећан ниво ризика указује и просечан ниво трансакција код текућих рачуна правних лица, кредита физичких лица и документарних послова. Посебно је важно истаћи да је на просечан износ наведених трансакција, између осталог, утицала привредна рецесија и пад куповне моћи становништа.

Профил клијента који користе производ

Овом променљивом се оцењује да ли тип клијената који користи неки од банкарских производа и услуга повећава ризик од њихове злоупотребе у сврху прања новца. Профил клијента је ризичан уколико је клијент: страни функционер, особа са високом нето имовином, клијент са пословним интересима у оф-шор зони, пореским и криминалним „рајевима“ или територијама високог ризика, клијент са кривичним досијеом или клијент склон избегавању плаћања пореза.

Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма прописана је обавеза банке да изврши анализу ризика од прања новца и финансирања тероризма у складу са смерницама које је прописала Народна банка Србије. Поред наведеног, Законом је прописана обавеза банке да примењује појачане радње и мере познавања и праћења странке за одређене врсте клијената и пословних односа, као што су: страни

функционери, лор коресподентски односи са банком или другом сличном институцијом која има седиште у страној држави која не примењује адекватне стандарде у области спречавања прања новца и код успостављања пословног односа или вршења трансакције када странка није физички присутна. Додатно, банке су дужне да, сходно сопственом искуству и пракси, примене појачане радње и мере кад год утврде да природа пословног односа, профил одређене странке, начин вршења трансакције, односно друге околности носе висок степен ризика од прања новца.

Смерницима за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма, које је донела Народна банка Србије као надзорни орган, наведене су странке чије активности могу указати на већи ризик од прања новца. Банке својим унутрашњим актима, на основу сопствених искустава и општеприхваћених принципа, усвајају додатне мере за смањење ризика странке и производа, као што је забрана давања одређених производа и услуга високоризичним клијентима. Надаље, банке су у обавези да изврше класификацију својих клијената са становишта ризика од прања новца, као и да израде анализу ризика од прања новца која садржи процену ризика за сваку групу или врсту странке, пословног односа и услуге коју пружају у оквиру своје делатности. Посебна пажња поклања се обавези банака да унутрашњим актима утврде поступак по коме утврђују да ли је странка или стварни власник странке страни функционер, при чему је банка, поред уобичајених мера познавања и праћења странке, дужна да прибави и податке о пореклу имовине која је предмет пословног односа или трансакције, да обезбеди да се приликом успостављања пословног односа са страним функционером прибави писмена сагласност највишег руководства, као и да трансакције и друге пословне активности страног функционера прати са посебном пажњом.

Основ за доношење оцено:

Основ за доношење ове оцено ризика је одговор банака на Упитник који им је достављен у оквиру истраживања спроведеног за потребе израде Националне процене ризика. Сразмерно сумираним резултатима, узимајући у обзир налазе непосредних контрола и стручно мишљење надзорног органа, извршено је оцењивање.

Анализа додељених оцена указује да су са аспекта производа које користе високоризични клијенти најризичнији текући рачуни правних лица, кредитни производи правних лица, депозитни послови правних и физичких лица и електронско банкарство.

У банкарском сектору генерално гледано процентуално је мали удео високоризичних странака (0,51% свих клијената) што указује на чињеницу да банке немају велики број клијената који су нерезиденти, страни функционери, који су повезани са оф-шор зонама и сл.

Друге карактеристике рањивости производа или услуге

Овом променљивом оцењује се да ли постоје додатне карактеристике и чиниоци који повећавају ризик од прања новца код појединих производа или услуга.

Основ за доношење оцено:

Присуство других типичних карактеристика и чинилаца увећава рањивост на ризик од прања новца, а међу њима су и да се производ у значајној мери користи у трансакцијама повезаним са пореским рајевима или територијама високог ризика, да се производ у значајној мери користи у шемама за избегавање плаћања пореза, да су активности у готовини у значајној мери присутне код производа, да се производ у значајној мери користи у трансакцијама без контакта са клијентом, да у погледу производа постоји значајна активност повезана са страним коресподентним рачунима. У случају раздвајања производа на правна и физичка лица узима се просечна оцена.

Анализа података о присуству додатних типичних карактеристика производа које увећавају ризик од њихове злоупотребе у сврху прања новца указује да су у овом сегменту најризичнији електронски трансфери новца и електронско банкарство, пре свега због вршења трансакција без физичког присуства странке, а потом приватно банкарство због чињенице да постоји активност повезана са страним коресподентним рачунима, као и да је присутна активност плаћања у готовини. Средњи ниво ризика показују текући рачуни правних лица јер се у извесној мери користе у трансакцијама усмереним ка оф-шор зонама, као и депозитни послови физичких лица због присуства активности плаћања у готовини.

Постојање адекватних специфичних контрола за дати производ

Овом променљивом оцењује се да ли постоје специфичне контроле за процену ризика од прања новца који се може појавити у вези са појединим банкарским производом, а у циљу смањења рањивости на прање новца које се може десити у банкама.

Прописи у Републици Србији који се односе на област спречавања прања новца не намећу банкама обавезу специфичних контрола за одређене производе/услуге који су идентификовани као високоризични. Смернице за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма, које је донео надзорни орган, наводе одређене производе за које је карактеристичан висок ниво ризика од прања новца, а банке су дужне и да обрате пажњу на ризик од прања новца који би могао проистећи из примене нових технологија које омогућавају анонимност (нпр. банкомати, интернет банкарство, телефонско банкарство и сл.).

Банке генерално примењују ефикасан приступ спречавању прања новца заснован на ризику;

Оцена 0,70

Законом је прописано (у члану 7) да су банке дужне да израде анализу ризика од прања новца и финансирања тероризма у складу са смерницама које доноси орган надлежан за вршење контроле над применом Закона. Народна банка Србије је донела Одлуку о смерницама за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма. На основу налаза контроле управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма утврђено је да су све банке урадиле анализу ризика клијената, производа, географског ризика и ризика трансакција.

Приликом одређивања оцено рада банака у овом сегменту у обзир је узета чињеница да све банке немају информациони систем који им омогућава поуздано праћење клијената и њихових трансакција (пословања) и сагледавање неуобичајених модела понашања по свим ризицима.

Банке сматрају да активност у вези одређеног производа/услуге представља већи ризик од прања новца и стога уводе специфичне контроле за такав производ;

Оцена 0,50

Основ за доношење ове оцене је достављен одговор банака на Упитник, у вези ове Националне процене ризика, на питање који ниво ризика у банци носе одређени производи/услуге, с обзиром да ниво контроле (праћења) зависи од оцењеног нивоа ризика. Поред одговора које су доставиле банке, у обзир је узето и стручно мишљење

надзорног органа. Активности у вези одређених производа/услуга представљају већи ризик од прања новца. Међутим, с обзиром да прописи банкама не намећу обавезу специфичних контрола за те производе/услуге, оне их нису ни увеле.

Оцене за све производе

Резултати оцена за сваки производ/услугу (између 0.00 и 1.00)	Обим	Просечна величина трансакције	Профил клијената	Друге карактеристике рањивости	Адекватне специфичне контроле
1. Текући рачуни правних лица укључујући и предузетнике	0,85	0,70	0,60	0,50	0,55
1.a. Текући рачуни физичких лица	0,60	0,60	0,50	0,40	0,45
2. Приватно банкарство	0,30	0,50	0,60	0,60	0,35
3. Депозитни производи правних лица	0,60	0,60	0,60	0,20	0,41
3a. Депозитни производи физичких лица	0,50	0,50	0,60	0,50	0,44
4. Кредитни производи правних лица	0,80	0,85	0,60	0,20	0,56
4a. Кредитни производи физичких лица	0,60	0,60	0,20	0,20	0,44
5. Електронски трансфер новца	0,70	0,45	0,30	0,60	0,65
6. Физички преносива средства плаћања	0,20	0,28	0,25	0,20	0,44
7. Услуге управљања средствима и трустовима	0,10	0,30	0,15	Н/А	0,57
8. Документарни послови	0,50	0,60	0,30	0,10	0,42
9. Кореспондентни рачуни	0,50	0,80	0,15	0,30	0,49
10. Електронско банкарство	0,50	0,41	0,60	0,60	0,75
13. Електронски трансфери мале вредности	0,30	0,20	0,30	0,20	0,52

Основ за доношење оцена за текуће рачуне правних лица и предузетника:

Овај производ има значајан обим и висок ниво просечне трансакције. Као оснивачи правних лица и предузетника ретко се јављају страни функционери и особе са великом нето имовином или повезане са пореским рајевима.

Основ за доношење оцена за текуће рачуне физичких лица:

Производ има средњи обим и ниво просечне трансакције. Као клијенти ретко се јављају страни функционери и то су, по правилу, дипломатско-конзуларни представници страних земаља.

Основ за доношење оцена за приватно банкарство:

Приватно банкарство у Србији, као услуга која се нуди клијентима - физичким лицима који остварују велике личне приходе и која им омогућава координацију свих активности везаних за пословање са једном банком, још је у развоју. Одговори банака односе се углавном на услугу погодности код давања депозита веће вредности и на дужи рок. Трансакције су скромне вредности у односу на светску праксу, клијенти нису страни функционери и ретко спадају у ризичну групу клијената и уобичајено нису из оф-шор зона или пореских рајева.

Основе за доношење оцена за депозитне производе правних лица:

У питању су трансакције веће вредности, али ризик је средњег нивоа због тога што није учестала појава давања депозита за правна лица. Профил клијената је такође средњег нивоа ризика, због постојања правних лица са компликованијом власничком структуром и оних који понекад послују са оф-шор зонама и пореским рајевима. Сходно прописима који важе за стране функционере, било да се појављују као клијенти, физичка лица или су оснивачи правних лица, банке су у обавези да прибаве податке о пореклу имовине. Банке податке о пореклу имовине обично прибављају за све високоризичне клијенте.

Основ за доношење оцена за депозитне производе физичких лица:

Послови готовине су значајно заступљени код депозитних послова физичких лица. Ради се углавном о штедњи на краћи и средњи рок, где се као клијенти ретко појављују страни функционери и особе са интересима у оф-шор зонама или пореским рајевима.

Основе за доношење оцена за кредитне производе:

Код правних лица као оснивачи се не јављају страни функционери, ретко се јављају лица са интересима у оф-шор зонама или пореским рајевима, а јавља се веома мали број лица са високом нето имовином. Такође, банке у саставу својих интерних аката углавном имају листу производа који се не могу нудити високо ризичним клијентима.

Напомена: Кредитним производима су обухваћени и послови кредитних картица, као и прекорачења по текућим рачунима физичких лица.

Основ за доношење оцена за физички преносива средства плаћања:

Низак је обим оваквих послова, а као клијенти веома ретко се јављају страни функционери или особе из оф-шор зона, пореских рајева или особа која су на било који начин повезана са оваквим територијама.

Основ за доношење оцена за пролазне стране рачуне:

Није применљиво: У Србији не постоји услуга пролазних страних рачуна.

Основ за доношење оцена за услуге управљања средствима и трастовима:

Услуга управљања средствима је изузетно ретка, док институција трастова не постоји у српском правном систему.

Основ за доношење оцена за документарне послове:

Као клијенти у овој категорији не јављају се страни функционери, особе са високом нето имовином, особе из оф-шор зона или са интересима у њима, односно особе из пореских рајева или са интересима у истим.

Основ за доношење оцена за кореспондентне рачуне:

Банке кореспондентске односе имају у највећем броју случајева са првокласним банкама из земаља чланица ЕУ или оних земаља које имају системе спречавања прања новца и финансирања тероризма на истом или вишем нивоу од земаља чланица ЕУ. Код успостављања лоро кореспондентских односа и од банака из ових земаља се пре успостављања пословног односа тражи документација прописана Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма, док се од банака из осталих

земаља тражи и додатна документација и објашњења док се коресподентски односи са овим земљама третирају као високо ризични и на њих се примењују појачане радње и мере познавања и праћења странке. Све банке су развиле упитник о политикама и мерама које се спроводе у области спречавања прања новца који се страним финансијским институцијама обавезно доставља пре успостављања пословне сарадње у сврху прикупљања и провере одређених података, а са циљем да се спречи пословна сарадња са банкама или другим сличним институцијама које имају седиште у земљама које не примењују међународне стандарде у области спречавања прања новца.

Основ за доношење оцена за *електронско банкарство*:

Услуга електронског банкарства ретко се користи од стране страних функционера, од стране особа с високом нето имовином и клијената из оф-шор зона или пореских рајева.

Основ за доношење оцена за *електронске трансфере мале вредности*:

Електронске трансфере мале вредности не користе страни функционери, особе са високом нето имовином, односно клијенти из оф-шор зона или пореских рајева. Углавном су у питању дознаке из иностранства мале вредности које шаљу српски држављани на привременом раду у иностранству.

АНЕКС 1 – МОДУЛ 3

ОСНОВНИ ПОДАЦИ

Одабрани параметри банкарског сектора Србије²¹

У банкарском сектору Србије на крају четвртог тромесечја 2011. године укупно послују 33 банке, које запошљавају 29.228 лица. Укупна нето актива банака износи 2.650 млрд динара, док укупан капитал износи 546 млрд динара.

Од укупног броја банака, 21 банка се налази у власништву страних лица, док се 12 банака налази у власништву домаћих лица - 8 у власништву државе као већинског или највећег појединачног акционара и 4 банке у власништву приватних лица.

Преовлађују банке у власништву страних лица са 74% укупне активе банкарског сектора, 75% капитала и 70% запослених и оствареним добитком од 22,9 млрд динара.

Најзначајније банке у власништву страних лица по учешћу у укупној активи банкарског сектора потичу из Италије и Аустрије са 22% и 19% укупног учешћа, респективно. Следи Грчка са 15%, Француска са 10% и све остале земље са укупно 8% учешћа.

Банке у власништву страних лица потичу од банкарских групација из 11 држава.

Банке у власништву државе и домаћих приватних лица на крају 2011. године учествују са 26% у укупној активи, са 25% у укупном капиталу, као и са 30% у броју запослених. Тренд смањења броја запослених лица у банкарском сектору Србије, који је започео током 2009. године, наставља се, а прати га и смањење организационе мреже кроз смањење броја пословних јединица, филијала, експозитура и шалтера.

Актива

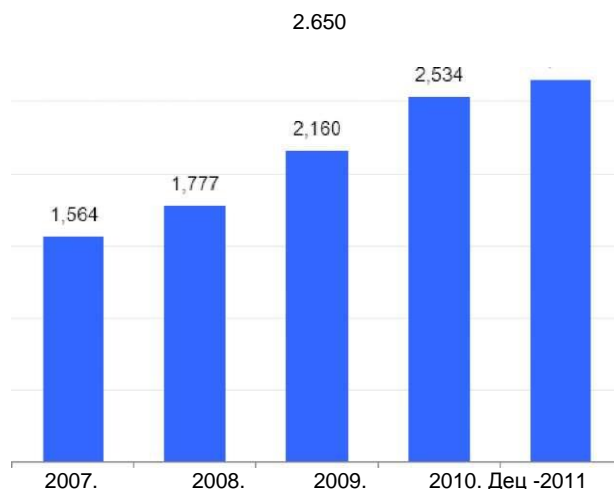
Укупна (нето) актива банкарског сектора Србије на крају четвртог тромесечја 2011. године износи 2.649,9 млрд динара и порасла је за 116,4 млрд динара (4,6%) од почетка године.

---

²¹Сви подаци у извештају су дати на основу финансијских извештаја које су банке дужне да достављају Народној банци Србије, а који нису ревидирани од стране екстерних ревизора, ни потврђени у непосредној контроли од стране Народне банке Србије.

Графикон 1. Укупна актива у млрд динара

Десет највећих банака

Са учешћем од 14,8% у укупној активи банкарског сектора *Banca Intesa* представља највећу банку у банкарском систему Србије, а за њом следи *Комерцијална банка* са учешћем од 10,4%.

Табела 3. Десет највећих банака према критеријуму укупне aktive

	30.	6. 2011.		30.	9. 2011.		31.	12. 2011.	
	млрд динара	%	Ранг	млрд динара	%	Ранг	млрд динара	%	Ранг
Banca Intesa	357	14,1	1	371	14,6	1	392	14,8	1
Komercijalna banka	257	10,1	2	259	10,2	2	275	10,4	2
Unicredit bank	166	6,6	4	174	6,9	4	199	7,5	3
Raiffeisen banka	169	6,7	3	184	7,3	3	194	7,3	4
Societe Gen. Banka Srbija	153	6,0	6	168	6,6	5	189	7,1	5
Eurobank EFG	164	6,5	5	164	6,5	6	160	6,1	6
Hypo Alpe-Adria-bank	138	5,4	8	141	5,6	8	147	5,5	7
Aik banka Niš	139	5,5	7	144	5,7	7	143	5,4	8
Vojvodanska banka	89	3,5	10	91	3,6	9	93	3,5	9
Alpha bank	94	3,7	9	87	3,4	10	85	3,2	10

Кредити

Укупни (нето) кредити сектора на крају четвртог тромесечја 2011. године износе 1.672,0 млрд динара.

Доминантан сектор су кредити привреди (јавним предузећима и привредним друштвима, који чине 11% и 89% свих кредита привреди, респективно) са износом од 857,9 млрд динара.

Друга по величини категорија су кредити физичким лицима (становништву и пољопривредним произвођачима и приватним домаћинствима са запосленим лицима) са 519,1 млрд динара.

Кредити јавном сектору износе 62,8 млрд динара, са учешћем од 3,8% на крају 2011. године.

Кредити сектору финансија и осигурања износе 148,7 млрд динара на крају 2011. године, чинећи 8,9% укупних кредита.

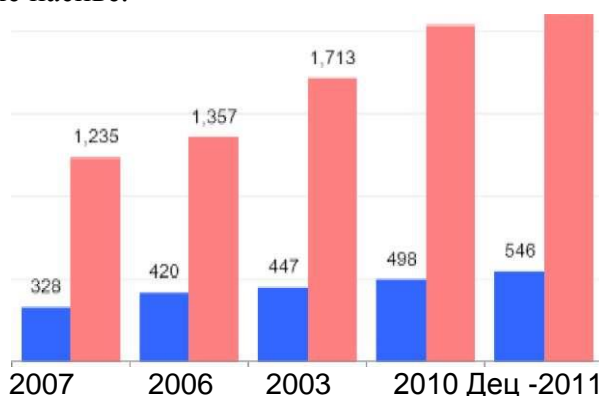
Кредити страним лицима и страним банкама на крају 2011. године били су на нивоу од 28,7 млрд динара и чинили су 1,7% укупних кредита.

Валутна структура кредита је доминантно девизног знака: у динарима је пласирано 30,2% кредита, док је остатак од 69,8% у страној валути²². Код кредита у страној валути доминира евро са 83,5% учешћа у укупним девизним кредитима, следи швајцарски франак са 10,3% и остале валуте са 6,2%.

Обавезе и капитал

Ниво и тренд

Укупне обавезе банкарског сектора Србије на крају 2011. године износе 2.104,0 млрд динара и чине 79,4% укупне пасиве. Истовремено, укупан капитал са 545,9 млрд динара чини 20,6% укупне пасиве.

Валутна структура укупне пасиве је таква да девизна средства и даље представљају доминантну категорију са учешћем од 62,7%.

У девизним средствима доминира евро са учешћем од 90,3%, док све остале валуте чине 9,7%.

Динари чине 37,3% укупне пасиве.

Структура депозита

Укупни депозити банкарског сектора Србије на крају 2011. године износе 1.526,1 млрд динара.

Уколико посматрамо секторску структуру највећи проценат укупних депозита чине депозити становништва са учешћем од 54,9% а следе депозити предузећа (јавних и привредних друштава) са учешћем од 27,2%. Депозити страних лица су на крају 2011. године имали учешће од 6,4%. Износ депонованих средстава свих осталих категорија депонената чини 11,5% укупних депозита сектора.

Валутном структуром доминирају депозити у страној валути са учешћем од 75,7% у укупним депозитима, од чега депозити у еврима чине 68,4% (односно 90,3% укупних девизних депозита), док динарски депозити чине 24,3% укупне структуре.

Депозити по виђењу, као и краткорочна орочења представљају и даље преовлађујући вид депоновања средстава код банака. Свега 5,8% укупних депозита је орочено на доспећа преко 1 године.

²² Девизни и девизно индексирани кредити.

Штедња становништва износи 705,5 млрд динара и чини 46,2% укупних депозита банкарског сектора. Штедња у еврима чини 94,6% укупне девизне штедње.

Узети кредити

Укупни узети кредити банкарског сектора на крају 2011. године износе 386,5 млрд динара.

Стање укупних узетих кредита по категоријама, као и промена у односу на претходно стање.

Доминантна валута задужења је евро са износом од 323,9 млрд динара, затим следи швајцарски франак са 32,1 млрд динара.

У динарима по основу узетих кредита банке дугују 23,1 млрд динара.

Стање кредитног задужења банкарског сектора према лицима из иностранства износи 332,8 млрд динара.

Капитал и адекватност капитала

Показатељ адекватности капитала банкарског сектора на крају 2011. године износи 19,1%²³. Укупан регулаторни капитал износи 322,4 млрд динара.

Смањење нивоа укупног регулаторног капитала је последица примене нове регулативе са 31. 12. 2011. године, која је усклађена са захтевима Базел 2 стандарда.

Банкарски сектор Србије може се сматрати задовољавајуће капитализованим имајући у виду релативно висок ниво просечног показатеља адекватности капитала.

Укупни капитални захтеви сектора износе 202,4 млрд динара. Највећи део укупних капиталних захтева (86,6%) се односи на капитални захтев за кредитни ризик, ризик друге уговорне стране и ризик измирења/испоруке (175,2 млрд динара), док се остатак односи на оперативни ризик (22,7 млрд динара), девизни ризик (3,8 млрд динара) и ценовни ризик (0,7 млрд динара).

Профитабилност

Ниво и тренд

Укупан добитак пре опорезивања банкарског сектора за 2011. годину износи 1,3 млрд динара и чини 4,9% добитка исказаног у 2010. години. Са добитком је пословала 21 банка, а остварени износ добитка пре опорезивања износи 40,7 млрд динара.

Број банака који је пословао са губитком на крају 2011. године износи 12. Укупан износ губитка остварен у 2011. години износи 39,4 млрд динара, при чему се на једну банку односи 75,4% укупног губитка.

Обука

У последње две године запослени Народне банке Србије, Сектор за контролу пословања банака - Одељење за специјалну контролу учествовали су у раду осам домаћих и два међународна семинара, радионица и студијских посета, и то:

- Радионица у вези израде акционог плана за реализацију пројекта за борбу против прања новца и финансирања тероризма – МОЛИ - Србија;

---

²³ Почев од 31. 12. 2011. године банке рачунају показатељ сходно Одлуци о адекватности капитала банке „Службени гласник РС”, бр. 46/2011

- Радионица на којој је усвојен акциони план за реализацију пројекта за борбу против прања новца и финансирања тероризма – МОЛИ – Србија;
- Радионица на тему „Проток незаконито стеченог новца на интернету“;
- Конференцији о спречавању прања новца и финансирања тероризма у контексту европских интеграција Србије, у организацији Савета Европе;
- Презентација од стране представника Централне банке Шпаније, на тему „Dynamic Provisioning“;
- Учествовање у студијској посети Лондону, на тему „Имплементација стандарда из области прања новца и финансирања тероризма у Уједињеном Краљевству“;
- Радионица Национална процена ризика од прања новца и финансирања тероризма;
- Учествовање на саветовању *Compliance* функција у банкама у организацији Удружења банака Србије;
- Семинар на тему „Combating Money Laundering, Terrorism Financing and Misuse of Payment Systems: International Developments and National Perspectives“, у Риму;
- Учествовање у радионици о примени приступа заснованог на ризику, у организацији Савета Европе;

Списак банака

1. АГРОИНДУСТРИЈСКО КОМЕРЦИЈАЛНА БАНКА „АИК БАНКА“ АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО НИШ	Адреса:	Николе Пашића 42
2. ALPHA BANK СРБИЈА А. Д. БЕОГРАД	Адреса:	Краља Милана 11
3. BANCA INTESA АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО БЕОГРАД	Адреса:	Милентија Поповића 7b
4. БАНКА ПОШТАНСКА ШТЕДИОНИЦА АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО БЕОГРАД	Адреса:	Краљице Марије 3
5. CRÉDIT AGRICOLE БАНКА СРБИЈА, АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО, НОВИ САД	Адреса:	Браће Рибникар 4–6
6. CREDY BANKA АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО КРАГУЈЕВАЦ	Адреса:	Краља Петра I 26
7. ЧАЧАНСКА БАНКА АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО ЧАЧАК	Адреса:	Пиварска 1
8. ДУНАВ БАНКА АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО ЗВЕЧАН	Адреса:	Звечан, Краља Милутина б. б.
9. ERSTE BANK АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО НОВИ САД	Адреса:	Булевар ослобођења 5
10. EUROBANK EFG АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО БЕОГРАД	Адреса:	Вука Караџића 10
11. FINDOMESTIC БАНКА А. Д. БЕОГРАД	Адреса:	Булевар Михаила Пупина 115А
12. HYPO ALPE-ADRIA-BANK А. Д. БЕОГРАД		

	Адреса:	Булевар Михаила Пупина 6
13.	ЈУГОБАНКА ЈУГБАНКА А. Д. КОСОВСКА МИТРОВИЦА	
	Адреса:	Краља Петра I 165
14.	ЈУБМЕС БАНКА А. Д. БЕОГРАД	
	Адреса:	Булевар Зорана Ћинђића 121
15.	КВС БАНКА А. Д. БЕОГРАД	
	Адреса:	Омладинских бригада 90v
16.	КОМЕРЦИЈАЛНА БАНКА А. Д. БЕОГРАД	
	Адреса:	Светог Саве 14
17.	MARFIN BANK АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО БЕОГРАД	
	Адреса:	Далматинска 22
18.	МОСКОВСКА БАНКА А. Д. БЕОГРАД	
	Адреса:	Балканска 2
19.	NLB БАНКА А. Д. Београд	
	Адреса:	Булевар Михаила Пупина бр. 165v
20.	OPPORTUNITY БАНКА А. Д. НОВИ САД	
	Адреса:	Булевар ослобођења 2а
21.	ОТР БАНКА Србија а. д. Нови Сад	
	Адреса:	Булевар ослобођења 80
22.	PIRAEUS BANK АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО BEOGRAD	
	Адреса:	Милентија Поповића 5b
23.	ПРИВРЕДНА БАНКА БЕОГРАД, АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО, БЕОГРАД	
	Адреса:	Београд, Булевар краља Александра 70
24.	ProCredit BANK А. Д. БЕОГРАД	
	Адреса:	Милутина Миланковића 17
25.	RAIFFEISEN БАНКА А. Д. БЕОГРАД	
	Адреса:	Булевар Зорана Ћинђића 64а
26.	РАЗВОЈНА БАНКА ВОЈВОДИНЕ АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО НОВИ САД	
	Адреса:	Стражиловска 2
27.	SOCIÉTÉ GÉNÉRALE БАНКА СРБИЈА А. Д. БЕОГРАД	
	Адреса:	Булевар Зорана Ћинђића 50a/b
28.	СРПСКА БАНКА А. Д. БЕОГРАД	
	Адреса:	Савска 25
29.	UNICREDIT BANK СРБИЈА А. Д. BEOGRAD	
	Адреса:	Рајићева 27–29
30.	УНИВЕРЗАЛ БАНКА АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО БЕОГРАД	
	Адреса:	Француска 29
31.	ВОЈВОЂАНСКА БАНКА А.Д. НОВИ САД	
	Адреса:	Трг слободе 7
32.	VOLKSBANK А.Д. БЕОГРАД	
	Адреса:	Булевар Михајла Пупина 165g

АНЕКС 2 – МОДУЛ 3
ПРОЦЕНА УСАГЛАШЕНОСТИ СА ПРЕПОРУКАМА FATF
КОЈЕ СЕ ОДНОСЕ НА ФИНАНСИЈСКИ СЕКТОР
(Извештај Манивала)

Препорука FATF/ број	Оцена из извештаја	Опис	Коментар
5. Мере прописане марљивости	Делимично усаглашено	Не постоје захтеви да сачине извештај о сумњивој трансакцији у случају да одбију успостављање пословног односа, извршење трансакције или прекину постојећи пословни однос.	Ови недостаци су отклоњени изменама Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма у 2010. години. Ово је био предмет непосредне контроле.
6. Страни функционери	Усаглашено у великој мери	Обим недостатка: Дефиниција страног функционера не укључује високе функционере, важне страначке функционере, нити особе који нису биле на јавној функцији у последњих годину дана и појачане мере познавања и праћења странке примењују се само у оним случајевима када су функционери процењени као високоризични. Ефикасност није постигнута (неједнака примена од једне до друге финансијске институције, недостатак смерница за интерне процедуре, издатих од стране супервизора, за одређивање да ли је или није клијент или стварни власник клијента, страни функционер).	Одлука о смерницама за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма допуњена је делом који се односи на стране функционере.
7. Коресподентско банкарство	Делимично усаглашено	Од финансијских институција се не захтева да документују одговорности у области прања новца и финансирања тероризма са коресподентима.	Ови недостаци су отклоњени изменама Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма у 2010. години.
8. Нове технологије и пословни однос без физичког присуства	Усаглашено у великој мери	Захтеви за разматрање нових технологија не примењује се на све финансијске институције.	Ово није случај са банкама
9. Поверавање радњи трећим лицима	Усаглашено у великој мери	Још увек не постоји одлука о томе у којим земљама треће лице, које задовољава предвиђене услове, може бити регистровано.	Не важи за банке
11. Неуобичајене трансакције	Делимично усаглашено		Не важи за банке

13. Пријављивање сумњивих трансакција	Усаглашено у великој мери	Листе индикатора усвојене од стране банака су копиране са сајта Управе за спречавање прања новца, а у неким случајевима су и противречне применљивом законодавству. Листе индикатора које је саставила Управа за спречавање прања новца нису потпуне, не могу се јасно препознати. Потребна је преправка.	Извршена је измена Листе индикатора за банке
14. Заштита од одавања података	Делимично усаглашено		Заштита и одредбе против одавања информација су додати у Смернице за пријављивање сумњивих трансакција.
15. Унутрашње контроле, усаглашеност пословања и ревизија	Делимично усаглашено	Не постоје захтеви за финансијске институције да уведу процедуре за проверу, како би омогућиле високе стандарде приликом запошљавања нових службеника.	Не важи за банке
18. Квази банке	Усаглашено		
19. Други облици пријављивања	Усаглашено у великој мери	Неравномерна примена обавезе пријављивања код свих обвезника, недостатак правилног разумевања обавезе пријављивања готовинских трансакција	Не важи за банке
21. Посебна пажња за високоризичне државе	Усаглашено у великој мери	Нема демонстрације адекватне примене нових захтева из Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма	Не важи за банке
23. Прописи, супервизија и праћење	Делимично усаглашено	Недостатак захтева о забрани уласка на тржиште особама са криминалном прошлошћу За власнике лизинг компанија Недостатак јасно дефинисаних законских овлашћења НБС да регулише и врши надзор над ДПФ у области спречавања прања новца и финансирања тероризма	Не односи се на банке
29. Супервизори	Усаглашено у великој мери	Недостатак јасно дефинисаних законских овлашћења за вршење надзора над радом неких финансијских институција	Не важи за банке

Специјалне препоруке (CP)	Оцена	Опис	Коментар
Специјална препорука IV Пријављивање сумњивих трансакција	Усаглашено у великој мери	Финансијске институције немају листе индикатора за препознавање сумњивих трансакција у вези са финансирањем тероризма	Листе индикатора за препознавање сумњивих трансакција у вези са финансирањем тероризма су сачињене и ово се стално контролише током непосредних контрола
Специјална препорука VII Правила за електронске трансфере	Делимично усаглашено	Не постоје захтеви да финансијске институције усвоје ефикасне процедуре засноване на ризику за препознавање и поступање електронским трансферима који нису употпуњени комплетним информацијама у вези са налогодавцем. Комплетне информације у вези са налогодавцем не прикупљају се у случајевима платних трансакција у земљи и нису саставни део поруке или платног налога који иде уз трансфер. Не постоји захтев да се потврди идентитет налогодавца у складу са Препоруком 5, барем за електронске трансфере у износу од 1.000 евра или више.	Ови недостаци су отклоњени изменама Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма у 2010. години.

МОДУЛ 4, 5, 6

АНАЛИЗА ОЦЕНЕ РАЊИВОСТИ ПРИВРЕДНИХ СЕКТОРА **(остале финансијске институције, осим банака)**

Основе и метод рада анализе модула за оцену рањивости сектора

Кратка анализа сачињене рањивости сектора садржи следеће обрађене податке:

1. величина сектора и обим промета сектора (значај у финансијском сектору, односно привредном)
2. резултати надзора (сагледавање квалитета и слабости надзора)
3. оцена рањивости
4. објективна процена ризика и анализа ризика

Модул 4: Сектор хартија од вредности (тржиште капитала)

Комисија за хартије од вредности (КХОВ) израдила је процену рањивости сектора по методологији Светске банке.

Подаци о учесницима на тржишту капитала

Обвезници по Закону о спречавању прања новца и финансирања тероризма које надзире Комисија за хартије од вредности су брокерско-дилерска друштва, овлашћене банке, кастоди банке и друштва за управљање инвестиционим фондовима.

Подаци за обвезнике за првих 6 месеци 2012. године

На тржишту капитала Републике Србије пословало је:

- 37 брокерско дилерских друштава са укупним капиталом од 3.199.243.365,67 динара;
- 6 друштава за управљање инвестиционим фондовима са укупним акцијским капиталом од 523.466.463,88 динара, која су управљала са 16 инвестиционих фондова;
- 17 овлашћених банака и 11 кастоди банака (које немају статус правног лица већ послове на тржишту капитала обављају као организациони делови пословних банака са одговарајућом лиценцом).

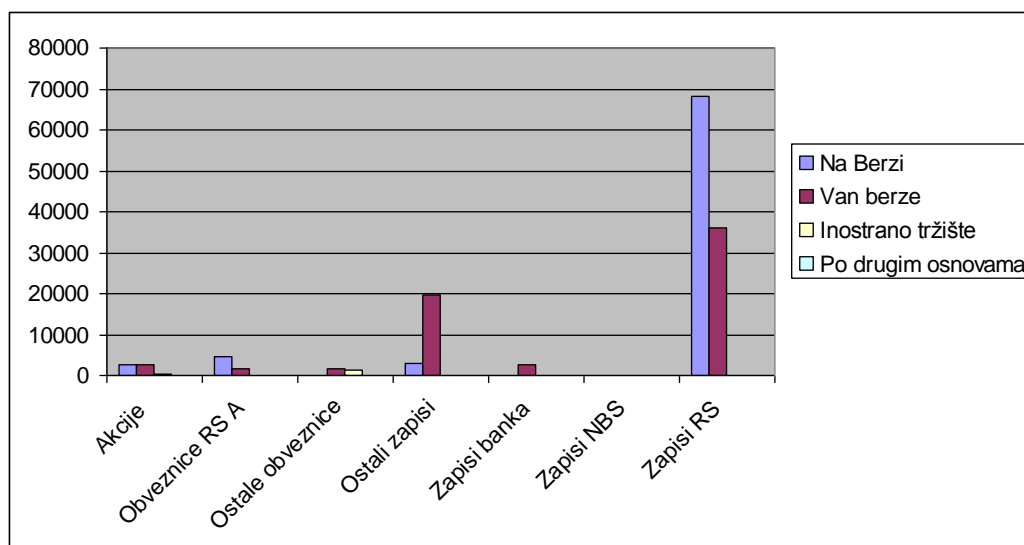
Величина и обим промета сектора хартија од вредности (тржишта капитала)

Као увод у преглед трговања наводимо да су сви финансијски инструменти дематеријализовани и гласе на име. На тај начин значајно је смањена могућност скривања власништва, што је са аспекта покушаја прања новца врло значајно.

Преглед трговања по врсти хартија од вредности и месту трговања за овлашћене банке:

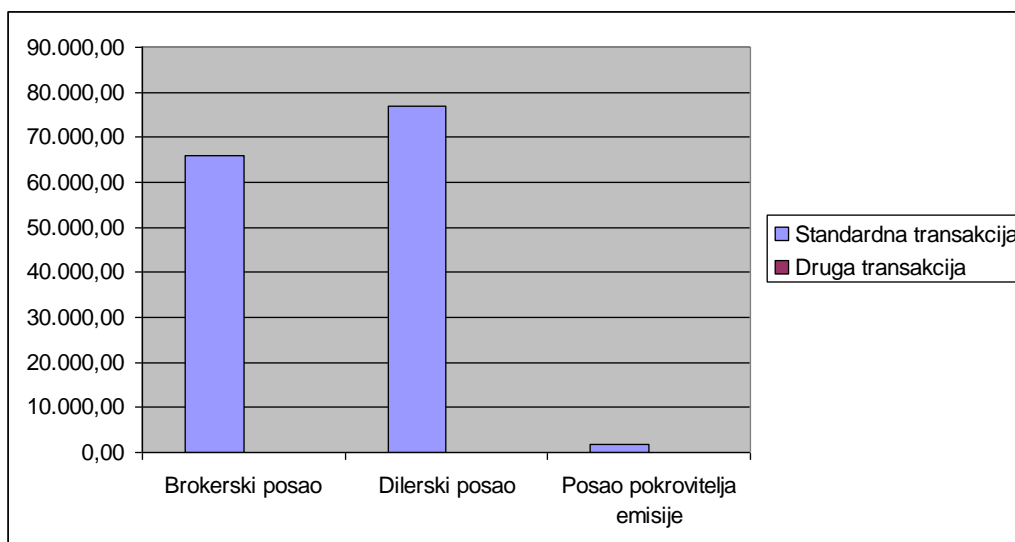
Преглед трговања по врсти хартија од вредности и месту трговања за овлашћене банке - укупан обим промета за првих шест месеци 2012. године у милионима дин.

	ХоВ	На берзи	Ван берзе	Инострано тржиште	По другим основама	Укупно
1	Акције	2.754,67	2.762,84	171,08	0,00	5.688,58
2	Обвезнице РС А	4.653,86	1.590,88	0,00	0,00	6.244,74
3	Остале обвезнице	53,50	1.669,69	1.226,74	0,00	2.949,93
4	Остали записи	3.071,53	19.719,02	0,00	0,00	22.790,55
5	Записи банка	0,00	2.500,00	0,00	0,00	2.500,00
6	Записи НБС	0,00	5,60	0,00	0,00	5,60
7	Записи РС	68.281,76	36.097,38	0,00	0,00	104.379,13
		78.815,31	64.345,41	1.397,82	0,00	144.558,54

Преглед трговања по врсти посла са хартијама од вредности за овлашћене банке - укупан обим промета за првих шест месеци 2012. године у милионима динара

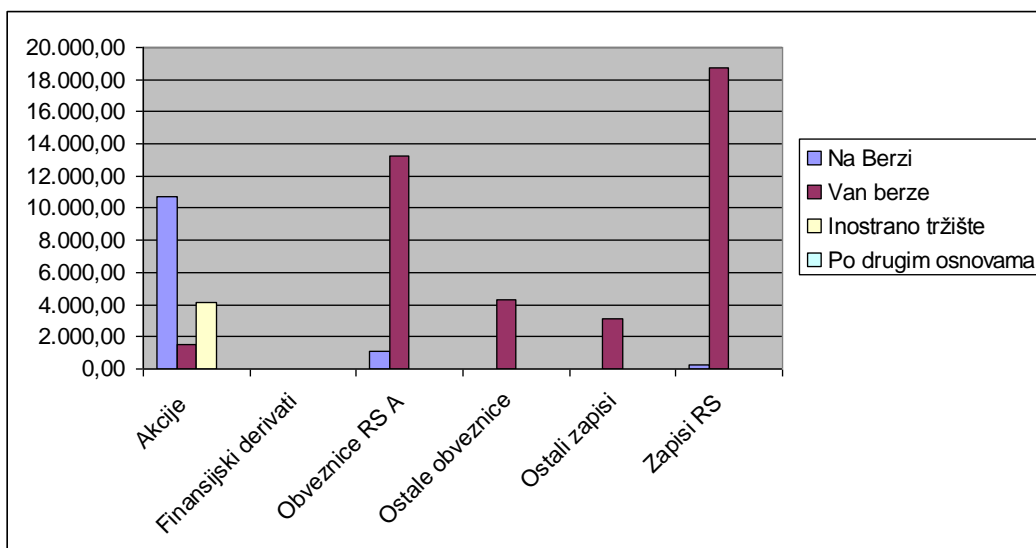
	Врста посла	Стандардна трансакција	Друга трансакција	Укупно
1	Брокерски посао	65.991,92	0,00	65.991,92
2	Дилерски посао	76.843,43	0,00	76.843,43
3	Посао маркет мејкера	1.723,19	0,00	1.723,19
		144.558,54	0,00	144.558,54

Преглед трговања по врсти хартија од вредности и месту трговања за брокерско дилерска друштва:

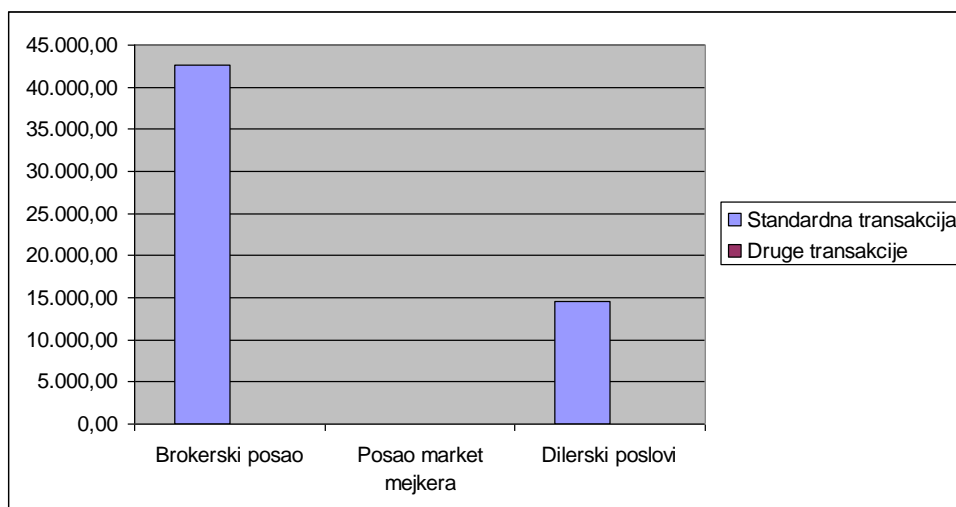
Преглед трговања по врсти хартија од вредности и месту трговања за брокерско-дилерска друштва - укупан обим промета за првих шест месеци 2012. године у милионима динара

	ХоВ	На Берзи	Ван берзе	Инострано тржиште	По другим основама	Укупно
1	Акције	10.692,29	1.504,53	4.114,11	0,00	16.310,93
2	Финансијск и деривати	0,00	0,00	0,19	0,00	0,19
3	Обвезнице РС А	1.131,57	13.225,60	0,00	0,00	14.357,17
4	Остале обвезнице	23,44	4.309,81	0,00	0,00	4.333,25
5	Остали записи	17,87	3.161,38	0,00	0,00	3.179,25
6	Записи РС	250,54	18.734,83	0,00	0,00	18.985,37
		12.115,71	40.936,15	4.114,31	0,00	57.166,17

Преглед трговања по врсти посла са хартијама од вредности и месту трговања за овлашћене банке - укупан обим промета за првих шест месеци 2012. године у милионима динара

	Врста посла	Стандардна трансакција	Друге трансакције	Укупно
1	Брокерски посао	42.588,58	0,00	42.588,58
2	Посао маркет мејкера	68,57	0,00	68,57
3	Дилерски посао	14.509,02	0,00	14.509,02
		57.166,17	0,00	57.166,17

Анализа укупног обима трговања свих врста хартија од вредности која је износила 201.724,00 милиона динара показује да је доминација на страни овлашћених банака у обиму трговања, што изражено у процентима износи 60.46% у односу на дилерско-брокерска друштва, на које отпада учешће од 39.54%. То је резултат њихове доминације у трговању записима РС и осталим записима. Ако се узме у обзир тржишни материјал који обухвата акције, обвезнице РС и остале обвезнице тада се уочава да су брокерско дилерска друштва у предности јер су укупно трговала за 46.934,54 милиона динара што је 74,57% од укупног трговања, док су овлашћене банке трговале за 11.933,32 милиона динара или 25,43% од укупног обима трговања. Уједно се може рећи да су акције и обвезнице заступљене са 23,27% у укупном учешћу у трговању са хартијама од вредности.

Укупна тржишна вредност акција – тржишна капитализација у 2012. години износи око 5,9 милијарди евра, и она учествује у бруто друштвеном производу око 18%.

Преглед годишњег промета на организованом тржишту – Београдској берзи у последњих 6 година (од 2007. до 2012. године)

Година	Промет, у динарима	Промет, у еврима	Број трансакција	BELEX15		BELEXline	
2012.	18.257.662.336	160.729.579	327.249	439,42	▼ -11,95%	875,88	▼ -10,37%
2011.	28.584.502.604	280.180.758	2.887.538	499,05	▼ -23,43%	977,19	▼ -23,82%
2010.	23.017.197.757	222.475.934	725.550	651,78	▼ -1,81%	1.282,66	▼ -2,22%
2009.	41.778.491.982	441.976.426	77.215	663,77	▲ 17,44%	1.311,84	▲ 9,47%
2008.	71.853.776.130	882.454.957	119.001	565,18	▼ -75,62%	1.198,34	▼ -68,72%
2007.	164.990.865.957	2.059.769.522	301.210	2.318,37	▲ 38,39%	3.830,84	▲ 44,12%

Просечна вредност берзанске трансакције обављене на Београдској берзи, имајући у виду стање на организованом тржишту Републике Србије, може се рећи да је релативно ниска (око 492 евра за првих 6 месеци 2012. године). То је далеко ниже од просека за 2007. годину када је тај просек износио 6.838,00 евра и када је Берза била на врхунцу пословања. Међутим просек трансакције за 2012. годину ипак бележи раст у односу на 2010. годину (307 евра) а нарочито у односу на 2011. годину (97 евра).

Из наведеног прегледа јасно је да је на организованом тржишту промет тржишним материјалом мали, као и да је присутан тренд његовог пада. Као изразити индикатор пада активности је тренд пада Индекса *Belex 15* од 5,3 пута у периоду од 2007. до 2012. године. Наведени пад је пре свега узрокован глобалним трендовима на светским тржиштима капитала, односно повлачењем инвеститора са домаћег тржишта.

Имајући у виду значајно смањење обима трговања, броја клијената, нарочито иностраних, као и присутно јачање регулаторних функција надзорних органа, мања је и могућност за незаконите привредне активности, а самим тим и за активности које имају за циљ прање новца.

Као значајну констатацију у оцени ризика и рањивости сектора треба напоменути и да обвезници из овог сектора до сада нису обављали послове платног промета, већ су то чиниле искључиво пословне банке. Обвезници су искључиво извршавали налоге клијената, који су имали рачуне хартија од вредности отворене код Централног регистра, депоа и клиринга хартија од вредности, а новчане рачуне отворене код пословних банака. У Републици Србији до сада су банке водиле наменске

новчане рачуне клијената за трговање хартијама од вредности, док су брокерске куће закључивале искључиво уговоре о вођењу власничких рачуна хартија од вредности и посредовању у трговини хартијама од вредности, те су ови послови били раздвојени и у том смислу није било притиска од стране банака на рад инвестиционих друштава.

Надзор над обвезницима спроведен од стране Комисије за хартије од вредности (КХОВ)

Током 2010. и 2011. године извршене су укупно 53 контроле обвезника, углавном дилерско брокерских друштава, по Закону о спречавању прања новца и финансирања тероризма, а у складу са годишњим планом надзора. Након спроведених контрола предузете су укупно 22 санкције (решење о отклањању неправилности, односно пријаве надлежном органу због повреде одредби прописа који уређују спречавање прања новца и финансирање тероризма).

Најчешће утврђене неправилности су: пропусти приликом идентификације клијената, пропусти приликом вођења прописаних евиденција, неправилности у вези именовања овлашћених лица, неправилности у вези садржине општих аката, неправилности у примени општих аката и др.

Даље контроле указују да веома мали број клијената обвезника спада у категорију ризичан. Процена је дата на основу сазнања из инспекцијских налаза о броју ризичних клијената у односу на ниско ризичне. Као што је претходно у овом извештају и наведено (тачка о квалитету надзора и др.) по прописима о спречавању прања новца и финансирања тероризма сви обвезници су у обавези да изврше оцену ризичности сваког клијента, идентификују клијента, физичко лице, као и да утврде стварног власника клијента правног лица. Додатне, специфичне контроле Комисија врши по захтеву надлежног државног органа (Управа за спречавање прања новца и других), уколико постоји сумња у повреду прописа са аспекта прања новца. Приликом редовних контрола, Комисија, у случају сумњивих активности информације доставља Управи за спречавање прања новца ради додатних анализа, односно поступања из оквира њене надлежности.

Оцена ризика и рањивости сектора

На основу унетих параметара оцена ризичности је 0,27 средње ниска, што значи да је ризик од прања новца у овом сектору присутан, али у мањем обиму имајући у виду недовољну развијеност тржишта капитала, плиткост тржишта, проблеме са ликвидношћу већине хартија којима се тргује (недостатак тражње за истим), стриктне прописе из ове области, поштовање свих међународних стандарда и конвенција приликом доношења прописа, као и доследну примену истих од стране регулаторних тела.

Са аспекта реалног вредновања ризика дате оцене рањивости сектора на прање новца треба узети у обзир следеће:

1. Комисија је свој став процене рањивости сектора засновала на искуству из контроле: извршене контроле везане су за примену прописа о спречавању прања новца, док је мањи број контрола рада обвезника усмерен на откривање сумњивих околности и процену и анализу ризика клијената од стране обвезника;
2. Кључни проблем: новчани рачуни клијената не воде се код посредника у трговању хартијама од вредности, већ код банака. Брокер нема довољно сазнања о финансијском потенцијалу клијента, не прати новчане токове, отежана је

процена и анализа ризика, као и откривање сумњивих активности повезаних са прањем новца. Са друге стране, банке које воде наменске и остале новчане рачуне клијената, учесника на тржишту капитала недовољно познају клијентово пословање, а и самог клијента (*KYC, CDD*). Из тог разлога није ни постојала могућност да посредници у трговању „дубље продру“ у познавање новчаних токова свог клијента. Комисија као надзорни орган такође нема у контроли јасну „финансијску слику“ о токовима новца, нити податке на пример о учешћу готовине у трговању или боље речено новца у чије се порекло може сумњати. Мали је број прослеђених сумњивих трансакција - STR (2011–2012, 5 STR) које се пријављују од посредника у трговању хартијама од вредности. Вероватно је да ће се посредници убудуће више концентрисати на откривање манипулативних радњи на тржишту капитала, јер је то Кривичним закоником прописано као кривично дело, уз инсајд трговање. Такође се може очекивати и појачано дејство по том питању и надзорног органа Комисије за хартије од вредности.

3. Комисија је, више од обвезника, иницирала поступања Управи, што указује у објективност и мотиве обвезника када се ради о поступању из области спречавања прања новца. Такође и медији, иницијативе оштећених акционара или државних органа утичу на појачано дејство Комисије око иницирања поступања Управе.

4. Надзор над инвестиционим фондовима и кастоди банкама није интензиван и Управа до сада није примила извештаје о спровођењу надзора код наведених обвезника тако да нема „реалне слике“ стања о примени законских прописа о спречавању прања новца;

5. Нов Закон о тржишту капитала препознаје кривична дела инсајдерског трговања и манипулације на тржишту капитала, тако да ће у догледно време Комисија сигурно морати да јача своје аналитичке и форензичке капацитете у смислу откривања сложених финансијских радњи и трансакција за које сада засигурно нису спремни, нити имају искуства;

6. Инспекторски капацитети су врло мали за све надлежности које има Комисија (спровођење три закона – инвестициони фондови, тржиште капитала и преузимање предузећа), што увећава ризик да се „кроз тржиште капитала провлачи неопажено прљав новац“.

Фактори опасности од прања новца који су и који ће и даље бити присутни на тржишту капитала

1. Посредници у трговању са хартијама од вредности (брокерско дилерска друштва и овлашћене банке) и надзорни орган немају довољан увид у финансијске трансакције, а поготово полагање готовине у банкарски сектор, као и безготовинске трансакције за које постоји сумња у прање новца. Мисли се на редовно трговање са хартијама од вредности, као и на све друге облике инвестиционе активности клијената (инвестициони фондови);

2. Циљна преузимања предузећа: ређе тржишне активности, али релативно високих вредности. Иста је ситуација и са блок трговањем. Искуства у раду Управе и других државних органа показују да је било активности и покушаја преузимања предузећа, од стране појединаца или група из организованог криминала. Велики проблеми могу настати око идентификације понуђача и порекла новца, као и токова новца ако потиче из земаља у којима су на снази закони о јакој банкарској тајни или ако новац потиче са оф-шор зона;

3. Висок ризик носе и трансакције клијената када се новац преноси из земаља, где је немогуће идентификовати порекло новца и идентитет клијента, као и новчане трансакције које се одвијају преко кастоди новчаних рачуна, а посебно оних који се воде у оф-шор дестинацијама или земљама где су на снази закони са јаком банкарском тајном;

4. Последице од прања новца кроз тржиште капитала су дугорочне и несагледиве (угрожава се берзанско пословање, култура акционарства и наношење штете истим, акционарска друштва добијају лошу репутацију, криминалци постају акционари итд.)

Горе наведени подаци указују да без обзира на смањену активност тржишта капитала, његову плиткост и ангажованост Комисије за хартије од вредности, као надзорног органа јасно указују да постоје опасности и изложеност ризику од прања новца и из тог разлога може се закључити да је овај сектор рањив на средњем нивоу.

Тржиште животног осигурања у Републици Србији

Анализу сектора тржишта животног осигурања урадила је НБС – **Сектор за надзор над обављањем делатности осигурања, по методологији Светске банке**

Величина тржишта и обим промета сектора животног осигурања

На крају 2011. године, дозволу за обављање послова осигурања у Србији поседовало је 28 друштава за осигурање, и то: 7 друштава за животно осигурање, 6 композитних друштава (са лиценцама и за животно и за неживотно осигурање), 11 друштава за неживотно осигурање и 4 друштва која се баве реосигурањем. Друштва за осигурање су на крају 2011. године исказала билансну суму од 125,7 милијарди динара (пораств од 7,3% у односу на 2010. годину), што је чинило свега 4,4% билансне суме финансијског сектора у Србији. Друштва за осигурање су остварила укупну годишњу бруто премију у износу од 57,3 милијарде динара или 547,6 милиона евра (пораств од 1,4% у односу на 2010. годину) и запошљавало је 11.289 људи (пораств од 1,3% у односу на 2010. годину), што чини 27,4% запослених у финансијском сектору у Србији. Капитал друштава за осигурање је износио 33,3 милијарде динара (пораств од 3,3% у односу на 2010. годину), што је чинило 5,7% капитала финансијског сектора у Србији. Учешће премије животног осигурања у укупној премији је износило 17,4%, уз номинални пораств премије од 6,8% у односу на 2010. годину.

Поред друштава за осигурање, на тржишту осигурања у Србију учествује и 19 банака које су добиле дозволу за послове заступање у продаји осигурања, као и 79 правних лица, 109 физичких лица – предузетника и 13.363 физичких лица са лиценцом за заступање, односно посредовање у осигурању.

Преглед анализе производа са аспекта могућег прања новца

	ПРОИЗВОД	УПЛАТА ПРЕМИЈЕ		Учешће у укупној премији	Учешће у укупном броју трансакција
		Укупан број уплата по основу премије	Укупна премија (у еврима)		
1.	ПРОИЗВОДИ ЖИВОТНОГ ОСИГУРАЊА - негрупни	1.350.716	80.797.700	0,94	0,94
2.	ПРОИЗВОДИ ЖИВОТНОГ ОСИГУРАЊА - групни	2.219	77.790	0,00	0,00
3.	РЕНТНО ОСИГУРАЊЕ	81.723	4.772.164	0,06	0,06
	Укупно	1.434.658	85.647.654		

Укупан број извршених плаћања у 2011. години износио је 202,6 милиона, у односу на које је број трансакција везаних за производе животног осигурања износио 1,4 милиона или 0,7% свих трансакција у 2011.

Имајући ово у виду, обим трансакција повезаних са производима животног осигурања је практично занемарљив и укупне оцене везане за одговарајуће производе животног осигурања су значајно спуштене, како је горе наведено.

ВРСТА ПРОИЗВОДА	Подаци о „карактеристичном“ производу				Ризик производа			Коначна оцена ОСТАЛЕ КАРАКТЕРИСТИК Е РАЊИВОСТИ
	Просечна премија	Просечно време трајања уговора	Откупна вредност уговора (у % укупно уплаћене премије)		Процењен и ризик производа	Просечан ризик производ а	Обим пословне активнос ти (у % укупне премије) са високо ризичним странкам а	
			после 7 година	после 8 година				
ПРОИЗВОДИ ЖИВОТНОГ ОСИГУРАЊА - негрупни	396	18	68.14%	71.87 %	низак	0.15	0.00%	0.05
ПРОИЗВОДИ ЖИВОТНОГ ОСИГУРАЊА - групни	4,435	9	70.06%	79.90 %	низак	0.10	0.00%	0.05
РЕНТНО ОСИГУРАЊЕ	643	14	67.37%	70.50 %	низак	0.10	0.00%	0.05

Наведени подаци указују да је се производи животног осигурања на тржишту Републике Србије најчешће закључују на период од 18, 9, односно 14 година, у зависности од врсте производа. Такође, анализа показује да је 70% уложених средстава код производа животног осигурања, доступно тек након протекла периода од 7, односно 8 година од закључења уговора. Такође, према подацима прибављеним од друштава за осигурање, у највећем броју случајева уложена средства нису доступна клијенту у прве 2 године трајања уговора.

Коначна оцена дата је имајући у виду пре свега дугачак период након кога је најмање 70% уложених средстава доступно клијенту на слободно располагање, као и уз

коришћење претпоставке да је прихватљив трошак прања новца 30% уложених средстава. Такође, већина производа животног осигурања је од стране друштава за осигурање оцењена као нискоризична и нема пословних активности са клијентима који су високоризични.

У складу са наведеним и имајући у виду опште карактеристике производа животног осигурања заступљених на тржишту Републике Србије (малу заступљеност животног осигурања у Републици, низак ниво просечне вредности трансакције, високе трошкове раскида уговора о животном осигурању, пословне активности са категоријом ризичних клијената нису заступљене, заступљеност појединих врста производа на тржишту, и др.) дате су следеће коначне оцене по врстама производа:

	ВРСТА ПРОИЗВОДА	Карактеристике производа
1.	ПРОИЗВОДИ ЖИВОТНОГ ОСИГУРАЊА - негрупни	Обим производа – висок Просечна трансакција – низак Профил клијента – низак Остале карактеристике – низак
2.	ПРОИЗВОДИ ЖИВОТНОГ ОСИГУРАЊА - групни	Обим производа – низак (занемарљив) Просечна трансакција – средњи Профил клијента – низак Остале карактеристике – низак
3.	РЕНТНО ОСИГУРАЊЕ	Обим производа – низак Просечна трансакција – низак Профил клијента – низак Остале карактеристике – низак

Неживотно осигурање није део регулативе везане за спречавање прања новца и финансирања тероризма у Републици Србији. Колико је познато, друштва за осигурање немају контроле које су специфичне за поједине производе животног осигурања, али су учинила напоре да се у потпуности ускладе са законском регулативом о спречавању прања новца и финансирања тероризма (којом су такође дефинисани и минимални захтеви за процедуре упознавања својих клијената за производе животног осигурања).

Када је реч о разврставању и препознавању клијената по ризичности које су осигуравајућа друштва поднела надзорном органу за период 2011. године није било високоризичних клијената.

Надзор

Програм надзора се базира на посредној и непосредној контроли друштава за осигурање. У последње 3 године (2009 - 2011), Сектор за надзор над обављањем делатности осигурања Народне банке Србије, извршио је 8 непосредних контрола осигуравајућих друштава и 4 непосредне контроле посредника и заступника у осигурању, све у вези са изложеношћу ризику од прања новца, при чему није нађена ни једна велика мањкавост, ни у једном случају није изречена казна, а мере надзора изречене су у 3 случаја. У последње 3 године (2009 - 2011), изречене су 3 мере надзора осигуравајућим друштвима и све су водиле елиминисању изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма, што је утврђено накнадним (*follow-up*) контролама.

Већина друштава за осигурање која се баве осигурањем живота је у већинском страном власништву (сва осим једног). То подразумева примену високих стандарда интерних процедура и система интерних контрола, будући да су матичне компаније на тржишту ЕУ и воде пословну политику најбоље праксе, због оштре конкуренције на

тржишту осигурања Републике Србије. Према искуству надзорног органа, стандарди и процедуре осигуравајућих друштава у страном власништву су далеко напредније у односу на домаће процењене нивое ризика.

Процена ризика и рањивости индустрије осигурања - низак ниво (оцена 0,11)

Услед малог учешћа у финансијском сектору Србије по свим релевантним параметрима (броју трансакција и финансијском обиму), а поготово због малог учешћа премије животног осигурања у укупној премији, индустрија осигурања подлеже минималном ризику од прања новца и финансирања тероризма. И поред тога, друштва за осигурање развијају све функције захтеване прописима који се тичу спречавања прања новца и финансирања тероризма.

Постоји нада да ће у ближој будућности (5 - 10 година) животно осигурање играти значајнију улогу на финансијском тржишту и да је потребно да будемо спремни за ризике који могу да се појаве у том тренутку. Из тог разлога, ми морамо да увећамо наше напоре за даљи развој и ојачавање процедура и политика за спречавање прања новца и финансирања тероризма како бисмо били спремни за ризике који могу да се појаве.

У овом тренутку може се рећи да је ниво ризика од прања новца у делу животног осигурања релативно низак и одговара оцени коју је дао Сектор надзора за осигурање НБС.

За период 2011–2012. године, Управа је примила свега 3 сумњиве трансакције од обвезника по Закону. Генерално гледајући, животно осигурање није „директан“ мотив перачима тј. сектор интеграције прљавог новца, већ више део њиховог инвестиционог раслојавања у смислу животне сигурности. Не ради се о сектору са високим нивоом профита који би привлачио прљав новац. Једина опасност може доћи у случају партиципације у власништву осигуравајућег друштва, а с тим и до вођења пословне политике која би укључивала и прање новца. Досадашња искуства у раду Управе говоре да далеко већа опасност долази од сектора неживотног осигурања за које није вршена процена рањивости. Анализе и искуства Управе, показују да су у том сектору откривена бројне криминалне радње (кривична дела) са неживотним полисама у делу превара са ауто осигурањем и намерних ауто штета, осигурања имовине од паљевина и других врста штета, о чему сведоче и бројне кривичне пријаве које осигуравајућа друштва подносе надлежним државним органима. Није искључено ни директно прање новца, али Управа нема сазнања те врсте јер не прима извештаје о сумњивим трансакцијама од осигуравајућих друштава сектора неживотног осигурања.

Претње од прања новца – изазови за осигуравајућа друштва:

1. Плаћање премија животног осигурања у готовини, које доминира на нашем тржишту: новац се полаже кроз банкарски сектор где често овлашћена лица осигуравајућег друштва немају сазнање да је било готовинског полагања, јер недовољно сарађују са рачуноводством;
2. У будућности ће се тржиште животног осигурања вероватно брже развијати на нашем тржишту од неживотног, што ће довести и до нових производа, пре свега инвестиционог карактера, што због своје карактеристике остваривања већих приноса, сигурно може бити мотив привлачења и прања новца, а изазов осигуравајућим друштвима у борби и превенцији против прања новца;
3. Константна претња долази и долазиће од осигураника за које је тешко утврдити идентите и који долазе из зона „пореских рајева“ - нерезиденти;

4. Послови осигурања преко лоше организоване агентске мреже, при чему клијенти једино комуницирају преко агената;
5. Клијенти који користе животно и неживотно осигурање искључиво у сврху преварних радњи;
6. Сви облици промене власничке структуре, што узрокује пословну политику друштва засновану на сумњивим пословима са производима осигурања.

Овлашћени мењачи и банке

Процену рањивости сектора урадио је Девизни инспекторат (сада у саставу Пореске управе) по методологији Светске банке.

Величина сектора и обим промета

Овај сектор обухвата 33 банака и око 2.500 овлашћених мењача који су већином предузетници и мала привредна друштва. У сектору мењача је обим промета био око 12 милијарди евра у 2011. години, од чега је око 8 милијарди евра промет овлашћених мењача, а око 4 милијарде евра банака. У овом сектору је у оптицају само готовина - 100% је куповина и продаја ефективног страног новца и чекова који гласе на страну валуту, и то углавном од резидената. Физичка лица од којих мењачи купују и којима продају ефективни страни новац и чекове који гласе на страну валуту су углавном резиденати, док је проценат нерезидената мали. У 2011. години обвезници су Управи за спречавање прања новца пријавили 1324 трансакције, од којих ниједна није пријављена као сумњив извештај.

Мере контроле

Ресурси одвојени за надзор по питању спречавања прања новца и финансирања тероризма: У Девизном инспекторату (Пореској управи) 30 запослених ради на мењачким пословима, од чега десет на издавању и одузимању овлашћења за рад, а двадесет инспектора врши непосредни инспекцијски надзор мењача, при чему је буџет недовољан и ограничен.

Ниво рањивости сектора је оцењен са 0,33, средњи ниво ризика.

Степен контроле је низак и нема података о стварном стању на терену. Оцене рањивости се више заснивају на индикаторима за препознавање сумњивих трансакција. Управа није примила ниједан сумњив извештај у 2011. години.

Са аспекта прања новца може се претпоставити да је сектор ризичан, с обзиром на величину промета и значаја промета у страним валутама (учешће стране валуте у монетарној маси је скоро 75% кад се узме у обзир штедња грађана). Ризик сектора на прање новца (није детектован или откривен од стране обвезника и надзорног органа):

1. учестали мењачки послови замене домаће валуте у страну, а који потичу од организованог криминала (приходи од наркотика);
2. наменско оснивање и „организовање“ мењачница за замене новца у веће апоене, покривање учесталих конверзија новца и скривање реалног промета, као и идентитета учесника у мењачким пословима (ово треба да буде фокус контроле).

Ниво оцене је реалан с обзиром да мењачнице не интегришу прљав капитал, више га конвертују у друге ефективне стране валуте.

Услуга преноса новца у међународном платном помету

Процену рањивости сектора урадио Девизни инспекторат (сада у саставу Пореске управе)

Анализа величине сектора и обим промета

Систем функционише у преко 200 земаља. Готовина стиже у Србију од физичких лица из око седамдесет земаља света. У 2011. години у Србију је стигло око 206,8 милиона евра. У истом периоду је преко Поште послато из Србије физичким лицима у иностранство око 19,3 милиона евра. У 2011. години обављено је 714.169 трансакција пријема новца у Србији и 89.389 трансакција слања новца преко Поште из Србије физичким лицима. У овом сектору у оптицају је само готовина - 100% је уплата и исплата физичким лицима у готовини. Просечна вредност трансакције је мала, око 300 евра. Девизни инспекторат контролише пренос новца само у међународном платном промету, па се подаци односе само на тај промет (100%). Прилив новца у Србију је углавном из земаља где живи дијаспора. Одлив новца је ограничен на месечном нивоу и то само преко Поште Србије. Дневни лимит за слање новца износи 200.000,00 динара, а месечни 1.000.000,00 динара по особи. Ради се о приливу и одливу новца физичким лицима.

Показатељи потенцијалних активности прања новца и радњи које изазивају сумњу на прање новца: У око 600 случајева је постојала сумња да се ради о сумњивим трансакцијама о чему су обвезници обавестили Управу за спречавање прања новца. Управа је након анализе 143 лица пријавила МУП-у, а 1 лице Тужилаштву за организовани криминал.

Мере контроле

Ресурси одвојени за надзор: Два инспектора, буџет је недовољан и ограничен. Низак степен контроле. Услугу преноса новца у међународном платном промету правна лица у Србији обављају без лиценце, односно није издата ни једна дозвола за рад, зато што ће Законом о платним услугама који је у нацрту бити детаљно регулисана ова област, па и поступак издавања и одузимања дозвола за рад.

Ниво рањивости сектора је оцењен 0,33, средње ризичан сектор.

Као битно, мора се истаћи да је пракса показала да се сектор преноса новца у међународном платном промету користи као канал за пренос новца стеченог незаконитим пословима, а то је уочено и у случају Србије. Ради се о протоку новца стеченог кријумчарењем људи, проституцијом и трговином наркотицима. Износи који се трансферишу нису високи. Углавном се ради о појединачним износима испод 1.000,00 евра али су бројни. Новац се обично шаље једном примаоцу од бројних пошиљаоца из бројних иностраних земаља. Укупно гледано трансфери су збирно мали у односу на целокупан промет за Србију када се узме у обзир анализирана сума новца „сумњивих лица“. Управа је на своју иницијативу за период од 2011. године до средине 2012. године проследила надлежним државним органима информације за више од 140 физичких лица за које се сумња да су умешани у организовани криминал. Повратне информације су потврдиле, у многим случајевима да је било основа за сумњу. Такође и информације истражних органа које су достављене Управи указују да лица повезана са трговином дрогом, проституцијом и кријумчарењем људи често користе услуге агената за пренос новца.

Факторинг и форфетинг у међународном плану промету

Процену рањивости сектора урадио Девизни инспекторат (сада у саставу Пореске управе) по методологији Светске банке.

Анализа величине сектора и обим промета (број трансакција)

Овим пословима се углавном баве Агенција за осигурање и финансирање извоза, пословне банке и мали број привредних субјеката. Ради се углавном о откупу потраживања до годину дана. Према расположивим подацима укупан обим међународног платног промета у сектору је око 47 милиона евра, и око 1300 реализованих уговора. У овом сектору нема готовине. Све трансакције се обављају преко банака. Мањи ризик од прања новца је код Агенције за осигурање и финансирање извоза и пословних банака, док је већи ризик код привредних субјеката које се повремено баве факторингом. Проценат клијената код којих постоји већи ризик је низак из разлога што се факторинг послови реализују највећим делом преко Агенције за осигурање и финансирање извоза и пословних банака. Контролисано је 192 уговора, чија је вредност око 12,6 милиона евра што је 26,80% од реализованог промета или 14,76% од реализованих уговора.

Девизни инспекторат врши непосредни инспекцијски надзор са два инспектора, буџет је недовољан и ограничен. Не издаје се посебна дозвола за рад, тако да сва правна лица могу да се баве пословима факторинга.

Рањивост сектора на прање новца оцењена је са 0,18 (ниска).

Управа до сада није примила сумњиве извештаје од обвезника или надзорног органа. Није сагледан „реалан степен“ стања на тржишту јер према подацима контрола није било, а поготово се то може рећи у делу који се односи на прописе за спречавање прања новца. Јака баријера у борби против прања новца је што су у међународном факторингу (пре свега) укључена два фактора која се желе посебно заштитити у послу, а по природи посла фактори су врло захтевни према клијентима у погледу испуњавања услова. Проблем могу настати ако се „сумњиви факторинг посао“ одвија између оф шор клијената или клијената где је немогуће препознати власничку структуру клијената и ако се ради са документима за које гарантују банке или финансијске институције са оф шор дестинација или из земаља где су на снази закони са јаком банкарском тајном. С обзиром на промет од свега 47 милиона евра препоручена оцена је реална у овом тренутку, али уз резерву јер није било квалитетног надзора са аспекта процене и анализе ризика клијената.

Сектор добровољних пензијских фондова

Процену рањивости сектора урадила контрола НБС – Сектор за надзор над пословањем добровољних пензијских фондова, по методологији Светске банке.

Величина сектора и обим промет на финансијском тржишту

У сектору добровољних пензијских фондова Србије, на крају првог квартала 2012. године пословало је шест друштава за управљање који управљају имовином девет добровољних пензијских фондова, као и четири банке посредника. Укупан број запослених је 160 лица. Укупна нето имовина на дан 31. 3. 2012. године износила је 13,42 милијарде динара. Укупна нето имовина на дан 31. 3. 2012. године износила је

120.5 милиона евра, а на дан 31. 5. 2012. износи 120 милиона евра. У односу на укупни финансијски сектор над којим НБС врши супервизију, на крају 2011. године добровољни пензијски фондови су учествовали са 0,4%. Учешће укупне нето имовине свих фондова у бруто друштвеном производу Србије на крају 2011. године износи 0,38%. Од укупног броја друштава за управљање, два друштва за управљање су у већинском власништву банака, а четири у већинском власништву осигуравајућих друштава.

Обим промета (број трансакција)

Број трансакција (број уплата и број исплата) у 2011. години износи око 692 000 (број уплата око 687 000, а број исплата око 5 000). Укупан износ уплата је око 24,8 милиона евра, укупан износ исплата износи око 5 милиона евра, просечна висина уплате је 36 евра, док је просечна висина једнократне исплате 997 евра.

Број трансакција (број уплата и број исплата) у првих пет месеци 2012. године износио је око 287 000 (број уплата око 285 000, а број исплата око 2200). Укупан износ уплата је око 10 милиона евра, укупан износ исплата износи око 2,5 милиона евра, просечна висина уплате је 35 евра, док је просечна висина једнократне исплате 1.137 евра.

Мере контроле

Из посредног надзора постоје информације о активностима друштава за управљање добровољним пензијским фондовима по питању спречавања прања новца и финансирања тероризма, странкама друштава за управљање, трансакцијама, достављеним подацима Управи за сечавање прања новца и обуци запослених. Ове информације НБС достављају друштва за управљање на годишњем нивоу - почетком године за претходну годину. Непосредне контроле ове области су до сада биле саставни део свеобухватних контрола друштава за управљање. Последња таква контрола друштва за управљање обављена је у априлу ове године. Одговарајуће мере су изречене друштвима за управљање у циљу отклањања утврђених неправилности. Последња непосредна контрола из априла 2012. године. Циљане контроле у поменутом смислу нису вршене. У целини, друштва за управљање на задовољавајући начин достижу праг усаглашености који је постављен у смислу обављања активности спречавања прања новца и финансирања тероризма.

Процена рањивости сектора добровољних пензијских фондова

Делатност добровољних пензијских фондова не представља значајан извор ризика од прања новца и финансирања тероризма, односно има ниску рањивост на прање новца и то због своје позиције у укупном учешћу на финансијском тржишту Србије, учешћу у бруто друштвеном производу и природе те делатности као и сагледавања величине трансакција доприноса чланова добровољних пензијских фондова.

Рањивост на прање новца: ниво рањивости- оцена 0.10 (низак)

Дата оцена рањивости је реална – низак ниво из разлога што развој овог сектора почива на пореској стимулативности послодаваца од стране државе, при чему за уплате од око 4.500 динара постоје пореске олакшице. Управо тај износ доминира код месечних доприноса добровољним пензијским фондовима по члану. Већина осигураника је из сектора јавних предузећа, али не искључиво јер и приватни сектор

улаже у сигурност запослених. Скоро да нема готовинских уплата, нити готовинских исплата. Све уплате, исплате и трансфери средстава се врше преко кастоди банке (на збирни рачун). Уплата доприноса или чланства из иностранства је занемарљива - проценат нерезидената је око 0,02%.

Даваоци финансијског лизинга

Процену рањивости сектора урадила контрола НБС – Сектор за надзор над пословањем даваоца финансијског лизинга по методологији Светске банке.

Величина сектора и обим промет на финансијском тржишту

У сектору финансијског лизинга Србије, на крају првог квартала 2012. године пословало је 17 давалаца финансијског лизинга, који запошљавају 452 лица. Укупна билансна сума свих давалаца лизинга на дан 31.03.2012. године износила је 568,2 милиона евра, а на крају другог квартала исте године износила је 719,2 милиона евра. Док је портфолио сектора износио 554,3 милиона евра. Од укупног броја давалаца лизинга -11 давалаца лизинга је у 100% већинском власништву страних правних лица а 5 давалаца је 100% у власништву домаћих правних лица, од чега је 4 у власништву домаћих банака са страним капиталом. Сва страна правна лица која имају учешће у капиталу давалаца финансијског лизинга су правна лица са седиштем на територији ЕУ.

Билансна сума сектора финансијског лизинга на крају првог квартала 2012. године износила је 3,04% билансне суме банкарског сектора. На крају другог квартала 2012. године билансна сума је опала на 2,96% билансне суме банкарског сектора, што је константан пад од 2008. године, када је то учешће износило 6,2%.

Мере контроле

Због неадекватног броја запослених на пословима надзора над пословањем давалаца финансијског лизинга, за сада не могу бити планиране и спроведене непосредне контроле са становишта примене прописа из области спречавања прања новца. Дакле непосредне контроле нису уопште вршене, како због недовољних кадровских ресурса, тако и због одсуства индиција да је дошло до кршења прописа из области спречавања прања новца и финансирања тероризма, а на основу налаза из посредних контрола. Што се тиче посредне контроле она се врши увидом у податке (попуњене упитнике о активностима обвезника у вези са спречавањем прања новца) које даваоци финансијског лизинга шестомесечно достављају НБС, а који се односе на предузете мере и активности које су за даваоце финансијског лизинга предвиђене прописима из области спречавања прања новца и финансирања тероризма.

Процена рањивости сектора даваоца финансијског лизинга

Рањивост на прање новца: ниво рањивости - оцена 0.19 (низак)

Ризичност није адекватно сагледана јер није уопште спроведен непосредан надзор ни код једног даваоца финансијског лизинга. Контрола се искључиво заснивала на посредној контроли путем попуњавања упитника.

Ради се о сектору са значајном билансном сумом где су присутне бројне преварне радње са циљем да се прикаже лажна крађа предмета лизинга или други начини обмањивања или превара од примаоца предмета лизинга у покушајима

незаконитог начина стицања предмета лизинга или у ретким случајевима, да се на основу фалсификованих докумената о наводној испоруци (набавци) предмета лизинга на незаконит начин обезбеди новац за финансирање тако лажно „креиране“ набавке.

На висок ризик од прања новца кроз лизинг компаније утичу:

1. токови новца иду преко банкарског сектора – често се не препознаје готовина која се полаже за отплате рата или аванса;
2. трећа лица често отплаћују рате у име прималаца предмета лизинга – нису идентификовани (KYC) код даваоца лизинга јер нису били уговорна страна;
3. преварне радње које имају карактеристику предикатних кривичних дела.

Управи је у току 2011. и 2012. године достављено укупно 9 сумњивих извештаја лизинг кућа. Искуства Управе у раду са истражним органима указују да су лица повезана са криминалним активностима имала или имају значајне уговоре са лизинг кућама – набавке возног парка (аутобус и камиони) при чему је било доста незаконитих радњи од њих као корисника предмета лизинга (незаконита отуђења или прикривање постојања, лажне крађе). Генерално гледајући, веће прање новца кроз лизинг је могуће уколико се криминалци или припадници организованог криминала озбиљно баве легалним пословима при чему су им потребна значајна основна средства (опрема, возила и машине) за обављање делатности, где је кроз отплате рата могуће сукцесивно пласирање прљавог новца у легалне токове.

МОДУЛ 7

РАЊИВОСТ ОЗНАЧЕНИХ ПРАВНИХ И ФИЗИЧКИХ ЛИЦА ВАН ФИНАНСИЈСКОГ СЕКТОРА

Опис стања

Процена ризика од прања новца кроз нефинансијски део система Републике Србије је вршена у следећим секторима: игре на срећу, ревизори, рачуновође, адвокати и посредници у промету непокретности. У овом делу је такође сагледавано да ли се поштује примена члана 36. Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма, који забрањује плаћања у кешу. Практично, свако ко продаје робу велике вредности не може примати готовину, већ се трансакција мора обавити преко рачуна у банци. Порески инспектори и тржишни инспектори контролишу примену овог члана Закона. У периоду од 2009. до 2011. године тржишни инспектори су у 179 случајева вршили контролу плаћања у готовини аутомобила, од тога је у 3 случаја поднета пријава за привредни преступ. У једном случају је изречена новчана казна у износу од 90.000 динара за правно и 9.000 динара за одговорно лице. Иако нису обвезници, процењен је законски оквир за рад нотара са освртом на њивову улогу у систему за спречавање прања новца и финансирања тероризма. Закон о јавном бележничтву је донет и почиње да се примењује од 1. септембра 2012. године. Институт бележника, као носиоца јавних овлашћења, треба да пружи грађанима правну сигурност и заштиту путем превентивне функције и да допринесе смањењу броја спорова, а тиме и смањи прилив нових предмета, односно број нових парница у судовима, с обзиром на доказну снагу јавнобележничког записа као јавне исправе. Јавни бележници ће преузети део судске надлежности у ванпарничним и административним пословима и тако утицати на ефикасност, делотворност и функционалност правосуђа. Очекује се да се применом закона о јавном бележничтву изврши и допринос у борби против прања новца поготово када се има у виду положај јавног бележника у правном систему као и послови које је овлашћен да обавља у области промета непокретности, али и послове чувања новца, хартија од вредности и других вредних предмета. Одредбама закона о јавном бележничтву, јавном бележнику се даје овлашћење да ускрати обављање радње која је према закону недопуштена, за коју сумња да је странка предузима привидно или да би избегла законске обавезе или да би противправно оштетила треће лице, али се такође успоставља и дужност да податке које је сазнао у обављању делатности пружи суду, органу управе или другом надлежном органу пред којим се води судски или управни поступак. Законом се успоставља дисциплинска одговорност јавног бележника који у вршењу јавнобележничке делатности не поступа у складу са законом и не поштује правила јавно бележничког поступка. Почетак примене Закона о јавном бележничтву се одлаже за март 2013. године, а очекује се да ће на 25 000 становника бити један нотар, што за Србију износи укупно 300 нотара.

ПРОЦЕНА РИЗИКА

Казина

Процена ризика за прање новца преко казина је средња – 0.43.

Опис стања:

У Србији је до 2012. године постојао један казино, а од недавно је са радом почео и други казино. Делатност игара на срећу кроз казина је регулисана, потребно је добити дозволу за отварање, Смернице за примену прописа о спречавању прања новца постоје још од 2009. године, и систем за спречавање прања новца у казинима је успостављен, и то су све фактори који утичу на смањење ризика од прања новца кроз казина. Да би добили дозволу за отварање казина, приређивачи игара на срећу морају, на основу Уредбе о одређивању кривичних дела за која се уз пријаву, односно захтев за добијање дозволе, односно одобрења за приређивање одређених игара на срећу подноси потврда о неосуђиваности одређених лица („Службени гласник РС“, бр. 128/2004) одређује да се потврда о неосуђиваности за следећа кривична дела односи на: несавестан рад у привредном пословању, проузроковање стечаја, оштећење поверилаца (злоупотреба овлашћења у привреди, неосновано добијање и коришћење кредита, или друге погодности, нарушавање пословног угледа и кредитне способности, закључење штетног уговора, издавање и неовлашћено прибављање пословне тајне, прављење и употреба лажних знакова за вредност или хартија од вредности прављење, набављање или отуђивање средстава за фалсификовање, обмањивање купаца), недозвољена трговина и пореска утаја. Професионални и етички стандарди за рад свих надзорних органа су прописани Законом о државним службеницима. Не може уопште конкурисати за посао у државном органу неко против кога се води кривични поступак или ко је осуђен. Такође, када је реч о инспекторима, они морају имати најмање 3 године радног искуства како би радили као инспектори. Општи ниво рањивости је 0.43.

Фактори који повећавају ризик од прања новца у казинима су пословање у готовини – куповина и продаја жетона се обавља искључиво у готовини. Још један од фактора који повећавају ризик представљају и нејасне одредбе Закона о играма на срећу у вези са надлежним надзорним органом. Наиме, одредба гласи да је Управа за спречавање прања новца надлежна за вршење надзора овог Закона (дакле, Закона о играма на срећу) код казина. Изгледа да је приликом доношења Закона о играма на срећу дошло до техничке и логичке грешке у писању одредаба тог члана. Ипак, фактичка контрола казина постоји, иако би требало изменити наведену одредбу. Ризик представља и то што се контрола врши само посредно, не постоји могућност непосредног увида у рад казина. Изменама Закона о пореском поступку и пореској администрацији („Службени гласник РС“, број 93/12), престала је да постоји Управа за игре на срећу и Девизни инспекторат, који су, у складу са одредбама Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма одређени као надзорни органи. Пореска управа је преузела послове, запослене и опрему Девизног инспектората и Управе за игре на срећу.

Приређивање игара на срећу путем интернета

На основу старог закона о играма на срећу, приређивањем игара на срећу се могла бавити једино Државна лутрија Србије. Међутим, од доношења новог Закона о играма на срећу, постоји могућност за давање посебне дозволе за приређивање игара на срећу путем интернета. Такву дозволу даје Државна лутрија Србије. Постоје Смернице за примену Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма, али

је ситуација са надзорним органом иста као када је реч о казинима. Укупан ризик за прање новца кроз приређивање игара на срећу путем интернета је средње висок – 0,71.

Агенти за промет некретнинама и физичка лица инвеститори 0,69

Највећи ризик од прања новца кроз нефинансијски сектор је у делатности некретнина, посебно када се узме у обзир то да се у Србији бројна физичка лица појављују као инвеститори и затим продавци новосаграђених некретнина. Таквих физичких лица, према подацима од стране Пореске управе има 394. Делатност градње некретнина носи повећан ризик од прања новца јер се плаћање грађевинског материјала може обављати у готовини. Типологије прања новца, које је Управа објавила 2012. године, кажу да је један од типолошких начина за прање новца у Србији прање новца кроз некретнине. Као типичан пример прања новца углавном наводе улагање велике количине готовине од стране физичког лица - инвеститора у градњу непокретности, а затим продаја тако саграђене непокретности и прикривање нелегалног порекла новца уложених у градњу. И то су фактори који повећавају ризик од прања новца кроз ову област. Оно што такође повећава ризик је недовољна законска регулисаност овог сектора. Нема посебног закона који би регулисао промет непокретности, иако је више пута било речи о раду на овом закону; већ се на промет непокретности примењују опште одредбе облигационог права.

Фактори који утичу на смањење ризика од прања новца кроз област промета непокретности је чињеница да се у највећем броју случаја купопродајна цена некретнине исплаћује из стамбеног кредита банака.

Нема регистра лица која се баве прометом непокретности, па се величина овог сектора може утврдити само посредно, преко података Пореске управе. Привредних субјеката који се баве пословањем са некретнинама има укупно 1793, од чега 581 привредни субјекат постоји у ПДВ регистру, што значи да обим промета ових привредних субјеката прелази износ од око 17.000 евра на годишњем нивоу. Обим промета на годишњем нивоу износи 272.551.375 евра, а обим промета физичких лица износи 19.479.353 евра. Иако је према подацима надзорних органа у овој области, Сектора тржишне инспекције, агенције за промет непокретности примењују прописе за спречавање прања новца и финансирања тероризма, не постоје пријаве сумњивих трансакција од стране агенција. Ипак, провером базе података Управе, утврђено је да у периоду од 2009. године до данас, постоји 170 пријава сумњивих трансакција које у опису сврхе трансакције наводе промет непокретности.

У прилог повећаном ризику од прања новца кроз некретнине говори и чињеница да се у великом броју случајева одузимања имовине одузете и некретнине купљење од новца који је стечен извршењем неког кривичног дела.

Адвокати

Ризик је низак и износи 0,33

У Србији, према подацима Пореске управе послује 9.187 привредних субјеката који су своју делатност регистровали под шифром „правни послови - адвокати“, од чега у оквиру ПДВ регистра број активних привредних субјеката је 573, а 8 физичких лица обављају самостално делатност. Адвокат може радити у оквиру ортачког адвокатског друштва или као предузетник - физичко лице. До података који се односе на пословање адвоката је тешко доћи и целокупна процена ризика се базира на подацима Пореске управе. Типологије прања новца у Републици Србији наводе да готово да нема организоване криминалне групе која у својој организацији нема

адвоката, а као типологија прања новца се јавља адвокат као „параван лице“ које помаже у извршењу трансакција за странку у вези са куповином или продајом непокретности, а да се исти адвокат јавља као овлашћено лице по рачунима обе стране, купца и продавца. Такође је идентификовано да се на исти начин појављује адвокат у куповини привредних друштава.

Методом интервјуа са једном од већих адвокатских канцеларија у Београду, дошли смо до података да прецизних података о томе нема, али да се пословима у вези са управљањем имовином клијената бави веома мали број канцеларија, свега 3 - 4 канцеларије у Београду, али да је број адвоката у тим канцеларијама велики, у свакој од њих ради од 30 до 60 адвоката, што укупно чини око 10% адвоката.

Када је реч о примени прописа о спречавању прања новца и финансирања тероризма код адвоката, претпоставка је да се пропис готово уопште не примењују, јер веома мало адвоката и има свест уопште о постојању неких обавеза у вези са спречавањем прања новца. Надзорни орган је адвокатска комора, а смернице које би појасниле примену прописа не постоје. Укупна рањивост на прање новца у адвокатури је средње висока и износи 0.33. Овај податак треба тумачити са резервом јер је рањивост израчуната на основу само неколико поузданих података.

Ревизори

Ризик је 0,19

Ревизорским пословима се у Србији могу бавити овлашћени ревизори само у оквиру предузећа за ревизију. Комора овлашћених ревизора, као професионално удружење ревизора, послује од 2006. године и ради на унапређењу ревизорских и рачуноводствених послова, организовању стручног испита за давање лиценце за обављање послове ревизије годишњих финансијских извештаја. Чине је овлашћени ревизори запослени у предузећима за ревизију, интерни ревизори као и ревизорска предузећа. Према подацима Коморе, у Србији тренутно послује 54 предузећа за ревизију, а 189 физичких лица има лиценцу за обављање послова ревизије годишњих финансијских извештаја. Фактори који утичу на смањење ризика је релативно добро уређено и регулисано тржиште, непостојање готовинског плаћања, као и промена надзорног органа за контролу примене прописа о спречавању прања новца. Наиме, од 2011. године надлежност за контролу примене прописа који регулишу спречавање прања новца прешла је са удружења ревизора на Управу за спречавање прања новца. У марту 2012. године донете су Смернице за примену Закона код рачуновођа и ревизора. Смернице су објављене на сајту Управе и послате су овлашћеним предузећима за ревизију уз обавештење да су своје интерне акте дужни да ускладе са смерницама и Законом. У априлу и мају 2012. године је свим предузећима за ревизију послат упитник где је требало да одговоре на питања у вези са применом Закона о спречавању прања новца. На основу резултата упитника, више од 90% предузећа за ревизију је израдило анализу ризика и примењује мере познавања и праћења странке. У периоду од почетка 2012. до данас, пријављено је 5 сумњивих трансакција од стране ревизорских кућа. У току је формирање Одељења за надзор и предвиђено је да до краја године буде запослено 8 инспектора. 8 инспектора ће бити надлежно за обављање супервизије код рачуновођа, ревизора, пореских саветника, фирми које се баве преносом новца у Србији (Девизни инспекторат је обављао супервизију за пренос новца преко државне границе) и факторинга и форфетинга у оквирима Србије. У оквиру Одељења ће бити формирање две радне групе: Група за надзор рачуновођа и ревизора (са 4 инспектора/од којих је 2 инспектора већ запошљено и још један је у поступку запошљавања) и Група за надзор осталих обвезника (са 4 инспектора). Оно што ће

можда утицати на неиспуњење плана рада Управе је непостојање смештајних капацитета. Наиме, иако је предвиђено запошљавање још инспектора, иако постоје финансијска средства за њих, не постоје смештајни капацитети. Зграда у којој је смештена Управа је мала и неадекватна за смештај постојећег броја људи.

Фактори који могу утицати на повећање ризика су непостојање или неефикасна контрола пословања ревизора и интегритет ревизора у смислу одабира репрезентативног узорка.

Рачуновође

Ризик износи 0,29

Делатност рачуновођа је регулисана Законом о рачуноводству и ревизији из 2006. године. Када је реч о рачуновођама, проблем је што је тачан број физичких, правних лица и предузетника који обављају ову делатност немогуће утврдити. Наиме, у складу са Законом о рачуноводству и ревизији, за обављање послова вођења пословних књига није неопходно поседовање неке лиценце, односно, свако се може бавити овом делатношћу. Оно што такође отежава рад на прикупљању прецизних података је непостојање никакве санкције ако је неко регистрован за обављање једне делатности као основне а у потпуности се бави другом делатношћу.

Према подацима Пореске управе, укупан број привредних субјеката који се баве рачуноводственим, књиговодственим и ревизорским пословима је 7.364. Ако од тог броја одуземо број предузећа за ревизију, добијамо 7.310 привредних субјеката који се баве рачуноводственим пословима, под претпоставком да су сви који обављају ове послове, се заиста и регистровали код Агенције за привредне регистре за њихово обављање.

Када је реч о укупном годишњем приходу у сектору, такође не постоји прецизан податак. Податак који је прецизан и односи се на укупан годишњи приход из делатности „рачуноводствени, књиговодствени и ревизорски послови“ у 2011. години је износио 10.276.747.839 динара. Ако од овог прецизног податка одбијемо претпостављен приход свих предузећа за ревизију, добијамо претпостављен приход од рачуноводствених послова у Србији, који је у току 2011. године износио 9.583.720.857 динара. Фактор који такође повећава ризик је готовинско пословање.

Не прикупљају се подаци на систематичан начин када се ради о рачуновођама који су умешани у извршење неког кривичног дела. Али, у једној од великих оптужница за прање новца против Дарка Шарића и организоване криминалне групе је оптужен и рачуновођа као саизвршилац у кривичном делу прања новца. Типологије прања новца у Републици Србији, објављене у јануару 2012. године, говоре и о рачуновођама. У типологијама се каже да из искуства Управе, тужилаштва и инспекцијских органа, произилази да је рад рачуновођа један од кључних полуга криминалних структура у процесу прања новца из разлога што је након учињене криминалне радње било потребно да се кроз књиговодсво направити привид легалности за одређене трансакције.

Фактори који утичу на смањење ризика су напори Управе за спречавање прања новца на увођењу рачуновођа у систем. У току септембра 2012. године је, проценом ризика, идентификовано 100 рачуноводствених агенција и упућен им је упитник о томе да ли су успоставили систем за спречавање прања новца. Резултати овог упитника ће послужити као основ за израду плана контроле на основу система заснованог на процени ризика. За сада имамо неколико пријава сумњивих трансакција од стране рачуноводја. Нема пријаве кеш трансакција јер се сав промет у готовини у износу преко 15.000 евра обавља преко банака. Надзор над спровођењем Закона о спречавању

прања новца и финансирања тероризма код рачуновођа је такође прешао у надлежност Управе од 2011. године. Смернице за примену Закона су донете и у току ове године се интензивно радило на подизању свести рачуновођа о могућностима да буду злоупотребљени у сврхе прања новца. У складу са Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма, свако овлашћено лице мора имати лиценцу за обављање послова спречавања прања новца. Управа организује испите за добијање лиценце. Први испит за рачуновође је одржан 28. јуна 2012. године и преко 300 кандидата је положило испит. То је знак да је систем почео да се развија и у овом делу.

Општи закључак је да постоје извесни помаци када је реч о развоју система за спречавање прања новца и финансирање тероризма код нефинансијског дела система за спречавање прања новца, нарочито када је реч о делатности рачуновођа и ревизора, али да би и даље требало предузети значајне кораке у циљу даљег развоја, нарочито у области адвокатуре, посредовања у продаји некретнина и игара на срећу.

У последњих неколико месеци смо радили истраживања да ли би требало још нека правна и физичка лица уврстити у круг обвезника по Закону о спречавању прања новца и финансирања тероризма. Предмет пажње је био рад залагаоница. Наиме, у Србији рад залагаоница није регулисан неким специфичним законом, већ се залога одвија по општим правилима облигационог права. Тржишна инспекција је била у неколико наменских контрола залагаоница и утврдила да су предмет залоге покретне ствари предмети од племенитих метала, уметнички предмети и аутомобили, да залога траје од 15 до месец дана и да се често продужује и да се провизија креће од 6% до 25% од вредности заложене ствари. Ову област свакако треба детаљније истражити у будућности, али прелиминарни резултати не указују на ризик од прања новца.

У Србији је у току истраживање о начинима неформалног преноса новца преко државне границе. Формирана је радна група, али иако је извесно да овакав вид преноса новца преко државне границе постоји, нарочито између држављана Србије који раде у Западној Европи и њихових породица у Србији, и даље се не зна обим преноса новца. До званичних података је немогуће доћи, али се може, методом интервјуа, доћи до неких података.

Оно што је занимљиво као потенцијални канал за прање новца, а што није предмет процене по методологији Светске банке је злоупотреба непрофитног сектора за прање новца. У Србији је такође формирана радна група која има за циљ да изврши процену стања у области непрофитног сектора са аспекта могућности њихове злоупотребе у сврхе финансирања тероризма, имајући посебно у виду аспект финансијске транспарентности непрофитног сектора. Ипак, постоји индиција да се овај сектор злоупотребљава и у сврхе прања новца. У оквиру Управе је спроведено истраживање о раду невладиних организација и могућностима њихове злоупотребе пре свега у сврхе прања новца. Према подацима Агенције за привредне регистре у Србији постоји 17.910 регистрованих удружења грађана, а поред тога још 45 страних удружења. Пре 2011. године тај број је био знатно већи и износио је преко 43.000 али су се тада у удружења грађана убрајала и спортска друштва, верске и политичке организације, које су сада избачене са списка. Након одвајања од невладиних организација спортска друштва се сада у Агенцији за привредне регистре региструју у оквиру посебне групе: удружења у области спорта. Према истраживањима Канцеларије за сарадњу са цивилним друштвом које је спроведено у октобру 2011. године највећи број невладиних организација налази се на територији Војводине (37%), затим у Београду (30%), а остатак од укупног броја невладиних организација у Србији је равномерно распоређен по територији Републике Србије. Већина невладиних организација током 2010. године имала је буџет испод 20.000 евра а свака десета преко 100.000 евра. Невладине организације су се према подацима из 2011. највише

финансирале из следећих извора: самофинансирање (41%), финансирање од стране локалне управе (20%) и финансирање од стране међународних донатора (12%). Најчешћи начини на које се невладине организације финансирају су: на основу пројеката (31%), на основу чланарана (23%), институционална подршка (13%). Оно што, према истраживању Управе, повећава ризик од прања новца је чињеница да због природе рада наведених организација донатори нису у потпуности упознати на који начин се троше донирана средства.

ПРЕДЛОГ РАДЊИ И МЕРА ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ СИСТЕМА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ПРАЊА НОВЦА²⁴

Извори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
1. Сва предикатна кривична дела наведена у извештају	Уједначена и свеобухватна евиденција	Тужилаштво	Министарство унутрашњих послова (МУП), Управа за спречавање прања новца (УСПН), Пореска полиција (ПП), Суд, Завод за статистику, Дирекција за управљање одузетом имовином, Управа царине	Електронско вођење уписника или евиденција. Јединствена методологија израде извештаја. Детаљнија евиденција која се односи на вредност прибављене имовинске користи, као и имовине одузете на основу Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела. Успостављање система доделе јединственог броја предметима. Омогућити међусобну повезаност база података за кривичне истраге односно електронску размену информација и приступ базама података тужиоцима са полицијом, Управом царина, Пореском управом и другим релевантним органима.	
	Стална периодична провера функционисања целог система	Стална координациона група (СКГ)		Успостављање јединственог система статистичког праћења случајева прања новца и то у целом систему, почев од пријаве сумњиве трансакције (СТР), кривичне пријаве па до пресуде.	Статистика мора да се води и у погледу предмета, лица и имовине која је предмет случаја и на крају одузимања.
				СКГ једном месечно или једном у два месеца расправља о променама у систему и о резултатима које систем производи.	Обавезати све чланове СКГ да једном месечно подносе писмени извештај о мерама предузетим на плану борбе против прања новца.
					Запослени у УСПН на пословима секретаријата СКГ састављају обједињени извештај за расправу на СКГ.

²⁴ План је заснован на анализама радних група. Редослед активности није дат по степену приоритета које треба предузети. Све предложене мере и активности биће узете у обзир приликом израде нове Националне стратегије за борбу против прања новца и финансирања тероризма.

Извори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
2. Делотворност у примени инкриминације прања новца	Унапредити капацитете носилаца правосудних функција у раду на оптужницама и унапредити делотворност и брзину поступака за прање новца/Појачати рад на оптужницама и поступцима за прање новца	Републичко јавно тужилаштво (РЈТ)	УСПН	Израдити и донети обавезне инструкције о методологији за случајеве прања новца за тужиоце које ће се примењивати у пракси али и бити обавезан материјал за обуку.	
		Судови, Министарство правде (МП)		Константно прикупљати и објављивати судску праксу у овој области која ће да служи као материјал за обуку али и као полазна основа за дискусију на састанцима СКГ и неформалних дискусионих група.	
	Јачати капацитете свих органа укључених у случајеве прања новца	РЈТ	УСПН	Образовати тренинг центар УСПН и израдити програме усавршавања запослених у свим органима који раде на случајевима прања новца, са нагласком на тужиоцима и то на основу детаљне анализе потреба за обуком на нивоу система, институције, одељења и личном нивоу.	Програми за усавршавање се заснивају на пракси држава које имају велики број пресуда за прање новца, али уважавајући специфичности стања у Републици Србији. Те пресуде морају бити за прање новца независно од предикатног дела и са високим износима одузете имовине из тих случајева.
	Јачати механизме сарадње на националном нивоу			Идентификовати посебно мотивисане службенике (тзв прваке), са знањем страних језика који ће проћи кроз напредну обуку према најбољој међународној пракси напредно образовани и који ће промовисати рад на случајевима прања новца и мотивисати друге службенике за напреднији рад на тим предметима.	У међународној пракси се показало да тзв. прваци или шампиони у појединим областима тј. службеници који су посебно мотивисани и образовани доносе неопходну енергију и мотивацију и знање за промовисање тема које су нове у правном систему (као што су још увек прање новца и финансирање тероризма). У комбинацији са искусним службеницима, посебно тужиоцима то доноси најбоље резултате. Због обиља материјала на енглеском језику и очигледног недостатка таквих материјала на српском неопходно је одлично знање језика тих службеника.

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
3. Политичка стратегија и њено спровођење	Доношење нове стратегије и њена имплементација као и јачање активности на примени садашње стратегије	СКГ	УСПН	Оформити радну групу и израдити нацрт нове националне стратегије.	
				Донети нову националну стратегију.	У изради нове стратегије о прању новца у већој мери укључити јавно мњење и друге заинтересоване стране ради сагледавања њихове перцепције проблема прања новца како би нова стратегија довела до већег задовољства заинтересованих страна.
				Јачање свести код релевантних државних органа, као и подизање свести опште јавности за добијање политичке подршке за спровођење националне стратегије.	Подизање свести се одвија кроз одржавање семинара и презентација доносиоцима политичких одлука као подизање свести опште јавности ради обезбеђења широке подршке за имплементацију стратегије.
				Јачање улоге и положаја СКГ.	Формирати Секретаријат СКГ.
				Спровести анкету о познавању проблема прања новца код грађана и других заинтересованих страна као и о њиховом виђењу ефикасности Управе и других државних органа у спречавању и борби против прања новца. Периодично понављати „оцену задовољства“ (анкету).	Проверити стратегије других сличних органа, нарочито стратегије МУП-а.

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
4. Капацитети тужилаца за финансијски криминал	Јачати капацитет тужилаца	РЈТ	МП, УСПН	Јачање кадровских капацитета у тужилаштвима.	Именоване више тужилаца специјализованих за финансијски криминал као и запошљавање економских форензичара у сваком тужилаштву.
					Тужиоци специјализовани за прање новца пролазе обуку засновану на симулацији практичног случаја. (<i>mock trial exercise</i>).
				Стално стручно усавршавање и подизање свести тужилаца у вези са значајем случајева прања новца.	Израдити програме стручног оспособљавања тужилаца који се заснивају на пракси држава ЕУ и других који ће омогућити боље коришћење постојећих законских одредаба.
					Укључивање тема прања новца у годишње планове обуке правосудне академије.
				Јачање материјалних услова тужилаца.	Изналажење начина за адекватно награђивање тужилаца ангажованих на великим случајевима прања новца. Један од начина награђивања може да буде даље стручно усавршавање у иностранству.

Извори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
5. Капацитети службеника који воде истраге финансијског криминала	Јачати капацитет службеника који раде на случајевима финансијског криминала	МУП	УСПН	Стално стручно усавршавање.	Активно учешће службеника полиције у раду тренинг центра УСПН и као предавача и као полазника.
					Наставити са обрадом тема прања новца и преко полицијске академије (укључивање у редовне годишње планове).
					У сарадњи са међународним организацијама и државама које имају развијене програме за техничку помоћ развити програме усавршавања службеника који су ангажовани на великим случајевима прања новца. Ово истовремено може да служи и као начин награђивања посебно мотивисаних службеника.
				Јачање материјалних услова службеника који воде истраге финансијског криминала.	Изналажење начина за адекватно награђивање службеника ангажованих на великим случајевима прања новца.

Извори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
6. Капацитети председавајућих судских већа	Јачати капацитет судија	Правосудна академија, Врховни касациони суд (ВКС)	УСПН	Стално стручно усавршавање.	Укључивање тема прања новца у годишње планове обуке Правосудне академије.
					Укључивање судија са искуством у случајевима прања новца у рад тренинг центра УСПН.
					Константно прикупљати и објављивати судску праксу у овој области која ће да служи као материјал за обуку али и као полазна основа за дискусију на састанцима СКГ и неформалних дискусионих група.

Извори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
7. Домаћа сарадња	Јачање улоге и положаја СКГ	СКГ	УСПН	Донети одлуку о допуни одлуке о образовању СКГ у циљу формалног јачања овог тела. Израдити и донети Пословник о раду.	
				Оформити подгрупе СКГ које ће се посебно бавити одређеним деловима система (превентивне мере, супервизија, национална сарадња, међународна сарадња, обуке, кривично гоњење, правна питања и др.). Формализовати рад ових подгрупа кроз измене Одлуке о СКГ. Испитати оправданост и могућности за формирање сталног секретаријата СКГ који ће пружати техничку подршку проширеној СКГ и њеним подгрупама.	
	Јачање и подстицање стручних расправа како у државним органима тако и у широј јавности	СКГ	УСПН	Подстицати образовање неформалних дискусионих група.	Неформалне дискусионе групе би окупиле стручњаке који се баве питањима спречавања прања новца и финансирања тероризма (СПН/ФТ) у различитим областима (финансијском сектору, државним органима, научној заједници тј. институтима и универзитетима) ради размене мишљења, искустава и ставова. Такав рад би допринео, јачању свести свих учесника, подизању нивоа знања, формулисању нових идеја за унапређење система.
					Простор за рад неформалних дискусионих група може да се обезбеди и кроз постављање блога на веб сајту УСПН.
	Јачање интерресорне сарадње на конкретним предметима прања новца	РЈТ	СКГ	Подстицати образовање специјализованих радних тимова, предвођених тужиоцем за рад на веома великим и важним предметима.	Идентификовање посебно мотивисаних тужилаца који ће иницирати формирање тих тимова.
					Формализовати рад наведених тимова кроз посебна решења о вођењу тима, овлашћењима и одговорностима сваког члана тима у сваком конкретном случају.

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
8. Анализа података из пријава о сумњивим трансакцијама (ПСТ)	Убрзавање поступка анализе ПСТ	УСПН, СКГ	МФП, Народна банка Србије (НБС)	Установити централни регистар рачуна физичких лица.	
	Јачање капацитета УСПН	Министарство финансија и привреде (МФП)		Хитно обезбедити адекватан пословни простор за УСПН како би могао да се запосли пун број запослених на основу правилника о систематизацији.	
	Повећати квалитет пријављених трансакција од стране банака	УСПН	НБС	Наставити давање повратних информација банкама о резултатима њихових пријава подићи на виши ниво и увести неку врсту давања повратних информација у вези са појединачним пријавама.	
		УСПН, Народна банка Србије (НБС)	Удружење банака Србије (УБС)	Израдити стратегију јачања улоге овлашћених лица у банкама.	Координирана акција УСПН, НБС И УБС на јачању улога овлашћених лица у финансијском систему (састанци са највишим руководством у банкама да се овлашћеним лицима у банкама додели више ресурса, како материјалних тако и кадровских. Али и ојача њихово место у систему и њихова самосталност у раду).
	Повећати број пријављених сумњивих трансакција од других обвезника	УСПН	Супервизори појединих обвезника и удружења појединих обвезника	Појачати послове надзора над применом Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма (ЗОСПНФТ).	Ојачати Одељење за надзор у УСПН у кадровском, материјалном смислу и у смислу неопходне обуке.
				Израдити стратегију обуке других обвезника у вези са сумњивим трансакцијама и уопште применом ЗОСПНФТ.	На основу процене ризика сваког појединачног сектора обвезника ван банкарског сектора направити листу приоритета у вези са обуком. Највише пажње посветити секторима који су ризичнији.
				Израдити што свеобухватнији регистар обвезника ван банкарског сектора са подацима о нивоу примене ЗОСПНФТ, нивоу обуке, и др.	

Извори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
9. Финансијски интегритет	Јачање финансијског интегритета и пословне етике у друштву	СКГ		Јачање рада на откривању и гоњењу кривичних дела финансијског криминала.	
				Јачати рад на усвајању и доследној примени кодекса понашања државних службеника.	
				Јавна кампања за јачање професионалне етике. Доследна примена стратегије за борбу против корупције.	

Извори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
10. Формална економија	Смањити ниво неформалне економије	Пореска управа (ПУ), Тржишна инспекција	МФП	Извршити централизацију података о имовини на целој територији Србије. Пошто је то у надлежности локалних самоуправа подаци су разједињени.	
				Јачати инспекцију рада, контролу и санкционисање рада на црно.	
				Појачати контролу члана 36 ЗОСПНФТ.	
				Јачати капацитет ПУ и то у погледу материјалних и људских ресурса и адекватне обуке о прању новца.	

Извори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
11. Капацитети службеника задужених за одузимање имовине	Јачати капацитете службеника запослених у Јединици за финансијске истраге (ЈФИ)	МУП	ЈФИ	Образовање подручних јединица ЈФИ у већим градовима.	
				Запослити више службеника у ЈФИ.	
				Обезбедити више материјалних ресурса за потребе ЈФИ.	

Извори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
12. Интегритет тужилаца за финансијски криминал	Јачати интегритет тужилаца	РЈТ	МП	Донети планове интегритета за сва тужилаштва и инсистирати на њиховој доследној примени.	
				Довршити реформу тужилачке организације.	
				Јачати транспарентност рада тужилаца.	
	Инсистирати на доследној примени Националне стратегије за борбу против корупције	СКГ		Одредити представнике СКГ који ће да учествују у телу задуженом за имплементацију стратегије за борбу против корупције. Такође у рад СКГ укључити представнике тела за имплементацију те стратегије.	
				Извештаји о примени стратегије за борбу против корупције укључити у дневни ред састанака СКГ. Укључити представнике Агенције за борбу против корупције у рад СКГ.	

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
13. Кривичне санкције	Уједначавање судске праксе	ВКС, МП, РЈТ	УСПН	Оформити и подстицати рад неформалног форума председника одељења судске праксе виших и апелационих судова (организовање стручних састанака за размену информација, ставова и судске праксе у вези са кривичним делом прање новца).	
	Подизати свест тужилаца и судија о значају и користима од процесуирања прања новца	ВКС, МП, РЈТ	УСПН	Редовно објављивање билтена и стручних публикација о поступцима и пресудама за прање новца. Ти билтени и публикације би се користиле и као материјал за обуку правосудне и полицијске академије, као и тренинг центра УСПН.	

Извори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
14. Интегритет председавајућих судских већа	Јачати интегритет судија	ВКС, МП	УСПН	Донети планове интегритета за све судове и инсистирати на њиховој доследој примени.	
	Инсистирати на доследној примени Националне стратегије за борбу против корупције			Довршити реформу правосуђа ради супростављања високог степена независности и професионалности.	
				Јачати транспарентност рада судова у складу са Уставом, законима на снази и посебно Законом о доступности информација од јавног значаја.	
				Укључити представнике Агенције за борбу против корупције у рад СКГ.	

Извори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
15. Интегритет службеника задужених за одузимање имовине	Јачати интегритет службеника задужених за одузимање имовине	МУП, МП		Донети планове интегритета за све организационе јединице МУП, посебно ЈФИ и Дирекцију за управљање одузетом имовином, Министарства правде и инсистирати на њиховој доследној примени.	
				Инсистирати на доследној примени Стратегије за борбу против корупције.	
				Укључити представнике Агенције за борбу против корупције у рад СКГ.	

Извори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
16. Транспарентност привредних субјеката и трустова	Повећати ниво транспарентности привредних субјеката кроз обезбеђивање података о стварном власништву у тим друштвима.	МФП	Агенција за привредне регистре (АПР)	Извршити детаљну анализу законодавног оквира и међународних стандарда у области регистрације привредних друштава у циљу изналажења адекватног начина за прописивање обавезе подношења и регистрација података о стварним власницима у правним лицима.	
				Обезбедити да подаци о стварним власницима буду доступни надлежним државним органима у најкраћем могућем року.	
	Јачати систем превентивних и репресивних мера у циљу спречавања оснивања фиктивних „фантомских“ привредних друштава	МУП, ПУ	УСПН	Јачати капацитет ПУ и МУП-а као и међусобне везе између надлежних органа у циљу смањења броја фиктивних привредних субјеката.	

Извори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
17. Интегритет службеника који воде истраге финансијског криминала	Јачати интегритет службеника који воде истраге финансијског криминала	МУП		Донети планове интегритета за све организационе јединице МУП-а и инсистирати на њиховој доследној примени.	
				Инсистирати на доследној примени Стратегије за борбу против корупције.	
				Укључити представнике Агенције за борбу против корупције у рад СКГ.	

Извори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
18. Налози (решења) за одузимање имовине	Јачати делотворност примене налога за одузимање имовине	РЈТ	ЈФИ	Јачање капацитета државних органа који извршавају налоге.	
				Редовни састанци представника полиције и тужилаштва за размену ставова и у вези са применом налога.	
				Донети закон о изменама закона у циљу скраћивања поступка у привременом одузимању имовине.	

Извори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
19. Међународна сарадња у кривичним предметима	Унапређење система за праћење међународне правне помоћи (МПП) као и унапређење ефикасности у раду на замолницама	МП		Унапредити систем праћења међународне правне помоћи (МПП) у МП-у тако да се статистички подаци воде и о врстама МПП и о кривичним делима на које се та помоћ односи.	
				Специјализација рада на захтевима МПП и екстрадиције због лакшег праћења података о захтевима. На пример, одредити један или неколико судова који би били искључиво надлежни за екстрадиције итд	
				Запослити више службеника за послове МПП.	
				Због све комплекснијих захтева за МПП потребно је осмислити и спровести систематску обуку у свим судовима, тужилаштвима и МП и то посебно за коришћење мултилатералних инструмената за МПП.	

Извори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
20. Међународна сарадња у одузимању имовине	Унапређење система за праћење међународне правне помоћи као и унапређење ефикасности у раду на замолницама	МП		Унапредити систем праћења међународне правне помоћи у МП тако да се статистички подаци воде и о свим предметима који се односе на одузимање имовинске користи.	
	Појачати сарадњу Министарства правде и јединице за финансијске истраге у вези са предметима у одузимању имовинске користи са међународним елементом.	МП, МУП	Правосудна и полицијска академија	Осмислити програм заједничке обуке за запослене у МП и ЈФИ.	
	Појачати капацитет МП за међународну правну помоћ	МП	Правосудна академија	Због све комплекснијих захтева за МПП потребно је осмислити и спровести систематску обуку у свим судовима, тужилаштвима и МП и то посебно за коришћење мултилатералних инструмената за МПП.	

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
21. Независни извори информација	Убрзати приступ независним изворима података	МУП, УСПН, МФП		Умрежавање, ради електронског директног приступа базама података „инфо-стана“, АПР, рачуна за струју, и др, од стране надлежних државних органа у циљу избегавања непотребног администрирања у приступу овим подацима.	

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
22. Инфраструктура за идентификацију клијената	Убрзати приступ независним изворима података о стварним власницима	УСПН, НБС, Комисија за хартције од вредности (КХОВ)	Удружења обвезника	Извршити детаљну анализу приступа независним изворима информација о стварним власницима, посебно у вези са приступом различитим подацима у иностранству.	Документ који ће да садржи податке о изворима информација у држави и иностранству, начину на који се може приступити тим подацима, и доступности појединих извора у смислу правних и фактичких препрека за њихово прибављање.
				Израдити и по потреби мењати Приручник о независним изворима информација који ће да служи обвезницима као смерница у идентификацији тих извора, могућностима приступа тим изворима, и др. Тај приручник уврстити у материјале за обуку у тренинг центру УСПН.	
				Радити на едукацији обвезника о могућностима приступа различитим изворима информација.	

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
23. Ревизорске и рачуноводствене праксе	Појачати надзор над радом предузећа за ревизију	МФП	Комора овлашћених ревизора	Изрицати адекватне санкције за све ревизоре који су прекршили правила струке и стандарде ревизије.	
				Кроз рад своје дисциплинске комисије, Комора овлашћених ревизора треба да казни оне овлашћене ревизоре који су радили супротно кодексу професионале етике и Међународних стандарда ревизије.	
	Јачати репутацију струке у целини (и ревизори)	МФП	Комора овлашћених ревизора	Радити на уређивању система наплаћивања за услуге ревизије и самим тим на смањивању нелојалне конкуренције.	
	Развијати интегритет рачуноводствене професије	МФП	Професионална удружења	Подстицати рад професионалних удружења.	
				Установљивање кодекса етике и инсистирати на доследној примени тих кодекса.	
	Утицати на раст поузданости финансијских извештаја и пословних књига	МФП		Извршити детаљну, званичну и поуздану анализу праксе у Србији у вези са потпуношћу, тачношћу и поузданошћу финансијских извештаја и пословних књига.	
		МФП		На основу извршене анализе стања донети детаљни акциони план који ће се односити на унапређење стања и отклањање откривених недостатака.	
		МУП, РЈТ		Појачати рад на истрагама и оптужницама за кривично дело злоупотреба овлашћења у привреди.	

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
24. Доступност пореских информација	Појачати примену Закона о пореском поступку и пореској администрацији	ПУ		Јачати капацитете ПУ и посебно ПП.	
				Појачати контролу и санкционисање непријављивања пореских прихода.	
	Наставити рад на укидању и спречавању увођења парафискалних намета	МФП	ПУ	Јачати свест грађана о култури плаћања и пријављивања прихода за плаћање пореза али и упознавање јавности и грађана о употреби средстава које су они платили на име пореза и других дажбина.	Осмислити систем јавне кампање у циљу обавештавања јавности које све дажбине постоје у Републици Србији. Ти подаци морају бити доступни свим грађанима. Такође је потребно централизовати све податке који се воде по локалним самоуправама како би се могли добити упоредни подаци у свакој локалној самоуправи.

Извори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
25. Банкарски системи за вођење евиденције и праћење по питању СПН	Унапредити ИТ системе и евиденције банака који омогућавају: аутоматску класификацију клијената по степену ризика од прања новца, аутоматско „повлачење“ података о нивоу ризика који клијент носи, аутоматску доступност подацима који производ се неће доделити клијентима одређеног нивоа ризика, праћење трансакција по различитим критеријумима (посебно ПЕП, међународне санкције и сл.)	УСПН	НБС, Удружење банака Србије (УБС)	Састанак са вишим руководством банака које не поседују адекватне ИТ системе.	
				Обука запослених у банкама у вези захтева које треба да испуне.	Узети у обзир одредбе које уређују заштиту података.
				Израда аката у форми препорука за поседовање адекватног ИТ система.	Очекује се активно учешће банака.
				Размотрити увођење контрола поседовања адекватних ИТ система.	
	Унапредити коришћење евиденција за идентификовање неуобичајених и сумњивих трансакција (СТР)	УПСН	НБС, УБС	Даља обука запослених у банкама.	
				Размотрити унапређење препорука за идентификовање СТР.	
				Стандардизовања бележака које се односе на сумњиве трансакције које се не пријављују УСПН.	
	Увођење статистике о производима који су коришћени код трансакција које се пријављују као сумњиве	УСПН	НБС	Размотрити могућност транспарентности ових података објављивањем на сајту УСПН или на неки други начин.	
				Даља обука запослених у банкама.	

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
26. Слабости корпоративног управљања	Идентификовање слабости корпоративног управљања и његов даљи развој	УСПН, НБС	УБС	Процена постојеће регулативе са тенденцијом унапређења.	
				Састанак са представницима вишег руководства банке.	Очекује се активно учешће вишег руководства банке.
				Организовање обуке и радионица за представнике највишег руководства у циљу развоја свести о значају управљања ризиком од ПН/ФТ.	Очекује се активно учешће вишег руководства банке.

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
27. Доступност независних извора информација	Унапредити постојеће базе података које се односе на јединствени регистар рачуна (РИР) и података у АПР као и омогућити доступност података обвезницима који се односе нпр. на рачуне за гас, телефонске рачуне, комуналије и сл.	АПР, НБС	УСПН, ПУ, НБС, МУП, Тушилаштво	Организовати међусекторски састанак ради договора у вези прва увида у базе података који се односи на регистар рачуна физичких лица.	Узети у обзир одредбе које уређују заштиту података.
				Омогућити доступност историјских података у вези регистрације података правних субјеката у АПР.	
				Утврђивање стварног власника странке при регистрацији привредних субјеката у АПР.	

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
28. Ниво знања банкарских службеника	Редовно унапређење знања запослених у области СПН/ФТ, развој свести о последицама пропуста у њиховом раду и редовно обавештавање о новим шемама типологијама ПН	УСПН	НБС	Организовати обуке, семинаре и интерактивне радионице; размотрити потребу унапређења прописа у делу који се односи на проверу знања запослених који су прошли обуку.	

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
29. Функција усклађености	Унапредити систем унутрашњих и екстерних контрола	УСПН	НБС	Организовати обуке, семинаре и интерактивне радионице запослених који се баве унутрашњом контролом примене прописа СПН/ФТ, као и оних који се баве екстерном ревизијом.	
	Именовање вишег руководиоца као одговорно лице за примену прописа СПН/ФТ			Размотрити потребу унапређења прописа у делу који се односи на прецизирање да одговорно лице у банци треба да буде виши руководиоца.	

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
30. Слабости унутрашње и спољне ревизије примене прописа којим се уређује СПН/ФТ	Прописивања обавезе да извештај спољне ревизије садржи и део који се односи на СПН/ФТ	УСПН, НБС	УБС	Размотрити потребу унапређења прописа на начин што ће се прописати обавеза вршења спољне ревизије примене прописа који регулише СПН/ФТ.	
	Јачање капацитета запослених у организационом делу који се бави унутрашњом ревизијом и њихова стална обука у области СПН/ФТ			Дати препоруке банкама и другим обвезницима да сходно својој величини и сложености посла организује службу која се бави унутрашњом контролом примене прописа СПН/ФТ; организовати обуке, семинаре и радионице запослених који се баве унутрашњом контролом.	

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
31. Казна за непридржавање обавеза из СПН/ФТ	Убрзати судске поступке за непридржавање обавеза из СПН/ФТ	МП	УСПН, НБС	Интензивирати обуку запослених у судству и тужилаштву.	
				Размотрити давање приоритета поступцима који се односе на СПН/ФТ.	

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
32. Знања службеника који се баве хартијама од вредности	Едукација у оквиру друштва, обуке и лиценцирање овлашћених лица	УСПН, КХОВ		Припрема програма обуке, имплементација нових процедура, лиценцирање овлашћених лица, помоћ приликом решавања спорних питања и давање мишљења и упутстава у вези са применом прописа.	Претежна активност УСПН и КХОВ на лиценцирању, едукацији и усавршавању кадрова и у давању мишљења и упутстава.

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
33. Интегритет службеника у фирми које се баве хартијама од вредности	Побољшати систем унутрашње контроле и избора овлашћених особа.	УСПН, КХОВ		Побољшање интерне контроле, едукација и лиценцирање овлашћених лица.	Претежна активност УСПН и КХОВ.
				Континуирани надзор.	Наставак надзора.

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
34. Опредељење за добро корпоративно управљање	Едукација и перманентне контроле	УСПН, КХОВ		Лиценцирање овлашћених лица, организовање курсава, штампање публикација.	Претежна активност УСПН и КХОВ на лиценцирању, едукацији и усавршавању кадрова и давању мишљења и упутстава.
				Континуирани надзор.	Наставак надзора.

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
35. Квалитет надзора у погледу спречавања прања новца	Запошљавање нових кадрова и перманентна едукација и усавршавање	КХОВ		У складу са финансијским могућностима запошљавање нових кадрова и стручно усавршавање.	

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
36. Знања запослених у друштвима за управљање доброволним пензијским фондовима	Повећање свеукупног нивоа знања у вези СПН и ефикасности система СПН.	УСПН, НБС		Обезбеђивање обуке одговорних лица у друштвима за управљање по питању система СПН, укључујући идентификацију и анализу СТР.	
				Обезбеђивање обуке за све запослене у вези са системом СПН, укључујући идентификацију и анализу СТР.	

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
37. Квалитет супервизије у погледу СПН	Одржати ниво супервизије (посредне и непосредне) на постојећем нивоу.	НБС		Редовна посредна контрола упитником једном годишње.	
				Непосредна контрола друштава за управљање (у оквиру свеобухватне контроле и контрола система за спречавање прања новца).	
				Континуирана обука запослених у НБС.	
				По потреби, посредна контрола система спречавања прања новца.	

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
38. Знање службеника фирми које се баве осигурањем	Повећање свеукупног нивоа знања у вези СТР и ефикасности анализе СТР	УСПН, НБС		Обезбеђивање обуке одговорних лица везано за уочавања и анализу СТР.	Идентификација потенцијалних извора материјала за обуку, као и помоћ у стварање система за идентификацију сумњивих трансакција.
				Обезбеђивање смерница и обуке за све запослене у вези са СТР.	Развој адекватних процедура и упустава запосленима у вези обављања активности везаних са СПН.
				Функција интерне ревизије - обезбеђивање континуиране оцено политике и процедура обвезника везаних за СПН/ФТ.	Сарадња са централном банком. Редовни надзор извршавања обавеза.

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
39. Системи за вођење евиденције и праћење по питању УСПН код осигуравача	Побољшање система за праћење и анализу трансакција у циљу стварања ефикаснијих система за идентификацију СТР.	УСПН, НБС	УСПН, НБС	Развој система за уочавање и идентификовање сумњивих трансакција у систему њихове анализе.	Детаљне активности зависеће од резултата надзорних активности.
				Надзор над системима и праксом пријављивања сумњивих трансакција.	Сарадња са централном банком. Редовни надзор извршавања обавеза.

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
40. Квалитет надзора у погледу УСПН	Побољшати ефикасност и ефективности капацитета за анализу података о СТР у финансијскообавештајној служби (ФОС-у)	УСПН, НБС	УСПН, НБС	Уочавање проблема у системима за идентификацију и пријављивању сумњивих трансакција.	
				Даља обука запослених у ФОС и НБС.	Идентификујте потенцијални материјал за обуку и његове изворе.
				Обука/смернице обвезницима (субјектима надзора).	
				Надзор над системима и праксом пријављивања СТР код обвезника пријављивања.	Сарадња са НБС. Редовни надзор извршавања обавеза.

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
41. Величина ових сектора и обим промета. Готовина у сектору мењача и сектору услуга преноса новца у платном промету; Након доношења закона о платним услугама очекује се већи број обвезника који ће се бавити услугом преноса новца, што ће довести до повећања ризика у овој области. Улични дилери. Обученост обвезника.	Побољшати и унапредити систем за праћење и анализу трансакција у сектору мењача. Повећати број инспектора који би покрили области мењачког пословања, факторинга и форфетинга и преноса новца у међународном платном промету. Побољшати сарадњу са другим државним органима. Стручни тренинзи и обука запослених. Квалитетнија сарадња са обвезницима.	ПУ, УСПН, СКГ	УСПН, НБС	У сарадњи са НБС побољшати и унапредити систем за извештавањем, праћење и анализу трансакција у сектору мењача. Вршити даљу обуку запослених, различите врсте тренинга и обуке од стране експерата у циљу проширивања знања и размене искуства. Продубити и интензивирати сарадњу са УСПН и другим државним органима и НБС. Повећати број запослених у наредном периоду, као и услове рада. Двосмерна сарадња са обвезницима и њихова боља едукација.	Од 06.10.2012. године ПУ је преузела послове и запослене из Девизног инспектората, па ће повећањем капацитета детаљни акциони план вероватно бити коригован.

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
42. МОДУЛ 7	Изменити Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма и увести нотаре као обвезнике. Одредити надзорни орган.	ФОС (УСПН)		Формирати радну групу.	
				Израдити нацрт ЗОСПНФТ.	
				Упутити у званичну поцедуру усвајања.	
	Размотрити нове измене Закона о пореском поступку и пореској администрацији, као и других релевантних Закона, како би се утврдило ко је надзорни орган када су у питању игре на срећу	МФП		Формирати радну групу: Управа за игре на срећу, Девизни инспекторат (ПУ), Министарство финансија и привреде, УСПН.	
				Утврдити да ли је потребно изменити неки од закона или донети подзаконски акт.	
	Размотрити измене Закона о рачуноводству и ревизији, како би обавезан услов за рад рачуновођа била регистрација	МФП			
	Повећање броја људи у Одељењу за надзор у циљу ефикаснијег надзора над рачуновођама, ревизорима и др.	УСПН			
	Обука обвезника о практичној примени Закона, са нагласком на <i>risk-based approach (RBA)</i>	УСПН, надзорни органи		Прављење плана обука кроз радионице.	
				Сачинити скуп прилагођених и разрађених прописа за сваку групу обвезника (<i>what you need to do if you are...</i>).	
	Обука супервизора, на принципу <i>RBA Supervision</i>	УСПН, НБС		Организовати редовне састанке надзорних органа.	
				Анализа потреба за обуком.	
				Осмишљавање плана и програма обуке за све надзорне органе појединачно.	
				Обука наставника.	

Иzvори ризика (претње и слабости)	Потребна активност/циљ	Примарни орган	Секундарни орган	Детаљни акциони план	Напомене/питања око имплементације
МОДУЛ 7 (наставак)	Донети Закон о промету непокретности	Министарство за спољну и унутрашњу трговину и телекомуникације		Формирати радну групу и утврдити предлог нацрта.	
				Упутити у званичну процедуру доношења.	
				Јавна расправа.	
	Размотрити измену Уредбе о класификацији делатности како би агенције за промет некретнина морале бити регистроване под једном шифром	МФП			
	Размотрити измену Уредбе о класификацији делатности како би рачуновође морале бити регистроване под једном шифром	МФП			
	Обука адвоката у циљу њиховог укључивања у систем за спречавање прања новца	УСПН, Адвокатска комора		Организовати семинаре.	
				Специфичне теме (начин примене Закона код адвоката, пријава сумњивих трансакција, <i>RBA</i>).	
	Размотрити јединствено уређење <i>fit & proper</i> стандарда у свим релевантним законима	УСПН			

Списак скраћеница:

АПР	- Агенција за привредне регистре
ВКС	- Врховни касациони суд
ЗОСПНФТ	- Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма
КХОВ	- Комисија за хартије од вредности
ЈФИ	- Јединица за финансијске истраге
НБС	- Народна банка Србије
НПР	- Национална процена ризика
МФП	- Министарство финансија и привреде
МП	- Министарство правде
МПП	- Међународна правна помоћ
МУП	- Министарство унутрашњих послова
ПН	- Прање новца
ПП	- Пореска полиција
ПСТ	- Пријава о сумњивим трансакцијама
ПУ	- Пореска управа
<i>РВА</i>	- <i>Risk-based approach</i> – Приступ заснован на анализи и процени ризика
РЈТ	- Републичко јавно тужилаштво
СКГ	- Стална координациона група
СПН/ФТ	- Спречавање прања новца/финансирање тероризма
СТР	- Сумњива трансакција
УБС	- Удружење банака Србије
УСПН	- Управа за спречавање прања новца
ФОС	- Финансијскообавештајна служба

ПОЈМОВИ

Готовинска трансакција јесте физички пријем или давање странци готовог новца.

Егмонт група је међународно удружење финансијско-обавештајних служби, које се редовно састаје и разматра начине сарадње, нарочито у области размене информација, обуке и преношења знања и стручности. Циљ Егмонт групе јесте да буде форум за ФОС широм света како би се унапредила сарадња у борби против прања новца и финансирања тероризма и подржавала имплементација националних програма у овој области.

Индекс перцепције корупције јесте индекс заснован на истраживањима, којима се мери степен перцепције корупције у јавном сектору, то јест међу запосленима у јавним сектору. Темељи се на анкетама које проводе независне институције, као и перцепције релевантних стручњака о присутности корупције у појединим земљама.

Манивал је комитет Савета Европе који окупља експерте који процењују усклађеност држава чланица са свим релевантним међународним стандардима за борбу против прања новца и финансирања тероризма у области правне праксе, финансијског система и унутрашњих послова, кроз процес узајамне евалуације равноправних чланова.

Национална стратегију за борбу против прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС”, бр. 89/08). Националну стратегију за период од 2008. до 2013. донела је Влада. Сврха Стратегије је да се, на основу описа и анализе стања и трендова криминалитета, као и анализе законодавног, институционалног и оперативног оквира борбе против прања новца и финансирања тероризма, дају препоруке за превазилажење проблема и унапређивање постојећег система.

Оф-шор (*offshore*) правно лице јесте страно правно лице које не обавља или не сме да обавља производну или трговинску делатност у држави у којој је регистровано.

Прање новца је: конверзија или пренос имовине стечене извршењем кривичног дела; прикривање или нетачно приказивање праве природе, порекла, места налажења, кретања, располагања, власништва или права у вези са имовином која је стечена извршењем кривичног дела; стицање, држање или коришћење имовине стечене извршењем кривичног дела.

Приступ заснован на ризику (енгл. *Risk-Based Approach*) - обвезник је дужан да изради анализу ризика од прања новца и финансирања тероризма у складу са смерницама које доноси орган надлежан за вршење надзора над применом закона (нпр. НБС је донела смернице на основу којих банке доносе интерне акте и процедуре за спречавање прања новца и финансирања тероризма). Анализа садржи процену ризика за сваку групу или врсту странке, пословног односа и услуге коју обвезник пружа. Процењени ризик може бити низак, средњи и висок. На основу ове процене обвезник одређује који степен пажње и опсег мера и радњи ће преузети у вршењу обавеза по Закону. Као пример високог ризика је пословање са страним функционером (у међународној литератури: *political exposed person*) који обавља или је у последњој

години обављао јавну функцију у страниј држави или међународној организацији.

Пројекат за борбу против прања новца и финансирања тероризма у Србији - МОЛИ Србија је пројекат који се највећим делом финансира из средстава Европске уније, а спроводи га Савет Европе. Сврха пројекта је унапређење капацитета система у Србији за борбу против прања новца и финансирања тероризма у погледу законодавства, стручне оспособљености и оперативних капацитета. Пројекат је почео у новембру 2010. године, а траје до новембра 2013. године.

Стална координациона група за надзор над спровођењем Националне стратегије за борбу против прања новца и финансирања тероризма. Влада Републике Србије донела је 2009. године Одлуку о оснивању Сталне координационе групе (СКГ). СКГ је до сада одржала четрнаест састанака. Чланови СКГ су представници државних органа који су укључени у систем борбе против прања новца и финансирања тероризма: Управе за спречавање прања новца, Пореске управе, Управе царина, Министарства правде и државне управе, Републичког јавног тужилаштва, Народне банке Србије, Министарства унутрашњих послова, Безбедносно информативне агенције, Војно безбедносне агенције, Војно обавештајне агенције и других органа.

Сумњива трансакција постоји када у вези са трансакцијом или са странком која врши ову трансакцију постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма.

Трансакција јесте пријем, давање, замена, чување, располагање или друго поступање са имовином код обвезника.

FATF (Financial Action Task Force) је међудржавно тело које има за циљ да развија и унапређује мере и радње за борбу против прања новца и финансирања тероризма на националном и међународном нивоу. *FATF* доноси **препоруке** које треба до послуже као смернице државама у борби против нелегалних активности које је *FATF* оценио као неку врсту „универзалне опасности“. Првобитних четрдесет препорука формулисана су 1990. године као иницијатива за борбу против злоупотребе финансијских система од стране лица која перу новац стечен прометом дроге. Сад има укупно 40 препорука које се односе на прање новца и финансирања тероризма, а као опасност је идентификовано и ширење оружја за масовно уништење, па је и ширење као и финансирања ширења ове врсте оружја трећа област кривичних дела заступљена у препорукама.

Финансирање тероризма је обезбеђивање или прикупљање имовине или покушај њеног обезбеђивања или прикупљања, у намери да се користи или са знањем да може бити коришћена, у целости или делимично - за извршење терористичког акта, од стране терориста, од стране терористичких организација. Под финансирањем тероризма сматра се и подстрекавање и помагање у обезбеђивању и прикупљању имовине, без обзира да ли је терористички акт извршен и да ли је имовина коришћена за извршење терористичког акта.

Финансијскообавештајна служба (ФОС, енгл. *Financial Intelligence Unit – FIU*) је „централни орган на националном нивоу надлежан за пријем (по могућности и тражење), анализирање и прослеђивање надлежним органима извештаја о

финансијским трансакцијама: за које се сумња да су вези са приходима стеченим криминалом, или који су предвиђени националним законодавством, у циљу борбе против прања новца и финансирања тероризма.“ (Дефиниција коју је усвојила Егмонт група а коју прихватају и други међународни стандарди).